

Грамадская арганізацыя
“Ахова птушак Бацькаўшчыны”
www.ptushki.org

**ТЭРЫТОРЫІ, ВАЖНЫЯ
ДЛЯ ПТУШАК У БЕЛАРУСІ**

ГРАМАДСКАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ
“АХОВА ПТУШАК БАЦЬКАЎШЧЫНЫ”

ТЭРЫТОРЫІ, ВАЖНЫЯ ДЛЯ ПТУШАК У БЕЛАРУСІ

КАТАЛОГ

Каталог ТВП выдадзены ў рамках праекту DCI-NSAPVD/2012/292081 «Природа важна для всех. Укрепление охраны природы через развитие лидерства и участия местного населения в процессе принятия решений на местном уровне». Праект рэалізуецца грамадскай арганізацыяй «Ахова птушак Бацькаўшчыны» пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага Саюза. За змест публікацыі адказнасць нясе грамадская арганізацыя «Ахова птушак Бацькаўшчыны», і яно не адлюстроўвае пазіцыю Еўрапейскага Саюза

Пад агульнай рэдакцыяй

С.В. Левага

Рэдакцыйная калегія:

А.В. Абрамчук, **С.В. Абрамчук**, А.А. Астроўскі, І.А. Багдановіч, Ю.Ю. Бакур, К.А. Бялова,
Дз.Я. Вінчэўскі, З.А. Гарошка, В.В. Грычык, В.Ч. Дамброўскі, М.Г. Дзмітрынок, А.В. Журавель,
А.А. Іваноў, У.В. Іваноўскі, А.І. Кальчанка, Н.В. Карліонава, В.А. Кашчэеў, А.Н. Кусянкоў, С.В. Левы,
Э.А. Монгін, А.М. Мялік, В.У. Натыканец, В.В. Пракапчук, Г.П. Пяцько, А.А. Сербун, А.М. Скуратовіч,
А.В. Созінаў, М.В. Тарантовіч, В.А. Фянчук, М.Д. Чэркас, В.В. Юрко, **Б.В. Ямінскі**

Т96 Тэрыторыі, важныя для птушак у Беларусі / пад агул. рэд. С.В. Левага. – Мінск:
РЫФТУР ПРЫНТ, 2015. – 152 с. : мал.

Тэрыторыі, важныя для птушак (ТВП) – беларуская назва міжнароднай праграмы Important Bird Areas (IBA). Гэтая праграма з’яўляецца самым прыярытэтным накірункам тэрытарыяльнай аховы птушак у шматлікіх краінах. Каардынуецца партнёрамі BirdLife International па ўсім свеце. ТВП – гэта тэрыторыі рознага ўзроўню значнасці, якія найболей важныя для выжывання птушак. Яны вылучаюцца ў першую чаргу для рэдкіх відаў птушак, а таксама для звычайных, калі яны ўтвараюць вялікія згрупаванні.

Выданне з’яўляецца аўтарытэтнай крыніцай інфармацыі для работнікаў, звязаных з прыродаахоўнай дзейнасцю, экалагаў, выкладчыкаў, студэнтаў. Для шырокага кола чытачоў і аматараў прыроды.

ЗМЕСТ (CONTENTS)

УВОДЗІНЫ	4	Лельчыцкая Убарць (Liel'čuskaja Ubarc')	81
INTRODUCTION	10	Балота Марочна (Balota Maročna)	83
АПІСАННЕ ТЭРЫТОРЫЙ, ВАЖНЫХ ДЛЯ ПТУШАК	15	Палескі радыяцыйны запаведнік (Lower Prypiac')	85
Легенда (Legend).....	16	Прыпяцкія балоты (Prypiackija baloty)	88
Асвея (Asvieja).....	17	Простыр (Prostyr).....	90
Балота Ельня (Balota Jel'nja)	20	Сэрвач (Servač).....	91
Казьяны (Kaz'jany)	23	Стары Жадзен (Stary Žadzien)	94
Галубіцкая пушча (Halubickaja pušča)	25	Брыцалавіцкая пушча (Brycalavičskaja pušča)	98
Бярэзінскі запаведнік (Biarezinski zapaviednik)	27	Цікіны астравы (Cikiny astravy)	100
Пойма Заходняй Бярэзіны (Zachodniaja Biarezina)	30	Старая Віць (Staraja Vic').....	102
Гарадзенская Свіслач (Haradzienskaja Svislač)	32	Велута (Vieluta).....	104
Белавежская пушча (Bielaviežškaja pušča).....	35	Выдрыца (Vydryca).....	106
Балота Дзікое (Balota Dzikoje)	38	Пойма Янкі (Janka floodplain)	108
Сялец (Sialiec)	40	Тураўскае балонне (Turaŭskaje balonnie)	110
Выганашчанскія балоты (Vyhanaščanskija baloty).....	42	Чырвоны Бор (Čyrvony Bor)	113
Рыбгас «Палессе» (Paliessie fishfarm)	44	Налібоцкая пушча (Nalibockaja pušča)	115
Балота Званец (Balota Zvaniec)	46	Рака Лясная (Liasnaja river)	118
Сярэдняя Прыпяць (Mid Prypiac')	48	Дзівін – Вялікі Лес (Dzivin – Vialiki Lies)	121
Альманскія балоты (Al'manskija baloty)	51	Арэхаўскае (Arechaŭskaje)	123
Рыбгас «Белае» (Bielaje fishfarm)	54	Волхва (Volchva).....	126
Пойма ракі Сож (Sož floodplain).....	56	Пойма Дняпра Лоеў–Жары (Dniepr floodplain Lojeŭ–Žary)	128
Балота Спорайскае (Sporaŭskaje balota)	58	Браслаўскія азёры (Braslau lakes)	131
Хаваншчына (Chavanščyna)	61	Пойма Шчары (Ščara floodplain).....	134
Бярэзіна–Гайна (Biarezina–Hajna).....	63	Палеская даліна ракі Буг (Palieskaja dalina raki Buh)	136
Беразіно (Bierazino).....	65	Пойма ракі Іпучь (Ipuč floodplain)	139
Броды (Brody)	67	Дадатак 1. Коды і крытэрыі ТВП	141
Гронава (Hronava).....	69	Дадатак 2. Прыродаахоўныя статусы ТВП.....	142
Чырвонае (Čyrvonaje)	71	Дадатак 3. ТВП-утвараючыя віды птушак і ключавыя тэрыторыі для іх захаванне	144
Дражбітка–Свіна (Dražbitka–Svina)	73	Літаратурныя крыніцы	148
Пойма Львы (L'va floodplain)	75	Алфавітны спіс ТВП (Alphabetical list of IBA).....	151
Пойма Пціцы (Pcič floodplain).....	77		
Лебядзіны мох (Liebiadziny Moch)	79		

УВОДЗІНЫ

Тэрыторыі, важныя для птушак (ТВП) – беларуская назва міжнароднай праграмы Important Bird Areas (IBA). Гэтая праграма з’яўляецца цяпер самым прыярытэтным накірункам тэрытарыяльнай аховы птушак у шматлікіх краінах. Каардынуецца партнёрамі BirdLife International па ўсім свеце.

ТВП – гэта тэрыторыі рознага ўзроўню значнасці, якія найболей важныя для выжывання птушак. Яны вылучаюцца ў першую чаргу для рэдкіх відаў птушак і тых, што знаходзяцца пад пагрозай знікнення.

Мал. 1. Размяшчэнне ТВП на сусветнай карце (з www.birdlife.org)

Мал. 2. Размяшчэнне ТВП у Еўропе (з www.birdlife.org)

Мэта праграмы – вылучэнне і абарона ТВП па ўсім свеце. Пры гэтым ТВП для пацверджання іх рэальнай міжнароднай значнасці вызначаюцца з выкарыстаннем чатырох стандартных глабальных крытэрыяў.

Задачамі праграмы з’яўляюцца:

1. Выяўленне і інвентарызацыя ўсіх ТВП Беларусі.
2. Арганізацыя аховы птушак і іх месцапражыванняў, асабліва ў выпадках, калі тэрыторыі не маюць нацыянальнага прыродаахоўнага статусу.
3. Стварэнне сеткі захавальнікаў ТВП для атрымання аператыўнай інфармацыі аб стане тэрыторый, выяўлення пагроз і правядзення маніторынгу.
4. Прапаганда сярод насельніцтва неабходнасці захавання птушак і прыродных экосістэм.

BirdLife International развівала канцэпцыю ТВП з сярэдзіны 1980-х гадоў. Спецыялістамі вылучана ўжо больш за 12 тысяч ТВП. У Еўропе

больш за 4000 ТВП пакрывае каля 7% яе тэрыторыі і каля 2500 з іх знаходзіцца пад аховай.

Гнездаванне рэдкіх відаў птушак з’яўляецца індэкатарам добрай захаванасці тэрыторыі, і, як правіла, большасць ТВП мае высокія паказчыкі біялагічнай разнастайнасці. Такім чынам, стварэнне сеткі ТВП забяспечвае захаванне не толькі птушак, але і цэлага шэрагу іншых рэдкіх відаў жывёл і раслін.

Беларусь далучылася да дадзенай праграмы ў 1996 г. На 01.08.2015 г. вылучана і зацверджана 51 ТВП (гл. мал. № 3). Найбольшая колькасць ТВП размешчана ў паўднёвай і паўночнай частках краіны. Агульная плошча ўсіх ТВП складае 15 813,12 км² (7,6% ад ўсёй плошчы Беларусі), вал. 3.

Крытэрыі вылучэння ТВП

Вылучэнне ТВП ажыццяўляецца з дапамогай ужывання колькасных арніталагічных крытэрыяў, заснаваных, наколькі гэта магчыма, на дакладным і сучасным веданні распаўсюджвання відаў, а таксама памеру папуляцыі птушак і тэндэнцыі яго змены. Крытэрыі, па якіх тэрыторыя выбіраецца як ТВП, пацвярджаюць, што гэтае месца мае рэальную значнасць для захавання папуляцыі птушак на міжнародным узроўні, і ўяўляюць сабой універсальны выраз каштоўнасці ТВП, ствараючы, такім чынам, устойлівую сетку параўнальных паміж сабой тэрыторый на нацыянальным, кантынентальным і глабальным узроўнях.

Для разумення рэальнай ступені значнасці тэрыторыі, неабходна прааналізаваць наяўнасць і багацце відаў, якія прысутнічаюць на ёй у розныя сезоны года. З ліку іншых аспектаў, характарызуючых становішча тут гэтых відаў, павінны быць прыняты да ўвагі іх прыродаахоўны статус і характар знаходжання, велічыня арэалу, склад супольнасцяў, уразлівасць пры канцэнтрацыях і долі ад агульнай папуляцыі кожнага віда, які прысутнічае на тэрыторыі. Усё гэта з’яўляецца істотнымі фактарамі, што вызначаюць значэнне пэўнага ўчастка.

Крытэрыі вылучэння ТВП дзеліцца на тры групы – А, В і С. Крытэрыі А створаны для абазначэння ТВП міжнароднай значнасці. Міжнародная значнасць месцаў можа быць вызначана і на рэгіянальным (крытэрыі В) і/або субрэгіянальным узроўні (крытэрыі С), што робіць магчымым карэктнае параўнанне паміж тэрыторыямі ў розных рэгіёнах свету. У Беларусі ўжываюцца крытэрыі А і В.

ТВП міжнароднага значэння дзякуючы строгаму і стандартызаванаму падыходу да іх вылучэння могуць быць параўнальнымі паміж сабой на нацыянальным, рэгіянальным і міжнародным узроўнях. Тэрыторыі ўтвараюць сеткі, якія пры забеспячэнні іх аховы адыгрываюць велізарную ролю для захавання не толькі птушак, але і для падтрымання біяразнастайнасці ў цэлым. Ідэнтыфікацыя ТВП служыць надзейнай навуковай асновай для планавання развіцця сістэм асоба ахоўных прыродных тэрыторый на нацыянальным узроўні.

Тэрыторыя можа быць важная для мноства розных відаў, і ў сувязі з гэтым яна можа кваліфікавацца па некалькіх крытэрыях.

Крытэрыі групы А

Група крытэрыяў А дзеліцца на чатыры катэгорыі:

A1 – Глабальна пагражаемая віды.

A2 – Вузкаарэальныя віды.

A3 – Супольнасці відаў, абмежаваных біёмам.

A4 – Глабальна значныя згрупіроўкі птушак.

У Беларусі ТВП могуць быць вылучаны толькі па катэгорыях А1 і А4. Любая катэгорыя мае звязаны з ёю спіс падыходзячых відаў, кожны з якіх у катэгорыях А1 і А4 мае парогавыя значэнні колькасці папуляцыі, якія павінны быць дасягнутыя або перавышаныя, для таго каб тэрыторыя кваліфікавалася па дадзенай катэгорыі. Гэтыя парогавыя значэнні колькасці былі ўзятыя па магчымасці з крыніц дадзеных аб птушыных папуляцыях, якія прызнаны на міжнародным узроўні.

Haematopodidae (крыўковыя), *Recurvirostridae* (шыладзюбыя), *Burhinidae* (палянікавыя), *Glareolidae* (ціркушкавыя), *Charadriidae* (сяўцовыя), *Scolopacidae* (бакасавыя) і *Laridae* (чайкавыя).

Крытэрыі групы В

Крытэрыі В1. Тэрыторыя можа быць вылучана па крытэрыі В1і, калі вядома або мяржуецца, што на ёй насяляецца не меней 1% папуляцыі, якая адносіцца да дадзенага пралётнага шляху, або іншай выразна акрэсленай папуляцыі вадаплаўных або каляводных птушак, утвараючых групоўкі. Па крытэрыі В1і можа быць вылучана неабмежаваная колькасць ТВП.

Крытэрыі В2 і В3. Тэрыторыя з'яўляецца ТВП рэгіянальнай значнасці, калі на ёй рэгулярна гняздуецца 1% або больш ад колькасці відаў у Беларусі. Ужываецца для відаў, колькасць якіх памяншаецца, уразлівых або рэдкіх (другая або трэцяя катэгорыя SPEC) – В2, і для відаў са стабільнай колькасцю (чацвёртая катэгорыя SPEC) – В3. Аднак крытэрыі В2 і В3 дастасавальныя не для ўсіх відаў, якія ўваходзяць у спіс SPEC і сустракаюцца ў Беларусі, а толькі для тых, мінімальная колькасць якіх у Беларусі вышэй аднаго адсотка ад колькасці дадзенага віду ў Еўропе. Колькасць еўрапейскай і беларускай папуляцыі ўзята з кнігі *Birds in Europe* (BirdLife International, 2004). Па дадзеных крытэрыях можа быць вылучана абмежаваная колькасць ТВП.

Вызначэнне меж ТВП

За выключэннем водна-балотных угоддзяў, якія, як правіла, з'яўляюцца дыскрэтнымі і добра распазнаюцца, вызначэнне меж ТВП можа быць ускладнена. Асабліва гэта выяўляецца ў выпадку буйных леса-балотных участкаў. Таму да ўсіх тэрыторый ужываюцца наступныя крытэрыі (мал. 4).

ТВП вызначаецца так, каб яна, наколькі гэта магчыма:

1. адрознівалася па характары, або месцапражываннях, або арніталагічнай значнасці ад навакольных участкаў;
2. існавала ў якасці сапраўднай або патэнцыйнай ахоўнай тэрыторыі, з буфернай зонай або без такой, або як тэрыторыя, на якой нейкім чынам могуць ажыццяўляцца прыродаахоўныя мерапрыемствы;
3. з'яўлялася сама па сабе або нароўні з іншымі участкамі дастатковай для задавальнення ўсіх запатрабаванняў птушак (для якіх яна з'яўляецца важнай) у той час, калі яны на ёй прысутнічаюць.

Таксама, дзе прысутнічаюць шырокія ўчасткі аднолькавых месцапражыванняў, ужываюцца толькі характарыстыкі 2) і 3). Практычныя меркаванні аб найлепшым спосабе захавання тэрыторыі павінны быць пераважаючымі.

Простыя прыкметныя межы накшталт дарог, рэк, лясных прасек могуць часта выкарыстоўвацца для ўказання меж тэрыторыі. Межы зямельнай уласнасці таксама павінны прымацца да ўвагі.

Не існуе фіксаванага мінімальнага або максімальнага памеру ІВА – біялагічныя меркаванні павінны спалучацца з практычнымі.

Няма адназначнага адказу на пытанне, як паступаць у выпадку некалькіх маленькіх тэрыторый, змешчаных па суседству адна з адной. Ці з'яўляецца найлепшым рашэннем прызнаць іх серыяй асобных ТВП або адной буйной тэрыторыяй, якая змяшчае ў ліку іншых участкі з невялікай арніталагічнай значнасцю, залежыць ад мясцовай сітуацыі, і перавага павінна быць аддадзена той мадэлі, якая падасца найболей мэтазгоднай для мэт аховы і кіравання.

Праграма «Захавальнікі ТВП»

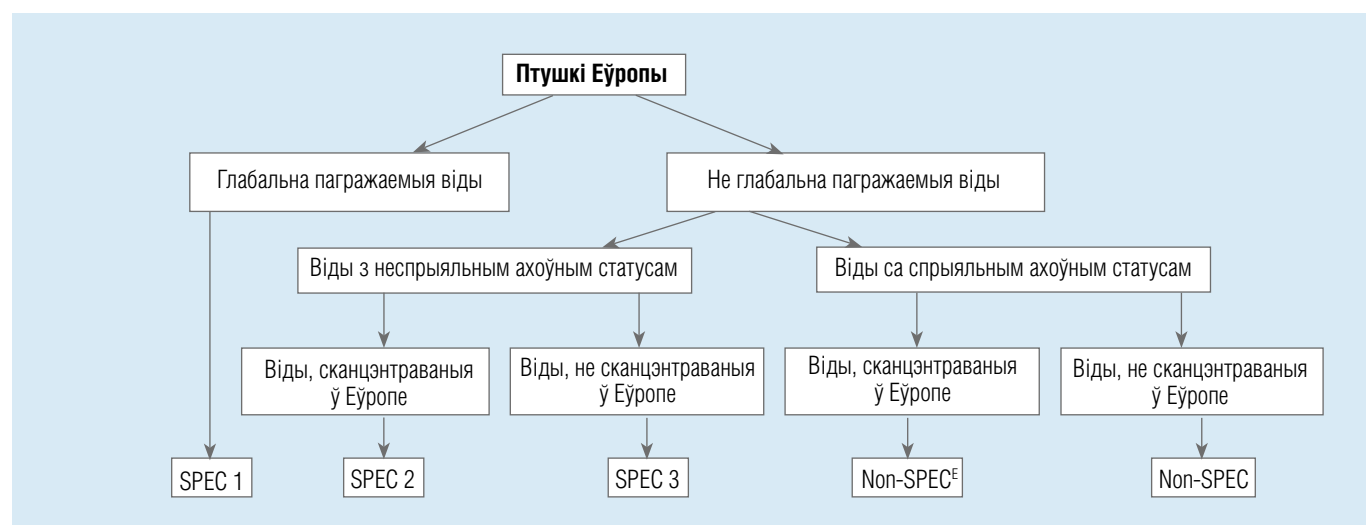
Адной з умоў устойлівага існавання ТВП з'яўляецца іх рэгулярны маніторынг, у тым ліку пагроз, стан біятопаў і колькасці ключавых відаў. Галоўнай мэтай маніторынгу з'яўляецца ранняе выяўленне пагроз, сачэнне за зменай колькасці ТВП-утваральных і іншых рэдкіх відаў, вызначэнне змен у месцах іх пражывання, а таксама адзнака эфектыўнасці прыродаахоўных дзеянняў.

З улікам вялікай колькасці ТВП і іх плошчы маніторынг з'яўляецца няпростай задачай. Для таго каб рэгулярна атрымліваць неабходную інфармацыю аб стане ўсіх тэрыторый, неабходна дапамога кваліфікаваных валанцёраў, дзеючых па адзінай нескладанай метадыцы. Такі добраахвотніцкі рух атрымаў назву «Захавальнікі ТВП». Праграма «Захавальнікі ТВП» дзейнічае ў шматлікіх краінах, і колькасць валанцёраў вылічаецца тысячамі.

Захавальнікам ТВП можа стаць мясцовы жыхар ці чалавек, які некалькі разоў на год наведвае ТВП.

Захавальнікі ТВП – гэта людзі з ліку актыўных, неабіякавых да лёсу роднай прыроды мясцовых жыхароў, якія жывуць недалёка ад ТВП, і аматараў прыроды. У сувязі з гэтым яны маюць магчымасць рэгулярна наведваць ТВП і назіраць за яе станам. Фіксуючы пагрозы, зважаючы на гаспадарчую дзейнасць, якая вядзецца на ТВП, яны могуць аказаць неацэнную паслугу ў справе аховы птушак і прыроды ў цэлым, своечасова заўважыўшы і паведаміўшы аб выяўленых зменах або парушэннях у адпаведныя прыродаахоўныя службы і арганізацыі. Інфармацыя аб адмоўных зменах стану месцаў абітання дае магчымасць гэтым структурам рэагаваць, каб прыняць меры па прадухіленні негатыўных наступстваў.

У Беларусі праект па праграме «Захавальнікі ТВП» пачаўся ў 2009 г. Развіццё сеткі захавальнікаў пачалося з ТВП «Балота Ельня», «Балота Званец», «Сярэдняя Прыпяць», «Налібоцкая пушча», «Сервач», «Выганашчанскія балоты», «Гарадзенская Свіслач». Зараз сетка захавальнікаў існуе і працуе таксама на ТВП «Рака Лясная», «Пойма ракі Сож», «Бярэзіна – Гайна», «Спораўскія балоты» і іншых.

Мал. 4. Класіфікацыя відаў (Species of European Conservation Concern – SPEC) на падставе крытэрыяў BirdLife International (Tucker, Heath 1994, BirdLife International, 2004)

Захавальнікамі ТВП ужо праводзіліся ўлікі ключавых відаў птушак, вынікі ўключаны ў гэты даведнік. Таксама ў даведніку апісаны пагрозы для некаторых тэрыторый, выяўлены захавальнікамі.

Калі вы неаб'якавы чалавек і жывеце побач з адной з ТВП – далучайцеся да руху захавальнікаў ТВП. Больш інфармацыі тут: iba.ptushki.org

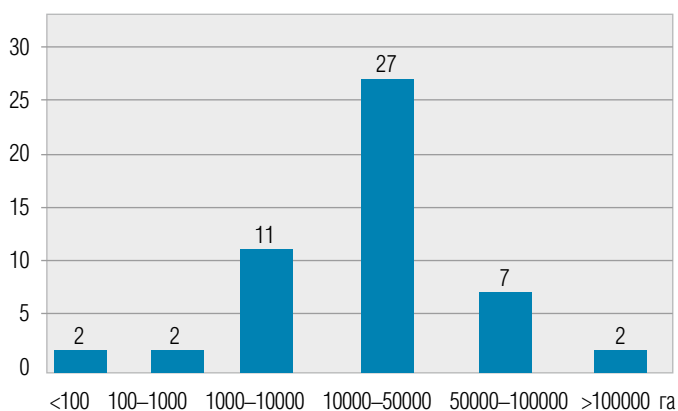
Агульная характарыстыка ТВП Беларусі

Плошча

На 1 жніўня 2015 г. у Беларусі статус ТВП мела 51 тэрыторыя (і дзве патэнцыйныя ТВП). Агульная плошча ўсіх ТВП складае 1 581 312 га (15 813,12 км²), або 7,6% ад агульнай плошчы Рэспублікі Беларусь.

Плошча асобна ўзятых ТВП вагаецца ў межах ад 61 га да 218 318 га, у сярэднім 31 000 га. Размеркаванне ТВП па плошчы прадстаўлена на малюнку № 5. Як бачым, прыкладна палова тэрыторый мае плошчу ад 10 000 да 50 000 га.

Самая вялікая па плошчы ТВП – «Палескі радыяцыйны запаведнік» (218 318 га). Самыя маленькія – ТВП «Беразіно» і «Броды» – 61 і 73 га адпаведна.

Мал. 5. Размеркаванне тэрыторый, важных для птушак, па іх плошчы

ТВП размеркаваны па тэрыторыі краіны нераўнамерна. Большая частка тэрыторый размешчана на поўдні і поўначы Беларусі. Размяшчэнне ТВП у розных абласцях Беларусі прадстаўлена ў табліцы № 2.

Табл. 2. Размяшчэнне ТВП па абласцях Беларусі

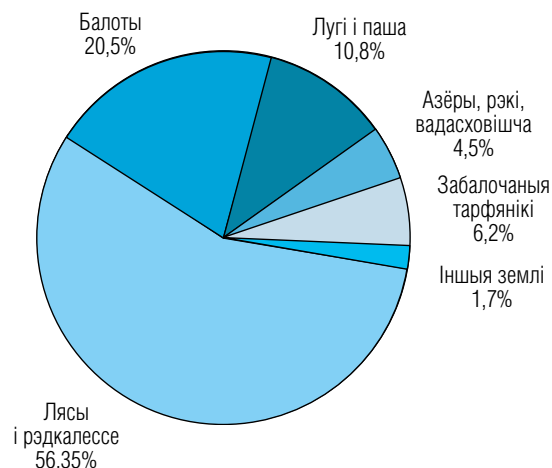
Вобласць	Колькасць ТВП*	Плошча ТВП*, га	Дзель ад агульнай плошчы ТВП*
Брэсцкая	17	560 802	35,5%
Віцебская	14	297 780	18,8%
Гомельская	13	517 681	32,7%
Гродзенская	3	58 258	3,7%
Мінская	2	118 978	7,5%
Магілёўская	2	27 813	1,8%
Разам:	51	1 581 312	100%

* – ТВП, якія падзелены межамі абласцей (напрыклад, «Балота Дзікое», «Налібоцкая пушча», «Белавежская пушча» і інш., усяго 12), аднесены да той вобласці, у якой знаходзіцца большая частка ад плошчы дадзенай ТВП.

На мяжы з Украінай знаходзіцца шэсць ТВП, з Расіяй – тры, з Польшчай – дзве, з Латвіяй – адна. З іх трансгранічнымі з'яўляюцца «Белавежская пушча» (Беларусь) – «Белавежская пушча» і «Вадасховішча Семянувка» (Польшча), «Рака Лясная» (Беларусь) – «Заходні Буг» (Польшча), «Простыр» (Беларусь) – «Даліна р. Прыпяці» – «Стаход» (Украіна), «Пойма Дняпра Лоўе – Жары» (Беларусь) – «Кіеўскае вадасховішча» (Украіна), «Арэхаўскае (Беларусь) – Шацкія азёры» (Украіна). Чакаецца, што ў бліжэйшы час яшчэ дзве тэрыторыі атрымаюць статус ТВП – «Пойма Іпучы» і «Палеская даліна ракі Буг» – і ўтвораць трансгранічныя ІВА на мяжах з Расіяй і Польшчай.

Біятопы

Больш за палову ад агульнай плошчы ўсіх ТВП (56,3%) займаюць лясы і рэдкалесі. Значная частка ТВП (20,5%) – гэта балота рознага тыпу. Акрамя таго, вялікую плошчу займаюць і другасна забалочаныя тарфянішчы, вялікая частка якіх знаходзіцца ў Палескім радыяцыйным запаведніку. Лугі і ворныя землі складаюць 10,8%, аквальныя экасістэмы – 4,5%.

Мал. 6. Суадносіны па плошчы розных біятопаў, прадстаўленых на ТВП Беларусі

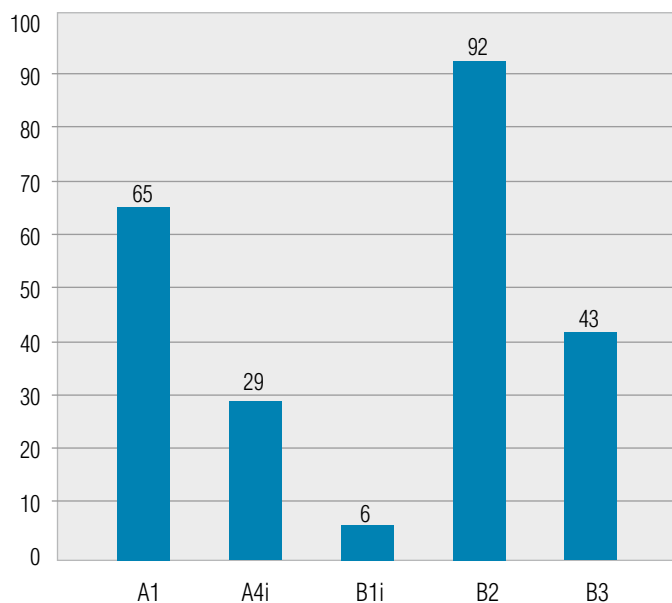
Крытэрыі

Як паказана вышэй, для атрымання статусу ТВП тэрыторыя павінна адпавядаць вызначаным крытэрыям. У Беларусі тэрыторыі могуць быць вылучаны па крытэрыях групы А і групы В. ТВП, вылучаныя хаця б па адным крытэрыі з групы А, маюць міжнародную значнасць. ТВП, не вылучаныя хаця б па адным крытэрыі з групы А, а толькі па крытэрыях групы В, маюць рэгіянальную значнасць.

На 01.08.2015 г. 41 (80,4%) з 51 ТВП маюць міжнародную значнасць, 10 (19,6%) – рэгіянальную значнасць.

Толькі па адным з крытэрыяў вылучана 11 ТВП. Больш за 10 крытэрыяў пасуюць да трох ТВП: «Сярэдняя Прыпяць» – 41, «Прыпяцкія балоты» – 11 і «Палескі радыяцыйны запаведнік» – 13.

Як відаць з малюнка № 7, найбольшая колькасць тэрыторый вылучана па крытэрыі В2 – 92. На другім месцы крытэрыі А1 – 65. Гэта паказвае вялікае значэнне ТВП для захавання гнездавых папуляцый глабальна пагражаемых відаў і блізкіх да іх. Адносна мала вылучана тэрыторый для захавання мігрыруючых птушак.

Мал. 7. Колькаснае ўжыванне кожнага з крытэрыяў

Значэнне тэрыторыі, важных для птушак, для захавання біразнастайнасці Беларусі

Рэспубліка Беларусь, як краіна з досыць вялікай разнастайнасцю экасістэм, якія адносна добра захаваліся і маюць значную плошчу, мае істотнае значэнне на захаванне птушак нават на міжнародным узроўні. Тэрыторыі, важныя для птушак, выконваюць ключавую ролю ў захаванні не толькі птушак, але і ўсёй біразнастайнасці рэгіёна. У апісаннях тэрыторый прыводзяцца дадзеныя не толькі па арнітафаўне, але і па шматлікіх іншых групах жывёл і раслін.

Значэнне ТВП для аховы глабальна пагражаемых відаў птушак і блізкіх да іх

У Беларусі на дадзены момант рэгулярна сустракаецца 12 глабальна пагражаемых і блізкіх да іх відаў птушак. Сем з іх рэгулярна гняздзяцца, аднак тэрыторыі міжнароднага значэння па крытэрыю А1 можна вылучыць пакуль толькі для шасці відаў: белавокі нырок, вялікі арлец, вялікі кулён, дубальт, вялікі грыцук і сіні сіваграк. Для вялікага кулёна, які атрымаў высокі еўрапейскі статус пагрозы нядаўна, тэрыторыі пакуль вылучаюцца толькі па крытэрыю В2.

Табл. 3 Колькасць адзначаных на гнездаванні глабальна пагражаемых відаў на ўсіх ТВП Беларусі

№	Спіс відаў	IUCN Red List	Колькасць ТВП, дзе гняздзіцца від	Колькасць ТВП, выдзеленых па гэтай віду	Колькасць відаў у Беларусі	Дзель відаў на ТВП
1.	Белавокі нырок <i>Aythya nyroca</i>	NT	2	0	50-120 п	4%
2.	Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	VU	22	17	120-160 п	78%
3.	Дубальт <i>Gallinago media</i>	NT	25	19	4600-6000 с	14%
4.	Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	NT	29	15	6000-8500 п	12%
5.	Сіні сіваграк <i>Coracias garrulus</i>	NT	2	1	20-50 п	30-35%
6.	Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	VU	12	11	2900-5500 с	95-100%

Умоўныя абазначэнні: NT (near threatened) – віды, блізкія да глабальна пагражаемых; VU (vulnerable) – уразлівыя віды. П – пар; С – самцоў.

Такім чынам, мы бачым, што ТВП маюць вялікае значэнне для захавання відаў птушак з найбольш неспрыяльным ахоўным статусам (VU – уразлівыя): – вяртлявай чаротаўкі і вялікага арляца. Гэта звязана з тым, што ў рамках выканання праграмы ў спіс ТВП былі ўключаны ўсе месцы гнездавання вяртлявай чаротаўкі, дзе колькасць спяваючых самцоў больш за 10. Усе гэтыя месцы маюць статус асоба ахоўных прыродных тэрыторый (ААПТ). Для вялікага арляца ў спіс ТВП ўключаны амаль усе ключавыя тэрыторыі. Але застаецца яшчэ некалькі мала даследаваных месц, якія пакуль не атрымалі міжнароднага прыродаахоўнага статусу ТВП, дзе, верагодна, гняздзіцца гэты від (напрыклад, у Жыткавіцкім і Лельчыцкім раёнах). Праца па выдзяленню ТВП для глабальна пагражаемых відаў будзе працягнута.

Таксама ТВП – гэта месцы абітання і для іншых рэдкіх відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь (Чырвоная кніга, 2004). Ніжэй у тэксце для кожнай ТВП прыведзены дадзеныя аб колькасці і статусе знаходжання рэдкіх відаў птушак. Трэба адзначыць, што з 71 віда «чырвоакніжных» птушак у межах ТВП сустракаюцца ўсе, большасць іх гняздзіцца. Толькі для чырвонага каршуна, сіпухі і даўганосага савука вядомыя на сённяшні дзень месцы гнездавання знаходзяцца па-за межамі ТВП.

Як адзначалася вышэй, гнездаванне рэдкіх відаў птушак з'яўляецца індикатарам добрай захаванасці тэрыторыі, і, як правіла, большасць ТВП мае высокія паказчыкі біялагічнай разнастайнасці. Разам на ўсіх ТВП з

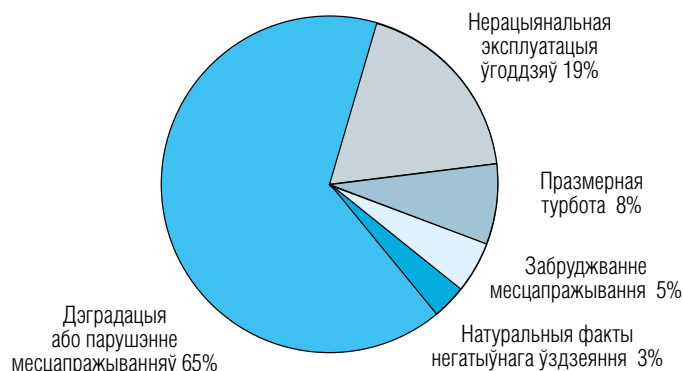
занесеных у Чырвоную кнігу прадстаўнікоў флоры і фаўны адзначана 38% водарасцяў, 59% імхоў, 78% вышэйшых сасудзістых раслін, 80% насякомых, 82% рыб, па 83% звяроў і лішайнікаў, 90% грыбоў, 100% амфібіяў і рэптылій.

Такім чынам, стварэнне сеткі ТВП і арганізацыя эфектыўнай аховы забяспечвае захаванне не толькі птушак, але і іншых рэдкіх відаў жывёл і раслін.

Пагрозы для ТВП

Для эфектыўнай аховы птушак і іх месцапражыванняў неабходна выразна ўяўляць усе пагрозы для іх. Веданне патэнцыйных і існых пагроз для кожнай птушкі ТВП, а таксама свечасовае іх выяўленне, дазваляюць усталяваць прыярытэтнасць ухілення пагроз і планаваць мерапрыемствы па прадукцыйнасці магчымых.

Падчас падрыхтоўкі даведніка захавальнікамі і спецыялістамі для 51 ТВП паказана больш за 200 пагроз. Усе выяўленыя пагрозы былі падзелены на пяць груп і прадстаўлены на дыяграме.

Мал. 8. Суадносіны паміж рознымі групамі існуючых пагроз для ТВП Беларусі

Дэградацыя або парушэнне месцапражыванняў. Група пагроз «Дэградацыя або парушэнне месцапражыванняў» даволі вялікая і ўключае ў сябе такія негатыўныя з'явы як зарастанне адкрытых месцапражыванняў, правядзенне асушальнай меліярацыі, узвядзенне транспартна-інжынерных будынкаў, парушэнне гідралагічнага рэжыму, выпальванне сухой расліннасці, распрацоўка радовішчаў торфу і іншых карысных выкапняў і іншае.

Асабліва востра стаіць праблема зарастання адкрытых месцапражыванняў. Дадзеная пагроза адзначана для 50% ТВП, напрыклад, такіх як «Балота Званец», «Тураўскае балонне», «Сярэдняя Прыпяць», «Пойма р. Сож», «Браслаўскія азёры». За апошнія дзесяцігоддзі істотна знізіліся аб'ёмы нарыхтоўкі сельскім насельніцтвам сена для ўласных патрэб, у тым ліку на нізінных балотах. Гэта прывяло да зарастання вярбовымі кустамі вялікіх плошчаў. У выпадку зарастання хмызнякамі альбо трыснягом адкрытых нізінных асаковых балот знікаюць месцы гнездавання для вяртлявай чаротаўкі і месцы кармлення для вялікага арляца. У апошнія гады для рашэння праблемы зарастання на балотах Спораўскае і Званец (ключавыя месцы гнездавання вяртлявай чаротаўкі ў свеце) выкарыстоўваецца спецыяльная тэхніка для кашэння, што дазволіць павялічыць плошчу, прыдатную для пражывання гэтага рэдкага віду. Для кашэння на ТВП «Балота Спораўскае» ратрак (тэхніка для кашэння) быў набыты грамадскай арганізацыяй «Ахова птушак Бацькаўшчыны».

Да зарастання схільныя не толькі балоты, але і поймавыя вільготныя лугі з пясчанымі косамі – месцы гнездавання шматлікіх рэдкіх відаў кулікоў, такіх як кулік-марадунка, вялікі зуёк, крывок, вялікі грыцук. Для невялікіх тэрыторый (напрыклад, «Тураўскае балонне») рашэннем дадзенай пагрозы служыць высечка валанцерамі кустоў з наступным іх спальваннем і арганізацыя выпасу кароў у перыяд пасля гнездавання.

На вялікіх тэрыторыях для кашэння хмызнякоў неабходна выкарыстанне тэхнікі з улікам тэрмінаў гнездавання, а таксама правядзенне кантраляваных палоў у зімовы перыяд.

Для такіх ТВП як «Галубіцкая пушча», «Лебядзіны мох», «Балота Марочна» і некаторых іншых застаецца пагроза асваення балот для здабычы торфу. Адвод зямель пад здабычу торфу прыводзіць да поўнай страты балотнай арнітафаўны, а таксама моцна адбіваецца на відах, якія гняздзюцца на суседніх тэрыторыях і выкарыстоўваюць балота як месцы кармлення (напрыклад, на арла-вужаеда і вялікага арляца).

Нерацыянальная эксплуатацыя ўгоддзяў. Дадзеная група пагроз уключае ў сябе браканьерства, правядзенне веснавога палявання на птушак, перавыпас буйной рагатай жывёлы, масавы збор на тэрыторыі кармавых аб'ектаў і некаторыя іншыя. Пагрозы дадзенай групы негатыўна ўплываюць як непасрэдна на саміх птушак, так і апасродкавана, праз змену месцапражывання або памяншэннем кармавых рэсурсаў. Па сустрэкамасці на ТВП дадзеная група знаходзіцца на другім месцы – 19%.

Працідзейнічаць пагрозам разглядаемай групы цалкам магчыма. Як паказвае досвед спецыялістаў АПБ і НАН Рэспублікі Беларусі, захавальнікаў ТВП, больш дзейная праца на лакальным мясцовым узроўні. Так, напрыклад, на некаторых ТВП («Бярэзіна–Гайна», «Рака Лясная», «Белаавежская пушча») у апошнія гады дзейнічае мараторый на правядзенне веснавога палявання на вадаплаўных птушак. У той жа час веснавое паляванне на вадаплаўных птушак у Беларусі дазволена на заканадаўчым узроўні, і забараніць яго цалкам пакуль не атрымліваецца.

Празмерная турбота. Пад турботай у першую чаргу намі разумеецца празмерная рэкрэацыйная нагрузка. Рэгулярнае наведванне ТВП або асобных участкаў вялікай колькасцю людзей з тымі або іншымі мэтамі прыводзіць да распуджвання птушак як у гнездавы сезон, так і ў перыяд міграцыі, парушэння расліннага покрыва тэрыторый.

У якасці прыкладу можна прывесці сітуацыю, якая склалася на ТВП «Альманскія балоты». Штодзённая прысутнасць некалькіх тысяч чалавек

(жыхароў Украіны і Беларусі) у сезон нарыхтоўкі грыбоў і ягад на балоце і ў лесе з'яўляецца істотным фактарам турботы для гнездавых пар глабальна пагражаемага віду вялікага арляца. Рашэнне дадзенай праблемы неабходна прымаць на міжнародным узроўні.

Для паніжэння антрапагеннай турботы неабходна азначэнне ключавых участкаў з рэдкімі відамі і забарона на іх наведванне на працягу ўсяго года або на вызначаны тэрмін.

Забруджванне месцапражыванняў. У нашым выпадку ў першую чаргу разглядаецца забруджванне водных рэсурсаў ТВП сцёкавымі водамі, хімічнымі ўгнаеннямі, пестыцыдамі або іншымі сродкамі, якія выкарыстоўваюцца ў сельскай гаспадарцы. Выпадак забруджвання месцапражыванняў выяўлена параўнальна мала (10 або 5%). Верагодна, гэта звязана з адсутнасцю неабходных прыбораў і рэактываў для аналізу якасці вады. Выяўленне фактаў забруджвання адбіваецца толькі пры выяўленні сцёкаў.

Натуральныя фактары негатыўнага ўздзеяння. Фактараў натуральнага паходжання, якія могуць уяўляць пагрозу як для тэрыторыі, так і для ключавых відаў, даволі шмат. Гэта могуць быць экстрэмальныя ўмовы надвор'я, кліматычныя змены, міжвідавая і/або ўнутрывідавая канкурэнцыя. Падобныя пагрозы існуюць для кожнай тэрыторыі, аднак рэспандэнтамі адзначаліся нячаста (толькі ў 3% выпадкаў). Прадпрымаць эфектыўныя захады па мінімізацыі такога роду пагроз практычна вельмі складана, а ў некаторых выпадках проста немагчыма.

ТВП «Тураўскае балонне» ўвесну ў норме ўяўляе сабой затопленую тэрыторыю з ізаляванымі выспамі сушы, на якіх гняздуюцца кулікі, крычкі і качкі. У 2015 г. з-за малой колькасці снегу ўзімку і невялікай колькасці ападкаў на р. Прыпяці не было веснавога разліву. Таму «Тураўскае балонне» не было затоплена і стала даступным для наземных чацвераногіх драпежнікаў, якія лёгка знаходзілі гнёзды і елі яйкі птушак, лавілі птушанят. Паспех размнажэння птушак на дадзенай тэрыторыі ў 2015 г. быў роўны амаль нулю. Верагодна, падобная сітуацыя была і на іншых водна-балотных ТВП.

INTRODUCTION

Nowadays an international program entitled Important Bird Areas (IBA) is the focus of territorial conservation of bird species in numerous countries. It is coordinated by BirdLife International partners all over the world.

IBAs are sites of different significance levels that are most important for the survival of birds. They are in the first turn identified for rare species of birds as well those under a threat of extinction.

Fig. 1: IBA location on a world map (www.birdlife.org)

Fig. 2: IBA location in Europe (www.birdlife.org)

The aim of the program is to identify and protect IBAs all over the world. In order to confirm its actual international significance, an IBA should meet four internationally agreed criteria

The program's objectives are as follows:

1. Identifying and making an inventory of all IBAs in Belarus.
2. Organizing conservation of bird species and their habitats, especially where those areas do not have a national conservation status.
3. Creating an IBA caretakers' network in order to obtain the latest updates on the conditions in those areas, to identify threats and to conduct monitoring.
4. Promoting the idea of the necessity to conserve bird species and natural habitats among the general public.

BirdLife International has been developing the IBA concept since 1980s. Experts have already identified more than 12 thousand IBAs. More than 4,000 IBAs in Europe cover about 7% of its area and about 2,500 of them are under protection.

Nesting of rare bird species is an indication of the fact that the site is well-preserved and, as a rule, most IBAs have high biodiversity indices. Thus the creation of an IBA network ensures the conservation not only of bird species but also of a number of other rare animal and plant species.

Belarus joined this program in 1996. As of August 01, 2015, 51 IBAs have been identified and approved (see Fig. 3). Most IBAs are located in the southern and the northern parts of the country. Their total area is 15,813.12 km² (7.6% of total area of Belarus).

IBA Identification Criteria

IBAs are identified by using quantity ornithological criteria based, as far as it is possible, on precise and modern knowledge of species distribution, as well as bird population sizes and trends. The criteria according to which a site is identified as an IBA confirm that this area is of actual international significance for the conservation of bird populations and are a universal expression of an IBA's value, thus creating a sustainable network of sites that can be compared to each other on the national, continental and global level.

In order to understand the actual measure of a site's significance, it is necessary to analyze the availability and range of species that are present in it during different seasons. Among other aspects that characterize the conditions for these species, their conservation and presence status, the size of their habitat, the composition of their communities, vulnerability in case of concentration, as well as the percentage of the total population of each species present in the area should be considered in the first turn. These are meaningful factors determining the significance of each specific site.

IBA identification criteria are divided into three groups – A, B and C. Group A criteria were developed to identify IBAs of global significance. International significance of a site may be identified on the regional (Group B criteria) and/or subregional level (Group C criteria), making it possible to compare areas in various regions of the world. In Belarus we use only Group A and Group B criteria.

Due to a strict and standardized approach to IBA identification they can be compared to each other on the national, regional and international levels. The areas are joined in networks that play a very important role for the conservation of bird species and biodiversity in general provided that they are duly protected. IBA identification is a reliable scientific basis for planning the development of specially protected areas on the national level.

An area might be important for a variety of species, and in connection with that it may be qualified according to several criteria.

Group A Criteria

Group A criteria are divided in four categories:

- A1 – Globally threatened species.
- A2 – Restricted-range species.
- A3 – Biome-restricted species.
- A4 – Congregations.

IBAs in Belarus may be identified only according to A1 and A4 categories. Any category has a list of relevant species associated with it. Threshold population size to be met or exceeded for a site to qualify in this category is specified in each of the lists for A1 and A4 categories. These threshold values, if possible, were taken from international recognized sources of information about bird populations.

A1 Criterion. A site is recognized as an IBA of international significance if substantial numbers of globally threatened species and near threatened species (SPEC 1) nest, winter or stop in it every year during migration.

As of August 01, 2015 IBAs under A1 criterion can be identified for six species of birds only. This list may change depending on the changes in species statuses. There are no limitations in respect to the number of identified IBAs for each of six globally threatened species or near threatened species.

Table 1. Globally threatened bird species for which IBAs of international significance may be identified in Belarus under A1 criterion.

No	List of Species	IUCN Red List	Minimum Quantity for IBA identification
1.	Ferruginous duck <i>Aythya nyroca</i>	NT	20 pairs
2.	Greater spotted eagle <i>Aquila clanga</i>	VU	2 pairs
3.	Great snipe <i>Gallinago media</i>	NT	20 males
4.	Black-tailed godwit <i>Limosa limosa</i>	NT	10 pairs
5.	European roller <i>Coracias garrulus</i>	NT	10 pairs
6.	Aquatic warbler <i>Acrocephalus paludicola</i>	VU	10 males

Fig.3: The map of Important Bird Areas in Belarus (as of August 01, 2015)

A4 Criterion. A site is identified as an IBA under this criterion if it fits at least one of the following descriptions:

A4i – the site is known or thought to hold, on a regular basis, at least 1% of a biogeographic population of a congregatory waterbird species.

A4ii – the site is known or thought to hold, on a regular basis, at least 1% of the global population of a congregatory seabird or terrestrial species.

A4iii – the site is known or thought to hold, on a regular basis, at least 20,000 waterbirds or at least 10,000 pairs of seabird of one or more species.

A4iv – the site is known or thought to be a «bottleneck» site where at least 20,000 storks (Ciconiidae), raptors (Accipitriformes and Falconiformes) or cranes (Gruidae) regularly pass during spring or autumn migration.

The term „biogeographic population» used for A4i criterion means the population of a species that is distributed within a specific zoogeographical region. In our case this is Western Palearctic.

In order to calculate the number of birds required to identify the site under A4i criterion (1%), separate populations of the species distributed in Western Palearctic were summed up (Heath, Evans 2000; Delany, Scott 2006).

For the majority of species the biogeographic population is equal to the European nesting population of this species. For several species having their nesting sites outside the Western Palearctic region, the size of the population migrating or wintering in Europe is considered.

For A4 criterion, the term «waterbirds and semi-aquatic birds» is used in the same sense as a similar term in the Ramsar Convention, and includes all bird species of the following families: *Gaviidae* (Cavy), *Podicipedidae* (Grebes), *Pelecanidae* (Pelicans), *Phalacrocoracidae* (Cormorants), *Ardeidae*

(Hérons), *Ciconiidae* (Storks), *Anatidae* (Waterfowl), *Gruidae* (Cranes), *Rallidae* (Rails), *Haematopodidae* (Oystercatchers), *Recurvirostridae* (Stilts and Avocets), *Burhinidae* (Stone-curlews), *Glareolidae* (Coursers and Pratincoles), *Charadriidae* (Plovers), *Scolopacidae* (Sandpipers) and *Laridae* (Gulls).

Group B Criteria

B1i Criterion. A site may be identified as an IBA under B1i criterion if it is known or thought to hold at least 1% of a flyway or other distinct population of a waterbird or a semi-aquatic bird species forming groups. An unlimited number of IBAs can be identified under this criterion.

B2 and B3 Criteria. A site may be identified as an IBA of regional significance if at least 1% of birds of these species in Belarus nest there regularly. B2 criterion is used for species declining in numbers as well as vulnerable or rare ones (SPEC 2, 3), while B3 is used for species with stable numbers. However, B2 and B3 criteria are applicable not to all species but only to those with minimum numbers in Belarus exceeding one per cent of the numbers of this species in Europe. The numbers of the Belarusian and the European populations were taken from a book entitled *Birds in Europe* (BirdLife International, 2004). A limited number of IBAs can be identified under this criterion.

IBA Delimitation

Except for wetlands that are, as a rule, discrete and can be easily identified, IBA delimitation may pose a challenge. It is especially true for large swamp forest sites. This is why the following criteria are applied to all sites.

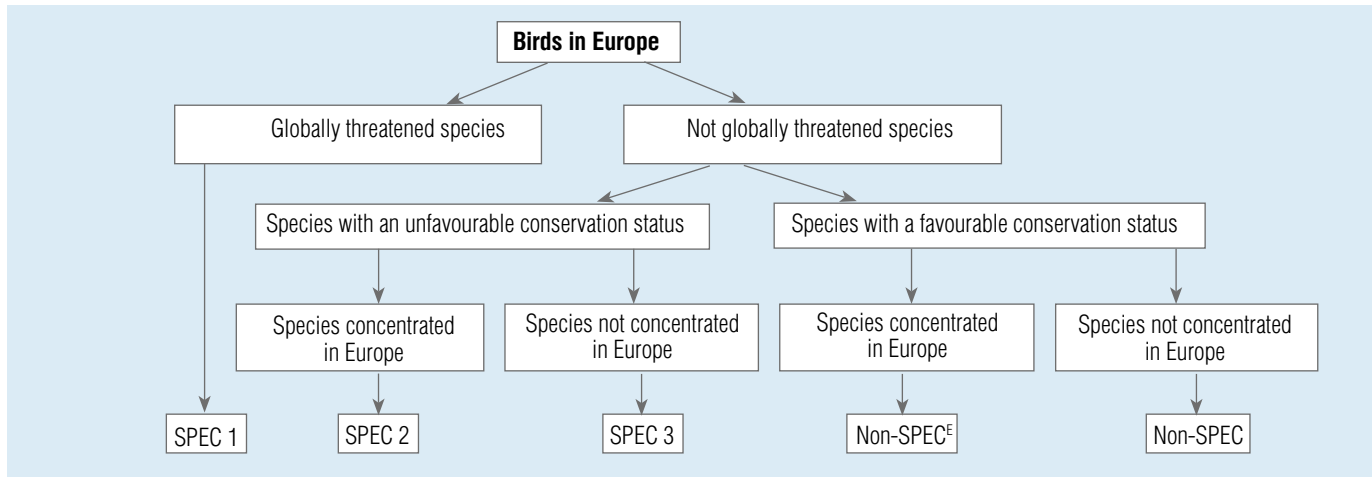

Fig. 4. Classification of species of European Conservation Concern (SPEC). Based on the BirdLife International criteria (Tucker, Heath 1994, BirdLife International, 2004)

An IBA is identified so that it, as far as possible, would:

1. Be different from the surrounding sites in its nature, or habitats, or ornithological significance;
2. Be an actual or a potential protected area with a buffer zone or without it, or an area in which certain nature conservation measures may be taken;
3. Be sufficient for meeting all the needs of birds (for which it is an important area) when they are present in it, intrinsically or along with other sites.

Besides, where vast areas of similar habitats are present, only features 2) and 3) are used. Practical considerations concerning the best way of the site conservation should prevail.

Simple, noticeable limits such as roads, rivers and forest firebreaks are often used for site delimitation. Land property borders should also be taken into consideration.

There is no fixed minimum or maximum IBA size. In determining it, biological considerations should be combined with practical ones.

There is no single answer to the question what one should do if several small sites are located in close vicinity to each other. The way they are identified – as a series of separate IBAs or as one large area containing, among others, sites of low ornithological significance – is an issue depending on local conditions, and preference should be given to the model that would seem to be most feasible for protection and management purposes.

IBA Caretakers Program

Regular monitoring of IBA or, more particularly, of the number of threats, the state of biotopes and the numbers of key species, is one of the conditions for their sustainable existence. The main aims of the monitoring are early detection of threats, tracking changes in the numbers of IBA-forming and other rare species, identification of changes in their habitats, as well as evaluation of the nature protection measures efficiency.

The process of monitoring may pose certain challenges considering the large number of IBAs and their vast area. In order to obtain the necessary information about the state of all sites on an ongoing basis, the help of qualified volunteers acting in line with simple unified methods is essential. This volunteer movement was named IBA Caretakers. The IBA Caretakers Program is implemented in many countries, with thousands of volunteers participating in it.

A local resident or a person who visits an IBA several times a year may become an IBA caretaker

IBA caretakers are nature enthusiasts and local people who live close to an IBA and are active and concerned about the wildlife of their home country. In connection with that they have an opportunity to visit the IBA quite regularly and observe its state. Identifying threats and paying attention to anthropogenic activities, they can render invaluable assistance in the protection of birds and

nature in general by noticing the changes or violations and reporting them to relevant nature conservation agencies and organizations in a timely manner. The information about negative developments in the state of habitats gives these structures an opportunity to respond quickly and take measures aimed at preventing harmful consequences.

In Belarus the implementation of a project under the IBA Caretakers program started in 2009. The development of the caretaker network started from such IBAs as Balota Jel'nja, Balota Zvaniec, Mid Prypiac', Nalibockaja Pušča, Servač, Vyhanaščanskija baloty, and Haradzjenskaja Svislač'. Nowadays a caretaker network exists and operates in such IBAs as Liasnaja river, Sož floodplain, Biarezina-Hajna, Sporaŭskaje balota, etc.

IBA caretakers have already conducted inventories of key bird species, the results of which are included in this guide. It also contains the description of threats for certain areas that were identified by the caretakers.

If you are a nature enthusiast and live near one of IBAs you are welcome to join the IBA Caretakers movement. More information is available at iba.ptushki.org.

General Description of IBAs in Belarus Area

As of August 01, 2015 51 sites in Belarus had an IBA status. There were also two potential IBAs. The total area of all IBAs is 1,581,312 ha (15,813.12 km²), or 7.6 % of the total area of the Republic of Belarus.

The area of individual IBAs varies from 61 ha to 218,318 ha, with 31,000 ha on average. The range of IBA in terms of area is shown in Figure 5. As we can see, approximately a half of the sites have an area from 10,000 to 50,000 ha.

The largest IBA is the Lower Prypiac' (218,318 ha). The smallest ones are Bierazino and Brody – 61 and 73 ha respectively.

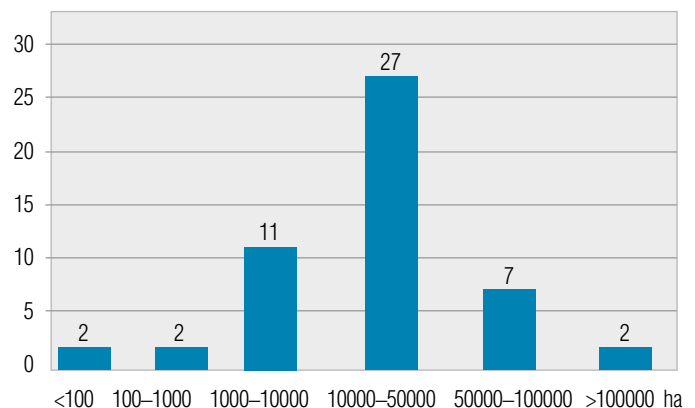

Fig. 5. The range of Important Bird Areas in terms of area

IBAs are unevenly distributed across the country. Most of them are located in the south and north of Belarus. The location of IBAs in different regions of Belarus is shown in Table 2.

Table 2. Location of IBAs in Belarusian regions

Region	Number of IBAs*	IBA area*, ha	Percentage of the total IBA area*
Brest	17	560,802	35.5%
Vitsebsk	14	297,780	18.8%
Gomel	13	517,681	32.7%
Hrodna	3	58,258	3.7%
Minsk	2	118,978	7.5%
Mahileu	2	27,813	1.8%
Total:	51	1,581,312	100%

* – IBAs crossed by region borders (for instance, Balota Dzikoje, Bielaviežškaja Pušča, etc. – 12 in total), are considered to belong to the region in which the greater part of this IBA is located.

Six IBAs are located near the border with Ukraine, three – with Russia, two – with Poland, and one – with Latvia. Among them, the following ones are classified as cross-border ones: Bielaviežškaja Pušča (Belarus) – Bielaviežškaja Pušča and Siemianowka Reservoir (Poland), Liasnaja River (Belarus) – Lower Bug River Valley (Poland), Prostyr (Belarus) – Prypyat' River Valley – Stokhod River Valley (Ukraine), Dniepr Floodplain Lojeŭ-Žary (Belarus) – Kyivs'ke Reservoir (Ukraine), Arechaŭskaje (Belarus) – Shats'ki lakes (Ukraine). Two more sites – Ipuč floodplain and Palieskaja dalina raki Buh – are expected to obtain an IBA status soon and form cross-border IBAs at the border with Russia and Poland.

Habitats

More than a half of the total IBA area (56.3%) is occupied by forests and open woodlands. A substantial part of IBAs (20.5%) are wetlands of various types. Besides, a large area is occupied by re-wetted peatlands mainly located in the Lower Prypiac' IBA. Meadows and farm lands occupy 10.8% of the total IBA area, aquatic habitats – 4.5%.

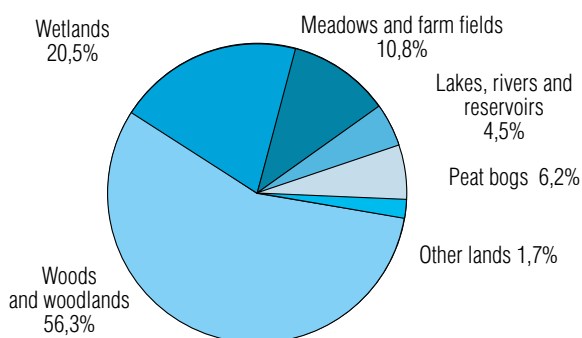

Fig. 6. The percentage of various habitats that can be found in IBAs in Belarus

Criteria

As indicated above, in order to qualify as an IBA, a site should correspond to certain criteria. In Belarus IBAs may be identified under Group A and Group B criteria. IBAs identified under at least one Group A criterion are of international significance. IBAs that do not meet any of Group A criteria but are identified under Group B criteria only are of regional significance.

As of August 01, 2015 there were 41 IBAs of international significance (80.4%) and 10 IBAs (19.6%) of regional significance.

Eleven IBAs were identified under only one criterion. Three IBAs meet more than 10 criteria: Mid Prypiac' – 41, Prypiackija baloty – 11 and Lower Prypiac' – 13.

As shown in Figure 7, the majority of IBAs (92 ones) are identified under B2 criterion. The second most frequent criterion is A1 with 65 IBAs identified

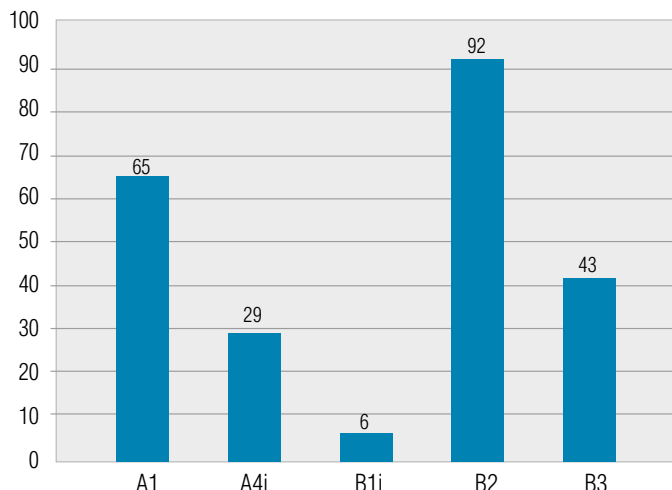

Fig. 7. Use of each criterion in quantity terms

under it. It means that IBAs are very important for the conservation of nesting populations of globally threatened and near threatened species. The number of areas important for the conservation of migrating birds is relatively low.

The Significance of Important Bird Areas for Biodiversity Conservation in Belarus

Republic of Belarus, as a country quite rich in habitats that are relatively well-conserved and occupy a large area, is very important for bird conservation at the international level. Important bird areas are essential not only for bird conservation but also for the protection of the region's biodiversity. The descriptions of areas include data concerning not only the bird fauna, but also many other groups of animals and plants.

IBA Significance for the Conservation of Globally Threatened and Near Threatened Bird Species

Twelve globally threatened and near threatened bird species are regularly found in Belarus. Seven of them nest regularly; however, areas of international importance under A1 criterion can be identified for six species only. These include the ferruginous duck, the greater spotted eagle, the great snipe, the black-tailed godwit, the European roller, and the aquatic warbler. For the Eurasian curlew (*Numenius arquata*) that has only recently obtained a high threat status in Europe the IBAs are identified under B2 criterion only.

Table 3. The number of globally threatened species nesting in all IBAs in Belarus

No	Species list	IUCN Red List	Number of IBAs where birds of this species nest	Number of IBAs identified for this species	Numbers of the species in Belarus	Species percentage in IBA
1.	Ferruginous duck <i>Aythya nyroca</i>	NT	2	0	50-120 P	4%
2.	Greater spotted eagle <i>Aquila clanga</i>	VU	22	17	120-160 P	78%
3.	Great snipe <i>Gallinago media</i>	NT	25	19	4600-6000 M	14%
4.	Black-tailed godwit <i>Limosa limosa</i>	NT	29	15	6000-8500 P	12%
5.	European roller <i>Coracias garrulus</i>	NT	2	1	20-50 P	30-35%
6.	Aquatic warbler <i>Acrocephalus paludicola</i>	VU	12	11	2900-5500 M	95-100%

Conventions: NT – near threatened species; VU – vulnerable species. P – pairs; M – males.

Thus, it is obvious that IBAs are of great significance for the protection of bird species with the most unfavourable conservation status (VU – vulnerable) – the aquatic warbler and the greater spotted eagle. This is due to the fact that all aquatic warblers' nesting sites with the number of singing males exceeding 10 were included in the IBA list as part of the program implementation. Each of these sites has a protected area status. Almost all key areas for the

greater spotted eagle were included in the IBA list. However, there are several underexplored sites that have not yet obtained a nature conservation status of IBA where birds of this species probably nest (for instance, in the Zhytkavichy and the Lelchyttsy districts). The efforts aimed at identifying IBAs for globally threatened species will be continued.

IBAs are also habitats for other rare bird species included in the Red Book of the Republic of Belarus (The Red Book, 2004). The data concerning the numbers and the status of rare bird species for each IBA are provided below. It should be highlighted that each of 71 bird species included in the Red Book is found within IBAs. The majority of them nest there. Only the red kite (*Milvus milvus*), the barn owl (*Tyto alba*) and the red-breasted merganser (*Mergus serrator*) are known to nest outside IBAs.

As mentioned above, nesting of rare bird species is an indication of the fact that the site is well-preserved and, as a rule, most IBAs have high biodiversity indices. In total 38% of algae, 59% of mosses, 78% of higher vascular plants, 80% of insects, 82% of fishes, 83% of animals and lichens, 90% of fungi, and 100% of amphibians and reptiles listed in the Red book are found in all IBAs.

Thus, the creation of an IBA network and organization of efficient protection ensures the conservation not only of bird species, but also of other rare animal and plant species.

Threats to IBAs

In order to ensure efficient protection of birds and their habitats, one should clearly understand all the threats they are posed with. The knowledge of potential and actual threats to each IBA, as well as their timely detection make it possible to identify threat elimination priorities and plan measures aimed at preventing potential threats.

During the preparation of this guide, caretakers and specialists identified more than 200 threats characteristic for 51 IBAs. All of them were divided into five groups as shown in the diagram.

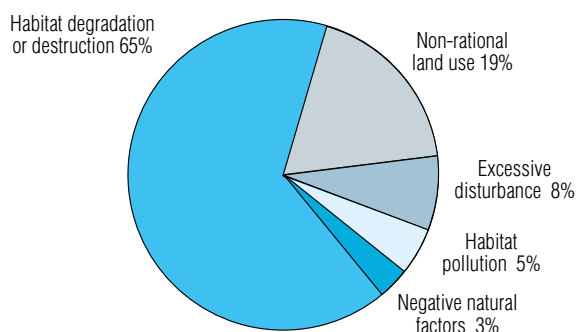

Fig. 8. The percentage of various groups of threats to Belarusian IBAs

Habitat degradation or destruction. This group is quite extensive and includes such adverse phenomena as overgrowing of open habitats, drainage amelioration, construction of transport and engineering buildings, violation of the hydrological regime, burning of dry vegetation, development of peat and other deposits, etc.

The issue of open habitats overgrowing is especially acute. Fifty per cent of IBAs are posed with this threat, including, for instance, Balota Zvaniec, Turaŭskaje balonnie, Mid Prypiac', Sož floodplain, and Braslav lakes. Over the past decades the amount of hay made by rural population for their own needs has decreased significantly. This is true for fens, too. As a result, large areas were overgrown with willow bushes. In the event of open sedge fens overgrowing with bushes or reed nesting sites for the aquatic warbler and feeding sites for the greater spotted eagle are destroyed. In recent years special mowing machines were used in such IBAs as Sporaŭskaje balota and Balota Zvaniec (key aquatic warbler nesting areas in the world) in order to solve this issue and increase the area that can be used as a habitat by this rare species. To

this end a ratrack (a mowing machine) was purchased by APB BirdLife Belarus non-government organization for Sporaŭskaje balota IBA.

Not only wetlands, but also wet floodplain meadows with sandspits are prone to overgrowth. These are the nesting sites for numerous rare species of waders such as the Terek sandpiper (*Xenus cinereus*), the common ringed plover (*Charadrius hiaticula*), and the black-tailed godwit (*Limosa limosa*). In small IBAs such as Turaŭskaje balonnie this issue is solved by the volunteers by cutting the bushes and burning them afterwards, as well as organizing cow grazing during the after-nesting period. In large IBAs the use of special machines with consideration for the nesting periods, as well as controlled burning during the winter period is required.

For such IBAs as Halubickaja Pušča, Liebiadziny Moch, Balota Maročna, and certain other ones the threat of peat mining at wetlands still persists. Land allocation for peat extraction leads to full loss of wetland ornithological fauna and has a great impact on the species that nest in neighbouring areas and use wetlands as feeding sites (for instance, the short-toed snake eagle (*Circaetus gallicus*) and the greater spotted eagle (*Aquila clanga*)).

Non-rational land use. This threat group includes poaching, spring bird hunting, cattle overgrazing, mass collection of food items in the area and others. These threats produce both direct and indirect negative effects on the birds such as change of habitat or reduction of food resources. This is the second most frequent in IBAs group of threats – 19%.

It is quite possible to counter the threats described above. According to the experience gained by APS and National academy of Sciences of the Republic of Belarus experts and IBA caretakers, efforts taken at the local level are most efficient. For instance, in certain IBAs (Biarezina-Hajna, Liasnaja river, and Bielaviežškaja Pušča) a moratorium on spring hunting for waterbirds has been in place in recent years. However, spring hunting for waterbirds is not prohibited by Belarusian legislation and it hasn't yet been possible to prohibit it yet.

Excessive disturbance. Disturbance in the first turn means excessive recreational load. Regular visits of great numbers of people to IBAs or to certain sites with any reasons scare birds away both during the nesting season and the migration period and lead to the destruction of vegetation.

The situation in Al'manskija baloty IBA can be used as an example. Daily presence of several thousand people (residents of Ukraine and Belarus) during the berries and mushrooms gathering season in the wetlands and in the forest is a significant disturbance factor for nesting pairs of the great spotted eagle which is a globally threatened species. This issue has to be solved at the international level.

In order to reduce the level of anthropogenic disturbance it is necessary to identify key areas holding rare species and to prohibit visiting them for the whole year or for a certain period.

Habitat pollution. In our case the pollution of IBAs' water resources by waste water, chemical fertilizers, pesticides or other agricultural chemicals should be considered. A comparatively low number of habitat pollution cases have been identified (10 or 5 per cent). This is probably due to the lack of devices and reagents required to analyze water quality. Pollution is identified only in the event that discharge is detected.

Negative natural factors. There are quite many natural factors that pose a threat to IBAs and their key species. These include extreme weather conditions, climate change, interspecies and/or intraspecies competition. Such threats exist in every area, but they were quite rarely mentioned by respondents (in as little as 3% of cases). Minimizing these threats efficiently is quite a complex task, and sometimes it is just impossible to complete.

In spring Turaŭskaje balonnie IBA in its normal condition is a flooded area with isolated islands on which waders, terns and ducks nest. Due to lack of snow in winter and little precipitation there was no spring overflow at Prypiac' river in 2015. This is why Turaŭskaje balonnie was not flooded and became accessible to four-legged land predators that easily found nests, ate bird eggs and caught nestlings. Breeding success in this area was almost equal to zero in 2015. Such conditions probably existed in other water and wetland IBAs.

АПИСАННЕ ТЭРЫТОРЫЙ, ВАЖНЫХ ДЛЯ ПТУШАК SITE ACCOUNTS

Баталёны *Philomachus pugnax* на ТВП «Тураўскае балонне». Фота Сямёна Левага
Ruffs *Philomachus pugnax* on IBA «Turaŭskaje balonnie». Photo: S. Levy.

Легенда (Legend)

Статус. Статус віда на дадзенай тэрыторыі. Умоўныя абазначэнні: гн – гнездавы; гн? – магчыма гнездавы; мг – мігрыруючы; зім – зімуючы; зал – залятаючы.

Status: shows the season in which the species is present at a site. Abbreviations used here are as follows: гн – breeding; гн? – possible breeding; мг – migrating; зім – wintering; зал – vagrant.

Колькасць. Прыведзены вядомыя дадзеныя па колькасці віда на дадзенай тэрыторыі за паказаны перыяд. Умоўныя абазначэнні: п – колькасць пар; с – колькасць самцоў; ас – колькасць асобін; min – прыведзена мінімальная колькасць віда; + – колькасць віда невядома.

Population number: bird population number in a given period. Abbreviations used here are as follows: п – breeding pairs; с – males; ас – individuals; «+» – the species is present at a site, but no population number assessment is available.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (1988–2007)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гагач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2009	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5–10 п	2007–2012	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	+	2005–2010	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	1–6 п	2005–2010	П		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	2–4 п	2005–2012	Д	↔	A1
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	5–10 п	2005–2012	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	3–5 п	2007–2012	Э		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	5–10 п	2007–2012	П		
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	250–500	2007–2012	Э		B3
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	50–100 п	2007–2012	Э		

Год/перыяд ацэнкі. Паказаны год або перыяд калі праводзіліся падлікі віду.

Year(s). Showed year or period when the species were counted.

Тэндэнцыя. Змяненне колькасці віда на дадзенай тэрыторыі за вызначаны перыяд. Умоўныя абазначэнні:

↑ – колькасць павялічваецца;
↔ – колькасць стабільна або вагаецца;
↓ – колькасць памяншаецца.

Trend. The overall direction of the population trend. Abbreviations used here are as follows: ↑ – increasing; ↔ – stable; ↓ – decreasing.

Дакладнасць ацэнкі. Дадзеныя паказваюць на колькі дакладна была праведзена ацэнка колькасці віда за паказаны перыяд. Умоўныя абазначэнні: Д – дакладна (від падлічаны дакладна, колькасць на); Э – экстрапаляцыя (від палічана на часцы тэрыторыі дакладна і праведзена экстрапаляцыя на усю плошчу прыдатную для гнездавання); П – прыблізна (дакладнага лічэння віда не праведзена, прыведзена экспертная ацэнка).

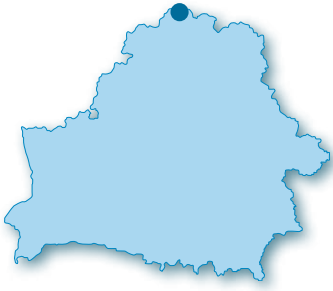
Bird number assessment: Presents the accuracy of the bird population estimation. Abbreviations used here are as follows: Д – accurate count; all population at a site was accurately surveyed; Э – extrapolation; part of population was accurately surveyed, and the total population number was obtained taking into account the area of suitable habitats; П – approximate estimation; the species has not been surveyed at a site, and the population number has been estimated based on irregular field counts.

Крытэрыі ТВП. Прыведзены крытэрыі насупраць відаў, па якім дадзена тэрыторыя мае статус ТВП. (Падрабязней пра крытэрыі на стар. 6)

Criterion the data for this column is provided only for species which meet the criteria of Important Bird Areas programme.

Асвея (Asvieja)

Крытэрыі: A1, A4i, B2

Код: BY001

Геаграфічныя каардынаты: 56,07012° N 28,22156° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Верхнядзвінскі раён

Плошча: 30 429 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Асвейскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе.

Рамсарская тэрыторыя з 2002 г. (крытэрыі 1а)

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой буйны комплекс азёр, лясоў, пераходных і верхавых балот. ТВП мае значэнне для дубальта і чаплі-бугая. Таксама праз ТВП праходзіць міграцыя паўночна-ўсходніх папуляцый вадаплаваючых і каляводных відаў птушак.

Short summary

The area is a large complex of lakes, forests, bogs and transition mires. The IBA is of significance for the conservation of Great snipe and Great bittern. North-eastern populations of waterbirds and semi-aquatic birds cross this IBA during the migration season.

Краткая характеристика

Территория представляет собой крупный комплекс озер, лесов, переходных и верховых болот. ТВП имеет значение для сохранения дупеля и большой выпи. Также через ТВП проходит миграция северо-восточных популяций водоплавающих и околоводных видов птиц.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя заказніка ўяўляе сабой буйны комплекс азёр, лясоў, пераходных і верхавых балот. Нізінных балот адносна мала. Ядром заказніка з'яўляецца возера Асвейскае, якое мае важнае гідралагічнае і кліматаўтвараючае значэнне для вялікага рэгіёна паўночнай часткі Беларусі. Вялікую частку ўгоддзя займаюць верхавыя і пераходныя балоты, якія пакрыты хвойнікамі, бярознікамі і алешнікамі. Сярод балот раскіданы нешматлікія мінеральныя астравы. Лясы займаюць каля 30% агульнай плошчы заказніка, лугі – 6%, хмызнякі пакрыты 4% тэрыторыі.

Гідраграфічная сетка добра развіта і прадстаўлена азёрамі, рэкамі і шматлікімі меліяратыўнымі каналамі. Галоўная водная артэрыя тэрыторыі – рака Свольна, якая адносіцца да басейна Заходняй Дзвіны.

Найбольш значным натуральным вадаёмам з'яўляецца возера Асвейскае, плошча якога складае 47,95 км² (пасля возера Нарач гэта другі па велічыні прыродны вадаём рэспублікі). Возера адносіцца да эўтрофнага тыпу, яно мелкаводнае, сярэдняя глыбіня не перавышае двух метраў. У яго ўпадае некалькі невялікіх рэк і каналаў, аднак прыток вады ў вадаём адбываецца галоўным чынам за кошт ападкаў.

Апошнія дваццаць гадоў возера інтэнсіўна зарастае надводнай расліннасцю і паступова страчвае сваё значэнне ў якасці рыбапрамысловага вадаёма і месца гнездавання вадаплаўных птушак. Найбольш верагодная прычына такіх змяненняў – зніжэнне ўзроўню вады, якая выцякае з возера па каналу Дзегцяроўка. Для пад'ёму і стабілізацыі ўзроўню вады ў возеры на гэтым канале было ўзведзена гідратэхнічнае збудаванне са шлюзам-рэгулятарам, загарджальнай дамбай і водападводзячым ка-

налам. Аднак цяпер дамба знаходзіцца ў незадавальняючым тэхнічным стане.

Другой верагоднай прычынай зніжэння ўзроўню вады могуць быць вынікі торфараспрацовак, якія праводзіліся недалёка ад возера.

Лесагаспадарчая дзейнасць на тэрыторыі заказніка вядзецца ў рацыянальных памерах. З іншых відаў гаспадарання пераважаюць здабыча торфу, прамысловы і аматарскі збор грыбоў і ягад, рэгламентаванае паляванне.

У Асвейскім возеры ёсць значныя запасы сапрапеляў высокай якасці, прыгодных для прамысловай здабычы.

Асноўныя біятопы

Лясы – каля 30%, рэдкалесі і хмызнякі – каля 8%, вадаёмы і вадацёкі – каля 26% (з іх воз. Асвейскае – 23%), балоты – каля 22%, лугі (пераважна сенакосныя) – каля 4%, сельгасугоддзі і іншыя трансфармаваныя месцапражыванні – больш за 11%.

Птушкі

Арнітафаўна прадстаўлена 206 відамі, 174 з якіх гняздзяцца. За 25-летні перыяд у выніку змены экалагічнага становішча, выкліканага зарастаннем возера Асвейскага і некаторых іншых антрапагенных фактараў, адбыліся кардынальныя змены колькасці шматлікіх, у тым ліку ключавых відаў птушак водна-балотнага комплексу. Знізілася колькасць шэрагу відаў качак (нырок-сівак *Aythya ferina* і чубаты нырок *Aythya fuligula*, качка-крыжанка *Anas platyrhynchos*, качка-чырка *Anas querquedula*), лыскі *Fulica atra*, крычак, чайкі-рыбачкі *Larus ridibundus*). Зніклі на гнездаванні чырванашыйная *Podiceps auritus* і шэрашчокая коўры *Podiceps griseogenus*. Прыкладна на стабільным узроўні падтрымліваецца колькасць толькі ў вялікай коўры *Podiceps cristatus* і качкі-цыранкі *Anas crecca*. У такіх нешматлікіх відаў як звычайны гогаль *Bucephala clangula*, качка-папаноска *Anas clypeata* і шыязая чайка *Larus canus* адзначана некая станоўчая дынаміка.

Праз Асвейскі прыродны комплекс праходзіць міграцыя паўночна-ўсходніх папуляцый вадаплаваючых і каляводных відаў птушак (зарэгістраваны 41 від з агульнай колькасцю да 26 000 асобін). Найбольш высокая канцэнтрацыя вадаплаваючых птушак назіраецца звычайна ў першай дэкадзе кастрычніка. У перыяд вясновай міграцыі варта адзначыць высокую канцэнтрацыю гусі-гуменніцы *Anser fabalis* (3–8,5 тыс. асобін) і качкі-свіцвы *Anas penelope* (3,5–4 тыс. асобін). Колькасць шэрага жураўля *Grus grus* восенню дасягае 1500–1800 асобін.

Таксама ТВП мае значэнне для захавання значнай колькасці пар на гнездаванні дубальта *Gallinago media* і чаплі-бугая *Botaurus stellaris*.

Іншыя групы жывёл

Вяяўлена 23 віды рыб, 9 відаў амфібіяў, 5 – рэптылій і 38 – звяроў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*, буры мядзведзь *Ursus arctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*.

Насякомыя: дазоршчык-імператар *Anax imperator*, бліскучы жукаль *Carabus nitens*, аксамітніца Юта *Oeneis jutta*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, гарлачык малы *Nuphar pumila*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, кізільнік чарнаплодны *Cotoneaster melanocarpus*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, гарычка крыжападобная *Gentiana cruciata*, гарычавачка гаркаватая *Gentianella amarella*, верабейнік лекавы *Lithospermum officinale*, змеягалойнік Руйша *Dracoscephalum ruyschiana*, бадзях розналісты *Cirsium heterophyllum*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, броўнік аднаклубневы *Herminium monorchis*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhiza trifida*, пясняк Лёзеля *Liparis loeselii*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, пуханос альпійскі *Tricophorum alpinum*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (1989–2012)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллэвы гарач <i>Gavia arctica</i>	зал	1-2 ас	2007–2012	П		
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	3000–8500 ас	2005–2012	Э		A4i
Гусь-піскулька <i>Anser erythropus</i>	мг	0–10 ас	2005–2012	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	0–10 ас	2005–2012	П		
Савук-путок <i>Mergellus albellus</i>	мг	2–40 ас	2005–2012	П		
Даўганосы савук <i>Mergus serrator</i>	мг	0–5 ас	2005–2012	П		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	1–10 ас	2005–2012	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	4–6 п	2005–2012	Э	↔	
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	1–3 п	2005–2012	Э		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	20–30 с	2007	Э	↓	B2
Скана <i>Pandion haliaetus</i>	гн	1 п	2005–2012	Д	↓	
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	1 п	2005–2012	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2005–2012	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	2–3 п	2005–2012	Э		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	3–5 п	2005–2012	Э	↔	
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн?	1 п	2005	Д		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	6–7 п	2005–2012	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	4–5 п	2005–2012	Э	↔	
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	гн	5–6 п	2007	Э	↔	
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	6–8 п	2008	Э	↓	
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15–25 с	2005–2012	Э		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	5–10 с	2005–2012	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн мг	10–15 п 1500–1800 ас	2007 2005–2007	Э Э	↓ ↔	A4i
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	5–10 п	2007	Э	↓	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	гн	1–3 п	2007	Э		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	1–2 п	2007	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	10–30 п	2005	Э		A1
Стучок <i>Limnocolaptes minimus</i>	гн	0–2 п	2005–2012	Э		
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	3–5 п	2007	Э	↓	
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	5–10 п	2007	Э	↔	
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	2–5 п	2007	Э	↓	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	6 п	2007	Д		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	4–6 п	2007	Э	↔	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 п	2007	Э		
Вераб'іны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	5–6 п	2006–2007	Э	↑	
Даўгахвостая кугакаўка <i>Strix uralensis</i>	гн	9–10 п	2006–2007	Э	↔	
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	1–3 п	2006	Э		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	0–6 п	2005	Э	↔	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	1–3 п	2005–2007	Э		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	10–20 п	2006–2007	Э		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	10–20 п	2006–2010	Э		

Пагрозы

- Антрапагенная эўтрафікацыя возера Асвейскае, якая выклікана сцёкамі вады з сельгасугоддзяў і торфараспрацовак, камунальна-бытовых прадпрыемстваў, жывёлагадоўчых ферм;
- парушэнне гідралагічнага рэжыму ў выніку дзейнасці торфапрадпрыемства;
- прамысловае рыбалоўства магло стаць адной з прычын памяншэння запасаў рыбы ў возеры;

Баранец звычайны *Huperzia selago*. Фота Юрыя Янкевіча

- памяншэнне ўзроўню вады ў возеры вядзе да змен яе якасных паказчыкаў, хуткаму зарастанню возера, змяншэнню рыбапрадукцыйнасці, зніжэнню яго значэння для вадаплаўных птушак;
- пажары на асушаных балотах.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Дазволіць працы па аднаўленню натуральнага гідралагічнага рэжыму.
- Увесці перыяды пакою на час гнездавання і міграцыі птушак.
- Мэтазгодна прадугледзець магчымасць кіраванага зімовага выпальвання сухой травяністай расліннасці для паляпшэння ўмоў пражывання ахоўваемых відаў і папярэджання пажараў, асабліва ў краёвай зоне балота Асвейскае.
- Рэалізаваць мерапрыемствы Плану кіравання заказнікам «Асвейскі», распрацаванага НПЦ НАН Беларусі па біярэсурсах у 2008 г.

Крыніцы інфармацыі

Положение о республиканском ландшафтном заказнике «Освейский» (2000).

План управления республиканским ландшафтным заказником «Освейский» (2008).

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Дзмітрыюк М.Г., Жураўлёў Д.В., Левы С.В., Скуратовіч А.М.

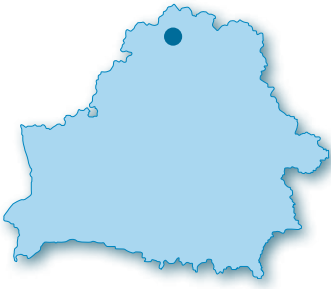
Складальнік: Ямінскі Б.В.

Шэрыя жураўлі *Grus grus*. Фота Сяргея Пльпкевіча

Балота Ельня (Balota Jel'nia)

Крытэрыі: A1, A4i, B2

Код: BY002

Геаграфічныя каардынаты: 55,54853° N 27,84389° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Міёрскі і Шаркаўшчынскі раёны

Плошча: 25 301 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: большая частка ТВП з'яўляецца ландшафтным заказнікам рэспубліканскага значэння «Ельня»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднага значэння, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 2002 г. (крытэрыі 1, 3, 5, 6). Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

Буйнейшы ў Беларусі комплекс верхавых і пераходных балот са шматлікімі азёрамі. З'яўляецца месцам гнездавання птушак, тыповых для комплексаў верхавых балот. Балотны масіў мае вялікае значэнне як месца прыпынку гусей, качак і асабліва шэрых жураўлёў на веснавых і восеньскіх пралётах.

Short summary

The site is Belarus' largest complex of bogs and transition mires with numerous lakes. It is a nesting site for birds typical for bog complexes. Bogs and mires are of great significance as a stopping place for geese, ducks, and especially Common cranes along their flyways in autumn and spring.

Краткая характеристика

Крупнейший в Беларуси комплекс верховых и переходных болот со многочисленными озерами. Является местом гнездования птиц, типичных для комплексов верховых болот. Болотный массив имеет большую значимость как место остановки гусей, уток и в особенности серых журавлей на весенних и осенних пролетах.

Агульнае апісанне

Буйнейшы ў Беларусі комплекс верхавых і пераходных балот са шматлікімі азёрамі, якія прыдаюць разнастайнасць аднатоннаму ландшафту. Па ўсім балоце раскіданы невялікія астравы, пакрытыя дробналісцевымі і яловымі лясамі. Большая частка балотнага масіву зарасла невысокай хвой, але сустракаюцца і даволі значныя адкрытыя участкі са шматлікімі дробнымі азёрамі і вокнамі чыстай вады. Расліннасць на балотнай частцы заказніка характэрная для верхавых балот і прадстаўлена хваёва-хмызнякова-сфагнавымі і хмызнякова-сфагнавымі супольнасцямі.

Балота Ельня размешчана на водападзеле рачных басейнаў. Цэнтральная яе частка ўзвышаецца над перыферыяльнымі ўчасткамі на 7 метраў. Глыбіня тарфяной залежы ў сярэднім складае 3,8, а месцамі дасягае 8,3 метра. З балотнага масіву выцякаюць тры ракі, а ў яго не ўпадае ніводнай. На тэрыторыі балота налічваецца больш за 100 азёр, якія ўяўляюць сабой рэшткі існаваўшага некалі аднаго вялікага возера. Большасць з іх злучана паміж сабой рэкамі і пратокамі. Аснову воднага сілкавання балота складаюць грунтовыя воды і ападкі.

У выніку меліярацыі прылягаючых тэрыторый і часткі балота адбыліся істотныя змены гідралагічных умоў комплексу. Пракладка шматлікіх каналаў і выраўноўванне рэк прывялі да зніжэння ўзроўню грунтовых вод, што стала адной з асноўных прычын практычна штогадовых буйных пажараў на балоце. У апошнія гады на меліярацыйных каналах на балоце было пабудавана больш за 40 дамбаў, што прывяло да падняцця ўзроўню вады.

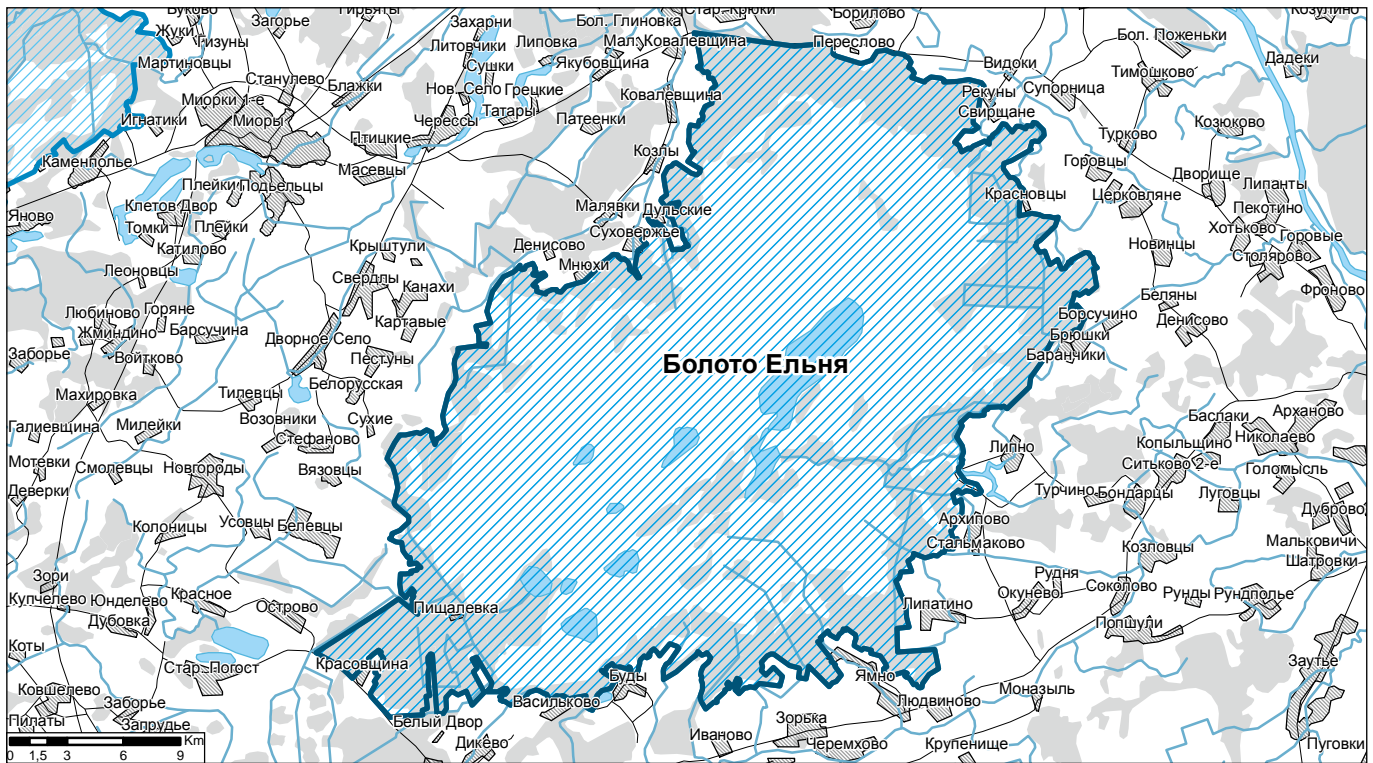
У сувязі з цяжкай даступнасцю і спецыфікай ландшафту (каля 60% лесу расце на балоце, а самі лясы характарызуюцца нізкай прадукцыйнасцю) тэрыторыя выкарыстоўваецца чалавекам абмежавана. Лесаэксплуатацыйныя работы вядуцца ў асноўным па перыферыі балотнага масіву і на мінеральных астравах, сельскагаспадарчая дзейнасць адсутнічае. Тэрыторыя выкарыстоўваецца як для прамысловых нарыхтовак, так і для аматарскага збору грыбоў і ягад. На азёрах мясцовае насельніцтва ловіць рыбу.

Флора сасудзістых раслін уключае 405 відаў, якія адносяцца да 233 радоў, 83 сямействаў, 6 класаў, 5 аддзелаў. У тым ліку 5 відаў хвасчой, 3 – дзеразы, 11 – папаратнікаў, 3 – голанасенных і 383 – кветкавых (пакрытанасенных), у тым ліку 103 аднадольных і 280 – двухдольных раслін.

На тэрыторыі заказніка «Ельня» выяўлена 23 віды дрэў, 20 відаў хмызнякоў, 350 відаў травяністых раслін. Акрамя таго, у межах заказніка выяўлена і ідэнтыфікавана 86 відаў мохападобных і 50 відаў лішайнікаў.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2012)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гэгач <i>Gavia arctica</i>	гн	2–5 п	2005–2012	Э	↔	
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	500–1000 ас	2005–2011	П		
Белалобая гусь <i>Anser albifrons</i>	мг	2000–3000 ас	2005–2011	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3–4 п	2005–2011	П	↔	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2005–2011	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2012	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	0–1 п	2005–2012	П	↓	
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	1 п	2012	Д		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	гн	5 п	2012	Д		
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	гн	5–10 п	2012	П		
Сокал-кабець <i>Falco subbuteo</i>	гн	7–10 п	2005–2012	Д	↔	
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	19–66 п	2005–2012	Э	↔	A1
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	10–20 п	2005–2012	Э		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	20–60 п	2005–2012	Э	↔	B2
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	5–10 п	2005–2012	Э		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	50–120 п	2005–2012	Э	↑	
Шыязя чайка <i>Larus canus</i>	гн	86 п	2007–2012	Д	↓	
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	min 85 ас	2005–2012	Д	↔	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	35 п	2012	Д	↓	B2
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	мг	>4700 ас	2005–2012	Д	↔	A4i

Асноўныя біятопы

Верхавыя балоты (у тым ліку пашкодзаныя пажарамі) – 65,7%, лясы – 24% (у тым ліку: хваёвыя – 8,7%, шыракалістыя – 8,7%, дробналісцевыя – 14,6%), хмызнякі і рэдкалессе – 5,8%, іншыя землі – 4,5%.

Птушкі

На тэрыторыі заказніка сустракаецца 117 відаў птушак, 25 з якіх занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі. Характэрная рыса балотнага масіву Ельня – наяўнасць разрэджаных калоній кулікоў на балоце і калоній чайкавых на азёрах. Ельня – месца гнезджання птушак, тыповых для комплексаў верхавых балот: чорнаваллёвага гагача *Gavia arctica*, пардвы *Lagopus lagopus*, залацістай сеўкі *Pluvialis apricaria*, сярэдняга кулёна *Numenius phaeopus* і куліка-сялянца *Tringa nebularia*. Рэдкія для Беларусі ўвогуле, яны сустракаюцца тут у значнай колькасці. Акрамя іх, на балоце гняздуюцца сокал-дрымлюк *Falco columbarius* і арол-вужаед *Circaetus gallicus*. Колькасць найбольш рэдкіх і значных відаў птушак прыведзена ў табліцы.

Балотны масіў Ельня мае вялікае значэнне як месца прыпынку мігрыруючых гусей, качак і асабліва жураўлёў на веснавых і восеньскіх пралётах. У гэты час на вадаёмах звычайныя і шматлікія гусі-гуменніцы *Anser fabalis*, белалобыя гусі *Anser albifrons*, качкі-свіцёвы *Anas penelope*, качкі-чыркі *Anas querquedula*; сустракаюцца таксама шэрая гусь *Anser anser*, гусь-піскулька *Anser erythropus*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, савукі *Mergus sp.*

Іншыя групы жывёл

Фаўна наземных пазваночных уключае 7 відаў земнаводных, 5 відаў паўзуноў, 31 від млекакормячых (большасць з іх пражывае на перыферычных участках балота ці наведвае яго ў пошуках корму). Адзначаецца высокая колькасць гадзюкі звычайнай *Vipera berus*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*.

Птушкі гусь-піскулька *Anser erythropus*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, савук-луток *Mergellus albellus*, вялікі савук *Mergus merganser*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*, арол-маркут *Aquila chrysaetos*, палявы лунь *Circus cyaneus*, малы арлец *Aquila pomarina*, стучок *Lychnocryptes*

minimus, беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*, жоўтагаловы дзяцел *Picoides tridactylus*, сыч вераб'іны *Glaucidium passerinum*, балотная сава *Asio flammeus*, пугач *Bubo bubo*.

Насякомыя: шчыгрынавы жужаль *Carabus coriaceus*, рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль менетрые *Carabus menetriesi*, залацістаямачны жужаль *Carabus clathratus*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, аксамітніца Юта *Oeneis jutta*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*, альпійская перламутраўка *Clossiana thore*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, бяроза карлікавая *Betula nana*, бяроза нізкая *Betula humilis*, гімнакалея ўздутая *Gymnocolea inflata*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, касач сібірскай *Iris sibirica*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, увярэднік скіпетрападобны *Pedicularis sceptrum-carolinum*, асак малакветкавая *Carex pauciflora*, сфагнум мяккі *Sphagnum molle*, чубатка пустая *Corydalis cava*, чына гладкая *Lathyrus laevigatus*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, лабарыя лёгачная *Lobaria pulmonaria*.

Пагрозы

- Паніжэнне ўзроўню грунтовых вод у выніку пракладання каналаў сярод балота, выраўноўвання рэк і асушэння перыферычных участкаў балота. Парушэнне гідрарэжыму прыводзіць да пачашчэння пажараў, змянення відавoga саставу флоры, зарастання адкрытых участкаў балот хмызнякамі і лесам;
- выпальванне расліннасці і пажары. Пажары і паніжэнне ўзроўню грунтовых вод аказваюць істотны ўплыў на стан папуляцыі птушак, якія тут гняздуюцца і спыняюцца падчас міграцыі. У першую чаргу у выніку пажараў змяншаецца плошча тыповых балотных экасістэм, а знішчэнне журавін значна змяншае кармавую базу для многіх відаў птушак;
- фактар неспакою. У апошнія гады рыбаловы і паляўнічыя пачалі ўсё часцей наведваць азёры. Гэта прыводзіць да разбурэння гнездаў многіх відаў птушак, у тым ліку і занесеных у Чырвоную кнігу. Балота пачынае губляць сваю значнасць як месца канцэнтрацыі мігрыруючых гусей і жураўлёў. Адна з прычын такога становішча – зніжэнне ўзроўню грунтовых вод, што зрабіла балота больш даступным для чалавечай вясной;

- нерэгламентаваны збор журавін прыводзіць да сур'ёзнага пашкоджання наглебавага покрыва і з'яўляецца яшчэ адным фактарам парушэння спакою жывёл.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Для вырашэння пералічаных экалагічных праблем неабходна зрабіць шэраг захадаў:

- аптымізаваць гідралагічны рэжым балотнага комплексу шляхам перакрыцця каналаў, па якіх вада выцякае з балота.
- Забараніць асушальныя работы як унутры, так і на перыферыі заказніка.
- Арганізаваць кантроль за выкананнем забароны на паляванні на азёрах, якія з'яўляюцца буйнейшымі месцамі адпачынку мігрыруючых гусей.

- Абмежаваць ці забараніць рыбную лоўлю на азёрах, дзе гняздуюцца рэдкія віды птушак.

Крыніцы інфармацыі

Домбровский В.Ч. (2014), Лундышев Д.С. (2012), Сушко Г.Г. и др. (2011), Яковец Н.Н. (2008).

Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); Скарбы прыроды Беларусі (2005); Флора и растительность ландшафтного заказника «Ельня» (2010).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Іваноўскі У.В., Кавалёнак В., Левы С.В., Лукшыц В.У., Скуратовіч А.М., Якавец М.М.

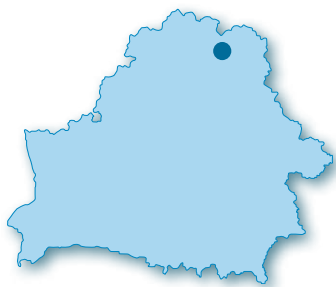
Складальнік: Левы С.В.

Возера Курганістае на балоце Ельня. Фота Валерыя Кавалёнка

Казьяны (Kaz'jany)

Крытэрыі: B2

Код: BY003

Геаграфічныя каардынаты: 55,46446° N 29,31019° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Шумілінскі і Полацкі раёны

Плошча: 27 491 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Казьянскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці, утворана ў 1998 годзе

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя характарызуецца наяўнасцю буйных масіваў верхавых і пераходных балот, адкрытых нізінных балот, шматлікіх рэк і азёр, пясчаных дзюнаў, а таксама малапарушаных лясоў. ТВП мае рэгіянальнае значэнне для захавання такіх відаў як чорны бусел, палявы лунь, шэры журавель і вялікі кулён.

Short summary

The territory is characterized by the presence of large tracts of bogs and transition mires, open fens, numerous rivers and lakes, sandy dunes, and almost natural forests. This IBA is of regional significance for the conservation of such species as Black stork, Hen harrier, Common crane and Curlew.

Краткая характеристика

Территория характеризуется наличием крупных массивов верховых и переходных болот, открытых низинных болот, многочисленных рек и озёр, песчаных дюн, а также малонарушенных лесов. ТВП имеет региональное значение для сохранения таких видов как черный аист, полевой лунь, серый журавль и большой кулюн.

Агульнае апісанне

ТВП уяўляе сабой складаны мазаічны комплекс верхавых балот, лясоў, заліўных лугоў, азёр і сельскагаспадарчых зямель. Тэрыторыя характарызуецца разнастайнасцю і кантрастнасцю экалагічных умоў, наяўнасцю ўнікальных прыродных комплексаў: буйных масіваў верхавых і пераходных балот (займаюць значную частку тэрыторыі), адкрытых нізінных балот, шматлікіх рэк і азёр, пясчаных дзюнаў; а таксама малапарушаных лясоў, у тым ліку і фрагментарных дуброў.

Рачная сетка гэтага рэгіёна належыць да басейна ракі Заходняй Дзвіны. Галоўны яе прыток – рака Обаль – працякае ўздоўж усходняй і паўднёвай межаў заказніка. На тэрыторыі заказніка Обаль прымае два правыя прытокі – рэкі Цэнці і Глыбачку. Поймы рэк слабавыражаныя, рэчышчы – звільстыя. Істотная роля ў фарміраванні ландшафту заказніка належыць азёрам, найбольш буйныя з іх – Мошна, Расалай і Красамай. Амаль усе яны – дыстрафіруючыя, мелкаводныя, маюць нізкія забалочаныя берагі і зарастаюць воднай расліннасцю.

Сельскагаспадарчыя землі (ралля, сенакосы і выганы) складаюць 3% ад агульнай плошчы тэрыторыі. Паколькі ў заказніку пераважаюць забалочаныя лясы, лесакарыстанне тут абмежаванае. Тэрыторыя заказніка з'яўляецца традыцыйным месцам збору грыбоў і ягад мясцовым насельніцтвам.

Асноўныя біятопы

Балоты верхавыя і пераходныя – 18%, лясы – 78,8% (у тым ліку: бярознікі – 40,7%, саснякі – 31,8%, ельнікі – 12,5%, чорнаалешнікі – 9,2%, шэраалешнікі – 3%, асіннікі – 2,6%), азёры – 1%, іншыя землі – 2,2%.

Птушкі

На гнездаванні ў заказніку адзначана 175 відаў птушак, 44 віды занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі.

ТВП «Казьяны» мае рэгіянальнае значэнне для захавання шэрагу відаў: чорны бусел *Ciconia nigra*, палявы лунь *Circus cyaneus*, скапа *Pandion haliaetus*, шэры журавель *Grus grus*, вялікі кулён *Numenius arquata*. Акрамя таго, Казьяны маюць вялікае значэнне для птушак верхавых і пераходных балот. Тут гняздзяцца сокал-шуплёнак *Falco vespertinus*,

падва *Lagopus lagopus*, залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*, сярэдні кулён *Numenius phaeopus*, кулік-сялянец *Tringa nebularia*.

Іншыя групы жывёл

Усяго адзначана 32 віды млекакормячых, 9 відаў амфібіяў, 5 відаў рэптылій.

Найбольш шматлікімі прадстаўнікамі млекакормячых, за выключэннем мышападобных грызуноў, з'яўляюцца заяц-бяляк, заяц-русак, андэтра, бобр. Вельмі рэпрэзентатыўна на тэрыторыі ТВП прадстаўлена група драпежных звяроў.

Занесеныя ў Чырвоную кнігу віды млекакормячых фарміруюць тут даволі ўстойлівыя групы: барсук *Meles meles* (10 пасяленняў), рысь *Felis lynx* (5–8) і буры мядзведзь *Ursus arctos* (3–5 пасяленняў).

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: сфагнум Ліндберга *Sphagnum lindbergii*, менагэцыя прадзіраўленая *Menegazzia pertusa*, баранец звычайны *Huperzia selago*, бяроза карлікавая *Betula nana*, бяроза прыземістая *Betula humilis*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, рагулькі высокія *Delphinium elatum*, касач сібірскай *Iris sibirica*, ядрушка даўгарогая *Gymnadenia conopsea*, званочак шыракалісты *Campanula latifolia*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhiza trifida*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, асака малакветкавая *Carex pauciflora*, асака заліўная *Carex paupercula*, пуштапялёснік зялёны *Coeloglossum viride*, расіца прамежкавая *Drosera intermedia*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*.

Пагрозы

- Асушэнне прылягаючых тэрыторый і выраўноўванне малых рэк (каля 60% рэчышчаў малых рэк, якія працякаюць па тэрыторыі заказніка, каналізавана) выклікалі парушэнні гідралагічнага рэжыму балота;
- лакальная здабыча торфу ў паўднёвай частцы тарфянога масіву Обаль-2;

- выпальванне расліннасці аказвае надзвычай шкодны ўплыў на флору і фаўну заказніка, асабліва ва ўмовах сухой вясны;
- высечка карэнных лясоў – ельнікаў, а часам і алешнікаў, суправаджаецца рэзкім зніжэннем біялагічнай разнастайнасці;
- прамысловае рыбалоўства, якое ажыццяўляецца Віцебскім рыбгасам на адным з самых маляўнічых азёр – Мошна, можа стаць прычынай скарачэння яго рыбных запасаў;
- раслінныя сукцэсіі. На нізінных балотах адкрытыя ўчасткі зарастаюць хмызняком, што звязана ў асноўным са змяншэннем сенакашэння.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Для больш эфектыўнай аховы і рацыянальнага выкарыстання біялагічнай разнастайнасці неабходна распрацаваць план кіравання заказнікам міжнароднага значэння.

У першую чаргу неабходна вырашыць наступныя найбольш важныя пытанні:

- аптымізацыя гідралагічнага рэжыму.
- Распрацоўка рэжымаў землекарыстання (сельская, лясная і рыбаная гаспадаркі, паляванне).
- Аднаўленне балот на выпрацаваных тарфяніках.

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Научное и технико-экономическое обоснование реорганизации заказника «Козьянский» (1998).

Асабістыя паведамленні: Іваноўскі У.В., Левы С.В., Скуратовіч А.М.

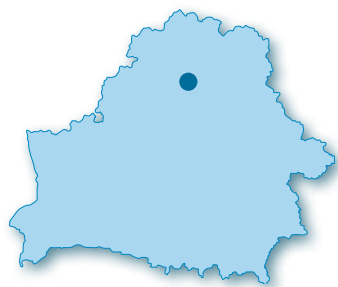
Складальнік: Іваноўскі У.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцы (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гагач <i>Gavia arctica</i>	гн	1–2 п	2000–2010	Э		
Вялікі бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	5–8 с	2000–2010	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	8–10 п	2000–2010	Э		B2
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	30–40 п	2000–2014	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2000–2010	Д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	3 п	2000–2010	Д		
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	зал	+	2000–2014	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	8–12 п	2000–2010	Э		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	5 п	2000–2010	Э		B2
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	3 п	2000–2010	Д		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	15–20 п	2000–2010	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	8–10 п	2000–2010	Э		
Сокал-дрымлюк <i>Falco columbarius</i>	гн	6–8 п	2000–2010	Э		
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2000–2010	П		
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	10–20 п	2000–2010	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	20–25 п	2000–2010	Э		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	30–50 п	2000–2014	Э		
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	10–15 п	2000–2014	Э		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	10–20 п	2000–2010	Э		B2
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	20–30 п	2000–2014	Э		
Даўгахвостая кугакаўка <i>Strix uralensis</i>	гн	4–5 п	2000–2010	Э		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	1 п	2000–2010	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	3–6 п	2000–2010	Э		

Галубіцкая пушча (Halubickaja pušča)

Крытэрыі: B2

Код: BY004

Геаграфічныя каардынаты: 55,02201° N 28,07149° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Докшыцкі, Глыбоцкі раёны

Плошча: 16 220 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ландшафтна-гідралагічнага заказніка мясцовага значэння «Галубіцкая пушча» (6734 га)

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці

Кароткая характарыстыка

Галубіцкая пушча ўяўляе сабой мазаічнае спалучэнне леса-балотных, лугавых, балотных і лясных масіваў, а таксама буйных натуральных вадаёмаў, якія знаходзяцца ў вярхоўях ракі Бярэзіны. Мае асаблівае значэнне для захавання шэрага жураўля і скапы.

Short summary

Halubickaja Pušča is a mosaic of wood, mire, meadow, wetland and forest tracts. It also includes large lakes belonging to the West Berezhina river catchment. It is particularly important for the conservation of Common crane and Osprey.

Краткая характеристика

Голубицкая пушча представляет собой мозаичное сочетание лесо-болотных, луговых, болотных и лесных массивов, а также крупных озёр, которые расположены в верховьях реки Березины. Имеет особое значение для сохранения серого журавля и скопы.

Агульнае апісанне

Галубіцкая пушча ўяўляе сабой мазаічнае спалучэнне леса-балотных, лугавых, балотных і лясных масіваў, а таксама буйных натуральных вадаёмаў, якія знаходзяцца ў водазборным басейне вярхоўяў ракі Бярэзіны. Лясамі пакрыта 60% тэрыторыі, 18% займаюць балоты. Ядром заказніка з'яўляюцца масівы сфагнавых і пераходных балот, якія размешчаны ў яго паўночнай частцы. Лясы ў асноўным прадстаўлены сярэднеўзроставамі хвойнікамі, у меншай ступені ельнікамі, чорнаалешнікамі, бярознікамі. Вельмі рэдка сустракаюцца фрагменты шыракаліставых лясоў.

Галубіцкая пушча адносіцца да вярхоўяў ракі Бярэзіны, якая з'яўляецца асноўнай воднай артэрыяй заказніка. Даўжыня ракі ў межах ТВП складае 40 кіламетраў. Рэчышча яе вельмі звільстае і часта разгалінаванае, багатае на пратокі і невялікія пясчаныя астравы, якія заталпляюцца ў паводку. Рака Бярэзіна на тэрыторыі заказніка працякае праз пойменнае возера Медзасол. Другое буйное возера – Межужол – размешчана сярод сфагнавых балот і звязана з Бярэзінай меліяратыўнымі каналамі і ракой Чарніцай. Вада гэтага возера характарызуецца нізкай мінералізацыяй і высокай колернасцю. Возера зарастае слаба. У выніку правядзення асушальнай меліярацыі і торфараспрацовак у заходняй і часткова ў паўднёва-ўсходняй частках заказніка гідралагічныя ўмовы тэрыторыі значна трансфарміраваліся.

З гаспадарчай дзейнасці пераважае лесакарыстанне. Тарфяныя месцанараджэнні на тэрыторыі Галубіцкай пушчы з'яўляюцца адной з асноўных у раёне баз здабычы прамысловай сыравіны. Мясцовыя жыхары на тэрыторыі заказніка збіраюць ягады і грыбы, займаюцца паляваннем і рыбнай лоўляй.

Асноўныя біятопы

Лясы – 60%, верхавыя і пераходныя балоты – 18%, торфараспрацоўкі – 15%, азёры – 2%, іншыя землі – 5%.

Птушкі

На тэрыторыі сустракаецца 192 віда птушак, з якіх 24 занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі.

У заказніку гняздуецца чапля-бугай *Botaurus stellaris*, звычайны гогаль *Vulpes lagopus*, малы арлець *Aquila pomarina*, арол-вужаед *Circus cyaneus*, залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*, даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis*. На ТВП значная колькасць цецерыка *Tetrao tetrix* – 70–100 пар, і глушца *Tetrao urogallus* – 30–40 самцоў. Яшчэ захавалася невялікая папуляцыя белай курапаткі, але яе колькасць значна паменшылася. Адзначаны таксама чорнаваллёвы гагач *Gavia arctica*, шэры журавель *Grus grus*, вялікая белая чапля *Egretta alba* і звычайны зімародак *Alcedo atthis*.

ТВП «Галубіцкая пушча» мае значэнне для захавання скапы *Pandion haliaetus* (5–7 пар).

Іншыя групы жывёл

З млекакормячых адзначана больш за 40 відаў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

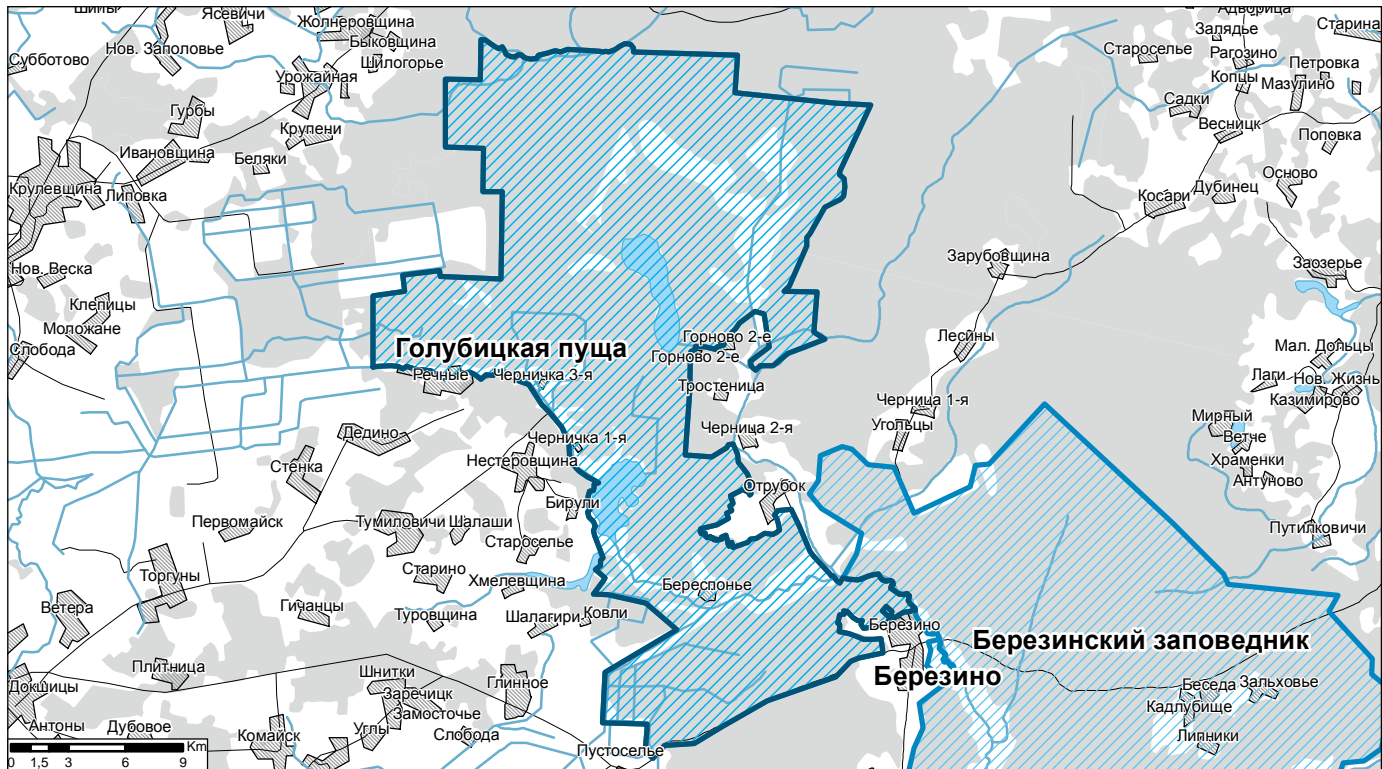
Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, барсук *Meles meles*, еўрапейская рысь *Felis lynx*.

Насякомыя: тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*.

Расліны: адзначана каля 40 рэдкіх відаў, сярод іх такія як баранец звычайны *Huperzia selago*, лікападыела заліўная *Lycopodiella inundata*, касач сібірскай *Iris sibirica*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, аднацветка аднаветкавая *Moneses uniflora*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, пуханос альпійскі *Baeothryon alpinum*, асака заліўная *Carex irrigua*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, ладдзян трохнадрэзаны *Coralorhiza trifida*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, бяроза карлікавая *Betula nana*, бяроза нізкая *Betula humilis*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, кізільнік чарнаплодны *Cotoneaster melanocarpus*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*.

Пагрозы

- меліярацыя і торфараспрацоўка. Галоўным фактарам парушэння экалагічнага балансу ў раёне заказніка з'яўляюцца торфараспрацоўкі,

якія праводзяцца тут на працягу апошніх 30 гадоў. У перспектыве плануецца ахапіць распрацоўкамі ўсё масіў верхавога балота. Гэта прывядзе да поўнага знішчэння прыроднага комплексу Голубіцкая пушча і, несумненна, акажа негатыўны ўплыў на стан ракі Бярэзіны і Бярэзінскага біясфернага запаведніка.

- Забруджванне навакольнага асяроддзя. Асноўнай крыніцай забруджвання ракі Бярэзіны з'яўляецца горад Докшыцы, які не мае адпаведных ачышчальных пабудов;

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Неабходна пашырыць межы заказніка і спыніць далейшую здабычу торфу. Гэта паслужыць падставай для стабілізацыі гідралагічнага рэжыму вярхоўяў ракі Бярэзіны і Бярэзінскага біясфернага запаведніка.

Крыніцы інфармацыі

Сушко Г.Г. і др. (2011).
Скарбы прыроды Беларусі (2005).
Асабістыя паведамленні: Пяцько Г.П., Скуратович А.М.

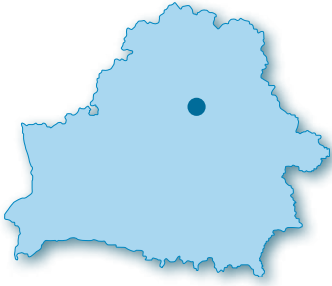
Складальнік: Пяцько Г.П.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыі (2005–2010)	Крыгарый ТВП
Чорнавалёвая гарач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2005–2010	П		
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	мг	+	2005–2010	П		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн?	4–5 п	2005–2010	П	↑	
Чапля-бурай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	+	2005–2010	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3–4 п	2005–2010	Д	↔	
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	мг	+	2005–2010	П		
Звычайны гогаля <i>Bucephala clangula</i>	гн	20–40 п	2005–2010	Э	↑	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	5–7 п	2005–2010	Д	↔	B2
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн?	0–1 п	2005–2010	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	3–4 п	2005–2010	Д	↔	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	5–6 п	2005–2010	Д	↓	
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн?	1 п	2005–2010	Д	↔	
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	6–8 п	2005–2010	Д	↓	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	5–6 п	2005–2010	Д	↔	
Сокал-дрымлюк <i>Falco columbarius</i>	гн	3–4 п	2005–2010	Д		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	10–14 п	2005–2010	Э	↑	
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	10–15 п	2005–2010	Э	↔	
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	+	2005–2010	П	↓	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 п	2005–2010	П	↔	
Вераб'іны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	6–7 п	2005–2010	Э	↔	
Даўгахвостая кукаўка <i>Strix uralensis</i>	гн	8–9 п	2005–2010	Э	↔	
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	5–7 п	2005–2010	Э	↔	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2005–2010	П		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2005–2010	П		

Бярэзінскі запаведнік (Biaresinski zapaviednik)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY005

Геаграфічныя каардынаты: 54,73292° N 28,35789° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Лепельскі і Докшыцкі раёны; Мінская вобласць, Барысаўскі раён

Плошча: 84 802 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: Бярэзінскі дзяржаўны біясферны запаведнік

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці. У 1993 г. Саветам Еўропы тэрыторыя ўключана ў сетку біягенетычных запаведнікаў. У 1995 г. Бярэзінскі дзяржаўны біясферны запаведнік (БДБЗ) узнагароджаны дыпламам Савета Еўропы. Рамсарскае ўгоддзе з 2010 г. (крытэрыі 1а). Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

Бярэзінскі запаведнік – гэта буйны ўнікальны комплекс хваёвых лясоў, якія перамяжаюцца з вялікімі верхавымі і нізіннымі балотамі і поймамі рэк. Адзіны ў краіне дзяржаўны біясферны запаведнік. ТВП мае значэнне для захавання вялікага арляца і арла-вужаеда.

Short summary

Biaresinski zapaviednik is a large unique complex of pine forests mixed with vast bogs and fens, as well as river floodplains. This is the only state biosphere reserve in the country. The IBA is important for the conservation of Greater spotted eagle and Short-toed eagle.

Краткая характеристика

Березинский заповедник – это крупный уникальный комплекс хвойных лесов, которые чередуются с обширными верховыми и низинными болотами и поймами рек. Единственный в стране государственный биосферный заповедник. ТВП имеет значение для сохранения большого подорлика и змеяеда.

Агульнае апісанне

Бярэзінскі запаведнік – гэта буйнейшы комплекс хваёвых лясоў, якія перамяжаюцца з верхавымі і нізіннымі балотамі і поймамі рэк. Прыродныя ўмовы запаведніка характарызуюцца некранутым абліччам лясоў і вялікіх сфагнавых балот. Тут захаваліся ўнікальныя ў Еўропе балотныя масівы, агульная плошча якіх складае 50 700 гектараў. У паўночнай і цэнтральнай, больш узвышаных частках запаведніка, пераважаюць пераходныя і верхавыя балоты, сярод якіх размешчаны пакрытыя хваёвым лесам мінеральныя астравы. У паўднёвай частцы запаведніка знаходзяцца буйныя масівы нізінных балот (у тым ліку і ўся пойма Бярэзіны). Сярод лясоў дамінуюць хвойнікі, якія ўтвараюць буйныя масівы. Больш за палову хваёвых лясоў забалочана альбо прымеркавана да верхавых і пераходных балот.

Вялізнае значэнне мае водная сетка запаведніка: рака Бярэзіна, дробныя вадацёкі (рэчкі, ручаі, пратокі), каналы, старычныя і іншыя пойменныя вадаёмы, азёры.

Тэрыторыя запаведніка адносіцца да басейнаў рэк Бярэзіны і часткова Эсы, якія ў сваю чаргу адносяцца да Чарнаморскага і Балтыйскага басейнаў адпаведна. Водападзел між імі праходзіць па паўночна-ўсходняй частцы запаведніка. Увогуле рачная сетка тэрыторыі прадстаўлена 69 рэкамі, галоўнай сярод якіх з’яўляецца Бярэзіна. Яна бярэ пачатак у 45 кіламетрах ад паўночнай аканечнасці запаведніка, даўжыня яе ў межах запаведніка складае 110 км. Рэчышча ракі звілістае, у яе даліне знаходзіцца многа старыц і пойменных азёр. Неабходна адзначыць і буйнейшы прыток Бярэзіны – раку Сергуч даўжынёй у 35 км. Весная паводка пачынаецца ў другой палове сакавіка – першай палове красавіка і працягваецца 20–40 дзён.

Усе азёры запаведніка адносяцца да эўтрофнага тыпу і знаходзяцца на стадыі інтэнсіўнага зарастання. Самае буйное з іх – возера Палік (712 гектараў) – уяўляе сабой натуральнае пашырэнне рэчышча Бярэзіны на паўднёвай ускраіне запаведніка.

На тэрыторыі запаведніка знаходзіцца паўднёвы адрэзак штучнай Бярэзінскай воднай сістэмы, якая злучае рэкі Бярэзіну і Заходнюю Дзвіну. Гэта сістэма адыгрывае пэўную гідралагічную ролю тым, што

падтрымлівае ўсталяваны водны рэжым навакольнай тэрыторыі і не аказвае істотнага ўздзеяння на балотныя сістэмы запаведніка.

Сучасная флора запаведніка ўключае больш за 2000 відаў раслін, у тым ліку 813 сасудзістых, мохападобных – 216, грыбоў – 463, водарасцяў – 317, лішайнікаў – 238. Увогуле па Беларусі назіраецца прыкладная раўнавага паміж халадаўстойлівымі і цеплалюбівымі формамі раслін з невялікай перавагай апошніх, на тэрыторыі ж Бярэзінскага запаведніка менавіта халадаўстойлівыя віды атрымалі найбольшае развіццё.

У запаведніку выяўлены чатыры новыя для Беларусі віды раслін: сухацветка прыземістая *Omalotheca supina* (знаходзіцца далёка за паўднёвай мяжой арэала), офрыс насякоманосны *Ophrys insectifera* (новы род вышэйшых раслін для флоры рэспублікі), асак заліўная *Carex paupercula*, пузырнік судэцкі *Cystopteris sudetica* (рэліктавы від, у запаведніку існуе ізалюваная папуляцыя).

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	4–6 п	2008	Д	↔	B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2008	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	15–20 п	2008	Д	↔	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	6–12 п	2008	Д	↔	A1
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	5–7 п	2008–2014	Э	↓	
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	мг	+	2008	П		
Стучок <i>Lymnocyptes minimus</i>	мг	+	2008–2014	П		
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	2–5 п	2007–2008	Д	↑	
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	6–7 п 0–2 п	1995, 2007–2014	Д	↓	
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	2–3 п	2007–2014	П	↑	

Зараз агульная плошча біясфернага рэзервата складае 131 785 га, у тым ліку, непасрэдна запаведнік займае плошчу 85 192 га, ахоўная зона – 32 776 га, эксперыментальная лесапаляўнічая гаспадарка «Барсукі» – 29 264 га, паляўнічая гаспадарка «Бярэзіна» – 16 000 га, спецыяльныя тэрыторыі, выдзеленыя для забяспячэння функцыянавання запаведніка і жыццядзейнасці грамадзян, пражываючых у межах запаведніка – 11 172 га.

Асноўныя біятопы

Балоты верхавыя і пераходныя – 59,6%, ласы (з улікам на балотах) – 83,3%, азёры – 2%, іншыя землі – 1%.

Птушкі

Фаўністычны спісак Бярэзінскага запаведніка ўключае 234 віды птушак, з якіх 179 адзначана на гнездаванні, 31 – пралётныя, 14 – залётныя, 6 – зімуюць. Пераважна гэта лясныя і водна-балотныя віды, у меншай ступені – віды адкрытых тэрыторый і населеных пунктаў. На тэрыторыі запаведніка адзначана 58 відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Беларусі.

ТВП «Бярэзінскі запаведнік» мае значэнне для захавання значнай колькасці пар, якія гняздуюцца, вялікага арляца *Aquila clanga* і арла-вужаеда *Circaetus gallicus*.

Іншыя групы жывёл

На тэрыторыі запаведніка адзначана 56 відаў млекакормячых, 5 відаў рэптылій, 11 відаў амфібіяў. Спіс рыб і кругларотых уключае 34 віды.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: сажалкавая начніца *Myotis dasycneme*, малая вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssonii*, соня-палчок *Myoxocephalus glis*, садовая соня *Eliomys quercinus*, зубр *Bison bonasus*, рысь *Lynx lynx*, буры мядзведзь *Ursus arctos*, барсук *Meles meles*.

Птушкі чорнаваллэвы гагач *Gavia arctica* (гн), шэрашчокая коўра *Podiceps grisegena* (гн), чапля-бугай *Botaurus stellaris* (гн), чапля-лазянік *Ixobrychus minutus* (гн), вялікая белая чапля *Egretta alba* (зал), чорны бусел *Ciconia nigra* (гн), шэрая гусь (мг), гусь-піскулька *Anser erythropus* (мг), качка-шылахавостка *Anas acuta* (мг), белавокі нырок *Aythya nyroca* (зал), савук-луток *Mergellus albellus* (мг), даўганосы савук *Mergus serrator* (мг), вялікі савук *Mergus merganser* (мг), арол-маркут *Aquila chrysaetos*, чорны каршун *Milvus migrans* (гн), арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla* (гн), сокал-падарожнік *Falco peregrinus*, сокал-кабец *Falco subbuteo* (гн), пардва *Lagopus lagopus*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus* (гн), шэры журавель *Grus grus* (гн), малы пагоніч *Porzana parva* (гн), драч *Crex crex* (гн), дубальт *Gallinago media* (гн), залацістая сёўка *Pluvialis apricaria* (гн), вялікі зыёк *Charadrius hiaticula* (зал), крывок *Haematopus ostralegus* (зал), кулік-сялянец *Tringa nebularia* (гн), баталён *Philomachus pugnax* (мг), вялікі грыцук *Limosa limosa* (гн), малая чайка *Larus minutus* (гн), шырая чайка *Larus canus* (мг), белашчокая рыбакча *Chlidonias hybridus* (гн), малая крычка *Sterna albifrons* (мг), пугач *Bubo bubo* (гн), балотная сава *Asio flammeus* (гн), сыч-сіпель *Athene noctua* (гн), вераб'іны сычык *Glauclidium passerinum* (гн), даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis* (гн), сіні сіваграк *Coracias garrulus* (гн), звычайны зімародак *Alcedo atthis* (гн), зялёная жаўна *Picus viridis* (гн), беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos* (гн), жоўтагаловы дзяцел *Picoides tridactylus* (гн), жаўрук-смяцюх *Galerida cristata* (гн), палявы свірстун *Anthus campestris* (гн), чарналобы грычун *Lanius minor* (зал), садовая стрынатка *Emberiza hortulana* (гн).

Амфібіі: грабенчыты трытон *Triturus cristatus*, чаротавая рапуха *Bufo calamita*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*

Рыбы: падуст *Chondrostoma nasus*.

Малюскі: тоўстая перламутраўка *Unio crassus*.

Павукі: вялікі сплаўны павук *Dolomedes plantarius*.

Насякомыя: сібірская лютка Браўэра *Sympecma anulata braueri*, прыгожая нехаленія *Nehalennia speciosa*, рагаты дзедка *Ophiogomphus cecilia*, кольчаты кардулегастэр *Cordulegaster boltonii*, дзоршчык-імператар *Anax imperator*, белавалосае каромысла *Brachytron pratense*, зялёны каромысел *Aeschna viridis*, караткакрылы мечнік *Conocephalus dorsalis*, звычайны мечнік *Conocephalus discolor*, няпарны зелянчук *Crysochraon dispar*, сфагнавы вадамер *Gerris sphagnetorum*, рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль Менетрыя *Carabus menetriesi*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, фіялетаваы жужаль *Carabus violaceus*, шыгрынавы жужаль *Carabus coriaceus*, рабрысты слізняед *Chlaenius costulatus*, найшырэйшы пльвунец *Dytiscus latissimus*, двухпалосны падвадзень *Graphoderus bilineatus*, веснавы гняявік *Geotrupes vernalis*, пустэльнік *Osmoderma eremite*, жук-алень *Lucanus cervus*, валасаты стафілін *Emus hirtus*, малое начное паўлінава вока *Eudia pavonia*, крывасмокавая металавідка *Plusia zosimi*, мядзведзіца-гаспадыня *Pericallia matronula*, прыгожы пядзвенік *Carabus cancellatus*, блакітнаватая мнагавочка *Carabus menetriesi*, блакітніца алексіс *Glaucopsyche alexis*, буйнабочка *Lopinga achine*, мнемасіна *Parnassius mnemosine*, альпійская перламутраўка *Clossiana thore*, вялікая шашачніца *Euphydryas maturna*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*, аксамітніца Юта *Oeneis jutta*, мохавы чмель *Bombus muscorum*, чмель Шрэнка *Bombus schrenckii*, мурашка Форшлюнда *Formica forsslundi*, тапінома няясная *Tapinoma ambiguum*.

Расліны. Усяго 58 відаў, сярод іх: лікападыяла заліўная *Lycopodiella inundata*, граздоўнік рамонкалісты *Botrychium matricariifolium*, граздоўнік многараздзельны *Botrychium multifidum*, граздоўнік віргінскі *Botrychium virginianum*, пузырнік судэцкі *Cystopteris sudetica*, мнаганожка звычайная *Polypodium vulgare*, пярасна еўрапейская *Trollius europaeus*, бяроза кар-

Дзяцел жоўтагаловы *Picooides tridactylus*. Фота Вадзіма Давыдава

лікавая *Betula pana*, альдраванда пухіраватая *Aldrovanda vesiculosa*, расіца прамежжавая *Drosera intermedia*, лінея паўночная *Linna borealis*, увярэднік скіпетрападобны *Pedicularis sceptrum-carolinum*, увярэднік лясны *Pedicularis sylvatica*, змеегалоўнік Руйша *Dracocophalum ruyschiana*, пустаяпалёснік зялёны *Coeloglossum viride*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhiza trifida*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium colceolus*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*, ядрушка даўгарогая *Gymnadenia conopsea*, хамарбія балотная *Hammarbya paludosa*, броўнік аднаклубневы *Herminium monorchis*, ласняк Лёзеля *Liparis loeselii*, тайнік сэрцападобны *Listera cordata*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, асак заліўная *Carex paupercula*, кастрэц Бенякена *Bromopsis benekenii*, трышчаціннік сібірскі *Trisetum sibiricum*, цына шыракалістая *Cinna latifolia* і іншыя.

Водарасці: фрагілярыя аркападобная *Fragilaria arcus*, пінуларыя палёнка *Pinnularia polyonca*, стэнаптэробія скрыўлёная *Stenopterobia curvula*, стэнаптэробія пяшчотнёнькая *Stenopterobia dalicatissima*.

Імхі: лафозія ўзыходная *Lophozia ascendens*, скапанія завостраная *Scapania apiculata*, цэфалозія стужкавая *Cephalosia catenulate*, дыкранум зялёны *Dicranum viride*, кобрыум даўгалісты *Paraleucobryum longifolium*, цыклідыўм стрыгійскі *Cinclidium stygium*, меезія трохгранная *Meesia triquerta*, псеўдабрыум цыклідыяпадобны *Pseudobryum cinclidioides*, крыта-гіпнум драбнейшы *Cryo-hypnum minutulum*, псеўдакаліергон дзе-разападобны *Pseudocalliergon lycopodioides*.

Лішайнікі: хенатэка зеленаватая *Chaenotheca chlorella*, кладонія стройная *Cladonia amaurocraea*, кладонія дзірваністая *Cladonia caespitica*, цэтрэлія цэтрарыяпадобная *Cetrelia cetrarioides*, эвернія распасцёртая *Evernia divaricata*, гіпатрахіна адагнутая *Hypotrachyna revoluta*, меланелія сарэдыёзная *Melanelia soledata*, менегацыя прадзіраўленая *Menegazzia terebrata*, пармеліёпсіс цёмны *Parmeliopsis hyperopta*, уснея арагавелая *Usnea certain*, уснея квітучая *Usnea florida*, рамаліна доўгаваласатая *Ramalina thrausta*, лабарыя лёгачная *Lobaria pulmonaria*, пельтыгера пухірыстая *Peltigera aphthosa*.

Грыбы: лісічка шэрая *Cantharellus cinereus*, спарасіс кучаравы *Sparassis crispa*, герыцый *Hericium coralloides*, сцыцінастрома духмяная *Scytinostroma odoratum*, пікнапоруc кінаварна-чырвоны *Pycnoporus cinnabarinus*, банкера чорна-белая *Bankera fuligineaalba*, балетопсіс бела-чорны *Boletopsis leucomelaena*.

Пагрозы

- Парушэнне спакою птушак, якое ўзмацнілася ў апошнія гады ў сувязі з антрапагенным прэсам з боку турыстаў;
- нерэгламентаваны збор грыбоў і ягад;
- зарастанне хмызняком поймы р. Бярэзіны;
- інтэнсіфікацыя сельскай гаспадаркі на прылягаючых да запаведніка тэрыторыях.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- У мэтах захавання біязнастайнасці неабходна распрацаваць комплексны доўгачасовы план кіравання запаведнікам.

Крыніцы інфармацыі

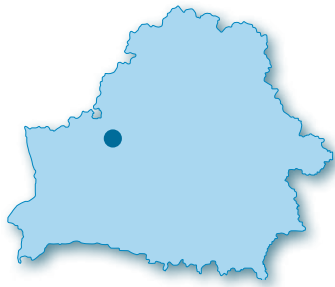
Богуцкий Ю.В. и др. (2008); Богуцкий Ю.В., Богуцкая Т.С. (2010); Богуцкий Ю.В., Богуцкая Т.С. (2012); Домбровский В.С. (2009); Ивкович Е.Н. (2010).

Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Складальнік: Лёвы С.В.

Пойма Заходняй Бярэзіны (Zachodniaja Biarezina)

Крытэрыі: B2

Код: BY007

Геаграфічныя каардынаты: 53,83989° N 26,12262° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гродзенская вобласць, Іўеўскі і Навагрудскі раёны

Плошча: 9311 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці

Короткая характарыстыка

ТВП уключае часткова раку Заходнюю Бярэзіну з пойменнымі экасістэмамі, прылягаючымі лясамі, лугамі і сельскагаспадарчымі землямі. На тэрыторыі ТВП гняздзіцца звычайны зімародак.

Short summary

The IBA includes part of the West Biarezina river with floodplain habitats, adjacent forests, meadows and farm lands. This territory is important for kingfisher.

Краткая характеристика

ТВП включает частично реку Западную Березину с пойменными экосистемами, прилегающими лесами, лугами и сельскохозяйственными землями. На территории ТВП гнездится обыкновенный зимородок.

Агульнае апісанне

Асноўнай воднай артэрыяй з'яўляецца рака Западная Бярэзіна. Правы прыток Нёмана, агульная даўжыня 226 км, на тэрыторыі заказніка – каля 40 км. Лясістасць вадазбору каля 29%, пераважаюць хваёвыя лясы. Забалочана менш за 20%. Даліна ракі шырынёй ад 500 м да 3 км. Берагі стромкія, вышынёй 1–2 м, складзены пераважна пяскамі, пакрыты лесам. Пойма двухбаковая шырынёй ад 0,3 да 3 км, нізінная, роўная, лугавая, на вялікім працягу забалочана, пакрытая лесам, месцамі парослая рэдкім хмызняком, штогод заталпяецца. Рэчышча слабазвілістае, шырынёй у сярэднім цячэнні і ў нізоўі да 10–30 м. Узроўневы рэжым нестабільны і характарызуецца хуткім уздымам у перыяд веснавай паводкі, павольным

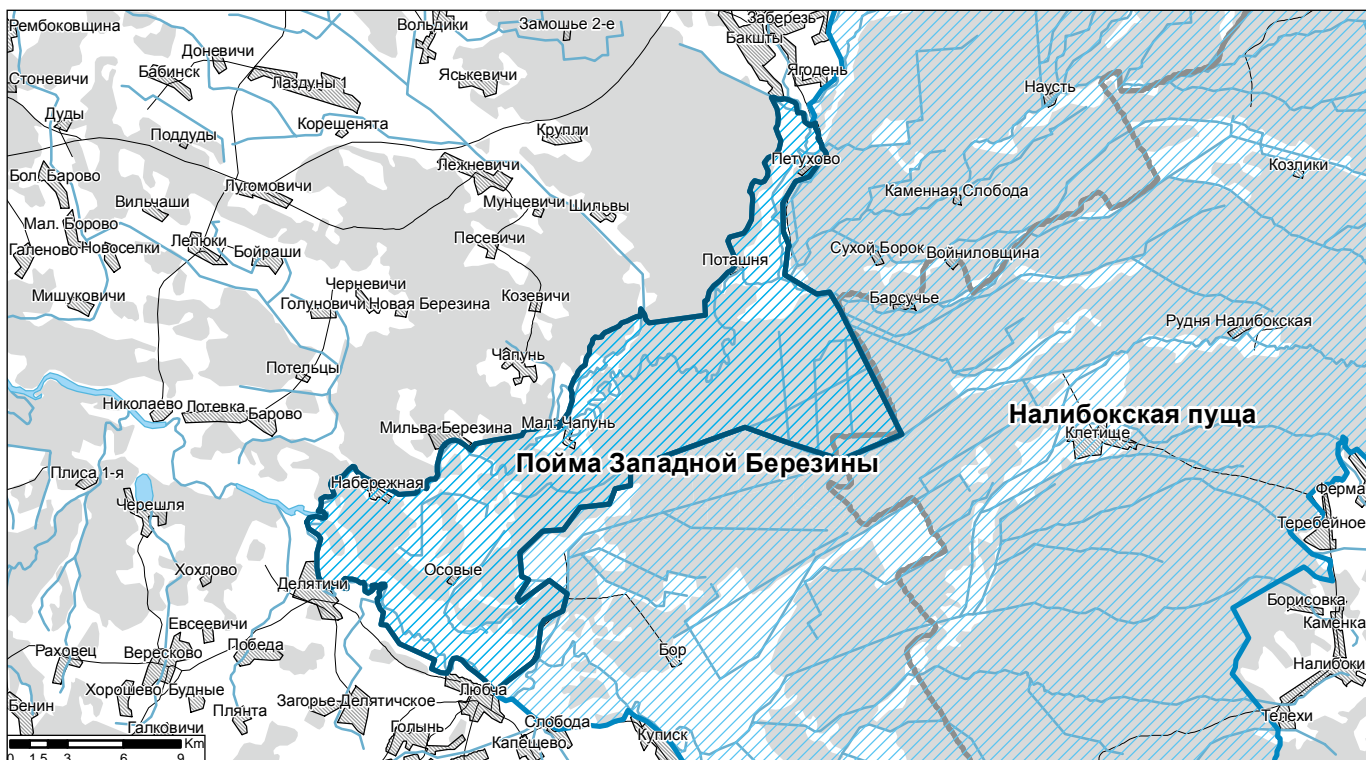
спадам і вялікімі амплітудамі вагання (у сярэднім 3,5 м, максімальная – да 4,3 м).

ТВП «Заходняя Бярэзіна» таксама ўключае лугі ў пойме р. Нёман каля вёсак Любча і Дзяляцічы.

Гаспадарчае выкарыстанне: лясная і сельская гаспадарка; сельскагаспадарчыя ўгоддзі прадстаўлены галоўным чынам сенажацямі і пашамі. Прамысловыя прадпрыемствы і населеныя пункты адсутнічаюць.

Асноўныя біятопы

Лясы – каля 30%, рэкі і іх узбярэжжы – каля 3%, лугі – каля 35%, слягасугоддзі – каля 30%, населеныя пункты – 2%.

Зімародак звычайны *Alcedo atthis*. Фота Таццяны Раманавай

Птушкі

На тэрыторыі ТВП дзякуючы наяўнасці высокіх пясчаных берагоў на р. Заходняй Бярэзіне штогод гняздзіцца значная колькасць звычайнага зімародка *Alcedo atthis*. ТВП мае рэгіянальнае значэнне і створана менавіта для захавання гэтага віда.

Іншыя групы жывел: не вядома.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцыі (1988–2007)	Крытэрыі ТВП
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	20–35 п	2005	Э	↔	B2
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	5–7 с	2001–2013	Д	↓	

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: пухірнік ягадны *Cucubalus baccifer*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaea*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*.

Пагрозы

Даследаваны недастаткова.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Неабходна дадатковае даследаванне тэрыторыі ТВП з мэтай стварэння біялагічнага заказніка мясцовага значэння.

Крыніцы інфармацыі

Блакiтная кнiга Беларусi (1994).

Асабiстыя паведамленнi: Монгiн Э.А., Тарантовiч М.В.

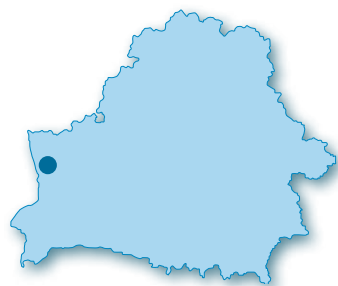
Складальнiк: Левы С.В.

Заходняя Бярэзіна. Фота Сямёна Левага

Гарадзенская Свіслач (Haradzienskaja Svislač)

Крытэрыі: A1

Код: BY008

Геаграфічныя каардынаты: 55,38725° N 23,93875° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гродзенская вобласць, Гродзенскі і Бераставіцкі раёны

Плошча: 2940 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: большая частка тэрыторыі біялагічны заказнік мясцовага значэння «Свіслач»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Пойменны водна-балотны комплекс, большую частку якога займае часткова асушаная пойма р. Свіслачы і яе прытока р. Верацейкі. Мае вялікае значэнне як месца гнездавання вяртлявай чаротаўкі і вялікага грыцука. ТВП таксама ўяўляе важны міграцыйны прыпынак для тысяч водна-балотных птушак.

Short summary

The site is a floodplain water and wetland complex dominated by partially drained floodplains of the Svislach river and its tributary Veratseika river. It is particularly significant as a nesting place for Aquatic warbler and Black-tailed godwit. The IBA is an important site for thousands of migrating waterbirds and waders as well.

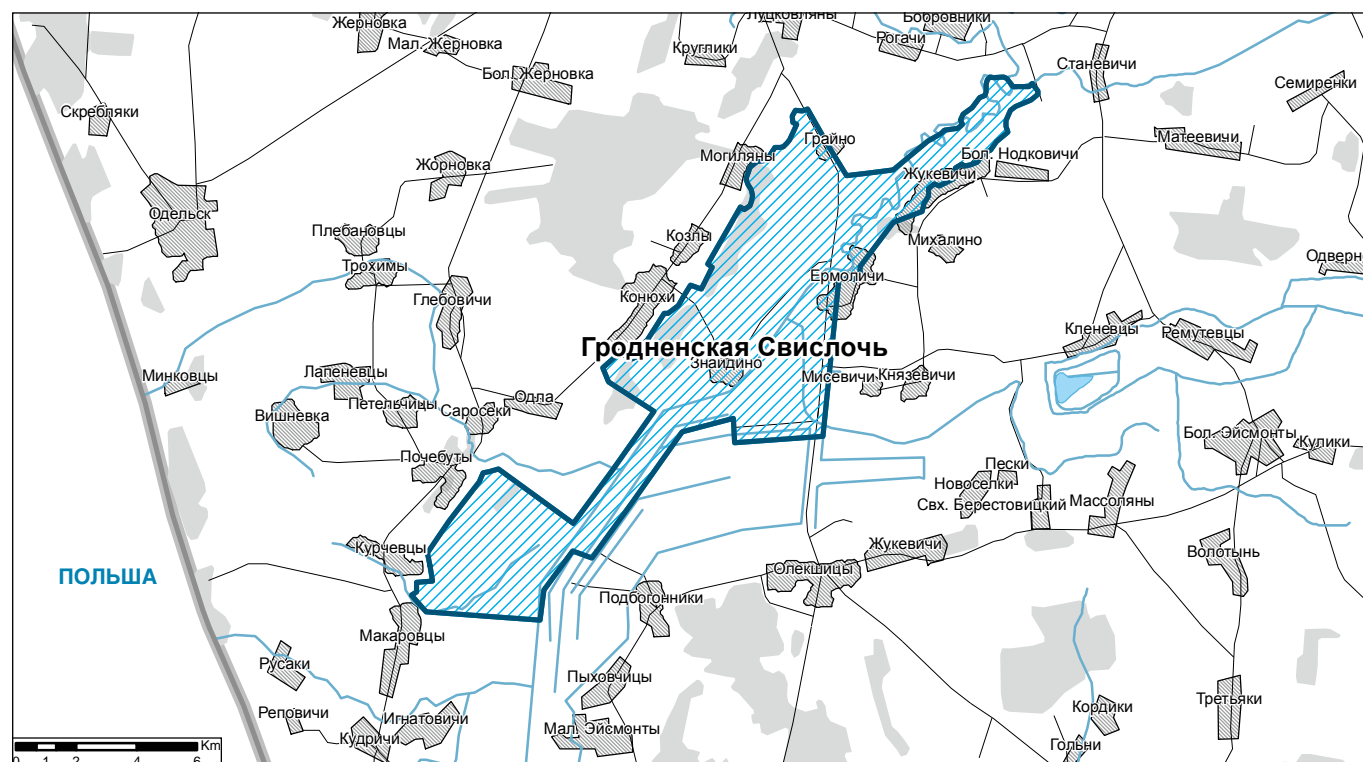
Краткая характеристика

Пойменный водно-болотный комплекс, большую часть которого занимает частично осушенная пойма р. Свислочи и ее притока р. Веретейки. Имеет большое значение как место гнездования вертлявой камышевки и большого веретенника. ТВП также представляет важный объект для тысяч мигрирующих водно-болотных птиц.

Агульнае апісанне

Пойменны водна-балотны комплекс знаходзіцца на мяжы Нёманскага і Ваўкавыска-Навагрудскага геабатанічнага раёна падзоны грабава-дубова-цёмнаіглістых лясоў Барэальнай геабатанічнай зоны. Тэрыторыя ТВП адносіцца да Гродзенска-Івацэвіцкага і Пружанска-Брэсцкага агра-кліматчнага раёна: сярэдняя тэмпература студзеня -5°C , ліпеня $+18^{\circ}\text{C}$. Сярэдняя колькасць ападкаў: 560 мм у год.

Большую частку тэрыторыі ТВП займае часткова асушаная пойма ракі Свіслачы (басейн р. Нёман) і яе прыток – р. Верацейка, якая выкарыстоўваецца пад палі шматгадовых траў, вырошчванне збожжавых і тэхнічных культур, сенакосы, а меншую частку займае пойменнае падтаёжнае адкрытае злакава-разнатраўна-асаковае балота, якое знаходзіцца ў пойме р. Свіслачы (на левабярэжжы). Сельскагаспадарчыя ўгоддзі займаюць 3/5 ТВП.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дэкададасць ацэнкі	Тэндэ (1995–2011)	Крытэрыі ТВП
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	0–5 п	2006–2011	Д	↔	
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	зал	+	2006–2010	П	↑	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	зал	+	2011	П		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	мг	+	2000–2004	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	зал	+	2006–2010	П		
Звычайная пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	зал	+	2006–2010	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	10–20 с	2006–2010	Э		
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	зім	0–20 ас	2010	П		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	зім	0–20 ас	2010	П		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	50–500 ас	2009–2011	Э		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	мг	500–2500 ас	2008–2011	Э		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	5–10 п	2008–2010	Д	↑?	A1
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	0–5 с	2006–2010	Д	↑	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	0–5 п	2010	Э	↓	
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	0–2 п	2010	Э		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	30–80 с	2006–2010	Д	↓	A1

У межах ТВП (за выключэннем паўднёва-ўсходняй часткі балота, якая адміністрацыйна адносіцца да Гродзенскага раёна) ў 2003 г. па рашэнні Бераставіцкага райвыканкама на аснове рэкамендацый ГА «Ахова птушак Бацькаўшчыны» (АПБ) з мэтай захавання біятопаў – месцаў гнездавання глабальна пагражаемага віду – вяртлявай чаротаўкі, быў створаны біялагічны (арніталагічны) заказнік мясцовага значэння «Свіслач».

На балоце ў савецкі час была праведзена паверхневая меліярацыя, утвораны сухадольныя грады і прарыты шматлікія каналы, грады параслі хмызняком і дрэвамі, паўднёва-ўсходняя частка балота рэгулярна выкошваецца, што ўтварае павышаную мазаічнасць расліннага покрыва і нераўнамернае чаргаванне гіграфільных і мезафільных раслінных згуртаванняў.

Балота і ТВП дзеліць на дзве няроўныя па плошчы часткі аўтатраса Гродна – Вялікая Бераставіца (Свіслач), прычым паўночна-заходняя частка адміністрацыйна адносіцца да Бераставіцкага, а паўднёва-ўсходняя – да Гродзенскага раёна. Плошча паўночна-заходняй часткі балота прыкладна 1,38 км², паўднёва-ўсходняй – прыкладна 0,65 км².

Асноўным відам землекарыстання на тэрыторыі балота з’яўляецца сенакос, яго праводзяць 1–3 разы за сезон амаль на 10% плошчы балотнага комплексу. Найбольш інтэнсіўна выкарыстоўваюцца заходняя і паўднёва-ўсходняя часткі балота.

На тэрыторыі заказніка намі выяўлена 263 віды сасудзістых раслін, якія прадстаўляюць 166 радоў, 53 сямействы, 4 класы, 3 аддзелы. Сярод іх – 4 віды *Equisetophyta*, 1 – *Polypodiophyta* і 258 – *Magnoliophyta*. Натуральнае расліннае покрыва водна-балотных угоддзяў заказніка ўтвараюць асокі (*Carex elata*, *C. rostrata*, *C. nigra*, *C. acuta*, *C. riparia* ды іншыя), сярод злакаў дамінуюць *Calamagrostis canescens*, *Glyceria maxima*, разнатраў’е прадстаўлена *Caltha palustris*, *Equisetum fluviatile*, *Thelypteris palustris* і інш. Адзінкава і ў групам адзначаны хмызняковыя віды вербаў (*Salix cinerea*, *S. myrsinifolia* ды іншыя).

У парцыяльнай флоры ТВП адзначаны 28 відаў драўляністых раслін, сярод іх 14 – дрэвы, 13 – хмызнякі, 1 – поўхмызнякі. Травяністых раслін 235 відаў, з іх 4 – ліяны. Дамянуюць шматгадовыя расліны (амаль 90%). Сярод экаморфаў пераважаюць геліфіты, гігра- і геліфіты, мезатрофы, ацыда- і базафілы, што з’яўляецца тыповым для водна-балотных комп-

лексаў умеранай кліматычнай зоны Паўночнага паўшар’я. 2/3 флоры заказніка з’яўляецца гіграфільнай, што сведчыць пра пойменны рэжым біятопаў і пра адносную ўстойлівасць да некатастрафічных змен гідралагічнага рэжыму гіграфільнай групы, якая і ўтварае фларыстычнае «ядро» ТВП. Флора заказніка параўнальна багатая па відавым складзе і тыповая для водна-балотных угоддзяў такога тыпу. Таму яе можна вызначыць як эталонную і рэпрэзентатыўную для нізінных пойменных балот.

У 2007 г. (А.В. Созінаў, Н.В. Мароз) на тэрыторыі ТВП знойдзены цэнапапуляцыі рэдкага віду раслін – дзягіля балотнага *Angelica palustris* (III катэгорыя аховы (VU)). У межах папуляцыі закладзены пробныя пляцоўкі згодна з Сістэмай Нацыянальнага маніторынгу расліннага свету Рэспублікі Беларусь. На іх з 2007 па 2009 гг. праведзены даследаванні папуляцыйнай структуры віду.

У 2010–2011 гадах былі арганізаваны гідрахімічныя назіранні на 5 ключавых участках нізіннага балота. Воды балота характарызуюцца павышаным утрыманнем сульфат-іёнаў (ад 3,4 да 96,5 мг/л), іёнаў жалеза (1,0–3,32 мг/л) і іёнаў амонія (0,120,46 мг/л). Вялікае ўтрыманне арганічных рэчываў характарызуецца высокімі значэннямі перманганатнай акісляльнасці (5,85–31,5 мг/л) і падвышанай каляровасцю (35–44 градусаў каляровасці). Значэнні агульнай мінералізацыі маюць выяўленую сезонную дынаміку і шырокі дыяпазон вагання значэнняў (0,1–1,9 г/л), гэта значыць, што воды ўльтрапрэсныя, прэсныя і з павышанай мінералізацыяй. Наяўнасць суспензаваных часціц гэтак жа вагаецца ў шырокіх межах і мае сезонную дынаміку (0,55–103,40 мг/л). Па актыўнай рэакцыі балотныя воды можна ахарактарызаваць як слабашчолачныя (рН 7,6–8,2). Воды балота характарызуюцца нязначным утрыманнем хларыд-іёнаў (8,81–80,34 мг/л), нітрат-іёнаў (1,87–5,0 мг/л) і нітрыт-іёнаў (0,0026–0,022 мг/л).

Аналіз вынікаў хімічнага складу балотных вод сведчыць, што сезонныя змены яго невялікія па адных кампанентах мінеральнага складу і дасягаюць значных значэнняў – па іншых. Прычыны гэтых зменаў даволі складаныя і маюць як прыродны (натуральны), так і антрапагенны характар.

Асноўныя біятопы

Для расліннага покрыва ТВП характэрны высокі ўзровень комплекснасці: тыповыя асаковыя масівы з буйназлакавымі мезагіграфільнымі лугавымі асацыяцыямі чаргуюцца з аграэнозамі і сухадольнымі грывамі. Каля 15% ад усёй тэрыторыі займаюць хмызнякі (вярба) і ольсы, нізінныя балоты – 25%, пойменныя лугі (укл. з сенакосам) – 24%, аграэнозы – 35%, іншыя землі (каналы, дарогі і г.д.) – 1%. Лугі і частка асаковага балота ў Гродзенскім раёне выкарыстоўваюцца як сенакос. Недаступныя для сельскагаспадарчай тэхнікі ўчасткі балота і лугоў зарастаюць хмызняком.

Птушкі

Усяго на ТВП адзначана 102 віды птушак, некаторыя з якіх гняздуюць.

У 2006–2010 гг. на тэрыторыі балота і прылягаючых пойменных лугоў былі праведзены частковыя (у 2006–2007) і поўныя (у 2008–2010 гг.) аднаразовыя ўлікі вяртлявай чаротаўкі, якія паказалі параўнальна моцныя ваганні колькасці спяваючых самоў гэтага віду (гл. табліцу). Таксама атрымалася пацвердзіць тут гнездаванне віду назіраннямі за самкамі вяртлявай чаротаўкі, якія непакоіліся на гнездавых участках.

Поймы ракі Свіслачы і яе прытока Верацейкі, ператвораныя ў сельгаспалеткі са шматгадовымі травамі і збожжавымі, уяўляе важны міграцыйны прыпынак для тысяч кнігавак *Vanellus vanellus* і залацістых севак *Pluvialis apricaria*, соцень белых буслоў *Ciconia ciconia*. Рэшткі нізіннага балота важныя для адпачынку падчас веснавай міграцыі тысяч гусей (белалобых *Anser albifrons* і гуменніц *A. fabalis*), соцень качак (свіцьвы *Anas penelope*, лапаноскі *A. clypeata*, шылахвосткі *A. acuta*, чыркы-цыранкі *A. crecca*) і кулікоў (баталёнаў *Philomachus pugnax*, случкоў *Tringa totanus*, цекуноў *T. glareola*, бакасаў *Galinago galinago* і інш.).

Менавіта на балоце і на суседніх да яго разлівах Свіслачы прыпы- няюцца вясной каля сотні лебедзяў-шыпуноў *Cygnus olor* і некалькі дзя- сяткаў клікуноў *C. cygnus*. У старарэччы Свіслачы і на балоце штогод гняздуюць дзясяткі чорных *Chlidonias niger* і белакрылых *Ch. leucopterus* рыбачак. Вакол поймы Свіслачы ў навакольных вёсках і каля іх гняздуе каля дзясятка пар белых буслоў *Ciconia ciconia*.

Іншыя групы жывёл

Не даследаваліся, дадзеных няма.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: дуднік балотны *Angelica palustris*, берула прамае *Siella erecta*.

Віды, якія патрабуюць прафілактычнай аховы і выключна рацыянальнага карыстання, а таксама знаходзяцца ў межах свайго натуральнага арэалу або за імі ў асобных лакалітэтах (занальных), сярод іх: валяр'ян лекавы *Valeriana officinalis*, гайнік балотны *Epipactis palustris*, змеявік вялікі *Bistorta major*, першацвет вясновы *Primula veris*, вятроўнік звычайны *Filipendula vulgaris*, вязель рознакаляровы *Coronilla varia*, пальчаткакарэннік мяса-чырвоны *Dactylorhiza incarnata*, дзядкі валасістыя *Agrimonia pilosa* ды іншыя.

Пагрозы і праблемы:

- парушэнне гідралагічнага рэжыму балотнага масіву;
- зарастанне адкрытых участкаў нізіннага балота і лугоў хмызнякамі з-за скарачэння або спынення сенакашэння;
- магчымае выпальванне расліннасці ў веснавы перыяд ва ўмовах сухой вясны і нізкага ўзроўню вады на балоце і прылягаючых тэрыторыях;
- узворванне участкаў натуральных біятопаў і іх выкарыстанне ў інтэнсіўнай сельскай гаспадарцы;
- выкарыстанне мінеральных угнаенняў і пестыцыдаў у непасрэднай блізкасці ад нізіннага балота і вадатокаў (абваднага каналу і рэк);
- веснавое паляванне на вадаплаўных птушак;
- падчас стварэння заказніка паўднёва-ўсходняя частка балота (ў Гродзенскім раёне) не ўвайшла ў яго межы, таму не мае ніякага статусу аховы;
- Балота і ТВП падзелена аўтадарогай з інтэнсіўным рухам, з-за чаго падчас веснавой міграцыі на месцы размнажэння пад коламі аўта- транспарту гінуць сотні бясхвостых амфібіяў розных відаў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- перыядычны кантроль стану папуляцыі гняздуючых звычайных і рэдкіх відаў птушак, асабліва вятрлявай чаротаўкі.

- Рэгулярныя даследаванні складу і колькасці птушак-мігрантаў і зімуючых відаў на тэрыторыі ТВП і каля яе межаў.
- Вывучэнне асаблівасцяў распаўсюджвання іншых груп жывёл, асабліва амфібіяў і стварэнне адмысловых пераходаў для іх пад аўтадарогай Гродна – Вялікая Бераставіца.
- Перыядычны кантроль стану папуляцыі раслін – фітаманіторынг, які ўключае вывучэнне структуры і экалагічных уласцівасцей мадэльных папуляцыяў эдыфікатараў (укл. з таксонамі драўляністых раслін) і рэдкіх відаў раслін.
- Выяўленне новых папуляцыяў ахоўваемых відаў раслін.
- Выяўленне новых месцаў пражывання жывёл.
- Рэгуляванне і аптымізацыя экалагічных рэжымаў (абвадненне тэры- торыі / павышэнне ўзроўню стаяння балотных вод праз рэгуляцыю гідралагічнага рэжыму меліяратыўных каналаў).
- Забарона на меліярацыю і ўзворванне зямель вакол ТВП.
- Абмежаванне антрапагенных нагузаў, якія парушаюць жывое надглебавае покрыва, асабліва падчас рэгуляванага сенакашэння.
- Забарона веснавога палявання на птушак на ТВП і бліжэйшых тэры- торыях.
- Забарона збору рэдкіх і ахоўваемых відаў раслін без навуковай неаб- ходнасці.
- Афармленне ахоўных абавязкаў на найбольш значныя папуляцыі ахоўваемых відаў раслін і жывёл для іх захавання на ТВП.
- Правядзенне дэталёвага геабатанічнага даследавання поймы ракі Свіслачы ўключна з нанясеннем на карту раслінных супольнасцяў (выданне карты расліннасці і стварэнне ГІС ТВП «Гарадзенская Свіс- лач», укл. з гідралагічнай картай ТВП).
- Павелічэнне плошчы заказніка «Свіслач» да межаў ТВП, а таксама павышэнне статусу ААПТ да рэспубліканскага гідралагічнага заказ- ніка.
- Актыўная праца з мясцовым насельніцтвам па забеспячэнні захавання балота і пойменных лугоў.
- Пры неабходнасці – арганізацыя для мясцовага насельніцтва рэгулю- емых загатоўак лекавых раслін.

Крыніцы інфармацыі

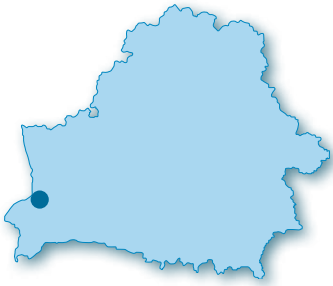
Вінчэўскі Дз.Я. і інш. (2009); Созинов О.В. (2009); Созинов О.В. (2010а, 2010б).

Отчет по научному проекту «Флористический состав растительного покрова водно-болотных угодий биологического заказника местного значения «Свислочь» (2009).

Аўтары: Вінчэўскі Дз.Я., Созінаў А.В., Бялова К.А.

Белавежская пушча (Bielaviežškaja pušča)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY009

Геаграфічныя каардынаты: 52,69217° N 23,9966° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Камянецкі, Пружанскі раёны; Гродзенская вобласць, Свіслацкі раён

Плошча: 85 028 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: Нацыянальны парк «Белавежская пушча»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднага значэння, утворана ў 1998 годзе. Ключавая батанічная тэрыторыя. З 1992 г. уключана ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА, з 1993 г. — біясферны рэзерват ЮНЕСКА, у 1997 годзе нададзены дыплом Рады Еўропы, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Белавежская пушча – буйнейшы і адзіны з тыповых некалі ў Еўропе масіў пярвічных лясоў, які захаваўся да сённяшніх дзён. ТВП мае значэнне для захавання многіх лясных відаў птушак. Сярод іх – вялікі арлец, чорны бусел, звычайны асаед, шэрая кугакаўка і баравы жаўрук.

Short summary

Bielaviežškaja Pušča is Europe's largest complex of primeval forests that once were common in this region. It is still in its natural state. The IBA is important for the conservation of various forest bird species, including Greater spotted eagle, Black stork, Honey buzzard, Tawny owl and Wood lark.

Краткая характеристика

Беловежская пушча – крупнейший и один из типичных некогда в Европе массивов первозданных лесов, который сохранился до наших дней. ТВП имеет значение для сохранения многих лесных видов птиц. Среди них – большой подорлик, черный аист, обыкновенный осоед, серая неясыть и лесной жаворонок.

Агульнае апісанне

Белавежская пушча – буйнейшы і адзіны з тыповых некалі ў Еўропе масіў першасных лясоў, які захаваўся да сённяшніх дзён. Беларуская частка нацыянальнага парка мяжуе з польскай. Захаванню гэтых унікальных мясцін садзейнічала тое, што ў розныя эпохі яны з'яўляліся традыцыйным месцам палявання літоўскіх, польскіх і рускіх каранаваных і іншых высокапастаўленых асоб. У адрозненне ад іншых лясных масіваў раўніннай Еўропы Белавежскія лясы захавалі амаль што першабытны выгляд. Пакуль яшчэ даволі шматлікія некранутыя участкі пушчы даюць прытулак цэламу комплексу характэрных жывёл і раслін.

Незвычайная для Беларусі і ўзростава структура лясоў. Пры сярэднім узросце 90 гадоў нярэдка сустракаюцца 200–250-гадовыя дрэвы. Белавежская пушча – адзіны ў Еўропе лясны масіў, у якім больш за тысячу шматвекавых дрэў.

Лясы і хмызнякі пакрываюць 82,9% тэрыторыі нацыянальнага парка, сярод іх пераважаюць хваёвыя, але ўвогуле можна сустрэць усе асноўныя тыпы лесу, характэрныя для гэтага геаграфічнага рэгіёну. Першабытнасць пушчы падкрэсліваецца значнай доляй карэнных ясеневых, ліпавых, кляновых лясоў, старых алешнікаў.

Яшчэ трыццаць гадоў таму ўсходняя частка пушчы была акружана буйнымі асаковымі балотамі, большасць з якіх цяпер асушана. Да нашых дзён захаваўся толькі адзін вялікі масіў балот – Дзікое. Асушэнне балот з'явілася адной з прычын парушэння гідралагічнага рэжыму пушчы, што прывяло да шэрагу адмоўных вынікаў.

Белавежская пушча знаходзіцца ў басейне ракі Віслы. З поўначы і паўднёвага ўсходу да яе прымыкаюць басейны рэк Нёмана і Прыпяці, прычым водападзел Балтыйскага і Чорнага мораў праходзіць у непасрэднай блізкасці ад межаў пушчы. Праз яе тэрыторыю працякае шмат невялікіх рэк і рэчак, многія з якіх бяруць пачатак у самой пушчы ці ў непасрэднай блізкасці ад яе. Самая вялікая рака Нараў выцякае з балота Дзікое. Важнейшы прыток Нарава ў межах пушчы – рака Нараўка, выток якой – балота Дзікі Нікар – было асушана, а сама рака выраўнавана. Па паўднёвай частцы нацыянальнага парка працякае рака Правая Лясная з прытокамі Белая і Перавалока.

Натуральных азёр на тэрыторыі няма. З дзесяці штучных вадасховішчаў найбольш буйныя створаны ў пойме ракі Перавалока на месцы былога нізіннага балота і луга: Лядское (345 гектараў) і Хмялеўскае (75 гектараў). Выраўнованне рэк таксама аказала істотны адмоўны ўплыў на гідралагічны рэжым ляснога масіву.

У нацыянальным парку пераважаюць наступныя віды гаспадарчай дзейнасці: абмежаваныя лесанарыхтоўкі, паляўнічы і экалагічны турызм.

Разнастайнасць глебы Белавежскай пушчы спрыяе відавому багаццю флоры: на яе тэрыторыі сустракаецца больш за 1000 відаў сасудзістых раслін, 69 відаў з якіх занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі. Акрамя таго, тут адзначана каля 300 відаў лішайнікаў, 270 – мхоў, 3000 – грыбоў.

Асноўныя біятопы

Тэрыторыя нацыянальнага парка ўяўляе сабою буйны масіў адносна мала парушанай прыроднай расліннасці, якая прадстаўлена пераважна сярэдне- і стараўзроставымі лясамі з асобнымі ўчасткамі адкрытых балот і лугоў. Плошча натуральных альбо слаба парушаных экасістэм складае каля 95% тэрыторыі. Дамінуючым тыпам экасістэм з'яўляюцца лясныя, сярод якіх пераважаюць хвойна-шыракалістыя лясы.

Невялікая плошча ТВП занята адкрытымі водна-балотнымі экасістэмамі, прадстаўленымі балотамі, рэкамі і вадасховішчамі (рэкі, каналы, вадасховішчы – 0,6%).

Лугі, якія займаюць некалькі працэнтаў ад плошчы ТВП (4,6%), характарызуюцца значнай разнастайнасцю расліннага і жывёльнага свету. Большая частка з іх выкарыстоўваецца для сенакашэння альбо як пашы. У апошнія гады плошча сенакашэння значна паменшылася, што вядзе да зарастання лугоў хмызнякамі.

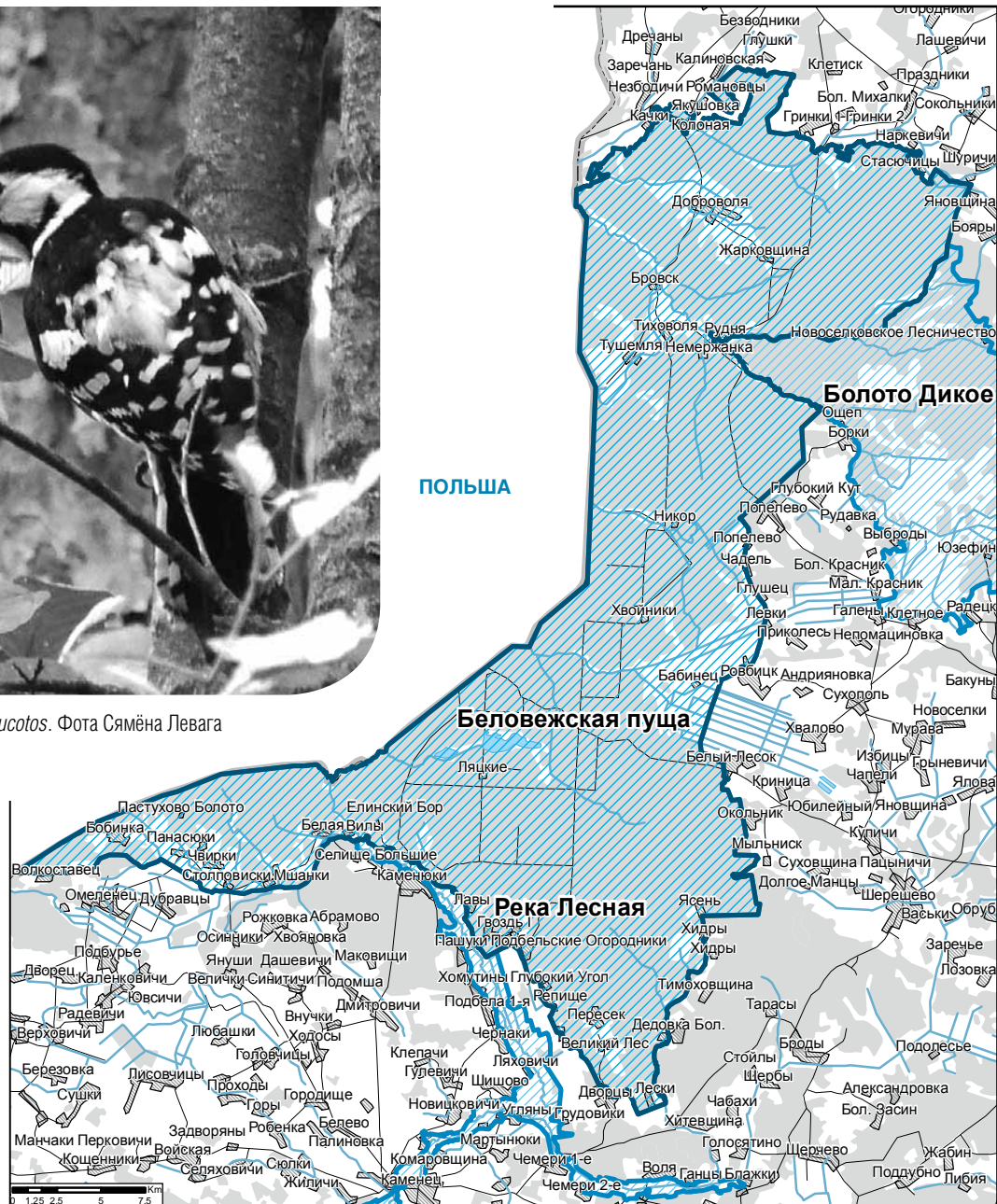
Кустовыя экасістэмы займаюць каля 1% тэрыторыі, пераважаюць лаза і ядловец.

Птушкі

У беларускай частцы Белавежскай пушчы налічваецца 254 віды птушак, якія хаця б аднойчы зарэгістраваны на яе тэрыторыі і ў бліжэйшых ваколіцах (вадаахоўная зона). З іх на гнездванні хоць бы аднойчы ад-

Дзяцел беласпінны *Dendrocopos leucotos*. Фота Сямёна Левага

значана (альбо гнезданне мяркуецца) для 184 відаў. Толькі на міграцыі сустракаецца 39 відаў, толькі на зімоўцы – 8 відаў, залётных відаў 22 і 1 від няўдала акліматызаваны.

ТВП «Белавежская пушча» мае рэгіянальнае значэнне для захавання многіх лясных відаў птушак. Сярод іх чорны бусел *Ciconia nigra*, звычайны асаед *Pernis apivorus*, шэрая кугакаўка *Strix aluco* і баравы жаўрук *Lullula arborea*. Па колькасці пар малага арляца *Aquila pomarina* Белавежская пушча адна з самых «багатых» ТВП.

Іншыя групы жывёл

Сярод іншых пазваночных пушчы – 59 відаў млекакормячых, 31 – рыб, 11 – земнаводных, 7 – паўзуноў. Красой і гордасцю пушчанскіх лясоў з’яўляецца зубр *Bison bonasus*. Гэта самая буйная жывёліна на еўрапейскім кантыненте, якая жыла тут яшчэ ў перыяд мамантаў і шарсцістых насарагаў. Сёння ў нацыянальным парку налічваецца каля 400 зуброў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: начніца Натэрэра *Myotis nattereri*, начніца Брандта *Myotis brandtii*, еўрапейская шыракавушка *Barbastella barbastellus*, малая

вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssonii*, соня-палчок *Glis glis*, садовая соня *Eliomys quercinus*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*.

Птушкі чапля-кваква *Nycticorax nycticorax*, гусь-піскулька *Anser erythropus*, белакокая чэрнець *Aythya nyroca*, сокал-падарожнік *Falco peregrinus*, палянкі *Burhinus oediacnemus*, вялікі кулён *Numenius arquata*, сіпуха *Tyto alba*, даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis*, сіні сіварак *Coracias garrulus* (гэтыя віды адзначаны для тэрыторыі Белавежскай пушчы, але ў апошнія 10–15 гадоў не сустракаліся).

Амфібіі: грабенчыты трытон *Triturus cristatus*, чаротавая рапуха *Bufo calamita*.

Рэптыліі: мядзянка *Coronella austriaca*.

Насякомыя: бронзавы красацел *Calosoma inquisitor*, пахучы красацел *Calosoma sycophanta*, рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль менетрыя *Carabus menetriesi*, фіялетавы жужаль *Carabus violaceus*, шчыгрынавы жужаль *Carabus coriaceus*, блытаны жужаль *Carabus intricatus*, рабрысты слізняед *Chlaenius costulatus*, баразнаваты слізняед *Chlaenius sulcicollis*, жук-алень *Lucanus cervus*, валасаты стафілін *Emus hirtis*, двухпалосны падвадзень *Graphoderus bilineatus*, млінавая ордэнская стужка *Catocala sponsa*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno* і іншыя.

Павукі: вялікі сплаўны павук *Dolomedes plantarius*.

П'яўкі: медыцынская п'яўка *Hirudo medicinalis*.

Расліны: піхта белая *Abies alba*, дуб скальны *Quercus petraea*, плюшч звычайны *Hedera helix*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, званок лілеялісты *Adenophora liliifolia*, астранцыя вялікая *Astrantia major*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium calceolus*, касач сібірскі *Iris sibirica*, раўнаплоднік пылюшнікавы *Isopyrum thalictroides*, кадзіла сармацкае *Melittis sarmatica*, першацвет высокі *Primula veris*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus* і іншыя.

Пагрозы

- Асушальная меліярацыя была праведзена на ўскраінах і ў самой Белавежскай пушчы ў 1950–1960-я гады, у выніку чаго значна знізіўся ўзровень грунтовых вод;
- знішчэнне падросту дзікімі капытнымі, колькасць якіх значна павялічылася ў выніку зімовай падкормкі і адстрэлу ваўкоў;
- лесагаспадарчая дзейнасць. Пасля пераўтварэння запаведніка ў нацыянальны парк лесагаспадарчая дзейнасць на яго тэрыторыі значна пашырылася. Гэта стала адным з істотных фактараў адмоўнага ўздзеяння на экасістэмы;
- хімічнае забруджванне. Белавежская пушча знаходзіцца на мяжы трансгранічнага пераносу паветраных мас і з'яўляецца натуральным бар'ерам на шляху міграцыі забруджваючых рэчываў. У выніку на яе тэрыторыі асядаюць многія цяжкія металы;
- нарыхтоўкі ягад, грыбоў і лекавай сыравіны зніжаюць кармавую базу жывёл, а таксама з'яўляюцца фактарам парушэння іх спакою.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Павелічэнне запаведнай зоны да 90 тыс. га (уся тэрыторыя былога запаведніка).
- Аднаўленне балотных масіваў па перыферыі НП (Дзікі Нікар, Глубенец, пойма рэк Лясной Левай і Лясной Правай).
- Забарона на паляванне на ваўкоў.
- Забарона на падкормку капытных жывёл, акрамя зубра.
- Перыядычнае кашэнне на с/г землях і лугах у вадаахоўнай зоне.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В., Черкас Н.Д. (2004); Абрамчук А.В. (2005); Абрамчук А.В. (2007); Абрамчук А.В., Черкас Н.Д. (2011); Байчоров В.М. и др. (2011); Денгубенко А.В. (1996).

Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); План управления национальным парком «Беловежская пуща» (2008); Скарбы прыроды Беларусі (2005)

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Дамброўскі В.Ч., Пракапчук В.В., Чэркас Н.Д.

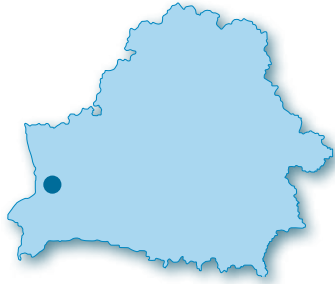
Складальнік: Абрамчук А.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыі (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	1 п	1997	Д		
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	5–10 с	2003–2008	Э		
Чапля-буграй <i>Botaurus stellaris</i>	гн	7–20 с	2003–2008	Д	↑	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	25–30 п	2003–2008	Э	↔	B2
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	4–7 п	2004–2011	Э	↔	
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	+	2003–2008	П		
Звычайны асаед <i>Pernis apivorus</i>	гн	> 80 п	2003–2008	Э		B3
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн?	+	2003–2008	П		
Чырвоны каршун <i>Milvus milvus</i>	гн?	1–2 п	2003–2007	П	↓	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2005–2007	Д	↑	
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	+	2003–2008	П		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2003–2008	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	40–50 п	2014	Д	↓	B2
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	4–6 п	2014	Д	↔	A1
Арол-карлік <i>Hieraaetus pennatus</i>	гн?	0–3 п	2003–2007	Д		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	5–8 п 1–2 п	2003–2007 2014	Д	↓	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	3–5 п 10–15 п	2003–2007 2014	Д	↑	
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн?	1 с	2003	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	150–200 с	2003–2008	Э	↔	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	30–35 п	2003–2008	Э	↔	B2
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2003–2008	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	+	2004–2014	П		
Малая крычка <i>Sterna albitrons</i>	гн	0–1 п	2003–2007	Д		
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	2–3 п	1999	Д		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	8–12 п 3–5 п	2005–2007 2014	Д	↓	
Барадатая кугайка <i>Strix nebulosa</i>	гн	0–2 п	2005–2014	Д	↔	
Шэрая кугайка <i>Strix aluco</i>	гн	240–320 с	2005–2007	Э	↔	B3
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	5–10 п	2003–2008	Э		
Верабіны сычык <i>Glucidium passerinum</i>	гн	150–200 п	2005–2008	Э	↔	
Сыч-сіпень <i>Athene noctua</i>	гн	+	2003–2008	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	1–5 п	2003–2008	Э		
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	> 350 п	2005–2007	Э		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	50–100 п	2003–2008	Э		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	150–250 п	2003–2008	Э	↔	
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	50–100 п	2003–2008	Э	↔	
Жаўрук-смяцях <i>Galerida cristata</i>	гн	1–3 п	2003–2008	П		
Баравы жаўрук <i>Lullula arborea</i>	гн	> 200 п	2003–2008	Э		B2
Палявы свістун <i>Anthus campestris</i>	гн	+	2003–2008	П		
Мухалоўка-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	+	2003–2008	П		
Чарналобы грычун <i>Lanius minor</i>	гн	+	2003–2008	П		
Садовая стрынатка <i>Emberiza hortulana</i>	гн	15–20 п	2004–2005	Э	↔	

Балота Дзікое (Balota Dzikoje)

Крытэрыі: A1, B3

Код: BY010

Геаграфічныя каардынаты: 52,78603° N 24,25315° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Пружанскі раён; Гродзенская вобласць, Свіслацкі раён

Плошча: 23 146 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: большая частка ТВП у складзе абсалютна запаведнай зоны нацыянальнага парку «Белавежская пушча»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе. Патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі» (у складзе НП «Белавежская пушча»), патэнцыйнае Рамсарскае ўгоддзе

Кароткая характарыстыка

Дзікое – адно з буйнейшых у Еўропе балот нізіннага і пераходнага тыпу, якое захавалася ў натуральным стане. Тут гняздуюцца вяртлявая чаротаўка, вялікі арлец, дубальт, вялікі грыцук.

Short summary

Dzikoje fen is one of Europe's largest fens and transition mires that have been preserved in their natural state. Aquatic warbler, Greater spotted eagle, Great snipe and Black-tailed godwit are nest here.

Краткая характеристика

Дзікое – одно из крупнейших в Европе болот низинного и переходного типа, которое сохранилось в естественном состоянии. Здесь гнездятся вертлявая камышевка, большой подорлик, дупель, большой веретенник.

Агульнае апісанне

Дзікое – адно з буйнейшых у Еўропе балот нізіннага і пераходнага тыпу, якое захавалася ў натуральным стане. У цяперашні час яно знаходзіцца на пераходнай стадыі развіцця паміж гіпнава-асаковым і асакова-сфагнавым тыпамі балот, прычым заходняя частка прадстаўлена тыповым нізінным балотам, а ўсходняя – пераходным. Па плошчы пераважаюць асаковыя балоты, сярод якіх размяшчаюцца шматлікія астравы, пакрытыя лесам. З лісцевых парод дрэў дамінуюць вольха і бяроза барадаўчатая, у краявой зоне – хвоя з елкаю. Значную плошчу займаюць лязнякі. На астравах, у большасці парослых таксама хвояй, бярозай, вольхай, адносна значны ўдзел мае дуб.

Балотны масіў размешчаны на водападзеле двух буйных басейнаў: Балтыйскага і Чарнаморскага. Ён фарміруе і падтрымлівае гідралагічны рэжым паўночнай часткі нацыянальнага парку «Белавежская пушча» і рэгіёна ўвогуле. З цэнтральнай часткі балота бяруць пачатак дзве ракі – Нараў і Ясельда. Русла першай з іх амаль цалкам захавана ў натуральным стане, другая ў вярхоўях моцна змеліяравана.

Гідралагічны рэжым на большай частцы тэрыторыі балотнага масіва захоўваецца бліжэй да натуральнага. Грунтовыя воды падтрымліваюцца на ўзроўні паверхні балота з невялікімі адхіленнямі ў перыяд раставання снегу, моцных дажджоў ці летняй межані. Толькі ў паўднёва-ўсходняй і паўднёвай частцы масіва ў выніку меліярацыі сумежных тэрыторый адбылося значнае зніжэнне ўзроўню грунтовых вод.

Асноўны від землекарыстання – экстэнсіўнае лесакарыстанне і найбольш пабочныя віды лесакарыстання – напрыклад, збіранне журавін. Дзікое – адзінае балота ў паўднёва-заходняй частцы Беларусі, якое мае вялікія запасы журавін. Значную долю ў даходах жыхароў навакольных вёсак і нават горада Пружаны складае збіральніцтва і продаж журавін. На сумежных, у асноўным меліяраваных, землях вырошчваюцца шматгадовыя травы, прапашныя і збожжавыя культуры.

Асноўныя біятопы

Найбольш распаўсюджаныя экасістэмы прадстаўлены прыкладна на палову экасістэмамі адкрытых балот і экасістэмамі лясоў і хмызнякоў. Адкрытыя балоты прадстаўлены пераважна разнатраўна-асакова-гіпнавымі, злакава-асакова-гіпнавымі, разнатраўна-асакова-сфагнавымі, асаковымі супольнасцямі. У складзе іх расліннага покрыва дамінуюць асокі, перш за

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (1988–2007)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5–15	2006–2014	Э	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2006–2014	Д	↔	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	3–4 п	2014–2015	Д	↔	A1
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	8–9 п 3–4 п	2006–2008 2014	П	↓	
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	10–20 с	2014	Д	↓	A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	20–30 п	2006	Д	↔? A1	
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2006–2008	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	20–50 п	2006–2014	Э	↑	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	2–5 п	2006–2014	Д	↔	
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	15–25 п	2006–2014	Э	↔	
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	+	2006–2014	П	↓	
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	5–50 п	2006–2008	Э	↔	
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	5–30 п	2006–2014	Э	↔	
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	170–200 с	2013	Д	↔	A1
Лугавы свістун <i>Anthus pratensis</i>	гн	> 1800 п	2006–2008	П		B3
Звычайны цвыркун <i>Locustella naevia</i>	гн	> 120 п	2006–2008	П		B3

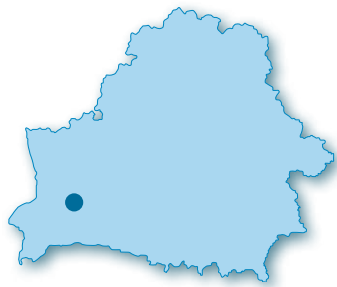
ўсё валасістаплодная *Carex lasiocarpa*, а таксама багнавая *C. limosa*. Амаль паўсюдна добра развіта махавое покрыва месцамі ўтвараючы суцэльны дыван. Амаль паўсюль разам са сфагнумаі сустракаюцца журавіны.

Лясная расліннасць па ўскрайках балот, асабліва на поўначы, прадстаўлена наступнымі супольнасцямі: *Vaccinio-Piceetea*, *Alnetea glutinosae*, *Quercus-Fagetum* і *Vaccinieta uliginosi*. Пераважаюць сярэднеўзроставы прыспяваючыя і спелыя лясы. На балотах пераважаюць алешнікі з *Alnus glutinosa*, беззянкі з *Betula pubescens* і хваёва-пушыстабярозавыя лясы.

Цікавай асаблівасцю балота з'яўляецца наяўнасць тут буйнейшых зараснікаў бярозы нізкай – *Betula humilis*, якія ўтвараюць рэдкія супольнасці *Betuletum humilis*.

Сялец (Sialiec)

Крытэрыі: A4i, B2, B3

Код: BY011

Геаграфічныя каардынаты: 52,65000° N 24,86666° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Бярозаўскі, Пружанскі і Івацэвіцкі раёны

Плошча: 18 912 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ўваходзіць у межы біялагічнага заказніка рэспубліканскага значэння «Буслаўка»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўключае вадасховішча «Сялец», буйнейшы комплекс сажалак аднайменнага рыбгаса і лясы Ружанскай пушчы. Пераважаюць хвойныя і яловыя лясы, даволі значную частку тэрыторыі займаюць забалочаныя алешнікі, часам сустракаюцца дубровы. Мае вялікае значэнне як месца гнездавання для нырка-сівака, качкі-неразні, вялікага бугая і арлана-белахвоста.

Short summary

The site comprises the Sialiec water reservoir, a large fish pond complex Sialec, and a part of the Ruzhany Pušča. It is dominated by pine and spruce forests. A significant part of the territory is occupied by alder swamp forests. Oak woods are present there, too. It is very important as a nesting site for the Common pochard, Gadwall, Great bittern and White-tailed eagle.

Краткая характеристика

Территория включает водохранилище «Селец», крупный комплекс прудов одноименного рыбхоза и леса Ружанской пуши. Преобладают сосновые и еловые леса, довольно значительную часть территории занимают заболоченные ольшаники, иногда встречаются дубравы. Имеет большое значение как место гнездования для красноголового нырка, серой утки, большой выпи и орлана-белохвоста.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўключае вадасховішча «Сялец», комплекс сажалак аднайменнага рыбгаса (2500 гектараў) і лясы Ружанскай пушчы, якія прылягаюць да гэтых штучных вадаёмаў з усходняга боку. Пераважаюць хваёвыя і яловыя лясы, даволі значную частку тэрыторыі займаюць забалочаныя алешнікі, часам сустракаюцца дубровы. Вялікая колькасць паніжэнняў, сухіх грыў, малых рэчак надае лясам Ружанскай пушчы надзвычайную мазаічнасць. Нізінныя балоты і забалочаныя лугі размешчаны ў поймах рэк. Частка тэрыторыі балот пакрыта драбналесем.

Вадасховішча і сажалкі рыбгаса пабудаваны на месцы буйнога балота ў пойме ракі Ясельды. На вадасховішчы засталася некалькі вялікіх адкрытых астравоў, вусцевая зона моцна зарасла трыснягом. Праз лясны масіў працякаюць дзве невялікія, з вельмі звільстымі рэчышчамі і павольнай плыню ракі – Хотавы і Радагошч. Акрамя іх, тэрыторыю дрэнную прытока Хотавы і, у значна меншай ступені, сістэма каналаў, якая была пракладзена 90–110 гадоў таму.

Флора заказніка вылучаецца вялікай відавой разнастайнасцю і наяўнасцю каштоўных у навуковых і практычных адносінах відаў. З сасудзістых раслін, якія тут сустракаюцца, 6 відаў занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі, 14 патрабуюць прафілактычнай аховы, а 16 – рэдкія для гэтай тэрыторыі.

Асноўныя біятопы

Лясы – 55%, сажалкі рыбгаса – 13,3%, вадасховішча – 11%, сельскагаспадарчыя ўгоддзі – 15%, нізінныя балоты – 5%, іншыя землі – 0,7%.

Птушкі

На сажалках дзякуючы наяўнасці вялікіх плошчаў надводнай расліннасці, мноству рыбы і штучных кармоў склаліся выключна спрыяльныя ўмовы для гнездавання вадаплаўных птушак. Тэрыторыя рыбгаса з'яўляецца месцам гнездавання буйных папуляцый чаплі-бугая *Botaurus stellaris*, нырка-сівака *Aythya ferina*. У паслягнездавы перыяд тут канцэнтруецца больш за 20 000 водна-балотных птушак. Шматлікімі ў гэты час з'яўляюцца лыска *Fulica atra*, качка-крыжанка *Anas platyrhynchos*, вялікі баклан *Phalacrocorax carbo*, шэрая *Ardea cinerea* і вялікая белая чаплі *Egretta alba*. Упершыню для Беларусі тут адзначаны малы баклан *Phalacrocorax pygmeus*.

Спалучэнне сажалак рыбгаса і вялікага ляснога масіву стварае выключна спрыяльныя ўмовы для арлана-белахвоста *Haliaeetus albicilla* і пугача *Bubo bubo*. Вялікае значэнне для птушак мае рыбгас і ў перыяд міграцыі. У гэты час на спушчаных сажалках спыняюцца на кармленне тысячныя чароды розных відаў кулікоў, да 20 арланаў-белахвостаў, ад 5 да 15 асобін скапы *Pandion haliaetus*. Сажалкі рыбгаса з'яўляюцца найбольш значным месцам гнездавання шэрагу вадаплаўных відаў птушак: нырок-сівак (да 5% нацыянальнай папуляцыі), качка-неразня, вялікі бугай і арлан-белахвост (>2% нацыянальнай папуляцыі), каля 1% нацыянальнай папуляцыі чаплі-лязнякі, шэрага жураўля, пугача. Падчас міграцыі на вадаёмах канцэнтруецца больш за 20 000 асобін водна-балотных птушак.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: зубр *Bison bonasus*, рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, кураслеп лясны *Anemone sylvestris*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, касач сібірскі *Iris sibirica*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus* і інш.

Пагрозы

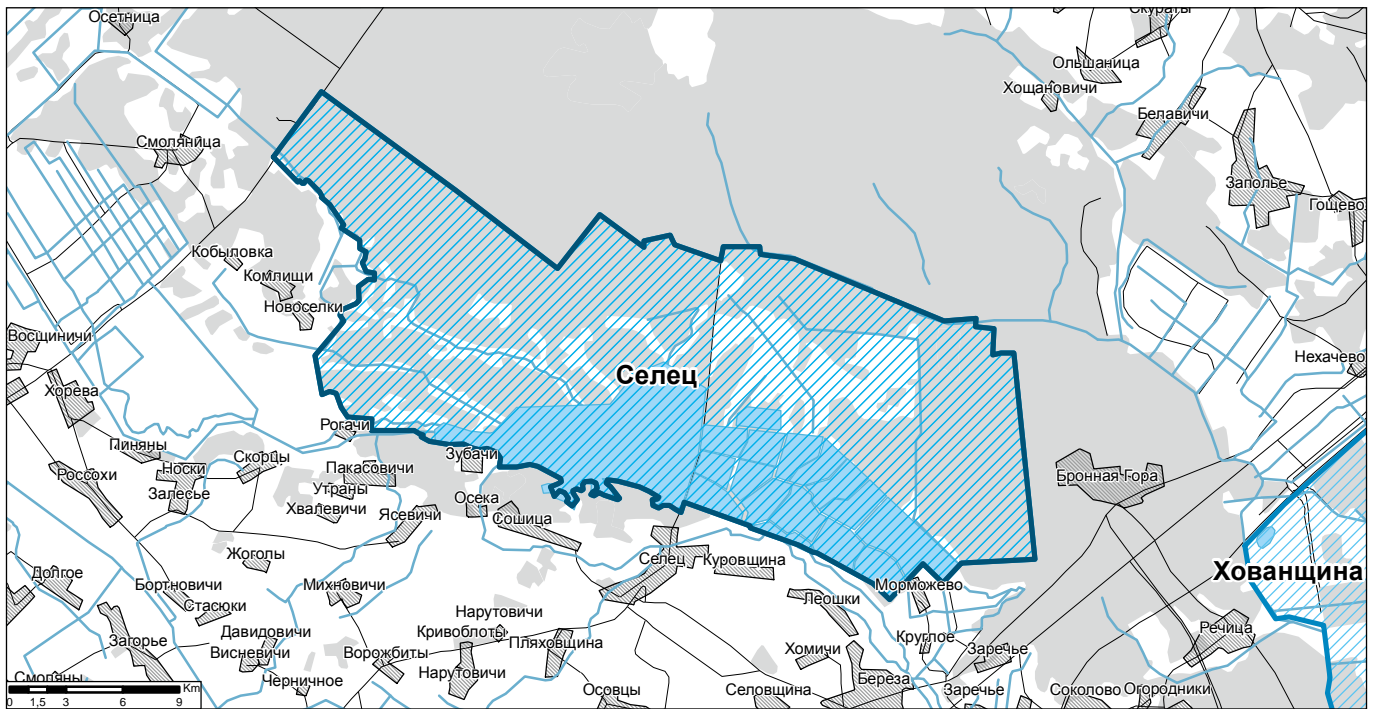
Рыбная гаспадарка. У сувязі са змяненнем рэжыму эксплуатацыі сажалак, выкліканым цяжкім эканамічным становішчам гаспадаркі, умовы пражывання вадаплаўных птушак пагоршыліся.

Асноўнымі прычынамі зніжэння колькасці птушак з'яўляюцца:

- змяншэнне колькасці штучнай падкормкі;
- вельмі познія тэрміны запаўнення сажалак;
- ачышчэнне сажалак ад надводнай расліннасці без уліку экалагічных патрабаванняў (ужыванне гербіцыдаў, выкошванне, выпальванне, расчыстка сажалак ад надводнай расліннасці);
- нестабільнасць ўзроўню вады на вадасховішчы «Сялец» у перыяд гнездавання, якая прыводзіць да масавага знішчэння гнёзд.

Лясныя экасістэмы:

- суцэльныя высечкі на вялікіх паверхнях і ў месцах гнездавання рэдкіх, у першую чаргу драпежных птушак;

- так з'явае прыбіранне лесу ад захлаплення і высечка сухастою прыводзіць да змяншэння колькасці мёртвага дрэва і добрых месц гнездавання для многіх відаў птушак.

Водныя экасістэмы:

- познія тэрміны напаўнення сажалак і значныя ваганні ўзроўню вады падчас гнездавага сезону вядуць часам да значнай гібелі гнёзд;
- веснавое паляванне і на рыбгасе і на вадасховішчы з'яўляецца моцным фактарам неспакою;
- знішчэнне надводнай расліннасці без уліку экалагічных патрабаванняў, асабліва ў веснавы і летні перыяды, прыводзіць да знішчэння гнёзд;
- карэнная рэканструкцыя ложа прудоў з поўным вынішчэннем надводнай расліннасці. Вядзе да знішчэння месцаў гнездавання вялікай колькасці рэдкіх птушак;
- павышаная рэкрэацыйная нагрузка, асабліва ў гнездавы сезон (май–ліпень).

Балотныя экасістэмы:

- зарастанне балот лазняком;
- асушальная меліярацыя.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Вызначэнне месцаў гнездавання ахоўваемых лясных відаў птушак і перадача пад ахову.
- Поўная забарона на выдаленне мёртвага дрэва ў лясх, а таксама на высечку пашкоджаных і дуплістых дрэў.
- Вызначэнне і перадача пад ахову з вызначаным рэжымам гаспадарання найбольш важных месцаў гнездавання ахоўваемых птушак на рыбгасе «Сялец».
- Арганізацыя маніторынгу ТВП утвараючых відаў, а таксама іншых найбольш рэдкіх відаў.
- Поўная забарона на веснавое паляванне на рыбгасе і вадасховішчы.
- Вызначэнне месцаў спакою на вадасховішчы з поўнай забаронай палявання.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2005); Абрамчук С.В. и др. (2010); Alexander Kozulin (2002).

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Багдановіч І.А., Левы С.В., Натыканец В.У., Пінчук П.У.

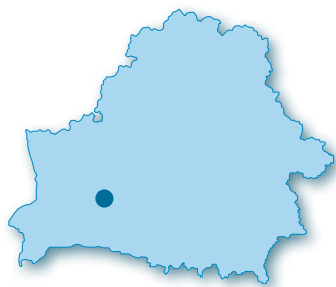
Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі Тэндэ (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	+	2000–2010	П	
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	мг	+	2000–2010	П	
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	15–25 п	2005–2015	Э	B2
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	+	2014	П	
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	+	2000–2014	П	
Нырок-сівак <i>Aythya ferina</i>	гн	200–300 п	2005–2008	Э	B3
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius albus</i>	гн	300–400 п	2014	Э ↑	A4i
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	1–5 п	2008	Э	
Чапля-буграй <i>Botaurus stellaris</i>	гн	20–40 с	2005–2008	Э	B2
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2005–2008	П	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	5–15 ас	2000–2010	П	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	4–6 п	2005–2015	Э	B2
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1–5 п	2000–2010	П	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	+	2000–2010	П	
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	+	2000–2010	П	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	5–10 п	2010	Э	
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн?	+	2005–2008	П	
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	мг	1140 ас	2014	Д	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг	91 ас	2014	Д	
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	7 п	2015	Д	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–3 п	2005–2008	Д	
Барадатая кукаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	2–4 п	2005–2010	Д	
Вераб'іны сын <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	3–5 п	2005–2010	Э	
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2007	П	
Трохпалы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	3–5 п	2007	Э	
Вусатая сініца <i>Panurus biarmicus</i>	гн	+	2000–2010	П	

Складальнікі: Абрамчук А.В., Астроўскі А.А., Натыканец В.У.

Выганашчанскія балоты (Vyhanaščanskija baloty)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY012

Геаграфічныя каардынаты: 52,68547° N 25,79801° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Івацэвіцкі, Ганцавіцкі, Ляхавіцкі раёны

Плошча: 61 723 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Выганашчанскае»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе

Кароткая характарыстыка

Буйнейшы ў Беларусі комплекс дробналісцевых забалочаных лясоў, балот, рачных пойм і вялікіх мелкаводных азёр. Тэрыторыя мае вялікае значэнне для захавання такіх птушак як арол-вужаед, вялікі арлец, палявы лунь, пугач, дубальт.

Short summary

This is Belarus' largest complex of small-leaved forest swamps, fens, bogs, river floodplains and shallow lakes. The area is of significance for the conservation of Short-toed eagle, Greater spotted eagle, Hen harrier, Eagle-owl and Great snipe.

Краткая характеристика

Крупнейший в Беларуси комплекс мелколиственных заболоченных лесов, болот, речных пойм и больших мелководных озёр. Территория имеет значение для сохранения таких видов как змееяд, большой подорлик, полевой лунь, филин, дупель.

Агульнае апісанне

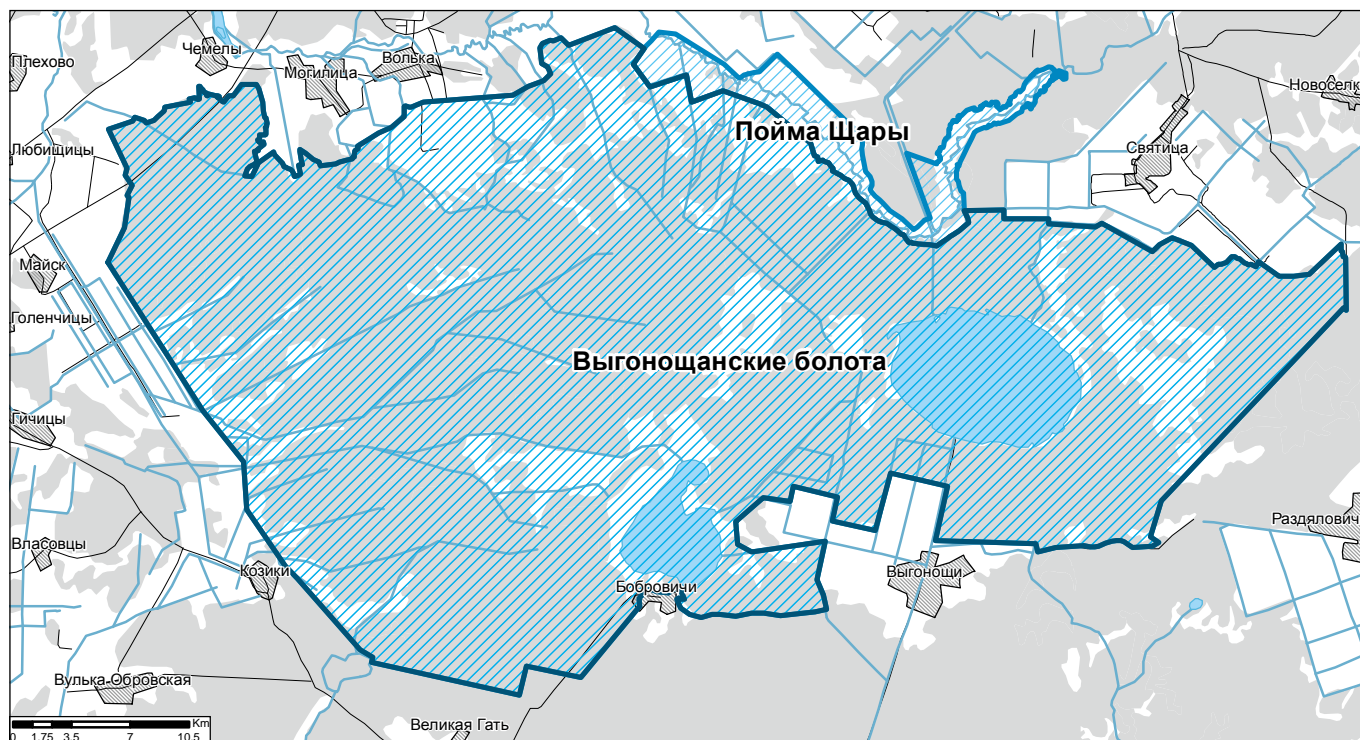
Буйнейшы ў Беларусі комплекс дробналісцевых забалочаных лясоў, балот, рачных пойм і мелкаводных азёр.

Паўночная мяжа заказніка праходзіць па рэчышчы ракі Шчары. Пойма Шчары шырокая, моцна забалочаная. У ёй пераважаюць адкрытыя нізінныя балоты, якія перамяжоўваюцца з лязнякамі і пойменнымі лясамі. Далей, на поўдзень ад Шчары, размешчаны бяскрайнія прасторы забалочаных алешнікаў і беразнякоў, сярод якіх трапляюцца шматлікія нізінныя, пераходныя і нават верхавыя балоты. У паўднёвай частцы заказніка знаходзяцца два буйныя тыпова палескія возера: Выганашчанскае (2600 гектараў) і Бабровіцкае (947 гектараў). Парослыя хмызнякамі берагі азёр моцна забалочаны, большая частка берагавой лініі ўяўляе сабой сплавіну, дно высцелена сапрапелем. У цяперашні час азёры знаходзяцца ў стадыі

пераходу ад высокаўтрофных да дыстрафіруючых вадаёмаў і хутка зарастаюць надводнай і плаваючай расліннасцю. Возера Выганашчанскае злучана з рэкамі Шчарай і Ясельдай славытым каналам Агінскага, які калісьці служыў для лесасплаву і судходства. Зараз у межах заказніка Агінскі канал адноўлены і выкарыстоўваецца ў турыстычных мэтах.

На тэрыторыі ТВП захавалася тыповая палеская флора, характэрная для гэтага рэгіёна да правядзення шырокамаштабнай меліярацыі, і Выганашчанскія балоты можна лічыць эталоннай ААПТ для вывучэння натуральнай лакальнай флоры. Тут адзначана 547 відаў сасудзістых раслін (3 віды дзєразы, 6 – хвасчоў, 8 – папарацей, 3 – голанасенных, 527 – пакрытанасенных).

З гаспадарчай дзейнасці пераважаюць лесакарыстанне, паляванне і рыбалоўства, збор грыбоў і ягад, нарыхтоўка лекавых раслін, турызм.

Асноўныя біятопы

Большая частка тэрыторыі (35%) занята дробналісцевымі лясамі, 30% пакрыта нізіннымі і пераходнымі балотамі, 15% – верхавымі балотамі, па 10% прыпадае на долю пойменных лугоў і высокапрадукцыйных азёр.

Птушкі

Спалучэнне цяжкапраходных забалочаных лясоў, рачных пойм, адкрытых нізінных балот і высокапрадукцыйных азёр абумовіла ў заказніку наяўнасць дастаткова высокай колькасці шэрагу рэдкіх відаў птушак. На тэрыторыі ТВП адзначана 184 віды птушак, з якіх 160 відаў гняздзяцца або магчыма гняздзяцца, 24 віда сустракаюцца на зімоўцы або падчас міграцый.

Унікальнасць заказніка падкрэсліваецца тым, што тут захаваліся адны з апошніх на Палессі папуляцый барадатай кугакаўкі *Strix nebulosa* (20–30 пар) і заходнееўрапейскага падвіду глушца *Tetrao urogallus mayor* (15–25 самцоў), рэгулярна гняздзецца некалькі пар арлана-белахвоста *Haliaeetus albicilla*.

На ТВП гняздзіцца шмат відаў, якія знаходзяцца пад глабальнай пагрозай знікнення альбо прыроўненых да іх: вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*, вялікі арлец *Aquila clanga*, дубальт *Gallinago media*, драч *Crex crex*, вялікі кулён *Numenius arquata*, вялікі грыцук *Limosa limosa*.

Іншыя групы жывёл

Фаўна заказніка разнастайная і ўключае 58 відаў звяроў, 7 – рэптылій і 9 – амфібіяў. На тэрыторыі заказніка існуе адна з найбуйнейшых у Беларусі групак лася. Таксама шмат дзікоў і казуль.

Заказнік адыгрывае вялікае значэнне для захавання фаўны рэптылій і амфібіяў. Тут знаходзіцца адна з найбуйнейшых у Беларусі (як відаць, і ў Цэнтральнай Еўропе) папуляцый гадзюкі – каштоўнага прамысловага віда. У возеры Выганашчанскім і па каналах адзначаецца балотная чарапаха *Emys orbicularis*, а па сухіх градах сярод балот – мядзянка *Coronella austriaca*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: малая вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssonii*, соня-палчок *Myoxus glis*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*.

Насякомыя: шчыгрынавы жужаль *Carabus coriaceus*, рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль менетрыя *Carabus menetriesi*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, фіялетава жужаль *Carabus violaceus*, медыцынская п'яўка *Hirudo medicinalis*, зялёны каромысел *Aeschna viridis*, сenniца эдып *Coenonympha oedippus*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*, мохавы чмель *Bombus muscorum*, вялікі сплаўны павук *Dolomedes plantarius*.

Расліны: купальнік горны *Arnica montana*, баранец звычайны *Plantae vasculares*, зубніца клубняносна *Dentaria bulbifera*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, чараўнік зялёнаветкавы *Platanthera chlorantha*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, аўсяніца высокая *Festuca altissima*, наяда вялікая *Najas major*, каўлінія малая *Caulinia minor*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, увярэднік скупетрападобны *Pedicularis sceptrum-carolinum*, мякятніца адналістая *Malaxis monophyllos*, альдраванда пухіраватая *Al-drovanda vesiculosa*, неатынта клабучковая *Neottianthe cucullata*, тайнік сэрцападобны *Listera cordata*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium calceolus*, гарлянка пірамідальная *Ajuga pyramidalis*, пылкагалоўнік даўгалісты *Cephalanthera longifolia*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, пальчатакарэннік майскі *Dactylorhiza majalis*, чубатка пустая *Corydalis cava*, бяроза нізкая *Betula humilis*.

Пагрозы

- Парушэнне гідралагічнага рэжыму ў выніку дрэнучай дзейнасці разгалінавай сістэмы каналаў;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дапаможныя ацэнкі Трэндзі (1988–2007) Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гарач <i>Gavia arctica</i>	мг	5–10 ас	2005–2008	П
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	зал	+	2001–2009	П
Чапля-бурай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	13–15 с	2010–2015	Д ↓
Чапля-лазянх <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	2–5 с	2005–2013	П
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	зал	10–15 ас	2005–2010	П ↑
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	4–7 п	2010	Э ↔
Белавокі нырок <i>Aythya nyroca</i>	мг	+	2005–2008	П
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2005–2010	П
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	1–2 п	2000–2010	П ↔
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	4–5 п	2007–2014	Д ↑
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	9 п	2007–2010	Д ↔ B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	8–10 п	2001–2010	Э ↔ B2
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	3 п	2005–2010	Д ↔
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	4–6 п	2008	Д ↔ A1
Арол-карлік <i>Hieraetus pennatus</i>	гн?	0–1 п	2005–2008	П
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	2–3 п	2005–2008	Э ↔
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	3–5 п	2005–2008	Э ↔
Драч <i>Crex crex</i>	гн	50–70 с	2010	Э ↔
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	2 п	2005–2012	П
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	min 20 п	2005–2008	Э ↔
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	20–50 с	2005–2015	Э ↔ A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	2–3 п	2005–2014	П
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	min 2 п	2010	П
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	2–3 п	2005–2008	Д
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	2–5 п	2010	П
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	5–7 п	2005–2015	Д ↔ B2
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	20–30 п	2010–2015	Э ↑
Верабіны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	1–3 п	2010–2015	Э
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн?	0–5 п	2000–2015	Э ↔
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2000–2015	П
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2000–2015	П
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2000–2010	П
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	1–3 п	2005–2008	Д ↔
Жаўрук-смяцях <i>Galerida cristata</i>	гн	5–10 п	2005–2010	П

- пажары на асушаных тарфяніках;
- высечка лясоў;
- дэстафікацыя і зарастанне Выганашчанскага возера;
- зарастанне адкрытых нізінных балот і лугоў хмызняком;
- браканьерства.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Неабходна правесці спецыяльныя работы па ўсебаковым вывучэнні сучаснага стану экасістэмы і распрацаваць на аснове гэтых дадзеных план кіравання.

Крыніцы інфармацыі

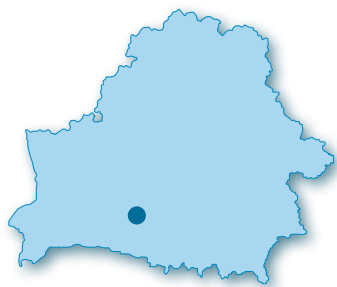
Красная книга Республики Беларусь. Животные. (2004); Красная книга Республики Беларусь. Растения. (2005); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Дамброўскі В.Ч., Жураўлёў Д.В., Іваноў А.А., Кіцель Д.А., Левы С.В., Мялік А.М., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Левы С.В., Іваноў А.А., Мялік А.М.

Рыбгас «Палессе» (Paliessie fishfarm)

Крытэрыі: А4і

Код: ВУ015

Геаграфічныя каардынаты: 52,29646° N 26,28869° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Пінскі раён

Плошча: 3242 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ТВП амаль цалкам прадстаўлена вадаёмамі – рыбгас «Палессе» і Пагосцкае вадасховішча. Мае значэнне для мігрыруючых птушак, асабліва для вялікай белае чаплі. На міграцыі тут збіраецца да 20 000 птушак розных відаў.

Short summary

Almost the whole area is covered by water bodies – Paliessie fish farm and the Pahost water reservoir. It is important for migrating birds, especially for the Great white egret. During the migration period up to 20,000 birds of various species gather here.

Краткая характеристика

Территория ТВП почти полностью представлена водоемами – рыбхоз «Полесье» и Погостское водохранилище. Имеет значение для мигрирующих птиц, особенно для большой белой цапли. На миграции здесь собирается до 20 000 птиц разных видов.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ТВП амаль цалкам прадстаўлена вадаёмамі – гэта рыбгас «Палессе» і Пагосцкае вадасховішча. Плошча вадасховішча складае каля 1620 га. Найбольшая даўжыня – 6,1 км, шырыня – да 4 км. Максімальная глыбыня дасягае 5,4 м. І вадасховішча, і рыбгас створаны ў сярэдзіне 1970-х гадоў. Першае з іх створана на месцы возера Пагосцкае, на рацэ Вісліцы, прытоку ракі Бобрык, паміж вёскамі Новы Двор – Чухава – Ботава – Пагост-Загародскі – Вяз. Колішняе возера займае цэнтральную частку вадасховішча і выцягнута амаль дакладна з захаду на ўсход. Раней у заходняй частцы ў возера знаходзілася вусце р. Вісліцы. Сёння рака каналізавана і абыходзіць вадасховішча і рыбгас з усходу, выконваючы функцыю абваднага каналу. На ўсходзе возера невялічкай пратокай злучалася з р. Бобрык. Сёння самая ўсходняя частка воз. Пагосцкага, што знаходзіцца на ўсход ад дамбы вадасховішча, захавалася ў натуральным стане. На беразе гэтай захаванай часткі знаходзіцца в. Пагост-Загародскі.

На вадасховішчы існуюць два вялікія архіпелагі астравоў. У паўночным, большым, іх налічваецца больш за два дзясяткі. Самыя вялікія маюць даўжыню да 1 км і шырыню да 500 м. Разам з акаляючымі іх зараснікамі трыснягу і рагозу некаторыя астравы маюць плошчу ад некалькіх дзясяткаў да 100 га. У паўднёвым архіпелагу налічваецца каля 10 астравоў, два вялікіх (некалькі дзясяткаў га), іншыя меншыя па памерах. На большасці астравоў распаўсюджаны пасадкі хвой звычайнай, берагі моцна забалочаныя, з шырокімі зараснікамі трыснягу і рагозу.

Рыбгас размешчаны на поўдзень ад вадасховішча. Створаны на месцы забалочанага ляснага масіву. Налічвае некалькі дзясяткаў сажалак агульнай плошчай каля 1000 га. На вялікіх сажалках таксама маецца шмат астравоў.

Асноўныя біятопы

Вадасховішча – 60%, сажалкі рыбгаса – 40%.

На тэрыторыі ТВП абсалютна пераважаюць аквальныя экасістэмы. Вялікія памеры вадаёмаў, розныя глыбіні акваторыі і наяўнасць значнай колькасці астравоў ствараюць выключна спрыяльныя ўмовы для водна-балотных і ў першую чаргу вадаплаваючых птушак. На вадасховішчы – у заходняй, цэнтральнай і ўсходняй яго частках – дамінуюць адкрытыя акваторыі, на поўдні і асабліва на поўначы сярод архіпелагаў астравоў

значную плошчу займаюць зарасці надводных макрафітаў, прадстаўленыя ў асноўным рагозам вузкалістым, чаротам азёрным і трыснягом. Па ўзбярэжжах выспы моцна зараслі лазнякамі. Большасць цэнтральнай часткі самых вялікіх астравоў пакрыта сярэднеўзроставымі хваёвымі пасадкамі. Невялікія астравы на самай паўночнай частцы вадасховішча пакрыты лугавой расліннасцю з рэдкім хмызняком. Тут жа, на паўночным беразе, захаваліся фрагменты даволі цікавага поплава.

Экасістэмы рыбгаса «Палессе» ўяўляюць сабой тыповае для падобных тэрыторый чаргаванне адкрытых акваторый ды рагозава-трысняговых зарасцяў, а таксама каналаў. На рыбгасе шмат астравоў, большасць з якіх цалкам зарасла трыснягом.

Птушкі

Зараз ТВП мае значэнне для мігрыруючых птушак. Агульная колькасць дасягае 20 000 і больш асобін. Раней тэрыторыя мела значэнне для гнездавання некалькіх водна-балотных відаў, але ў выніку рэканструкцыі прудоў з поўным вынішчэннем зарасцяў надводных макрафітаў былі знішчаны гнездавыя біятопы.

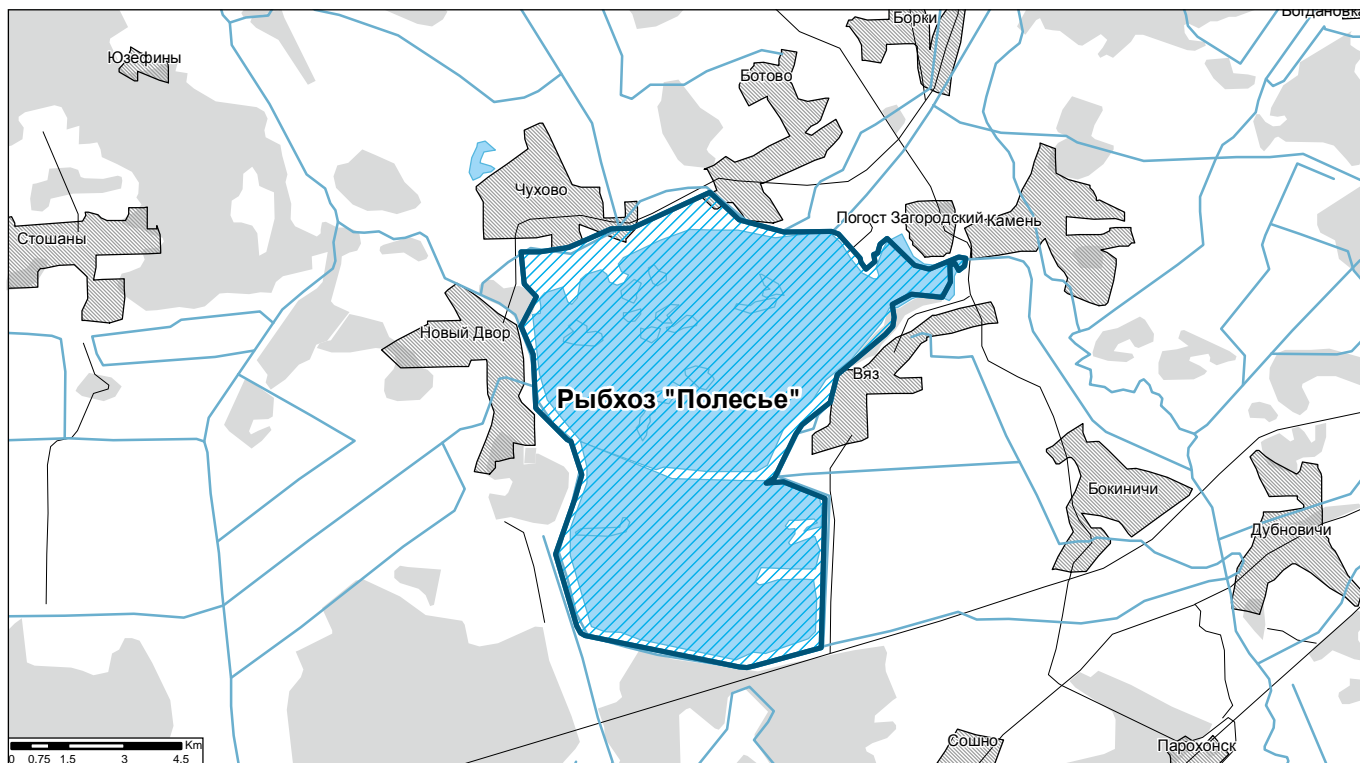
Іншыя групы жывёл не вядома.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення не вядома.

Пагрозы

Асноўнымі прычынамі зніжэння колькасці птушак з'яўляюцца:

- познія тэрміны напаўнення сажалак і значныя ваганні ўзроўню вады падчас гнездавага сезону вядуць часам да значнай губелі гнёзд;
- веснавое паляванне і на рыбгасе і на вадасховішчы з'яўляецца моцным фактарам неспакою;
- знішчэнне надводнай расліннасці без уліку экалагічных патрабаванняў, асабліва ў веснавы і летні перыяды, прыводзіць да знішчэння гнёзд;
- карэнная рэканструкцыя ложа прудоў з поўным вынішчэннем надводнай расліннасці вядзе да знішчэння месцаў гнездавання вялікай колькасці рэдкіх птушак;
- павышаная рэкрэацыйная нагузка, асабліва ў гнездавы сезон (май–ліпень);

- заростанне адкрытых выспаў на вадасховішчы хмызнякамі;
- павелічэнне колькасці драпежнікаў. Высокая шчыльнасць янотападобнага сабакі, лісіцы, амерыканскай норкі і лясной куніцы з'яўляецца адным з фактараў, якія абмяжоўваюць колькасць большасці відаў вадаплаўных птушак.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Агульнымі прапановамі па захаванню ТВП з'яўляюцца наступныя:

- поўная забарона веснавога палявання на птушак на рыбгасе і вадасховішчы.
- Вызначэнне спецыяльных месцаў для купання, рыбалоўства, адпачынку, месцаў стаянкі аўтатранспарта, забарона на гэтыя віды дзейнасці па-за вызначанымі тэрыторыямі.
- Арганізацыя маніторынгу ТВП-утвараючых відаў і іншых значных відаў.
- Развешванне штучных гнездавых скрыняў для вадаплаваючых і драпежных птушак на выспах вадасховішча і на рыбгасе.
- Для захавання каштоўных гнездавых стацый на некаторых астравах вадасховішча неабходна арганізацыя сенакашэння, але па-за гнездавым сезонам, і кантраляванага выпасу хатняй жывёлы, таксама па-за гнездавым сезонам.
- Стварэнне зон спакою ў межах вадасховішча з поўнай забаронай палявання.
- На рыбгасе неабходна забарона выкарыстання хімічных сродкаў для знішчэння надводнай расліннасці.
- Забарона знішчэння надводнай расліннасці ў гнездавы сезон.
- Урэгуляванне напуўнення/спуску вады на сажалках.
- Пры рэканструкцыі сажалак неабходна ўлічваць, каб плошча зарасцяў надводнай расліннасці на сажалцы заставалася не менш за 30–40% ад плошчы яе паверхні.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі Тэндцы (2005–2014)	Крытэрыі ТВП
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps griseigena</i>	гн	0–1 п	2014	П ↓	
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	3 с	2009	Д ↓	
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2014	П	
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн мг	76 п 300–500 ас	2005–2014	Д Э ↑ A4i	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2014	П	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	+	2014	П	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2013		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн мг	3–10 п 402 ас	2008	Д	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2011–2013	П	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг	56 ас	2014	П	
Шызая чайка <i>Larus canus</i>	мг	44 ас	2014	П	
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	+	2014	П	

Крыніцы інфармацыі

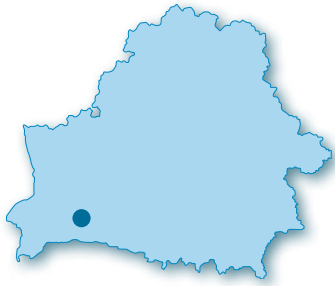
Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2005); Абрамчук С.В. и др. (2010); Alexander Kozulin (2002).

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Багдановіч І.А., Дзмітрыюк М.Г., Левы С.В., Натыканец В.У.

Складальнікі: Абрамчук А.В., Астроўскі А.А., Натыканец В.У.

Балота Званец (Balota Zvaniec)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY016

Геаграфічныя каардынаты: 55,04709° N 24,88465° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Драгічынскі, Кобрынскі раёны

Плошча: 16 225 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Званец»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 2002 г. (крытэрыі 1, 2, 3)

Кароткая характарыстыка

Буйнейшае ў Еўропе нізіннае балота мезатрофнага тыпу са шматлікімі адкрытымі мінеральнымі астравамі. Асаблівае міжнароднае значэнне тэрыторыя мае для захавання буйнейшай у свеце папуляцыі вяртлявай чаротаўкі. Акрамя таго, тут гняздзяцца вялікі арлец, дубальт, вялікі кулён.

Short summary

This is Europe's largest mesotrophic fen with numerous open mineral islands. The area is of particular international significance for the conservation of the world's largest population of Aquatic warbler. Besides, other species like Greater spotted eagle, Great snipe and Curlew are found here.

Краткая характеристика

Крупнейшее в Европе низинное болото мезотрофного типа с многочисленными открытыми минеральными островами. Особенное международное значение территория имеет для сохранения самой крупной в мире популяции вертлявой камышевки. Кроме того, здесь обитают большой подорлик, дупель, большой кроншнеп.

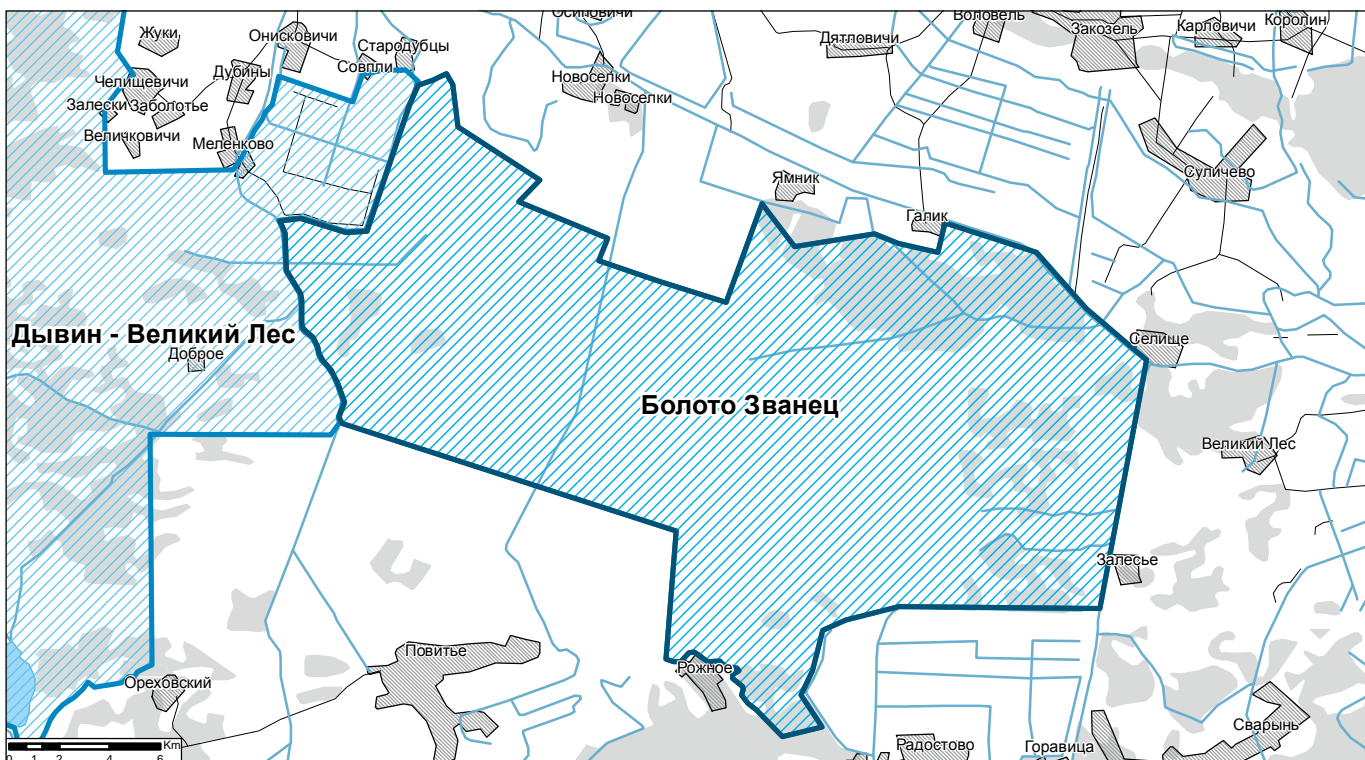
Агульнае апісанне

Балотны масіў Званец размешчаны ў міжрэччы Дняпроўска-Бугскага канала і яго прытокаў – Белаазёрскага і Арэхаўскага каналаў. З паўднёвага і паўночна-заходняга боку масіў абмежаваны меліярацыйнымі сістэмамі. Званец – буйнейшае ў Еўропе нізіннае балота мезатрофнага тыпу са шматлікімі адкрытымі мінеральнымі астравамі. Непасрэдна балота, па якім раскіданы астравы розных памераў (ад 0,2 да 10 га), займае 70,2% масіўу. На лясы і хмызнякі прыходзіцца 16,2% агульнай плошчы. Параўнанне аэрафотаздымкаў 1950-х і 1990-х гадоў сведчыць аб змяншэнні плошчы адкрытых балот і павелічэнні плошчы лясоў і хмызнякоў.

Вадаёмы з адкрытай вадай прадстаўлены адным возерам і сеткай каналаў. Возера Залескае ў выніку меліярацыйных работ на прылягаючай тэрыторыі моцна абмялела і ператварылася ў дыстрафіруючы вадаём.

Дзякуючы значным памерам і размяшчэнню на водападзеле басейнаў Прыпяці і Буга балотны комплекс уяўляе сабой стабільную экасістэму, якая ў пэўнай ступені не залежыць ад змен на навакольных тэрыторыях. Аснову воднага сілкавання балота складаюць грунтовыя воды, вясной і восенню нязначную ролю адыгрываюць атмасферныя ападкаў. Істотны ўплыў на гідрарэжым балотнага комплексу аказваюць прылягаючы да яго меліярацыйныя сістэмы і сетка каналаў, па якіх вада выцякае з балота.

Асноўным відам землекарыстання на тэрыторыі ўгоддзя з'яўляецца сенакос, яго праводзяць амаль на 10% плошчы балотнага комплексу. Мінеральныя астравы выкарыстоўваюцца для вырошчвання прапашных культур, у асноўным бульбы. Найбольш інтэнсіўна выкарыстоўваюцца ўсходняя і заходняя часткі балота (апошняя знаходзіцца за межамі запаведнай тэрыторыі).

Флора ТВП разнастайная, адзначана 664 віды. У межах балота Званец выяўлена 67 відаў вышэйшых сасудзістых раслін, якія патрабуюць розных форм аховы. Большасць з гэтых відаў знойдзена на мінеральных астравах, якія з'яўляюцца сапраўднымі азісамі найбагацейшай, а часта і проста ўнікальнай флоры сярод аднастайнай расліннасці забалочанай прасторы. На балоце сустракаецца 10 рэдкіх для Беларусі і Еўропы раслінных супольнасцей, раней распаўсюджаных на нізінных балотах Палесся.

Асноўныя біятопы

Лясы і хмызнякі – 18,1%, нізінныя балоты – 77,4%, лугі – 1,6%, іншыя землі – 2,9%.

Птушкі

Усяго на балоце Званец гняздуецца 110 відаў птушак, 21 з іх занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Асаблівае міжнароднае значэнне тэрыторыя мае для захавання ў першую чаргу буйнейшай у свеце папуляцыі вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola* і іншых відаў, якія знаходзяцца пад глабальнай пагрозай знікнення: вялікага арляца *Aquila clanga*, дубальта *Gallinago media*, вялікага кулёна *Numenius arquata*. Акрамя гэтага, на тэрыторыі балота гняздуецца значная колькасць шэрых жураўлёў *Grus grus*, звычайных (*Porzana porzana*) і малых (*Porzana parva*) пагонічаў.

Іншыя групы жывёл

На балоце зарэгістравана 32 віды звяроў, 5 – рэптылій, 9 – амфібіяў, 24 – рыб.

Адзначана 728 відаў членістаногіх. На Званцы ўпершыню для Беларусі адзначаны павук-аса *Argiope bruennichi*; матылі *Zygaena achilleae*, *Zephialtes*, *Polyommatus elena*, *Idaea cararia*.

На тэрыторыі ТВП знойдзена 214 відаў гідрабіёнтаў. Сярод іх тры віды занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі; 27 – знойдзены ўпершыню для тэрыторыі Беларусі.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*, рысь *Lynx lynx*.

Амфібіі: грабеньчаты трытон *Triturus cristatus*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Насякомыя: гламерыс звязаны *Glomeris connexa*, каромысел зялёны *Aeschna viridis*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*, жужаль менетры *Carabus menetriesi*, жужаль бліскучы *Carabus nitens*, плавунец найшырэйшы *Dytiscus latissimus*, падвадзень двухпалосы *Graphoderus bilineatus*, мнемазіна *Parnassius mnemosyne*, шашачніца вялікая *Euphydryas maturna*. зеленаватая стрэлка *Coenagrion armatum*, прыгожая нехаленія *Nehalennia speciosa*, сфагнавы вадамер *Gerris sphagnetorum*.

Расліны: венерын чаравічак сапраўдны *Cyripedium calceolus*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, гарычка крыжападобная *Gentiana cruciata*, касач сібірскай *Iris sibirica*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, пальчатакарэннік майскі *Dactylorhiza majalis*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, асака ценявая *Carex umbrosa*, пухірнік ягадны *Cucubalus baccifer*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, увярэднік скіпетрападобны *Pedicularis sceptrum-carolinum*, ядрушка даўгарога *Gymnadenia conopsea*, верабейнік лекавы *Lythospermum officinale*, святаяннік чатырохкрылы *Hypericum tetrapterum*, асака Дэвела *Carex davalliana*, пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, лопух дуброўны *Arctium nemorosum*, гарычавачка гаркаватая, ядранец безпрыкветнікавы *Thesium ebracteatum*, *Gentianella amarella*, зубнік мяккі *Crepis mollis*, пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, асака балоталюбівая *Carex heleonastes*, падвей стройны *Eriophorum gracile*.

Пагрозы

- Парушэнне гідралагічнага рэжыму балотнага масіву;
- узворванне глебы на мінеральных астравах, дзе растуць рэдкія віды раслін;
- скарачэнне сенакашэння з'яўляецца асноўнай прычынай зарастання адкрытых нізінных балот хмызнякамі;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	15–20 п	2011	Д	↑	
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	5–10 п	2011	П	↑	
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10–20 с	2011–2014	Д	↓	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	1–2 п	2011	П	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	2 п	2011	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	1–2 п	2000–2004	Д	↔	
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	2–3 п	2000–2004	Д	↔	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	3–4 п	2000–2004	Д	↔	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	3 п	2010	Д	↑	A1
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2000–2010	П		
Сокал-пустельга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	+	2000–2010	П		
Сокал-шуненак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2000–2010	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	2 п	2000–2004	Д	↔	
Драч <i>Crex crex</i>	гн	30–40 с	2010	Э	↓	
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	600–1100 с	2011	Э	↓	B2
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	50–80 с	2011	Э		B3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	20–40 п	2011	Э	↓	
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	1–2 с	2010–2014	П	↓	
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	мг	+	2000–2010	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	5–10 п	2010–2014	П	↓	B2
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybrida</i>	мг	+	2000–2010	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 п	2011	Д	↔	
Балотная сова <i>Asio flammeus</i>	гн	min 5 п	2010	П	↓	
Звычайны зімаходак <i>Alcedo atthis</i>	гн	+	2000–2010	П		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	2033–6974 с	2011	Э	↓	A1
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн?	0–3 п	2011	П		
Звычайны цвыркун <i>Locustella naevia</i>	гн	100–200 п	2010	Э		B3
Салаўіны цвыркун <i>Locustella luscinioides</i>	гн	1500–3000 п		Э		B3
Звычайная чаротаўка <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	гн	5000–8000 п		Э		B3

- няўстойлівае лесакарыстанне. Лесакарыстанне на тэрыторыі заказніка праводзіцца без уліку яго значнасці для захавання біяразнастайнасці;
- штогоднае выпальванне расліннасці ў веснавы перыяд практыкуецца мясцовым насельніцтвам і наносіць шкоду біялагічнай разнастайнасці. Асабліва буйныя пашкоджанні адбываюцца ва ўмовах сухой вясны і адсутнасці паводак, калі разам з расліннасцю выпальваецца верхні слой глебы, карэнні раслін і гінуць усе насякомыя. На такіх выпаленых балотах і лугах большасць птушак перастае гнездавацца.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

У 2001 годзе распрацаваны план кіравання заказнікам «Званец», які ўтрымлівае рэкамендацыі па вырашэнні большасці пералічаных вышэй праблем. Асноўная ўвага ў плане ўдзелена аднаўленню гідралагічнага рэжыму, правядзенню спецыяльнага лесаўпарадкавання, укараненню прынцыпаў экалагічнага прыродакарыстання.

Крыніцы інфармацыі

Дубовік Д.В., Скуратовіч А.Н. (2009).

Отчет по НИР на тему «Проведение учетов индикаторных видов животных в заказниках «Споровский», «Званец», «Средняя Припять» и «Простырь» (2010); План управления республиканским ландшафтным заказником «Званец» (2009); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Жураўлёў Д.В., Кальчанка А.І., Левы С.В., Малашэвіч У.У., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Кальчанка А.І., Левы С.В.

Сярэдняя Прыпяць (Mid Prypiac')

Крытэрыі: A1, A4i, B1i, B2, B3

Код: BY017

Геаграфічныя каардынаты: 52,14710° N 27,10193° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Столінскі, Лунінецкі, Пінскі раёны; Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён

Плошча: 98 881 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Сярэдняя Прыпяць»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 2001 г. (крытэрыі 1, 2, 5, 6, 8)

Кароткая характарыстыка

Сярэдняя Прыпяць – гэта буйнейшы ў Еўропе ўчастак рачной поймы, які захаваўся ў натуральным стане. Мае вялікае значэнне для падтрымання папуляцый каляводных відаў як падчас гнездавання, так і ў перыяд міграцый. ТВП выдзелена больш чым па 40 крытэрыях.

Short summary

Mid Prypiac' is Europe's largest floodplain section that is still intact. It is very important for the survival of semi-aquatic birds' populations during the nesting and the migration periods. This IBA is identified under more than 40 criteria.

Краткая характеристика

Средняя Припять – это крупнейший в Европе участок речной поймы, который сохранился в естественном состоянии. Имеет большое значение для поддержания популяций околоводных видов как во время гнездования, так и в период миграций. ТВП выделено более чем по 40 критериям.

Агульнае апісанне

Сярэдняя Прыпяць – гэта буйнейшы ў Еўропе ўчастак рачной поймы, які захаваўся ў натуральным стане. Заказнік створаны ў сярэднім цячэнні галоўнай воднай артэрыі Палесся – ракі Прыпяці (ад вусця Ясельды да вусця Сіцігі). Працягласць участка каля 120 кіламетраў, шырыня вар'іруе ад 4 да 14 кіламетраў.

Плошчы, занятыя натуральнай расліннасцю, складаюць каля 92% тэрыторыі. Каштоўнасць заказніка заключаецца ў захаванасці некранных пойменных лясоў і лугоў. Сярод лясоў пераважаюць дубровы і чорнаалешнікі з тыповай для Палесся флорай і фаўнай. Заліўныя лугі поймы Прыпяці могуць служыць эталонам натуральных лугоў Палесся. У заказніку прадстаўлены ўсе тыпы лугоў – ад вельмі забалочаных да сухіх, блізкіх па структуры да стэпаў. Захаваліся ў пойме і тыповыя нізінныя балоты, біятопы, якія знаходзяцца ў Еўропе пад пагрозай знікнення. Асабліва вялікія балоты сканцэнтраваны ў вусцях прытокаў Прыпяці – рэк Ясельды і Стыра. З іншых біятопаў, якія заслугоўваюць увагі, трэба адзначыць вялікую колькасць прыгажэйшых пойменных азёр і старыц і, безумоўна, рэчышча самой Прыпяці. У даліне гэтай ракі сканцэнтраваны самыя вялікія плошчы натуральных алювіяльных ландшафтаў не толькі на тэрыторыі Беларусі, але і ўсёй Еўропы.

Прыпяць і яе прытокі належаць да раўніннага тыпу рэк і характарызуюцца параўнальна невысокай і распрасцёртай веснавой паводкай, нізкай летняй межанню, якая амаль штогод парушаецца паводкамі. Працягласць паводак вар'іруе ад 40–45 дзён на малых рэках да 3,5–4 месяцаў – на Прыпяці. Сярэдняя вышыня веснавой паводкі над ніжэйшым летнім ўзроўнем складае 3,5–4,5 метра. Пад'ёмы ўзроўня вады ў перыяд дажджоў, у адрозненне ад веснавых паводак, узнікаюць нэрэгулярна і часам перавышаюць іх. У час паводак і навадненняў вада затопляе пойму разам з населенымі пунктамі, грамадскімі збудаваннямі і камунікацыямі.

Пойменныя землі выкарыстоўваюцца ў асноўным для сенакашэння і выпасу жывёлы (14% тэрыторыі), лясной гаспадаркі, палявання і рыбалоўства. У пойме Прыпяці да цяперашняга часу захаваліся такія традыцыйны від дзейнасці як бортніцтва. Акваторыя ракі выкарыстоўваецца для суднаходства.

Асноўныя біятопы

Лясы – 35%, хмызнякі – 8%, лугі – 30%, нізінныя балоты – 20%, рэкі і іх узбярэжжа – 4%, сельгасугоддзі – 2%, азёры і іншыя натуральныя вадаёмы – 1%.

Птушкі

За ўвесь перыяд назіранняў у пойме сярэдняга цячэння ракі Прыпяці адзначана каля 200 відаў птушак, 52 з якіх занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі. На гнездаванні зарэгістравана каля 170 відаў. Пойма ракі Прыпяці мае міжнароднае значэнне для захавання шэрагу відаў, якія знаходзяцца пад глабальнай пагрозай знікнення: вялікага арляца *Aquila clanga*, дубальта *Gallinago media*, вялікага грызкука *Limosa limosa*, вялікага кулёна *Numenius arquata*, белавокага нырка *Aythya nyroca* і вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola*.

Акрамя гэтага, у пойме Сярэдняй Прыпяці гняздуецца значная частка еўрапейскай папуляцыі чаплі-бугая *Botaurus stellaris* і больш 1% беларускіх папуляцый 27 відаў птушак. Пойма Прыпяці мае міжнароднае значэнне для шэрагу водна-балотных відаў птушак і ў перыяд веснавой міграцыі. Агульная колькасць мігруючых уздоўж Прыпяці гусей складае па папярэдніх падліках каля 50 тысяч асобін, качак-свіцвяў *Anas penelope* – каля 20 тысяч.

Іншыя групы жывёл

Пойма Прыпяці мае вялікае значэнне для падтрымання папуляцый каляводных відаў млекакормячых. Тут знаходзяцца буйнейшыя ў Беларусі рэпрадукцыйныя цэнтры бабра *Castor fiber*, выдры *Lutra lutra*, вадзяной палёўкі *Arvicola terrestris*, ляснога тхара *Mustela putorius*. Забалочаныя лясы і хмызнякі з'яўляюцца для рэгіёна асноўным месцам канцэнтрацыі лася *Alces alces* і дзіка *Sus scrofa*.

Спрыяе гэты ўчастак поймы і для пражывання шматлікіх (19 відаў) земнаводных і паўзуноў. Сярод іх адзначаны і рэдкія для Беларусі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*, чаротная рапуха *Bufo calamita*, звычайная квакша *Hyla arborea*.

Прыпяць з'яўляецца адной з асноўных рыбапрамысловых рэк Беларусі. У ёй і ў пойменных вадаёмах сустракаецца 45 відаў рыб. На тэрыторыі заказніка ў 1974 годзе ўпершыню ў Беларусі быў знойдзены ёрш Балона *Gymnocephalus baloni* – від, які дагэтуль лічыўся дунайскім эндэмікам. Рака Прыпяць адыгрывае важную ролю для захавання запасаў сома *Silurus glanis*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*, арэшнікавая сомя *Muscardinus avellanarius*, сомя-палчок *Myoxos glis*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі Тэндэнцыя (2005–2014)	Крыгарый ТВП
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	~10 000 ас	2005–2014	Э	A4i
Белалобая гусь <i>Anser albifrons</i>	мг	~40 000 ас	2005–2014	Э	A4i
Гусь-піскулька <i>Anser erythropus</i>	мг	+	2000–2011	П	
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	+	2005–2014	П	
Качка-крыжанка <i>Anas platyrhynchos</i>	мг	> 22 500 ас	2005–2014	Э	B1i
Качка-шылаховстка <i>Anas acuta</i>	гн мг	20–30 п > 600 ас	2005–2014	Э	B1i
Качка-свіцтва <i>Anas penelope</i>	мг	~20 000 ас	2005–2014	Э	A4i
Качка-лапаноска <i>Anas clypeata</i>	мг	> 5000 ас	2005–2014	Э	A4i
Качка-чырка <i>Anas querquedula</i>	гн	250–300 п	2005–2014	Э	B2
Нырок-сівак <i>Aythya ferina</i>	гн мг	100–1500 п > 13 500 ас	2005–2014	Э	B3 A4i
Белавакі нырок <i>Aythya nyroca</i>	гн	+	2005–2014	П	
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	+	2005–2014	П	
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	+	2005–2014	П	
Даўганосы савук <i>Mergus serrator</i>	мг	+	2005–2014	П	
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	+	2005–2014	П	
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн мг	100–150 п 500–1000 ас	2005–2011	Э	↔ A4i
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	гн	10–50 п	2005–2011	Э	
Чапля-лязняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	400–700 с	2005–2011	Э	↔
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	150–315 с	2005–2011	Э	↔ B2
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	50–70 п	2005	Э	B2
Белы бусел <i>Ciconia ciconia</i>	гн	200–250 п	2005–2011	Э	B2
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2005–2011	П	
Чырвоны каршун <i>Milvus milvus</i>	зал	1 ас	2000	П	
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	3–4 п	2008	Э	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	max 5 п	2005–2012	Э	↔ B2
Арол-вужаец <i>Circus gallicus</i>	гн	max 6 п	2008–2012	Э	
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2005–2011	П	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	22–30 п	2008	Э	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	9–12 п	2010–2012	Д	↔ A1
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	1–5 п	2008	Э	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	5–10 п	2008	Э	
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2000–2011	П	
Балабан <i>Falco cherrug</i>	зал	min 3 ас	2008	П	
Драч <i>Strix strix</i>	гн	500–1800 с	2010–2011	Э	B2
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	> 300 с	2005	П	B3
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	> 700 с	2005–2011	П	B3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	36–40 п	2008	Э	
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	115–160 с	2010	Э	↓ A1
Вялікі грызук <i>Limosa limosa</i>	гн	200–500 п	2005	Э	A1
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	мг	+	2005	П	
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	10–15 п	2005	Э	B2
Кулік-шчогаць <i>Tringa erythropus</i>	мг	> 720 ас	2005	П	A4i
Кулік-случок <i>Tringa totanus</i>	гн мг	1500–2000 п > 3000 ас	2005	Э	A4i
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	гн	1–20 п	2005	Э	
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2005–2011	П	
Кулік-марадунка <i>Tringa cinerea</i>	гн	100–150 п	2005	Э	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	гн мг	100–250 п ~50 000– 100 000 ас	2005	Э	A4i
Вялікі зук <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	180–220 п	2005	Э	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі Тэндэнцыя (2005–2014)	Крыгарый ТВП
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	50–80 п	2005	Э	
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	+	2005–2011	П	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	+	2005–011	П	
Белашчокая рыбакка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	0–400 п	2005	Э	
Белакрылая рыбакка <i>Chlidonias leucopterus</i>	гн мг	1000–5000 п 10 000– 15 000 ас	2005–2011	Э	A4i
Чорная рыбакка <i>Chlidonias niger</i>	гн мг	500–1000 п 5000–10 000 ас	2005–2011	Э	A4i
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн мг	100–150 п > 900 ас	2005–2011	Э П	↔ B2 A4i
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	10–15 п	2008	Э	↔ B2
Верабіны сьчык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	+	2005	П	
Сыч-сіпель <i>Athene noctua</i>	гн	+	2005	П	
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	10–30 п	2005	Э	
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	20–30 п	2008	Э	
Сіні сівагак <i>Coracias garrulus</i>	гн	2–5 п	2005–2011	Э	
Удод <i>Upupa epops</i>	гн	> 140 п	2005–2011	П	B2
Круцігалоўка <i>Jynx torquilla</i>	гн	> 300 п	2005–2011	П	B2
Сярэдні дзяцел <i>Dendrocopos medius</i>	гн	> 50 п	2005–2011	Э	B2
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	50–100 п	2008	П	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	20–30 п	2008	П	
Сівая жаўна <i>Picus canus</i>	гн	> 100 п	2005	П	B2
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2005	П	
Ластаўка-зямялянка <i>Riparia riparia</i>	гн	20 000–30 000 п	2005	Э	↔ B2
Звычайны цвыркун <i>Locustella naevia</i>	гн	> 120 п	2005–2011	П	↔ B3
Рачны цвыркун <i>Locustella fluviatilis</i>	гн	> 1000 п	2005–2011	П	↔ B3
Салаўіны цвыркун <i>Locustella luscinioides</i>	гн	> 300 п	2005	П	↔ B3
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	34 с	2010	Д	↓ A1
Звычайная чаротаўка <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	гн	> 6000 п	2005–2011	П	↔ B3
Балотная чаротаўка <i>Acrocephalus palustris</i>	гн	> 800 п	2005–2011	П	↔ B3
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн	100–200 п	2008	Э	↔
Палявы свіртун <i>Anthus campestris</i>	гн	+	2005–2011	П	
Лугавы свіртун <i>Anthus pratensis</i>	гн	> 1800 п	2005–2011	П	↔ B3

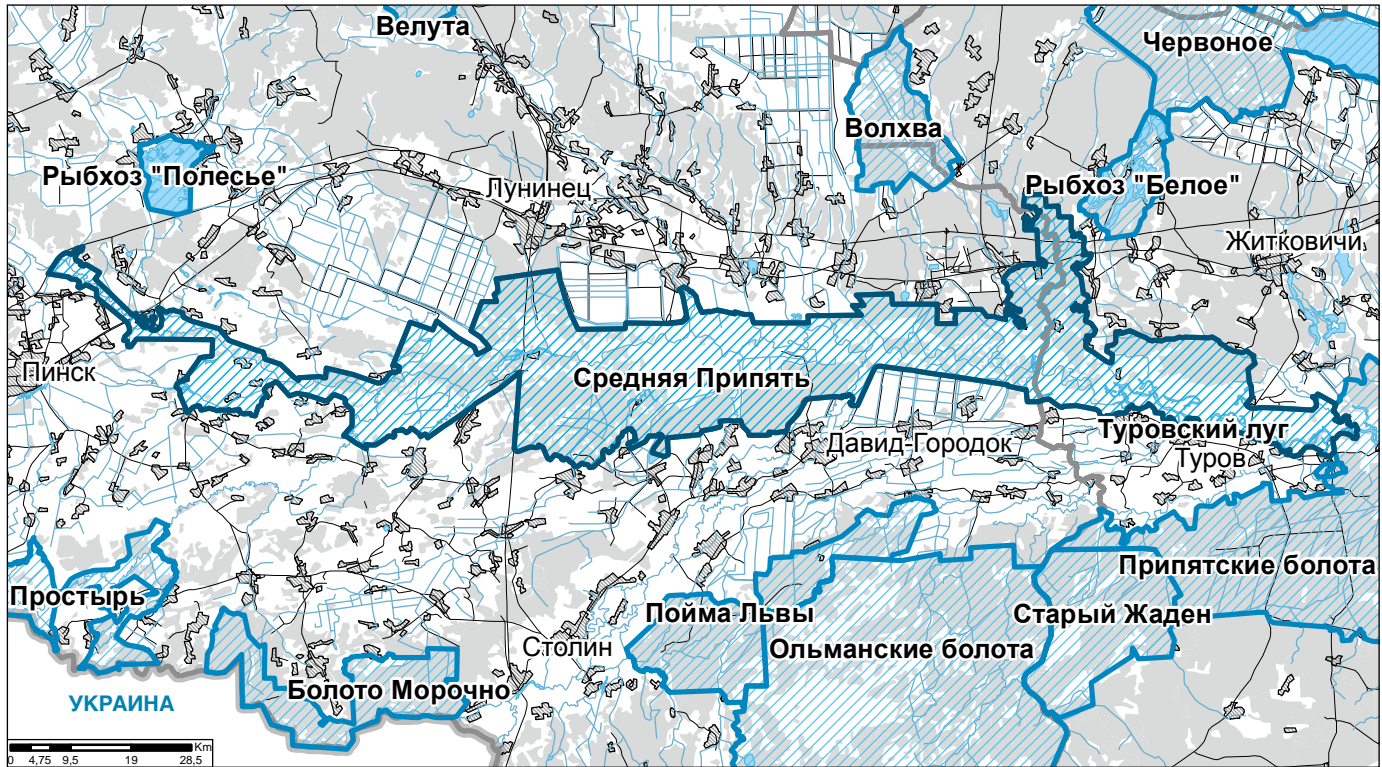
Амфібіі: чаротавая жаба *Bufo calamita*, грабенчаты трытон *Triturus cristatus*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emis orbicularis*.

Рыбы: падуст *Chondrostoma nasus*, сцерлядзь *Acipenser ruthenus*, ву-сач *Barbus barbus*, рыбец *Vimba vimba*.

Насякомыя: рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль менастры *Carabus menetriesi*, фіялетавы жужаль *Carabus violaceus*, залацістаямчаты жужаль *Carabus clathratus*, бронзавы красацел *Calosoma inquisitor*, красацел-даследчык *Calosoma investigator*, жук-алень *Lucanus cervus*, мнемасіна *Parnassius mnemosine*, мядзведзіца-гаспадыня *Pericalia matronula*, шашачніца брытамарта *Mellicta britomartis*, прыгожы пядзенік *Chariaspilates formosaria*, пурпурная стужачніца *Catocala sponsa*, чарнаватая блакітніца *Maculinea nausithous*, стэпавая плямістая блакітніца *Maculinea teleius*, мохавы чмель *Bombus muscorum*, мурашка-амазонка *Polyergus rufescens*.

Расліны: сальвінія плаваючая *Salvinia natans*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, касач сібірскі *Iris sibirica*,

вадзяны арэх плаваючы *Trapa natans*, дуднік балотны *Angelica palustris*, ліндэрня ляжачая *Lindernia procumbens*, малачай махнаты *Euphorbia villosa*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, лікападыела заліўная *Lycopodiella inundata*, расіца прамежкая *Drosera intermedia*, дзікая пятрушка аленевая *Peucedanum cervaria*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, астра стэпавая *Aster amellus*, касач бязлісты *Iris aphylla*, ятрышнік клапаносны *Orchis coriophora*, чараўнік зеленакветкавы *Platanthera chlorantha*, крапіва кіеўская *Urtica kioviensis*.

Пагрозы

- Парушэнні гідралагічнага рэжыму. Большасць праблем заказніка «Сярэдняя Прыпяць» выклікана асушэннем значнай часткі балот на тэрыторыі водазбору Прыпяці і звужэннем поймы ў выніку яе абвалвання для папярэджання навадненняў. Звужэнне поймы і павышэнне ўзроўню вады прывялі да знікнення шэрагу каштоўных біятопаў, падтоплення лясоў, скарачэнню месцаў, прыдатных для нерасту рыб, змены відавoga складу флоры і фаўны;
- веснавое выпальванне расліннасці ў пойме, асабліва ў гады, калі адсутнічаюць паводкі, аказвае крайне негатыўны ўплыў на жывёл і расліны;
- высечка лясоў без уліку іх значнасці для захавання біялагічнай разнастайнасці;
- у выніку перавыпасу жывёлы на многіх участках поймы адбываецца парушэнне структуры натуральных раслінных супольнасцей. Гэта выяўляецца ў змяненні складу расліннасці лугоў, знішчэнні падросту ў лясах;
- змяненне гаспадарчай дзейнасці. У апошнія дзесяцігоддзі адбылося істотнае скарачэнне сенакосных плошчаў у пойме. Гэта выклікала хуткае зарастанне балот і адкрытых заліўных лугоў лязняком;
- забруджванне вады. Асноўнымі крыніцамі забруджвання ў басейне Прыпяці з'яўляюцца прадпрыемствы цеплаэнергетыкі, дрэваапрацоўчай, цэлюлозна-папяровай, лёгкай і харчовай прамысловасці, сельскагаспадарчая вытворчасць (земляробства, жывёлагадоўля) і камунальная гаспадарка. Тэндэнцыя пагаршэння якасці вады назіраецца практычна па ўсіх паказчыках;
- інтэнсіўнае развіццё паляўнічага турызму, асабліва замежнага. Адсутнасць зон пакою. Браканьерства.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Укараненне экалагічна арыентаваных метадаў высечак.

- Строгае захаванне рэжыму заказніка, які забараняе правядзенне асушальнай меліярацыі.
- Рэканструкцыя існуючых гідрамеліярацыйных аб'ектаў з ужываннем экалагічна арыентаваных метадаў гідратэхнічнай меліярацыі.
- Вывад асобных участкаў раней асушаных зямель з сельскагаспадарчага выкарыстання і іх паўторнае забалочванне.
- Выкарыстанне экалагічна бяспечных метадаў унясення арганічных і мінеральных угнаенняў.
- Абвалаванне жывёлагадоўчых комплексаў, своечасовая і бяспечная ўтылізацыя адходаў.
- Захочванне традыцыйных метадаў гаспадаркі на сенажацях і пашах, напрыклад, пры дапамозе субсідый.
- Захаванне дзейных патрабаванняў забароны правядзення палаў сухой расліннасці.
- Правядзенне навукова абгрунтаваных лакальных строга рэгуляваных палаў у зімовы перыяд.
- Забарона ўзворвання натуральных лугоў.
- Рэгуляванне пасьбы хатняй жывёлы для прадухілення дэградацыі лугоў.
- Забарона прац па выраўнаванню рэчышча ракі Прыпяці і яе прытокаў.
- Укараненне экалагічна арыентаваных метадаў гідратэхнічнага будаўніцтва.
- Удасканаленне кантролю за горадабудаўнічымі праектамі; выбар пляцовак для будаўніцтва ў месцах нізкай рызыкі для біяразнастайнасці.
- Узмацненне кантролю за браканьерствам, павелічэнне штрафаў,
- Рэгуляванне развіцця паляўнічага турызму.

Крыніцы інфармацыі

Дмитренко М.Г. (2009); Dombrowski V.C., Mindlin G.A., Dzmitranok M.G. (2008).

Отчет по НИР по теме «Выполнение первой стадии подготовки Планов управления заказниками «Средняя Припять» и «Простырь» (2005).

Отчет по НИР по теме «Проведение учетов индикаторных видов животных в заказниках «Споровский», «Званец», «Средняя Припять» и «Простырь» (2010).

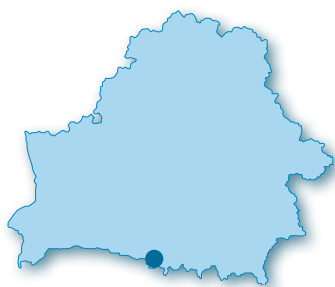
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Дзмітрыюк М.Г., Карліонава Н.В., Левы С.В., Пінчук П.В., Самусенка І.Э.

Складальнік: Левы С.В.

Альманскія балоты (Al'manskija baloty)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY018

Геаграфічныя каардынаты: 51,79227° N 27,37736° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Столінскі раён

Плошча: 96 628 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Альманскія балоты»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 2001 г. (крытэрыі 1, 2)

Кароткая характарыстыка

Альманскія балоты – гэта буйнейшы ў Еўропе комплекс верхавых, пераходных і нізінных балот, які захаваўся да нашых дзён у натуральным стане. Найбольшае значэнне гэта ТВП мае для захавання вялікага арляца. Акрамя таго, тут у значнай колькасці гняздзяцца вялікі грыцук, вялікі кулён, шэры журавель, чорны бусел, арол-вужаед, пугач, вяртлявая чаротаўка.

Short summary

The site is one of the Europe's largest natural bog, transition and fen complexes that is still in an intact state. This IBA is most significant for the conservation of the Greater spotted eagle. Besides, such species as Black-tailed godwit, Eurasian curlew, Common crane, Black stork, Short-toed eagle, Eagle-owl and Aquatic warbler nest here as well.

Краткая характеристика

Ольманские болота – это крупнейший в Европе комплекс верховых, переходных и низинных болот, который сохранился до наших дней в естественном состоянии. Наибольшую значимость эта ТВП имеет для сохранения большого подорлика. Помимо того тут гнездятся большой веретенник, большой кроншнеп, серый журавль, черный аист, змеяед, филин, вертлявая камышевка.

Агульнае апісанне

Альманскія балоты – гэта буйнейшы ў Еўропе комплекс верхавых, пераходных і нізінных балот, які захаваўся да нашых дзён у натуральным стане. На яго тэрыторыі размешчаны ваенны авіяцыйны палігон, які дзейнічае і зараз. Паўднёва-заходняя частка масіву распасціраецца на тэрыторыю Украіны, у сувязі з чым паўднёвая мяжа заказніка праходзіць па дзяржаўнай мяжы. Плошча трансфармаваных земляў (дарогі, тэрыторыі вайсковых пастоў) складаюць не больш за 1% ад усёй плошчы заказніка. Каля 40% тэрыторыі займаюць адкрытыя балоты, пераважна пераходныя, парослыя разрэджаным трыснягом, мохам і рэдкімі бярозкамі. Сярод балот раскіданы пясчаныя дзюны (у выглядзе астравоў і працяглых град), парослыя хваёвымі альбо ліставымі лясамі. Увогуле лясамі, пераважна забалочанымі, пакрыта амаль 50% плошчы заказніка. Акрамя балотных, сустракаюцца сухія хвойнікі, пойменныя дубровы і чорнаалешнікі.

Альманскія балоты размешчаны ў міжрэччы правага прытока Прыпяці – ракі Сцвігі і ракі Львы, якая ўпадае ў Сцвігу і ўтварае паўночна-заходнюю мяжу заказніка. Акрамя Львы, у Сцвігу ўпадае некалькі старых меліяратыўных каналаў, якія былі пабудаваны яшчэ ў пачатку XX стагоддзя. У цяперашні час яны знаходзяцца ў паўразбураным стане, аднак сцёк вады з балот (асабліва інтэнсіўны вясной) па ім яшчэ працягваецца. Пойма ракі Львы ў межах заказніка вельмі забалочана. У заходняй частцы комплексу знаходзіцца два возеры – Вялікае і Малое Засоміннае з агульнай плошчай каля 100 гектараў. Астатнія 23 возеры заказніка зусім дробныя – ад 0,5 да 5 гектараў.

Альманскія балоты адрозніваюцца ад іншых падобных балотных комплексаў буйнымі памерамі, захаванасцю ў натуральным стане, стабільнасцю гідралагічных умоў.

Акрамя Палескага авіяцыйнага палігона, на тэрыторыі заказніка дзейнічае Палескі вайсковы лясгас Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь, а таксама калгас «Рубельскі». Насуперак меркаванням, дзейнасць вайскоўцаў, якая вядзецца на лакальных участках балота, не толькі не прывяла да дэградацыі прыродных супольнасцей, а наадварот, абумовіла абмежаванне гаспадарчай дзейнасці, у асаблівасці, гідрамеліярацыі, што дазволіла захаваць гэты балотны масіў у натуральным стане. Акрамя вай-

сковай дзейнасці, на тэрыторыі заказніка ажыццяўляецца рэгламентаванае лесакарыстанне, дазволена паляванне і рыбная лоўля, праводзіцца нарыхтоўка вялікай колькасці грыбоў і ягад.

На тэрыторыі ўгоддзя выяўлена 687 відаў раслін, 15 з якіх занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі.

Асноўныя біятопы

Лясы – 50%, балота – 40% (пераважна пераходнага тыпу), рэчышчы і іх узбярэжжы – 5%, іншыя землі – 5%.

Птушкі

Арнітафаўна Альманскіх балот прадстаўлена 151 відам птушак, 25 з іх занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі.

Найбольшае значэнне Альманскія балоты маюць для захавання самай вялікай у Беларусі гнездавой групы вялікага арляца *Aquila clanga*. Акрамя таго, тут у значнай колькасці гняздзяцца вялікі грыцук *Limosa limosa*, вялікі кулён *Numenius arquata*. Альманскія балоты – гэта месца гнездавання больш за 100 пар шэрых жураўлёў *Grus grus*.

Альманскія балоты забяспечваюць існаванне значнай часткі (10–20%) беларускай папуляцыі барадатай кугакаўкі *Strix nebulosa*, гняздуецца тут і глушэц *Tetrao urogallus*, палеская папуляцыя якога зараз знаходзіцца ў прыгнечаным становішчы.

Іншыя групы жывёл

На тэрыторыі заказніка сустракаецца 26 відаў млекакормячых, 3 з якіх занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі. Да нядаўняга часу тут яшчэ адзначалася еўрапейская норка *Mustela lutreola* – від, які знаходзіцца ў Еўропе пад пагрозай глабальнага знікнення. Поймы рэк Сцвігі і Львы падтрымліваюць існаванне адной з буйнейшых папуляцый выдры *Lutra lutra*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: рысь *Felis lynx*, барсук *Meles meles*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*.

Птушки чорнаваллєвы гагач *Gavia arctica*, чапля-лязянк *Ixobrychus minutus*, вялікі савук *Mergus merganser*, скапа *Pandion haliaetus*, арол-маркут *Aquila chrysaetos*, арол-карлік *Hieraetus pennatus*, сокал-падарожнік *Falco subbuteo*, сокал-дрымлук *Falco columbarius*, сокал-шуплёнак *Falco vespertinus*, баталён *Philomachus pugnax*, сярэдні кулён *Numenius arquata*, сіваграк *Coracias garrulus*, валасяніца-белашыйка *Ficedula albicollis*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*, мядзянка *Coronella austriaca*.

Насякомыя: рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль фіялетавы *Carabus violaceus*, шчыгрынавы жужаль *Carabus coriaceus*, бронзавы красацел *Calosoma inquisitor*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*, аксамітніца юта *Oeneus jutta*, мохавы чмель *Bombus muscorum*.

Расліны: амела аўстрыйская *Viscum austriacum*, асака ценявая *Carex umbrosa*, чубатка прамежкавая *Corydalis intermedia*, расіца прамежкавая *Drosera intermedia*, лікападыела заліўная *Lycopodiella inundata*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, касач сібірска *Iris sibirica*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, сальвінія пльвучая *Salvinia natans*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*.

Пагрозы

- У дадзены час вайсковы палігон працягвае афіцыйна існаваць на тэрыторыі заказніка, аднак з-за рэзкага скарачэння вайсковых вучэбных мерапрыемстваў рэжым яго аховы стаў менш строгім, у выніку чаго рэзка павялічылася выкарыстанне прыродных рэсурсаў, пачасціліся буіныя пажары, умацнілася іншая антрапагенная нагрузка на прыродныя біяцэнозы;
- асушэнне прылягаючых да заказніка тэрыторый прыводзіць да зніжэння ўзроўню грунтовых вод і, як вынік, дэградацыі натуральных супольнасцяў;
- выпальванне расліннасці ў веснавы перыяд з'яўляецца асноўнай прычынай пажараў. Летам пажары ўзнікаюць ад вогнішчаў, якія раскладаюць на тарфяніках альбо ў сухім лесе пастухі і браканьеры;
- браканьерская высечка лясоў на астравах і градах сярод балот стварае небяспеку іх эразійнага разбурэння і пазбаўляе жывёл сховішчаў;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дападатныя ацэнкі	Тэндцы (2005–2012)	Крытэрыі ТБП
Чапля-бурай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	15–20 с	2007–2012	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10–20 п	2005–2012	Э	↓	B2
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2008–2012	Д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	20–30 п	2008–2012	Э	↓	B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	1 п	2005–2007	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1–3 п	2008–2012	Э		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	18–20 п	2008–2012	Д		A1
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	20–30 п	2005–2010	Э	↔	
Драч <i>Crex crex</i>	гн	50–100 с	2005–2010	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	100–200 п	2005–2012	Э	↔	B2
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	1–3 с	2004–2005	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	20–50 п	2005–2007	Э		A1
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	5–10 п	2005–2010	Э	↓	B2
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	50–70 п	2005–2012	Э		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	5–7 п	2005–2012	Э		B2
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	40–60 п	2007–2012	Э		
Шэрая кугакаўка <i>Strix aluco</i>	гн	100 п	2005	Э		B3
Вераб'іны сычык <i>Glucidium passerinum</i>	гн	1–2 п	2005–2012	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	1–2 п	2005–2012	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	10–20 п	2007	Э		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	2–4 п	2007	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	50–100 п	2005–2010	Э		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	50–100 п	2005–2010	Э		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	50–100 с	2005–2012	Э		A1
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн	+	2005–2010	П		

Вялікі арлец *Aquila clanga*. Фота Валерыя Дамброўскага

- неабмежаваны збор журавін вядзе да ўзмацнення фактару неспакою, значнага скарачэння кармавой базы для шэрагу жывёл, павялічвае верагоднасць пажараў ад вогнішчаў, якія раскладаюцца зборшчыкамі ягад;
- некантралюемае паляванне прывяло да катастрофічнага зніжэння колькасці глушцоў, ласёў, дзікоў, відаў пушных звяроў;
- перавыпас хатняй жывёлы ў лясх вядзе да дэградацыі наглебавага покрыва, скарачэння кармавой базы дзікіх жывёл, павелічэння фактару неспакою, гібелі маладняку жывёл і разбурэння гнёзд сабакамі пастухоў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

У мэтах захавання біялагічнай разнастайнасці тэрыторыі неабходна распрацаваць план кіравання заказнікам «Альманскія балоты». Аснову гэтага плана павінны скласці меры, накіраваныя на захаванне натуральнага гідралагічнага рэжыму і зніжэнне антрапагенных нагузак на прыродныя комплексы.

Крыніцы інфармацыі

Домбровский В.Ч. и др. (20014); Домбровский В.Ч., Журавлев Д.В. (2008).

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Жураўлёў Д.В., Скуратовіч А.М.

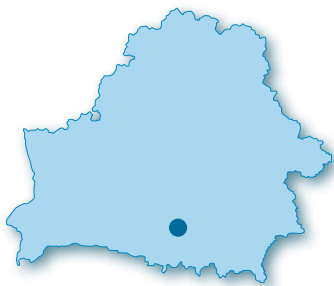
Складальнік: Дамброўскі В.Ч.

Альманскія балоты. Фота Валерыя Дамброўскага

Рыбгас «Белае» (Bielaje fishfarm)

Крытэрыі: B2, B3

Код: BY019

Геаграфічныя каардынаты: 51,28273° N 27,65117° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён

Плошча: 5451 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці, утворана ў 1998 годзе. патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Буйны комплекс вялікіх і малых рыбаразводных сажалак. Уся тэрыторыя акружана пойменнымі дубравамі. З'яўляецца буйнейшым у рэгіёне месцам гнездавання і харчавання многіх відаў вадаплаўных і рыбаедных птушак. Тут сустракаюцца качка-неразня, нырок-сівак, шэрашчокая коўра, савук-луток, чапля-бугай і іншыя віды.

Short summary

It is a large complex of big and small fish ponds surrounded by floodplain oak forests from all sides. This area is the region's largest nesting and feeding site for numerous waterbirds and fish-eating birds. Gadwall, Common pochard, Red-necked grebe, Smew, Great bittern and other species are found here.

Краткая характеристика

Крупный комплекс больших и малых прудов для выращивания рыбы. Всю территорию окружают пойменные дубравы. Является крупнейшим в регионе местом гнездования и питания многих водоплавающих и рыбаедных видов птиц. Тут встречаются серая утка, красноголовый нырок, серощекая поганка, луток, большая выпь и другие виды.

Агульнае апісанне

Рыбгас «Белае» ўяўляе сабой буйны комплекс вялікіх і малых рыбаразводных сажалак. Уся тэрыторыя акружана пойменнымі дубравамі. Сажалкі раздзелены дамбамі, якія параслі лазняком і бярозай, іх агульная плошча складае 1700 гектараў.

Па плошчы пераважаюць вадаёмы, густа зарослыя мазаічнай надводнай расліннасцю, пераважна рагозам. Яны падраздзяляюцца на гадавальныя (3–8 гектараў) і нагульныя (каля 50 гектараў). Сажалкі рыбгаса адрозніваюцца ад натуральных вадаёмаў тым, што на іх маюцца неабмежаваныя запасы ежы для розных відаў птушак: рыба і штучны камбініраваны корм, які ўжываецца для яе падкормлівання. Асаблівую адметнасць рыбгасу «Белае» надаюць навакольныя дубровы.

Тэрыторыя рыбгаса выкарыстоўваецца для прамысловага рыбаводства, гаспадарка ў асноўным спецыялізуецца на вырошчванні карпа.

Асноўныя біятопы

Лясы – 55%, сажалкі рыбгаса – 30%, іншыя землі – 15%.

Птушкі

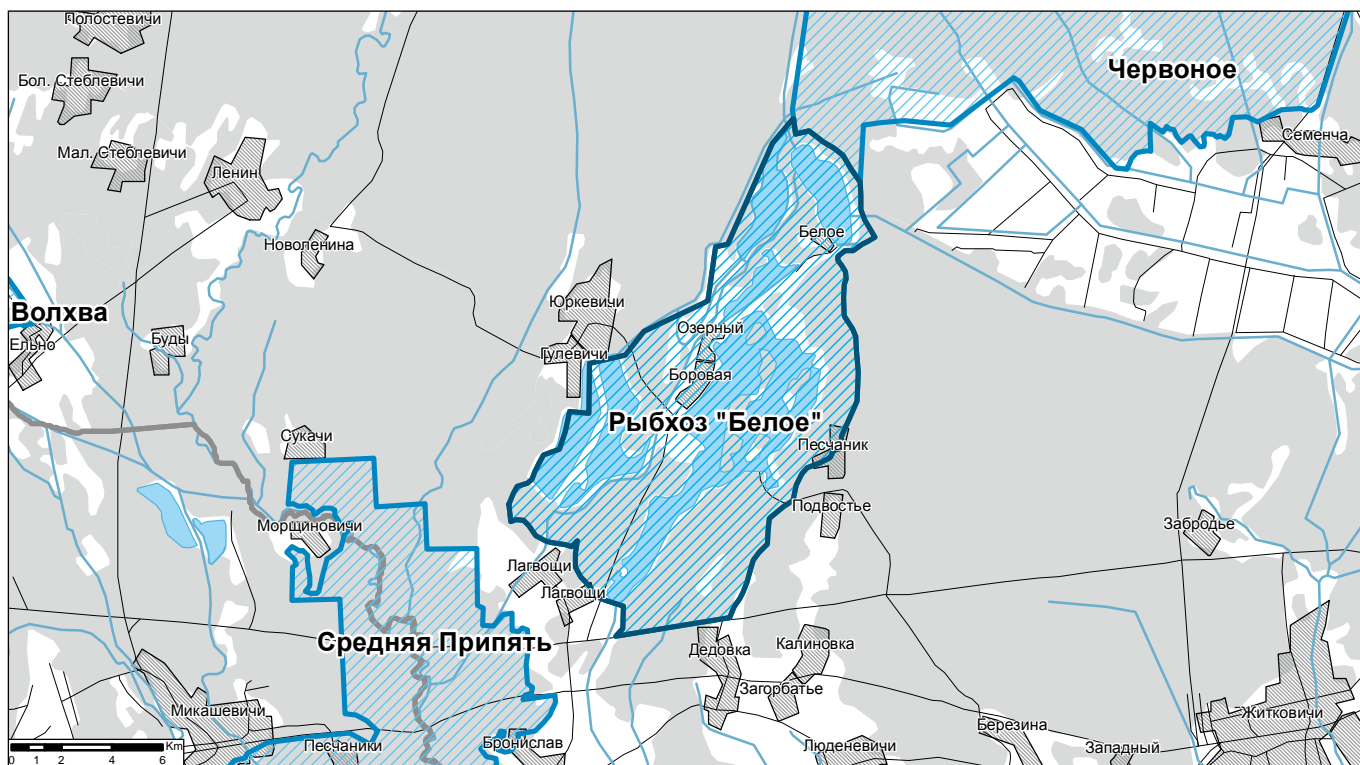
Сажалкі рыбгаса з'яўляюцца буйнейшым у рэгіёне месцам гнездавання, а таксама харчавання многіх відаў вадаплаўных і рыбаедных птушак. Тут адзначана даволі вялікая для Беларусі колькасць на гнездаванні пар такіх відаў як качка-неразня *Anas strepera*, нырок-сівак *Aythya ferina*, чапля-бугай *Botaurus stellaris*. Амаль усё лета на тэрыторыі трымаецца каля 40–50 чорных буслоў *Ciconia nigra*. Аднак найбольшую вядомасць рыбгас «Белае» набыў як адзінае на Беларусі месца, дзе штогод гняздуецца рэдкая качка савук-луток *Mergellus albellus*.

Сажалкі рыбгаса з'яўляюцца найбольш важным месцам гнездавання шэрагу вадаплаўных птушак: нырок-сівак *Aythya ferina*, качка-неразня *Anas strepera* і шэрашчокая коўра *Podiceps grisegena* (да 8% нацыянальнай папуляцыі), вялікі бугай (каля 2%). Аднак найбольшую значнасць тэрыторыя мае для беларускай папуляцыі савука-лутка.

Іншыя групы жывёл не даследаваліся.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2014)	Крытэрыі ТВП
Чорнавалёвы гогач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2004	П		
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	4–8 п	2009–2012	Д	↓	
Лебедзь-клікун <i>Cygnus cygnus</i>	гн	1 п	2009	Д		
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	42–87 п	2009–2012	Д	↔	B2
Нырок-сівак <i>Aythya ferina</i>	гн	200–270 п	2009–2012	Д	↔	B3
Белавокі нырок <i>Aythya nyroca</i>	гн	0–2 п	2009–2012	Д	↓	
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	20–30 п	2010–2012	П	↔	
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	гн	5–16 п	2009–2014	Э	↔	
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius albus</i>	гн	15–30 п	2009–2014	П	↑	
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	11–17 с	2009–2010	Д	↓	
Чапля-лазнянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2012	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	9 п	2009–2012	П		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	+	2012	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн зал	1 п 57 ас	2009–2012	П		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн мг	1–10 п 2300 ас	2009–2012	Д		
Пагоніч малы <i>Porzana parva</i>	гн	4 п	2009–2012	Д		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	12–15 с	2010–2012	Э	↑	
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	+	2012	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	+	2004	П		
Зімародак звычайны <i>Alcedo atthis</i>	гн	3–5 п	2010–2012	Э		

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: сон расчынены *Pulsatilla patens*. Астатнія не вызначаны.

Пагрозы

- Ачышчэнне сажалак ад надводнай расліннасці без уліку экалагічных патрабаванняў (ужыванне гербіцыдаў, выкошванне, выпальванне, расчыстка сажалак ад надводнай расліннасці);
- павелічэнне колькасці драпежнікаў. Высокая шчыльнасць янотападобнага сабакі, лісіцы, амерыканскай норкі і лясной куніцы з'яўляецца адным з фактараў, якія абмяжоўваюць колькасць большасці відаў вадаплаўных птушак;
- памяншэнне колькасці штучнага корму, які рассыпаецца па акваторыі для падкормлівання рыбы, прыводзіць да істотнага зніжэння колькасці многіх відаў вадаплаўных птушак;
- нападзенне сажалак у некаторыя гады ажыццяўляецца позняй вясной, што прыводзіць да заталення вялікай колькасці гнёздаў;
- вялікая колькасць драпежных птушак гіне на электрычных правадах са спецыфічным размяшчэннем ізалятараў;
- высечкі стараўзроставак лясоў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Захаванне надводнай расліннасці (магчыма часткова) як месца гнездавання шматлікіх відаў птушак, у тым ліку занесеных у Чырвоную кнігу.
- Правядзенне мерапрыемстваў па змяншэнню колькасці наземных драпежнікаў.
- Рэгуляцыя ўзроўню вады ў сажалках з улікам экалагічных патрабаванняў.
- Правядзенне біятэхнічных мерапрыемстваў для качак-дуплагнёзднікаў.
- Перадача пад ахову месцаў гнездавання ахоўваемых птушак з усталяваннем спецыяльнага рэжыму аховы.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук С.В. і др. (2010); Островский О.А., Козулин А.В. (2012); Островский О.А. (2012); Alexander Kozulin (2002).

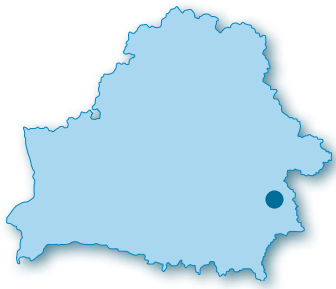
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Астроўскі А.А., Багдановіч І.А., Дзмітрыюк М.Г., Натыканец В.У., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Астроўскі А.А., Дзмітрыюк М.Г., Абрамчук А.В.

Пойма ракі Сож (Sož floodplain)

Крытэрыі: A1, A4i, B2

Код: BY021

Геаграфічныя каардынаты: 52,71341° N 31,01695° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Веткаўскі і Чачэрскі раёны

Плошча: 19 990 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі з'яўляецца мясцовым біялагічным заказнікам «Веткаўскі» і водна-балотны заказнік рэспубліканскага значэння «Пойма ракі Сож»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Гэта найбольш значны для захавання біразнастайнасці ўчастак поймы ракі Сож паміж гарадамі Чачэрск і Веткай. Паплавы з'яўляюцца месцам гнездавання вялікага грызкука, дубальта, качкі-чыркі, драча. Падчас веснавой міграцыі на ТВП адзначаецца вялікая колькасць водна-балотных птушак.

Short summary

The IBA covers the part of the Sož floodplain between the towns of Chachersk and Vetka which is most significant for biodiversity conservation. The floodplain meadows are the nesting site for Black-tailed godwit, Great snipe, Garganey and Corncrake. During the spring migration a great number of waterbirds and waders is found here.

Краткая характеристика

Это наиболее значимый для сохранения биоразнообразия участок реки Сож между городами Чечерском и Веткой. Пойменные луга являются местом гнездования большого веретенника, дупеля, чирка-трескунка, коростеля. Во время весенней миграции на ТВП отмечается большая численность водно-болотных птиц.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўяўляе сабой найбольш значны для захавання біялагічнай разнастайнасці ўчастак поймы ракі Сож паміж гарадамі Чачэрск і Ветка. Шырыня поймы на гэтым участку дасягае 5–6 кіламетраў. Пойма двух-баковая, месцамі левабярэжная альбо чаргуецца па берагах. З пойменных біятопаў па плошчы пераважаюць стэпавыя і забалочаныя лугі. У паніжэннях знаходзяцца нізінныя балоты з нязначнымі запасамі торфу. Рэчышча ракі вельмі звільстае, яго шырыня – 50–90 метраў. Па пойме раскіданы нешматлікія, часта моцна зарослыя воднай расліннасцю, старыцы. Пойменныя лясы прадстаўлены толькі адной невялікай дубровай. З усходняга боку да поймы прымыкае буйны лясны масіў – Чачэрскі заказнік.

Водны рэжым тыповы для раўнінных рэк Палесся. Высокая веснавая паводка пачынаецца ў канцы сакавіка, сярэдні ўзровень пад'ёму вады каля 4–5 метраў. Летне-асенняя межань перарываецца частымі дажджавымі паводкамі. На гэтым участку асноўнымі прытокамі Сожа з'яўляюцца рэкі Беседзь, Нёманка, Покаць (левыя), Ліпа (правы).

Раней тэрыторыя поймы інтэнсіўна выкарыстоўвалася для сенакашэння і выпасу жывёлы. У 1986 годзе, пасля аварыі на ЧАЭС, гэты ўчастак поймы быў забруджаны радыёнуклідамі, у выніку чаго на некалькіх частках гаспадарчая дзейнасць спынена.

Асноўныя біятопы

Поймавыя ўвільготненыя разнатраўныя лугі – 73%, рэчышчы і іх узбярэжжы – 5%, лясы – 20%, населеныя пункты – 1%, іншыя землі – 1%.

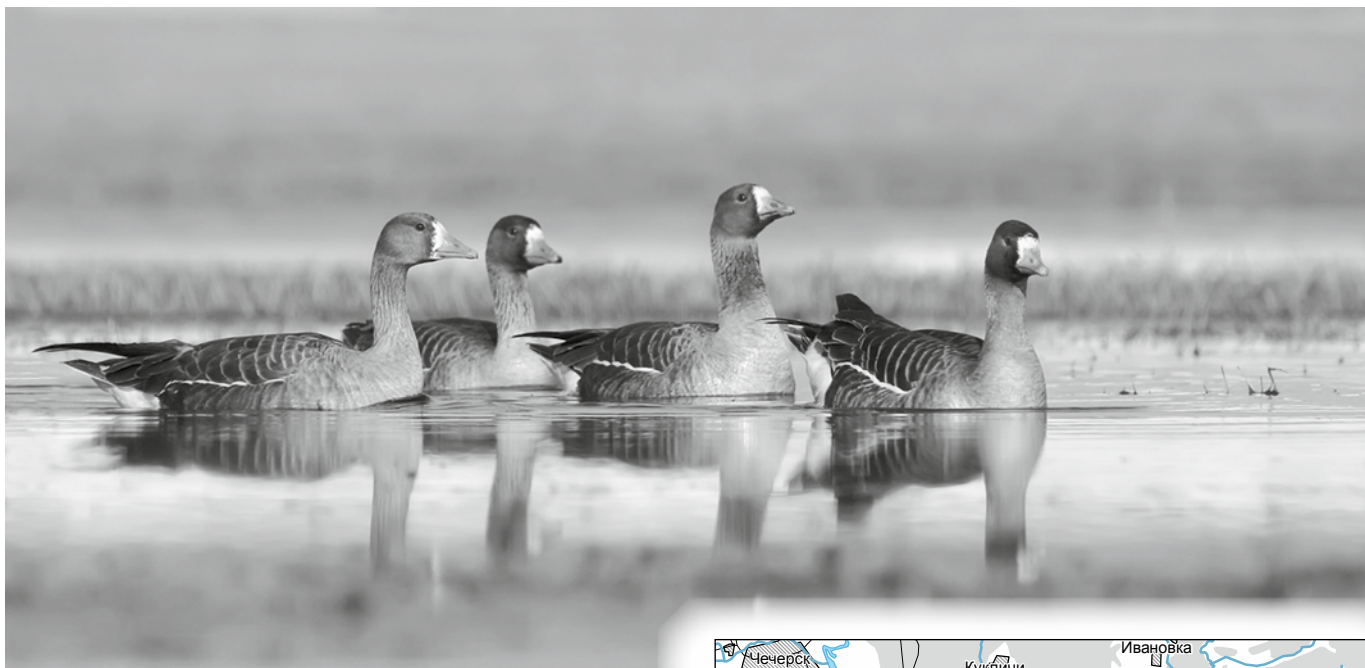
Птушкі

У веснавы перыяд пойма цалкам заліваецца вадой, сухімі застаюцца толькі шматлікія дробныя астраўкі. Гэта стварае выключна спрыяльныя ўмовы для карміжкі і адпачынку мігруючых гусей і кулікоў. У красавіку-маі тут спыняецца больш за 20 тысяч гусей і каля 30 тысяч кулікоў, самыя шматлікія з якіх – белалобая гусь *Anser albifrons* і баталён *Philomachus pugnax*.

Пойменныя лугі з'яўляюцца месцам гнездавання вялікага грызкука *Limosa limosa* і дубальта *Gallinago media* – птушак, якія знаходзяцца пад

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2006–2014)	Крытэрыі ТВП
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	4000–6000	2006–2010	Э		A4i
Белалобая гусь <i>Anser albifrons</i>	мг	13 000–15 000 ас	2006–2010	Э		A4i
Качка-чырка <i>Anas querquedula</i>	гн	150–400 п	2006–2014	Э		B2
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	+	2006–2011	П		
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	+	2006–2010	П		
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	мг	+	2006–2010	П		
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2006–2010	П		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	5–10 п	2006–2010	П	↑	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3–5 п	2006–2010	Э		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	2 п	2006–2010	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	2 п	2006–2010	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	300–400 с	2006–2010	Э	↓	B2
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	30–60 с	2006–2014	Э	↓	A1
Вялікі грызкук <i>Limosa limosa</i>	гн	20–40 п	2006–2010	Э		A1
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	гн	+	2004	Э		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2006–2010	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2006–2010	П		
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	+	2006–2010	П	↑	
Вялікі зуёк <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	+	2006–2010	П		
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	+	2006–2010	П	↑	
Чорная рыбачка <i>Chlidonias niger</i>	гн	150–300 п	2006–2010	Э	↓	B2
Шчурка-пчалаедка <i>Merops apiaster</i>	гн	+	2006–2010	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	20–30 п	2004–2014	Э		B2

Гусь белалобая *Anser albifrons*. Фота з www.shutterstock.com

глобальнай пагрозай знікнення. Высокую колькасць у гнездавы перыяд маюць таксама качка-чырка *Anas querquedula* і чорная рыбачка *Chlidonias niger*.

У гнездавы перыяд адзначаны вялікая белая чапля *Egretta alba*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, качка-неразня *Anas strepera*, кулік-сялянец *Tringa nebularia*, крывок *Haematopus ostralegus*, вялікі зуёк *Charadrius hiaticula*.

Іншыя групы жывёл даследаванні не праводзіліся.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Насякомыя: жужаль рашэцісты *Carabus cancellatus*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*.

Расліны: касач сібірскі *Iris sybirica*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, дуднік балотны *Angelica palustris*, павойнік прамы *Clematis recta*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, вадзяны арэх плаваючы *Trapa natans*, дзікая пятрушка аленавая *Peucedanum cervaria*.

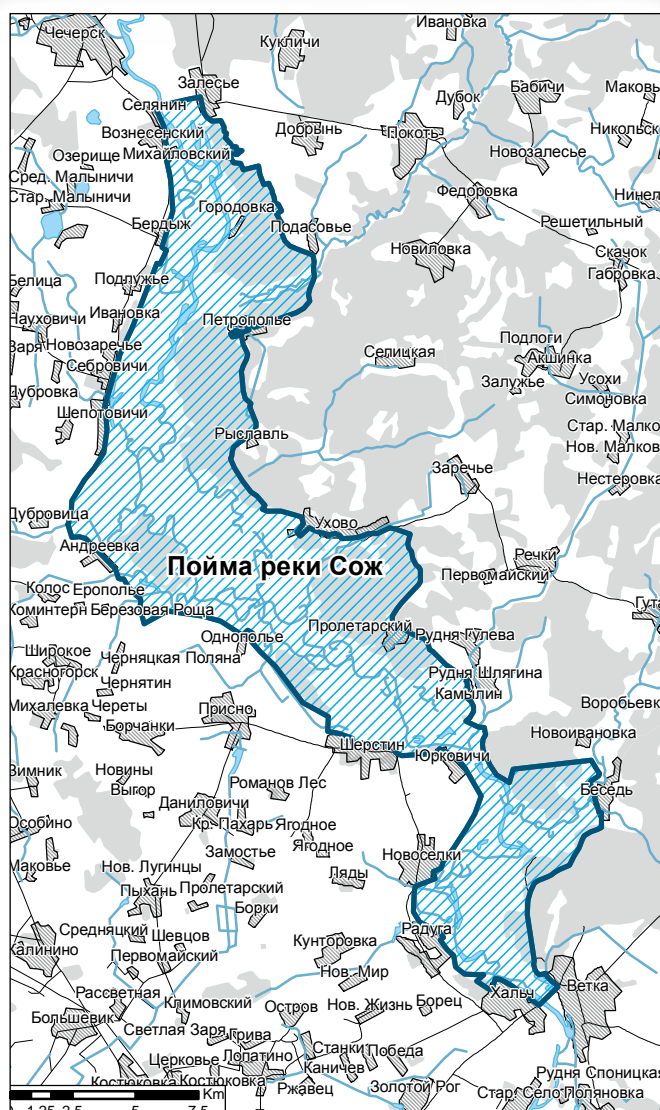
Пагрозы

- Веснавое паляванне на птушак, якое неадназначна ўздзейнічае на птушак поймы Сажа:
 - пазбаўляе мігруючых птушак магчымасці назапасіць рэчывы для працяглага пералёту і для вывядзення патомства;
 - з'яўляецца моцным фактарам неспакою для відаў, якія гняздуюць на дадзенай тэрыторыі, бо некаторыя віды птушак прыступаюць да вывядзення птушанят раней, чым заканчваюцца тэрміны палявання;
- адмоўнае ўздзеянне на стан авіафаўны ў гнездавы перыяд аказвае інтэнсіўная рыбная лоўля, якая з'яўляецца адным з моцных фактараў неспакою для гняздуючых відаў;
- спыненне гаспадарчай дзейнасці ў пойме выклікала хуткае зарастанне адкрытых лугоў хмызнякамі, што прывяло да змяншэння разнастайнасці біятопаў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Спецыяльных работ па вывучэнні флоры і фаўны на тэрыторыі не праводзілася. Для распрацоўкі прапановы па ўтварэнні ахоўнай тэрыторыі неабходна правесці дадатковыя даследаванні.

Забараніць веснавое паляванне (у крайнім выпадку абмежаваць час) на ТВП «Пойма ракі Сож».

Крыніцы інфармацыі

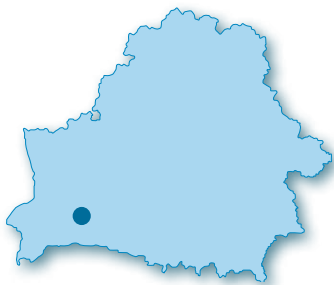
Красная книга Республики Беларусь. Животные. (2004); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Горошко З.А., Кусенков А.Н., Левы С.В., Монгін Э.А., Тарантовіч М.В.

Складальнікі: Гарошка З.А., Кусянкоў А.Н.

Балота Спораўскае (Sporaўskaje balota)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY022

Геаграфічныя каардынаты: 52,38892° N 25,28730° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Бярозаўскі, Драгічынскі, Іванаўскі, Івацэвіцкі раёны

Плошча: 20 174 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння «Спораўскі».

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднага значэння, утворана ў 1998 годзе. Рамсарская тэрыторыя з 1999 г. (крытэрыі 1, 2)

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой адзін з буйнейшых у Еўропе комплекс пойменных нізінных балот, якія захаваліся ў натуральным стане. ТВП з'яўляецца важным месцам гнезджання вяртлявай чаротаўкі. Тут гняздіцца каля 9% сусветнай папуляцыі і адзначана самая высокая ў свеце шчыльнасць гэтага віду.

Short summary

The site is one Europe's largest complex of natural floodplain fens that are still intact. The IBA is an important nesting site for Aquatic warbler. About 9% of the world's population of this species are nest here, with the world's highest density.

Краткая характеристика

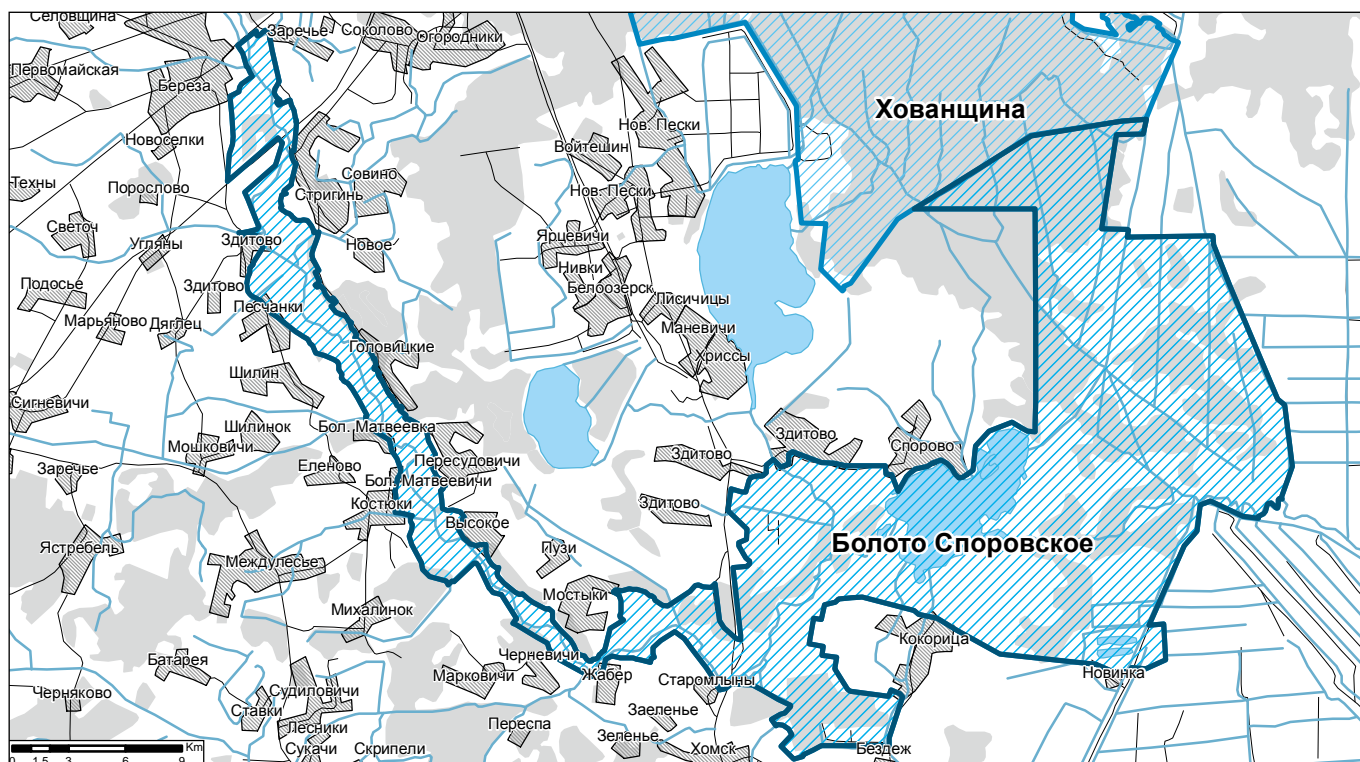
Территория представляет собой один из крупнейших в Европе комплексов пойменных низинных болот, которые сохранились в естественном состоянии. ТВП является важным местом гнездования вертлявой камышевки. Здесь гнездится около 9% мировой популяции и отмечена самая высокая в мире плотность этого вида.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўяўляе сабой адзін з буйнейшых у Еўропе комплекс пойменных нізінных балот, якія захаваліся ў натуральным стане. Дзякуючы сваім памерам балотны масіў застаецца стабільнай экасістэмай, якая ў пэўнай ступені не залежыць ад змен на прылягаючых тэрыторыях.

У цэнтры заказніка працякае рака Ясельда з вельмі звлістым і зарослым воднай расліннасцю рэчышчам. Пойма шырынёй ад 0,5 да 2 кіламетраў з абодвух бакоў рэчышча ўяўляе сабой тыповае нізіннае балота. У цэнтры заказніка знаходзіцца возера Спораўскае. Асноўная

частка тэрыторыі заказніка занята адкрытымі нізіннымі балотамі (43,2%). Нізінныя балоты з мазаічна размешчанымі хмызнякамі займаюць 17,9% плошчы, на долю балот, парослых хмызнякамі, прыходзіцца 4,1%. Сярод балот раскіданы шматлікія невысокія пагоркі і ўзвышшы (мінеральныя астравы). У мінулым мінеральныя астравы былі пакрыты дубова-хваёвымі лясамі, але пазней іх высеклі, і гэтыя ўчасткі сталі выкарыстоўваць у якасці выганаў і пашаў. У цяперашні час большая частка сельскагаспадарчых тэрыторый закінута і на іх аднаўляецца натуральная расліннасць.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыі (2007–2014)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10–20 с	2007	Э		
Чапля-лязняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	5–10 п	2007	Э		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	мг	+	2007	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5 п	2007	Д		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	1–5 п	2007	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	зал	+	2007	Д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	1–2 п	2007	Э		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	3 п	2007	Д	↔	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1 п	2007	Д	↔	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	1 п	2002	Д	↓	
	гн	0	2007, 2010	Д		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	1–2 п	2007	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	2–3 п	2007	Э		
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2007	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15 с	2010	Д		
Малы пагонік <i>Porzana parva</i>	гн	20–30 п	2007–2010	Э		B3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	3–4 п	2007	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	65–80 с 10–25 с	2001, 2014	Д	↓	A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	5–10 п	2007	Э		A1
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	2–5 п	2007	Э		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2007	П		
Стучок <i>Limnospiza minima</i>	мг	+	2007	П		
Кулік-сялянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2007–2014	П		
Шызаая чайка <i>Larus canus</i>	мг	+	2007–2014	П		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	5–15 п	2007	П		B2
Чорная рыбацка <i>Chlidonias niger</i>	гн	100–200 п	2007	Э		B2
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	+	2007	П		
Малая крычка <i>Sterna albigrons</i>	зал	+	2007	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	2–5 п	2007	Э		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	1–6 п	2007	Э		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	5–10 п	2007	Э		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	491–517 с	2011	Д	↓	A1
Салаўіны цвыркун <i>Locustella luscinioides</i>	гн	100–200 п	2007	Э		B3
Вусатая сініца <i>Panurus biarmicus</i>	гн	10–20 п	2007	Э		

Раней, да меліярацыі, гідралагічны рэжым ракі Ясельды быў тыповым для раўнінных рэк: кожную вясну бывала высокая паводка, якая змянялася летняй межанню. На працягу ўсяго года здараліся рэдкія паводкі, выкліканыя ападкамі. У цяперашні час увесь участак

ракі Ясельды вышэй заказніка выпрастаны і зарэгуляваны. На рацэ створаны вадасховішча і рыбгас «Сялец», ад дзейнасці якіх залежыць гідралагічны рэжым на тэрыторыі заказніка. У апошнія гады веснавыя паводкі адсутнічаюць, затое пачасціліся летнія. Парушэнне гідралагічнага рэжыму прыводзіць да інтэнсіўнага зарастання рэчышча ракі і возера, да штогодніх летніх затапленняў поймы ці, наадварот, моцных засух і пажараў.

Забалочаная пойма характарызуецца ўнікальным, хаця і не вельмі багатым складам раслін. Адзначана крыху больш за 600 іх відаў. Звязана гэта з тым, што нешматлікія ўзвышэнні рэльефу (мінеральныя астравы), якія робяць больш разнастайнай бедную флору балот, у значнай ступені трансфармаваны. На тэрыторыі заказніка налічваецца 15 відаў раслін, занесеных у Чырвоную кнігу Беларусі, 1 від, падселены штучна, і 13 відаў, якія маюць рэгіянальную значнасць.

Акрамя гэтага, тут адзначаны ўнікальныя супольнасці травяністай расліны булаваносца сівога *Corynephorum canescens*, якія прыстасаваліся да росту на сухіх пясчаных выспах ва ўмовах, неспрыяльных для выжывання іншых відаў раслін.

Тэрыторыя заказніка выкарыстоўваецца для наступных відаў гаспадарчай дзейнасці: сенакашэння і выпасу жывёлы (10–15% плошчы), лясной гаспадаркі, палявання і рыбнай лоўлі. На прылягаючых да ўгоддзя, у асноўным меліяраваных, землях вырошчваюцца прапашныя і збожжавыя культуры.

Асноўныя біятопы

Нізінныя балоты – 51,1%, лясы – 32,8%, азёры, вадасховішчы, залітыя вадой торфараспрацоўкі, рэкі і каналы – 8,9%, лугі – 3,4%, іншыя біятопы – 2,8%.

Птушкі

Усяго на гнездаванні ў заказніку адзначана 123 віды птушак.

Тэрыторыя з'яўляецца вызначальным месцам гнездавання відаў, які знаходзіцца пад глабальнай пагрозай знікнення, – вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola*. Тут гняздуецца каля 9% сусветнай папуляцыі і адзначана самая высокая ў свеце шчыльнасць гэтага віду. Заказнік забяспечвае існаванне папуляцыі цэлага шэрагу рэдкіх і знікаючых відаў птушак, сярод якіх два віды (драч *Crex crex* і дубальт *Gallinago media*) таксама знаходзіцца пад глабальнай пагрозай знікнення, а 20 – занесена ў Чырвоную кнігу Беларусі. Акрамя гэтага, тэрыторыя заказніка падтрымлівае папуляцыю чаплі-бугая *Botaurus stellaris*, якая мае міжнародную значнасць, і папуляцыю чорнага бусла *Ciconia nigra* нацыянальнай значнасці.

Іншыя групы жывёл

Фаўна ТВП дастаткова разнастайная: 24 віда звяроў, 6 відаў рэптылій, 8 відаў амфібіяў, 34 віды рыб.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*.

Амфібіі: чаротавая рапуха *Bufo calamita*, грабенчатый трытон *Triturus cristatus*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Насякомыя: фіялетавы жужаль *Carabus violaceus*, залацістаямачны жужаль *Carabus clathratus*, жужаль менетры *Carabus menetriesi*, жужаль бліскучы *Carabus nitens*, рашэцісты жужаль *Carabuscancellatus*, баразнаваты слізняед *Chlaenius costulatus*, чатырохбаразнаваты слізняед *Chlaenius sulcicollis*, прыгожая нехаленія *Nehalennia speciosa*, пясчаны скакун *Cicindela arenaria viennensis*, звычайны мечнік *Conocephalus discolor*, сфагнавы вадамер *Gerris sphagnetorum*.

Расліны: пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, ядрушка даўгарогая *Gymnadenia conopsea*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium*

Вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*. Фота Сяргея Зуёнка.

calceolus, касач сібірскі *Iris sibirica*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, асака ценявая *Carex umbrosa*, гарычка крыжападобная *Gentiana cruciata*, граздоўнік многараздзельны *Botrychium multifidum*, лікападыела заліўная *Lycopodiella inundata*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, крапіва кіеўская *Urtica kioviensis*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*, чараўнік зяленакветкавы *Platanthera chlorantha*, верабейнік лекавы *Lithospermum officinale*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, званок лілеялісты *Adenophora liliifolia*.

Пагрозы

- Нестабільнасць гідралагічнага рэжыму ракі Ясельды;
- забруджванне вады цяжкімі металамі, пестыцыдамі, арганічнымі рэчывамі;
- узворванне глебы на мінеральных астравах, дзе растуць рэдкія віды раслін;
- скарачэнне сенакашэння з'яўляецца асноўнай прычынай зарастання адкрытых нізінных балот хмызнякамі;
- штогоднае веснавое выпальванне расліннасці практыкуецца мясцовым насельніцтвам і наносіць істотную страту біялагічнай разнастайнасці. Асабліва буйныя пашкоджанні адбываюцца ва ўмовах сухой вясны і адсутнасці паводак, калі разам з расліннасцю выпальваецца верхні пласт глебы, карэнні раслін і гінуць усе насяко-

мыя. На выпаленых балотах і лугах большасць відаў птушак перастае гнездавацца.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

У 2001 годзе распрацаваны план кіравання заказнікам «Спораўскі», у якім змешчаны рэкамендацыі па вырашэнню большасці пералічаных вышэй праблем. Асноўная ўвага ў плане ўдзелена вырашэнню праблем, звязаных з колькасцю і якасцю вады. З 2011 г. пачата механізаванае кашэнне тэрыторыі поймы, для прадухілення зарастання адкрытых балот хмызнякамі.

Крыніцы інфармацыі

Mongin E. (2002); Mongin E., Davidyonok E. (2013); Mongin E., Davidyonok E. (2014).

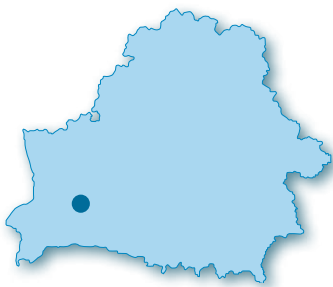
Отчет по НИР на тему «Проведение учетов индикаторных видов животных в заказниках «Споровский», «Званец», «Средняя Припять» и «Простырь» (2010); План управления республиканским ландшафтным заказником «Споровский» (2009); Скарбы прыроды Беларусі (2015).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Малашэвіч У.У., Лёвы С.В., Монгін Э.А.

Складальнік: Лёвы С.В.

Хаваншчына (Chavanščyna)

Крытэрыі: А1

Код: ВУ023

Геаграфічныя каардынаты: 52,53333° N 25,31666° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Івацэвіцкі і Бярозаўскі раёны

Плошча: 16 946 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае, плануецца стварэнне заказніка мясцовага значэння.

На тэрыторыі знаходзіцца помнік прыроды рэспубліканскага значэння «Чыстая дуброва»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі».

Кароткая характарыстыка

ТВП з'яўляецца месцам гнездавання вялікага арляца і ўяўляе сабой буйны масіў забалочаных лясоў, размешчаны на водападзеле паміж рэкамі Ясельдай і Шчарай.

Short summary

This IBA is a nesting site for Greater spotted eagle. It is a vast wetland forest tract located at the ridge between Yaselda and Ščara rivers.

Краткая характеристика

ТВП является местом гнездования большого подорлика и представляет собой крупный массив заболоченных лесов, находящийся на водоразделе между реками Ясельдой и Щарой.

Агульнае апісанне

ТВП з'яўляецца адным з месцаў гнездавання глабальна пагражаемага віду птушак – вялікага арляца *Aquila clanga* і ўяўляе сабой буйны масіў забалочаных лясоў, размешчаны між заказнікам «Спораўскі» і аўтамагістраллю Брэст – Масква.

Асноўным кампанентам у структуры раслінных супольніцтваў з'яўляюцца дробналісцевыя лясы – забалочаныя бярознікі і алешнікі. Значная іх частка ў розны час была асушана, што прывяло да замены натуральных фітацэнозаў на меліярацыйна-вытворныя асацыяцыі. Ва ўзроставай структуры лясоў пераважаюць прыспяваючыя і даспелыя дрэвастой. На слаба выяўленых мінеральных астравах сярод балот растуць шырокалістыя лясы з багатым грабавым падлескам і перавагай у верхнім ярусе ясеня звычайнага і дуба чарэшчатага. Узрост асобных дрэў перавышае 150 гадоў.

Аснову гідралагічнай сеткі ўгоддзя складаюць меліярацыйныя каналы, вада па якіх сцякае як у паўночным, так і ў паўднёвым напрамку. У заходняй частцы ТВП знаходзяцца асушаныя і выпрацаваныя тарфянікі. Зараз эксплуатацыя іх спынена, каналы-калектары часткова перакрыты, і пачаўся працэс натуральнага забалочвання гэтых тэрыторый. Паўднёвая мяжа ўгоддзя прымыкае да возера Чорнага.

Асноўныя тыпы выкарыстання ўгоддзя – лесагаспадарчае і паляўнічае. У заходняй частцы ТВП знаходзяцца невялікія пясчаныя кар'еры. У лясах мясцовыя жыхары збіраюць ягады і грыбы. Шматлікія населеныя пункты знаходзяцца ў асноўным па перыметры ляснага масіва. На навакольных сельскагаспадарчых землях вядзецца сенакашэнне, выпас жывёлы, радзей вырошчваюцца прапашныя культуры.

У цэнтральнай частцы ўгоддзя на мінеральным востраве сярод балота знаходзіцца мемарыяльны комплекс «Хаваншчына». Тут у перыяд Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся штаб партызанскага руху Брэсцкай вобласці. Комплекс уключае ў сябе мемарыяльны помнік, адноўленыя зямлянікі, драўляныя пабудовы і інфармацыйныя стэнды. Да яго вядзе пешаходны мосцік, з якога адкрываецца від на тыповыя балотныя ландшафты.

Асноўныя біятопы

Лясы – 75% (большая частка гэта дробналісцевыя лясы), другасна забалочаныя тарфянікі – 22%, рудэральныя і землі, якія не выкарыстоўваюцца, – 3%.

Птушкі

У Белаазёрскім лясным масіве жыве групойка глабальна пагражаемага віду птушак – вялікага арляца *Aquila clanga*. Яго паляўнічымі ўгоддзямі з'яўляюцца лугі на ўсходняй ускраіне возера Чорнага, забалочаныя лесасекі ў глыбіні ляснага масіва і старыя торфараспрацоўкі. Зараз мясцовая папуляцыя вялікага арляца знаходзіцца ў крытычным стане, паколькі гаспадарчае выкарыстанне ўгоддзя вядзецца без уліку экалагічных патрабаванняў гэтага віду.

З іншых рэдкіх відаў птушак тут гняздуецца чорны бусел *Ciconia nigra*, шэры журавель *Grus grus*, пугач *Bubo bubo*, барадатая кугайка *Strix nebulosa* і беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*. Возера Чорнае і старыя забалочаныя торфараспрацоўкі з'яўляюцца месцам гнездавання многіх водна-балотных птушак (вялікі бугай *Botaurus stellaris*, качка-чырка *Anas querquedula*, качка-лапаноска *Anas clypeata*, малы пагоніч *Porzana parva*, салаўіны цвыркун *Locustella luscinioides*). З усходу да ўгоддзя прымыкаюць меліяраваныя землі, занятыя ў асноўным пасевамі шматгадовых траў. Гэта стварае спрыяльныя ўмовы для пражывання такіх відаў як драч *Crex crex*, вялікі кулён *Numenius arquata*, балотная сава *Asio flammeus*. На гэтым участку ў летні час у 2003 годзе адзначаны непалава-спелы арол-маркут *Aquila chrysaetos*.

Іншыя групы жывёл

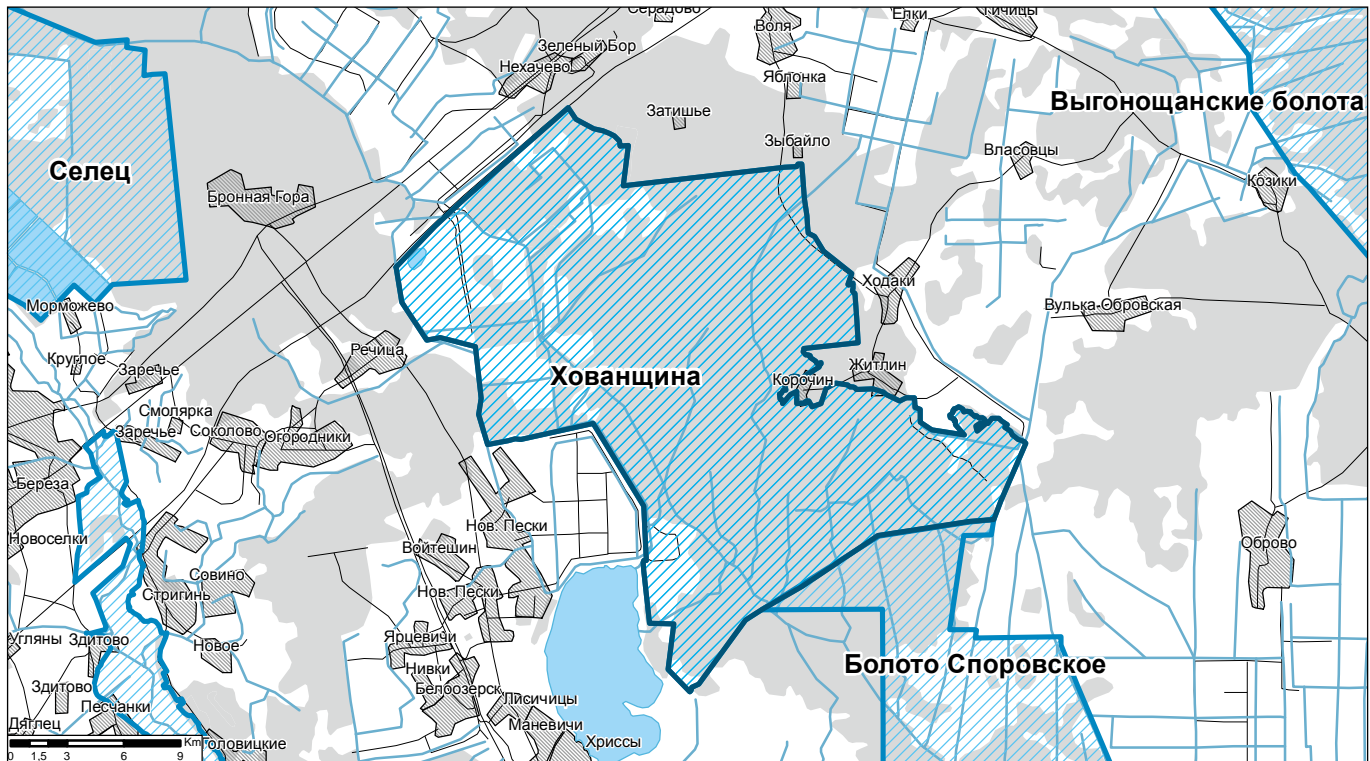
З буйных млекакормячых на ТВП сустракаюцца лось *Alces alces*, дзік *Sus scrofa*, казуля *Capreolus capreolus*, высакародны алень *Cervus elaphus*, а таксама большасць характэрных для Беларусі прадстаўнікоў драпежных жывёл, па берагах вадаёмаў і каналаў – звычайны бабёр рачны *Castor fiber* і андатра *Ondatra zibethica*. З ахоўваемых відаў адзначаны барсук *Meles meles* і рысь *Lynx lynx*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, венерын чаравічак звычайны *Cypripedium calceolus*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, чараўнік зялёнакветкавы *Platanthera chlorantha*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*.

Пагрозы

- Асноўныя неспрыяльныя фактары, якія ўздзейнічаюць на натуральныя прыродныя супольніцтвы ТВП, звязаны з гідрамелярацыяй, праведзе-

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2006–2014)	Крытэрыі ТВП
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	20–50 п	2010–2014	П	↑	
Чапля-буграй <i>Botaurus stellaris</i>	гн	+	2006–2010	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3 п	2009	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2009	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	2–3 п	2006	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	4 п	2010	Д		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	2 п	2010	Д	↓	A1
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	12 п	2006	Д		B2
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	5–10 п	2006–2010	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2006–2010	П		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	+	2006–2010	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	+	2006–2010	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	мін 4 п	2006–2010	Д		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	мін 5 п	2006–2010	Д		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	+	2006–2010	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2006–2010	П		

най тут у 60–70-я гады мінулага стагоддзя. Яна выклікала змены ў структуры лясных супольніцтваў і скарачэнне біразнастайнасці;

- сезоннае пераразмеркаванне сцёку вады прывяло, з аднаго боку, да інтэнсіўных веснавых паводак і, з другога, да засухаў у летні перыяд. Пры дэфіцыце вільгаці тут часта ўзнікаюць лясныя пажары;
- высечкі лесу ў першую чаргу ўяўляюць пагрозу для старых шырокалістых лясоў, багатых на рэдкія віды жывёл і раслін;
- пэўнае адмоўнае ўздзеянне аказвае і дачнае будаўніцтва. Надзелы мяжуюць непасрэдна з лесам, што ў перыяд размнажэння стварае значны фактар непакоя для звяроў і птушак.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання гэтай тэрыторыі неабходна надаць ёй статус рэспубліканскага заказніка. У бліжэйшы час шляхам афармлення ахоўных абавязкаў неабходна ўзяць пад ахову найбольш каштоўныя мінеральныя грады, дзе адзначаны рэдкія віды жывёл і раслін.
- Акрамя гэтага, патрэбна правесці комплекс работ па аптымізацыі гідралагічнага рэжыму тэрыторыі, што паскорыць працэс аднаўлення на ёй натуральных прыродных супольніцтваў.
- Пры планаванні дачнага будаўніцтва трэба ўлічваць экалагічныя патрэбы ахоўваемых відаў жывёл і раслін.

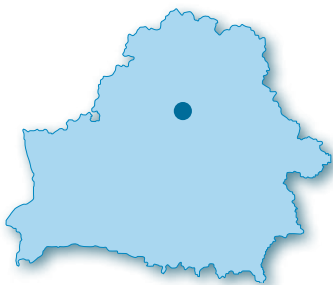
Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).
Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч.

Складальнік: Дамброўскі В.Ч.

Бярэзіна–Гайна (Viarezina–Hajna)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY024

Геаграфічныя каардынаты: 54,38041° N 28,31152° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Мінская вобласць, Барысаўскі, Лагойскі і Смалявіцкі раёны

Плошча: 17 550 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: у межах ТВП часткова або цалкам знаходзіцца адрозу 6 ААПТ:

Бярэзінскі біясферны запаведнік, гідралагічны заказнік рэспубліканскага значэння «Гайна–Бродня», ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Барысаўскі», біялагічны заказнік па ўзнаўленні белавежскіх зуброў, водна-балотны заказнік мясцовага значэння «Бярэзіна», водна-балотны заказнік мясцовага значэння «Гайна»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

ТВП уключае ў сябе поўны спектр поймавых біяцэнозаў, характэрных для цэнтральнай часткі Беларусі. Тут гняздуюць вялікі арлец, дубальт, вяртлявая чаротаўка, вялікі грыцук.

Short summary

This IBA comprises the whole range of floodplain biological communities characteristic of central Belarus. Greater spotted eagle, Great snipe, Aquatic warbler and Black-tailed godwit are nest here.

Краткая характеристика

ТВП включает в себя полный спектр пойменных биоценозов, характерных для центральной части Беларуси. Тут гнездятся большой подорлик, дупель, вертлявая камышевка, большой веретенник.

Агульнае апісанне

ТВП уключае ў сябе поўны спектр поймавых біяцэнозаў, характэрных для цэнтральнай часткі Беларусі. Угоддзе размешчана ў поймах рэк Бярэзіны і Гайны ад возера Палік на поўначы да ўпадзення ў Гайну ракі Цны на поўдні. Шырыня пойм рэк складае 1,5–3 км. У поймах пераважаюць нізінныя купіністыя асаковыя балоты і забалочаныя лугі, месцамі моцна параслыя хмызнякамі. Па краях пойм на слаба выяўленых поймавых тэрасах растуць забалочаныя лясы, у асноўным ольсы і ельнікі. Невялікую плошчу ў басейне ракі Гайны займаюць пераходныя сфагнавыя балоты.

Працягласць ракі Бярэзіны ў межах угоддзя складае 12 км, ракі Гайны – 24 км. Гідралагічны рэжым рэк характарызуецца высокай непрацяглай веснавой паводкай і нізкай летняй межанню. У паводку пойма затопляецца на перыяд ад 10–20 сутак да 1,5–2 месяцаў, вышыня паводкі вар’іруе ад 0,5 да 2 м. Рэчышчы звільстыя, на Бярэзіне са шматлікімі старыцамі.

Угоддзе характарызуецца нізкім узроўнем гаспадарчага выкарыстоўвання. Поймавыя лугі Бярэзіны часткова выкошваюцца. У пойме Гайны сенакашэнне вядзецца пераважна ў месцы яе ўпадзення ў Бярэзіну і каля паўднёвых межаў ТВП. На ўзвышшах у пойме Бярэзіны пасецца жывёла. Тут жа знаходзіцца шэраг невялікіх тарфянікаў, але іх распрацоўка не вядзецца.

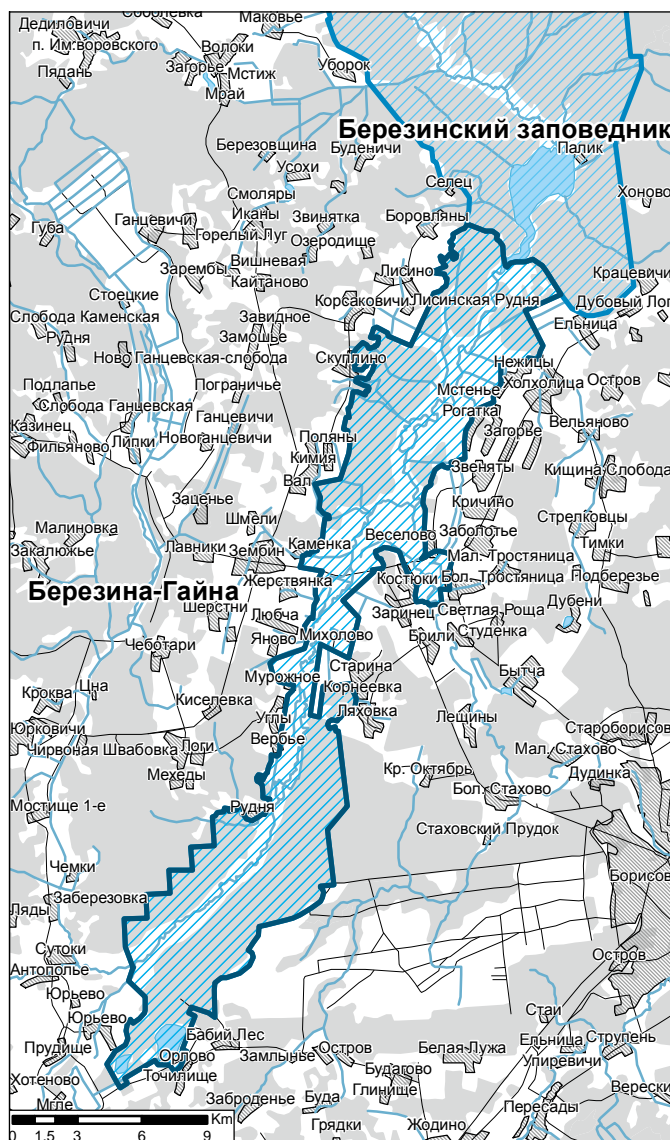
Практычна ўся тэрыторыя выкарыстоўваецца для палявання, акрамя вусцявой зоны Гайны, дзе ў апошнія гады паляванне забаронена. Рэкі Бярэзіна, Гайна і шматлікія старычныя азёры выкарыстоўваюцца для рыбалкі мясцовымі і прыезджымі рыбалоўцамі. У межах ТВП знаходзіцца паркава-маёнткавы комплекс «Весялова». Зараз ён выкарыстоўваецца як база адпачынку.

Асноўныя біятопы

Шырокаліста-хваёвыя лясы – 60%, поймавыя ўвільготненыя лугі – 30%, рэкі і іх узбярэжжа – 4%, хмызнякі – 4%, азёры – 1%, населеныя пункты – 1%.

Птушкі

Прыродаахоўная каштоўнасць тэрыторыі вызначаецца ў першую чаргу гнездаваннем тут глабальна пагражаемых відаў птушак. Тут адзначана

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2006–2014)	Крытэрыі ТВП
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	1–5 п	2006–2014	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	+	2006–2014	П		
Качка-чырка <i>Anas querquedula</i>	гн	250–300 п	2006–2014	Э	↓	B2
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	+	2006–2014	П		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	+	2006–2014	П		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	мг	+	2006–2014	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	5–8 с	2006–2014	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	2–4 п	2006–2014	Э	↔	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн?	1 п	2014	П		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	1–2 п	2006–2014	Д	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	мг	2–5 ас	2006–2014	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	2–4 п	2006–2014	Э	↔	
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	мг	+	2006–2014	П		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	гн	2–4 п	2006–2014	Э	↔	
Вялікі арлець <i>Aquila clanga</i>	гн	2 п	2008–2014	Д	↔	A1
Драч <i>Strix strix</i>	гн	200 с	2006–2014	Э	↔	
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	250–400 с	2006–2014	Э	↔	B3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	1–5 п	2006–2015	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	15–25 с 5–10 с	2004 2014	Д	↓	A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	15–25 п	2009–2014	П	↔	A1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	500–1500	2006–2014	П		
Шыязя чайка <i>Larus canus</i>	мг	+	2006–2014	П		
Чорная рыбачка <i>Chlidonias niger</i>	гн	50–100 п	2006–2014	Э	↓	B2
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	10–20 п	2007, 2011	Д	↓	B2
Беласпінны дзяцел	гн	5–10 п	2015	Э		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	3 с	2006	Д	↓	

на гнездаванні некалькі такіх відаў: вялікі арлець *Aquila clanga*, дубальт *Gallinago media*, вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*, вялікі грыцук *Limosa limosa*. Акрамя таго, угоддзе з'яўляецца важным месцам гнездавання для шэрагу водна-балотных птушак, а ў веснавы перыяд мае выключнае значэнне для адпачынку і кармёжкі мігрыруючых гусей, качак і кулікоў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*, стронга ручаёвая *Salmo trutta morpha fario*.

Насякомыя: жужаль рашэцісты *Carabus cancellatus*, жужаль фіялетавы *Carabus violaceus*, жужаль шчыгрынавы *Carabus coriaceus*, бражнік Празерпіна *Proserpinus proserpina*, паўлінава вока малое начное *Eudia pavonia*, мядзведзіца-гаспадыня *Pericallia matronula*, чмель мохавы *Bombus muscorum*, стрэлка зеленаватая *Coenagrion armatum*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, лілея царскія кучары *Lilium martagon*, чына гладкая *Lathyrus laevigatus*, чына горная *Lathyrus montanus*, пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, касач сібірскі *Iris sibirica*, пальчастакарэннік майскі *Dactylorhiza majalis*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*.

Пагрозы

- Сістэма гаспадарання, якая гістарычна склалася на гэтай тэрыторыі, у многім вызначыла стан прыродных супольніцтваў. Сенакашэнне і выпас жывёлы спрыялі захаванню адкрытых участкаў поймы. Змяненне сенакосных плошчаў, асабліва прыкметнае ў апошнія гады, вядзе да зарастання поймы хмызнякамі, што зніжае плошчу найбольш каштоўных у прыродаахоўным плане поймавых лугоў і балот;
- пажары перыядычна ўзнікаюць у лясках угоддзя, а ў засушлівыя гады і ў пойме. Асноўнымі прычынамі пажараў з'яўляецца неасцярожнае абыходжанне з агнём, а таксама веснавыя палы на лугах, якія праводзяць мясцовыя жыхары;
- пэўную пагрозу ўяўляе дачнае будаўніцтва, якое вядзецца на павышаных участках поймы. У апошнія гады ўзнік невялікі дачны пасёлак у наваколлі вёскі Весялова на правым беразе Бярэзіны;
- адмоўнае ўздзеянне на стан фаўны аказваюць незаконныя паляванне і рыбная лоўля, выпадкі якіх здараюцца даволі часта. У выніку браканьерства колькасць асноўных гаспадарча-каштоўных жывёл застаецца значна ніжэй біялагічнай ёмкасці ўгоддзя.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Для захавання флоры і фаўны гэтай тэрыторыі патрэбна распрацоўка плана кіравання.

Крыніцы інфармацыі

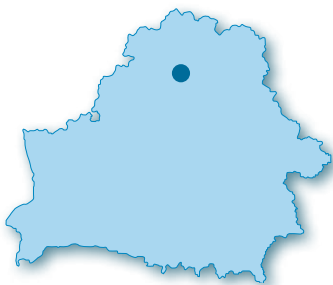
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Монгін Э.А., Левы С.В., Лукшыц В.У., Скуратовіч А.М.

Складальнік: Левы С.В., Журавель А.В.

Беразіно (Bierazino)

Крытэрыі: А1

Код: BY025

Геаграфічныя каардынаты: 54,90175° N 28,20478° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Докшыцкі раён

Плошча: 61 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: тэрыторыя знаходзіцца ў буфернай зоне Бярэзінскага біясфернага запаведніка

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Короткая характарыстыка

З'яўляецца адной з самых малых па плошчы ТВП Беларусі. Размешчана ў пойме р. Бярэзіны. Важна для захавання дубальта.

Short summary

This is one of the smallest IBAs in Belarus. It is located in the Bierazina river floodplain and is important for the conservation of Great snipe.

Краткая характеристика

Является одной из самых маленьких по площади ТВП Беларуси. Расположена в пойме р. Березины. Важна для сохранения дупеля.

Агульнае апісанне

ТВП «Беразіно» з'яўляецца адной з самых малых па плошчы ТВП Беларусі. Размешчана ў пойме р. Бярэзіны, паміж ТВП «Галубіцкая пушча» і ТВП «Бярэзінскі запаведнік». На ўсходзе тэрыторыя абмежавана ракой, на захадзе – некалькімі меліярацыйнымі каналамі і в. Беразіно.

Даліна ракі Бярэзіны на гэтым участку трапецыяпадобная, пойма шырынёй 2 км. Гідралагічны рэжым угоддзя характарызуецца высокай працяглай веснавой паводкай і нізкай летняй межанню. Узровень заталення, якое цягнецца ад 10–20 сутак да 1,5–2 месяцаў, складае 0,5–2,0 м, як і на ТВП «Броды».

Паколькі ТВП знаходзіцца ў буфернай зоне Бярэзінскага біясфернага запаведніка, землекарыстанне тут рэгламентавана. Рака Бярэзіна выкарыстоўваецца для рыбнай лоўлі.

Асноўныя біятопы

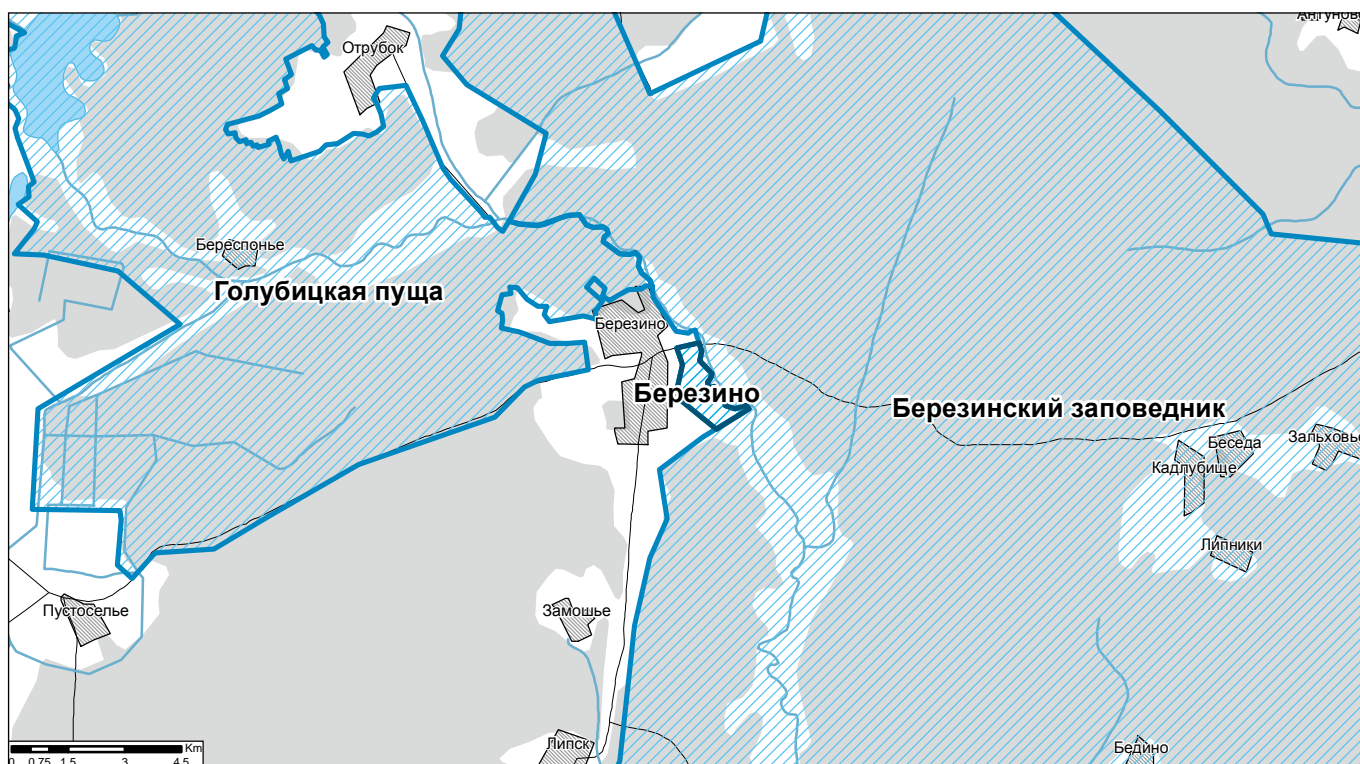
Поймавы ўвільготнены разнатраўны луг – 100%.

Птушкі

Асноўная каштоўнасць тэрыторыі заключаецца ў тым, што тут знойдзены вялікае такавішча дубальта *Gallinago media*. Колькасць самоў штогод вагаецца, але застаецца на высокім узроўні.

Іншыя групы жывёл не вядома.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення не вядома.

Дубальты *Gallinago media*. Фота Васіля Фядосенкі

Пагрозы

- Зарастанне лугоў хмызняком у сувязі са скарачэннем выпасу малочнай жывёлы;
- неспакой птушак падчас гнездавання;
- змена землекарыстання, у прыватнасці, узворванне зямель, прылеглых да току.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Патрэбна сачыць, каб тэрыторыя ТВП не зарастала хмызнякамі.
- Неабходна скараціць наведванне тэрыторыі ТВП падчас гнездавання птушак.

Крыніцы інфармацыі

Mongin E., Bogutski Yu., Cherkas N. (2009); Mongin E., Davidyonok E. (2014).

Асабістыя паведамленні: Монгін Э.А

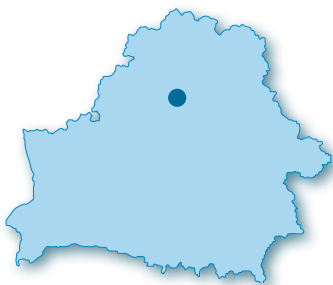
Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэцыя (2004–2013)	Крытэрыі ТВП
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	20–25 с 7–8 с	2004 2013	Д	↓	A1
Драч <i>Crex crex</i>	гн	5–7 с	2004–2013	Э	↔	

Складальнікі: Монгін Э.А., Левы С.В.

Броды (Brody)

Крытэры: А1

Код: BY026

Геаграфічныя каардынаты: 54,64514° N 28,24125° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Мінская вобласць, Барысаўскі раён

Плошча: 73 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: тэрыторыя ўключана ў склад Бярэзінскага біясфернага запаведніка ў 2007 годзе

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Гэта невялікая тэрыторыя важна для захавання дубальта.

Short summary

This small territory is important for the conservation of Great snipe.

Краткая характеристика

Эта небольшая территория важна для сохранения дупеля.

Агульнае апісанне

На ўчастку пойменнага лугу пастаянна жыве буйная групка глабальна пагражаемага віду птушак – дубальта. Луг прасціраецца па правым беразе ракі Бярэзіны на паўднёвы ўсход ад вёскі Броды.

Даліна ракі Бярэзіны на гэтым участку трапецыпадобная, шырынёй 2–3 км, пойма – 0,5–2,0 км. Гідралагічны рэжым угоддзя характарызуецца высокай непрацяглай веснавай паводкай і нізкай летняй межанню. Узровень заталення, якое цягнецца ад 10–20 сутак да 1,5–2 месяцаў, складае 0,5–2,0 м.

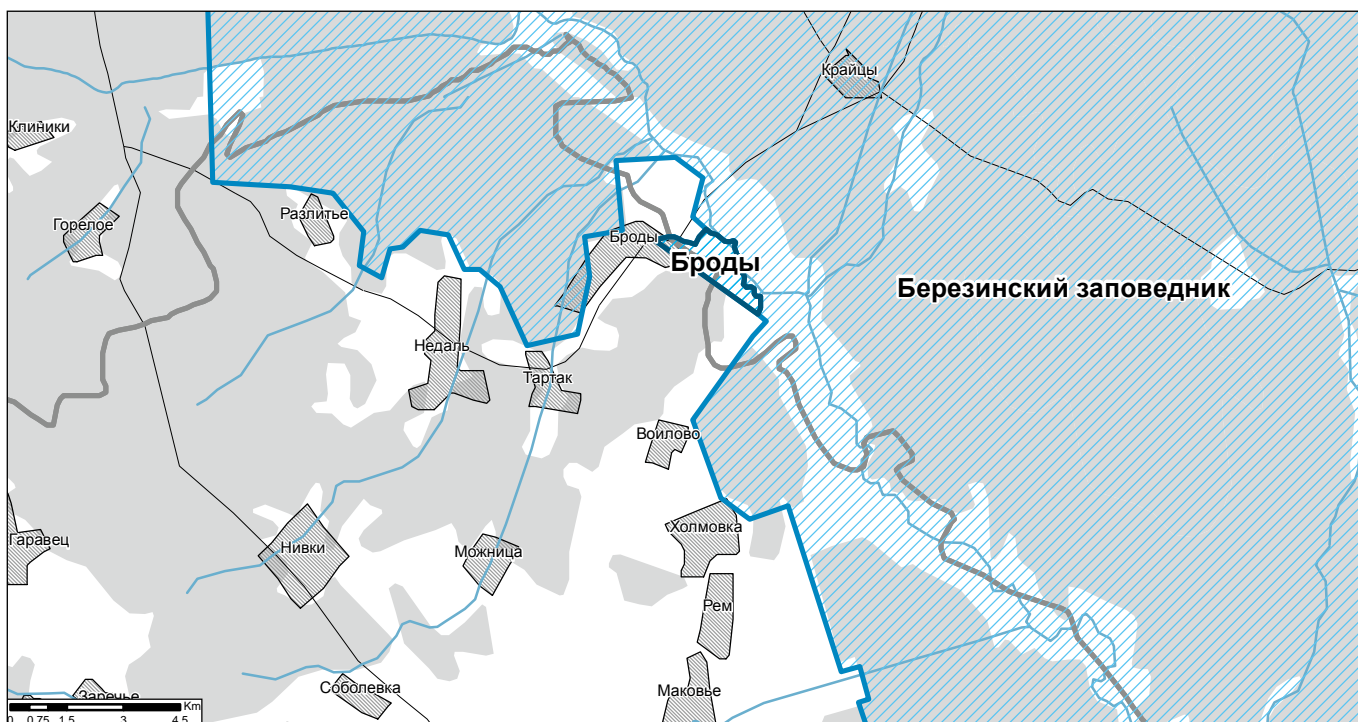
На пойменным лузе рэгулярна пасецца жывёла, што прывяло да значнай трансфармацыі балотна-лугавых супольніцтваў. На ўзвышэннях пераважаюць розныя варыянты мурошніцы чырвонай з вялікім працэнтам сінантропных відаў. Паніжэнні займаюць вялікія, моцна трансфармаваныя вострыцавыя лугі, месцамі з буйнымі асокамі і вятроўнікам

вязалістым. Невялікая частка тэрыторыі парасла рознымі відамі балотных вербаў і асобнымі маладымі дрэўцамі бярозы пушыстай. У сувязі з пастаянным выпасам жывёлы агульная захмызненасць гэтай тэрыторыі не перавышае 5%.

Выпас жывёлы на гэтым участку перашкаджае яго зарастанню хмызнякамі і высокай травой, што з'яўляецца вельмі важным спрыяльным фактарам для гнездавання дубальта, а таксама павышае ўрадлівасць глебы, што становіцца адбіваецца на шчыльнасці дажджавых чарвякоў.

Тым не менш пры празмерным выпасе жывёлы ўзнікае небяспека для гнёздаў, якія размяшчаюцца на самім таку альбо паблізу ад яго. Апытальнай нагруккай на выган лічыцца 100–150 кароў на км².

Флора з'яўляецца тыповай для вялікіх і сярэдніх рачных поймаў. У выніку выпасу жывёлы фітацэнозы ўгоддзя значна збеднены і не ўтрымліваюць рэдкіх і ахоўваемых відаў раслін. Адзінаковыя экзэмпляры ад-

значаемага тут даволі рэдкага пальчатакарэнніка мяса-чырвонага *Dactylorehiza incarnata* у бліжэйшы час хутчэй за ўсё знікнуць са складу флоры гэтага ўчастка.

Паколькі ТВП знаходзіцца ў складзе Бярэзінскага біясфернага запаведніка, землекарыстанне тут рэгламентавана. Асноўнай формай гаспадарчага выкарыстання зямель з'яўляецца выпас жывёлы. Акрамя таго, непасрэдна праз угоддзе праходзіць насыпаная гравійная дарога мясцовага значэння. Брагі Бярэзіны выкарыстоўваюцца ў рэкрэацыйных мэтах, на самой рацэ вядзецца аматарская лоўля рыбы.

Асноўнай формай антрапагеннай нагрузкі на пойменным лузе з'яўляецца выпас жывёлы. Увогуле ён мае ўмераны характар. Трэба адзначыць, што менавіта дзякуючы не вельмі інтэнсіўнаму выпасу на гэтым участку сфарміраваліся ўмовы для гнезвання дубальта. Спыненне выпасу жывёлы можа прывесці да зарастання луга высокай травяністай расліннасцю і знікненню дубальта.

Асноўныя біятопы

Поймавы ўвільготнены разнатраўны луг – 100%.

Птушкі

Асноўная прыродаахоўная каштоўнасць тэрыторыі складаецца ў падтрыманні буйной групы глабальна пагражаемага віду – дубальта *Gallinago media*. У 2004 годзе тут на такую налічвалася каля 25 самцоў. На ўсёй тэрыторыі луга колькасць самцоў гэтага віду складае 30–35 асобін. У астатнія гады колькасць дубальта значна паменшылася, але ёсць надзея, што ток захаваецца і колькасць птушак павялічыцца. Сам ток знаходзіцца ў паніжэнні забалочанага лугу ў пойме ракі. Штогадовыя паводкі, дзякуючы якім глеба застаецца вільготнай на працягу ўсяго перыяду размнажэння, і наяўнасць сухіх узвышэнняў робяць гэтае месца асабліва прывабным для дубальтаў. Мяккая вільготная глеба, з аднаго боку, дае птушкам магчымасць з лёгкасцю зандзіраваць яе пры дапамозе дзюбаў, а з другога – з'яўляецца найбольш спрыяльным асяроддзем для пражывання дажджавых чарвякоў – асноўнага харчовага аб'екта дубальта.

Іншыя групы жывёл

У сувязі з малой плошчай угоддзя і блізкасцю населенага пункта біялагічная разнастайнасць хрыбетных нізкая. Перыядычна тут адзначаецца лісіца звычайная *Vulpes vulpes*, янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*, вожык белагруды *Erinaceus concolor*, крот звычайны *Talpa europaea*, некалькі відаў буразубак і грызуноў, у прыбярэжнай зоне – норка амерыканская *Mustela vison*, выдра *Lutra lutra*, бабёр рачны *Castor fiber*,

андатра *Ondatra zibethica*. З ліку земнаводных тут звычайныя шэрая рапуха *Bufo bufo*, травяная *Rana temporaria* і вастрямордая *R. arvalis* жабы, а па каналах – прадстаўнікі комплексу зялёных жаб (*R. lessonae*, *R. esculenta*). Рэптыліі нешматлікія, па краях угоддзя зрэдку сустракаюцца яшчарка порстка *Lacerta agilis* і вуж звычайны *Natrix natrix*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2004–2014)	Крытэрыі ТВП
Драч <i>Crex crex</i>	гн	5–7 с	2014	Э		
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	+	2014	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	30–35 с 0–5 с	2004 2014	Д	↓	A1
Стучок <i>Lymnocyptes minimus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікі грызук <i>Limosa limosa</i>	мг	+	2010	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	мг	+	2004–2014	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2010	П		
Кулік-цякун <i>Tringa glareola</i>	мг	+	2004–2014	П		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2010	П		

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

не адзначана.

Пагрозы

- Зарастанне хмызняком адкрытых тэрыторый у сувязі са спыненнем выпасу жывёлы.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання месцаў гнезвання дубальта на пойменным лузе неабходна праводзіць ўмераны выпас жывёлы.

Крыніцы інфармацыі

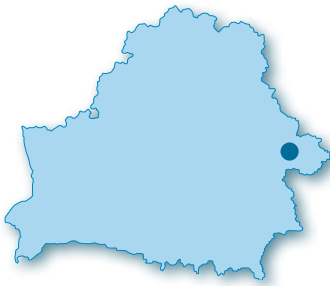
Mongin E., Bogutski Yu., Cherkas N. (2009).

Асабістыя паведамленні: Монгін Э.А., Левы С.В.

Складальнікі: Монгін Э.А., Левы С.В.

Гронава (Hronava)

Крытэрыі: А1

Код: BY027

Геаграфічныя каардынаты: 53,57000° N 31,42137° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Магілёўская вобласць, Чэрыкаўскі раён

Плошча: 770 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой участак з сасновым лесам і поплавамі у пойме р. Сож. Важна для захавання сіваграка.

Short summary

The site is covered with pine forest and meadows in the floodplain of the Sož river. It is important for the conservation of European roller.

Краткая характеристика

Территория представляет собой участок с сосновым лесом и заливными лугами в пойме р. Сож. Важна для сохранения сизоворонки.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўяўляе сабой участак паплавоў у пойме ракі Сож (левы бераг) з хваёвым лесам. Насупраць ТВП на правым беразе размешчаны г. Чэрыкаў.

Поймавыя лугі пераважна адкрытыя з невялікімі курцінамі хмызнякоў і верб. Тэрыторыя мае ўзвышаныя ўчасткі, якія чаргуюцца з паніжэннямі, часта залітымі вадой. Луг па левабярэжжы актыўна выкарыстоўваецца для выпасу кароў.

Левы бераг ракі ў межах тэрыторыі абрывісты, вышынёй 1,5–4 метра, на невялікім участку пакрыты хваёвым лесам, правы бераг – спадзісты, парослы вярбай.

Участак лесу ў межах ТВП плошчай 320 га, размешчаны на левым беразе р. Сож, уяўляе сабой стараўзроставы сасняк з высечкамі і маладымі лесаспадкамі.

Асноўныя біятопы

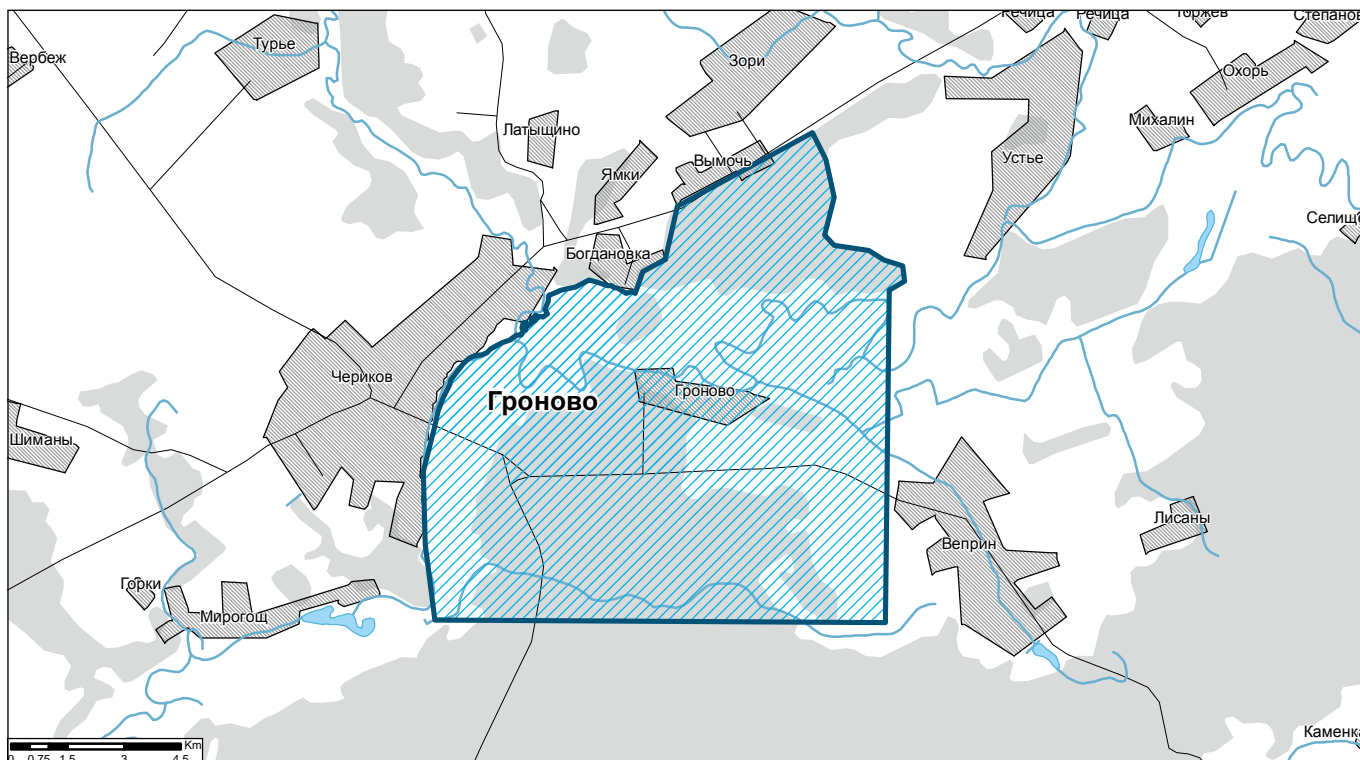
Разнатраўныя поймавыя лугі – 58%, стараўзроставы хваёвы лес па сухадолле – 42%.

Птушкі

Арнітафаўна ТВП даследавана недастаткова. Поўны віды склад птушак невядомы.

На тэрыторыі ТВП «Гронава» знаходзіцца самая вялікая ў Беларусі гнездавая групка сіваграка *Coracias garrulus*, вядомая на сённяшні дзень. У стараўзроставым сасняку штогод адзначаецца да 8–10 пар. У пойме Сажа знаходзіцца даволі вялікі дупеліны ток – больш за 20 самцоў.

Іншыя групы жывёл даследаванні на праводзіліся.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2009–2014)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	1 с	2012	Д		
Бусел белы <i>Ciconia ciconia</i>	зал	+	2012	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	2 п	2014	Д		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	20–25 с	2012	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	26–28 с	2008	Д	↓	A1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2012	П		
Сіні сіваграк <i>Coracias garrulus</i>	гн	8–10 п 3–5 п	2009 2014	Д	↔	A1
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	2–3 п	2009–2014	Д	↓	

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: касач сібірскай *Iris sibirica*.

Пагрозы

- Высечка старых дрэў;
- зарастанне адкрытых біятопаў хмызнякамі.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Забараніць высечку старых дрэў.
- Праводзіць мерапрыемствы па прадухіленню зарастання паплавой хмызнякамі.
- Стварыць біялагічны заказнік мясцовага значэння.

Крыніцы інфармацыі

Асабістыя паведамленні: Левы С.В., Монгін Э.А., Скуратовіч А.М., Тарантовіч М.В.

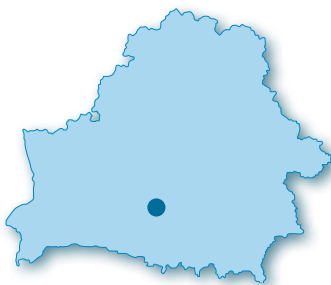
Складальнікі: Тарантовіч М.В., Монгін Э.А.

Сіваграк сіні *Coracias garrulus*. Фота Сямёна Левага

Чырвонае (Čyrvonaje)

Крытэрыі: A1, B1i

Код: BY028

Геаграфічныя каардынаты: 52,41624° N 27,85619° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён

Плошча: 30 557 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі з'яўляецца водна-балотным заказнікам мясцовага значэння

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Буйны масіў забалочаных цяжкадаступных лясоў у басейне воз. Чырвонага і пойме р. Случы. ТВП мае значэнне для захавання вялікага арляца і вялікага бугая і як месца харчавання і адпачынку для мігрыруючых водна-балотных відаў.

Short summary

This site is a large tract of almost inaccessible wetland forests in the basin of the Čyrvonaje lake and the Sluch river floodplain. This IBA is significant for the conservation of Great spotted eagle and Great bittern as well as a feeding and resting site for migrating waterbirds and waders.

Краткая характеристика

Крупный массив заболоченных труднодоступных лесов в бассейне оз. Червоного и пойме р. Случи. ТВП имеет значение для сохранения большого подорлика и большой выпи и как место кормления и отдыха для мигрирующих водно-болотных видов.

Агульнае апісанне

Буйны масіў забалочаных цяжкадаступных лясоў у басейне возера Чырвонага і пойме ракі Случы з'яўляецца адным з самых важных у краіне месцаў гнездавання глабальна пагражаемага віду – вялікага арляца *Aquila clanga* – і цэлага шэрагу іншых рэдкіх відаў птушак. Жамчужнай тэрыторыі з'яўляецца буйнейшае возера Палесся – Чырвонае, альбо Княж-возера, як яго называюць мясцовыя жыхары.

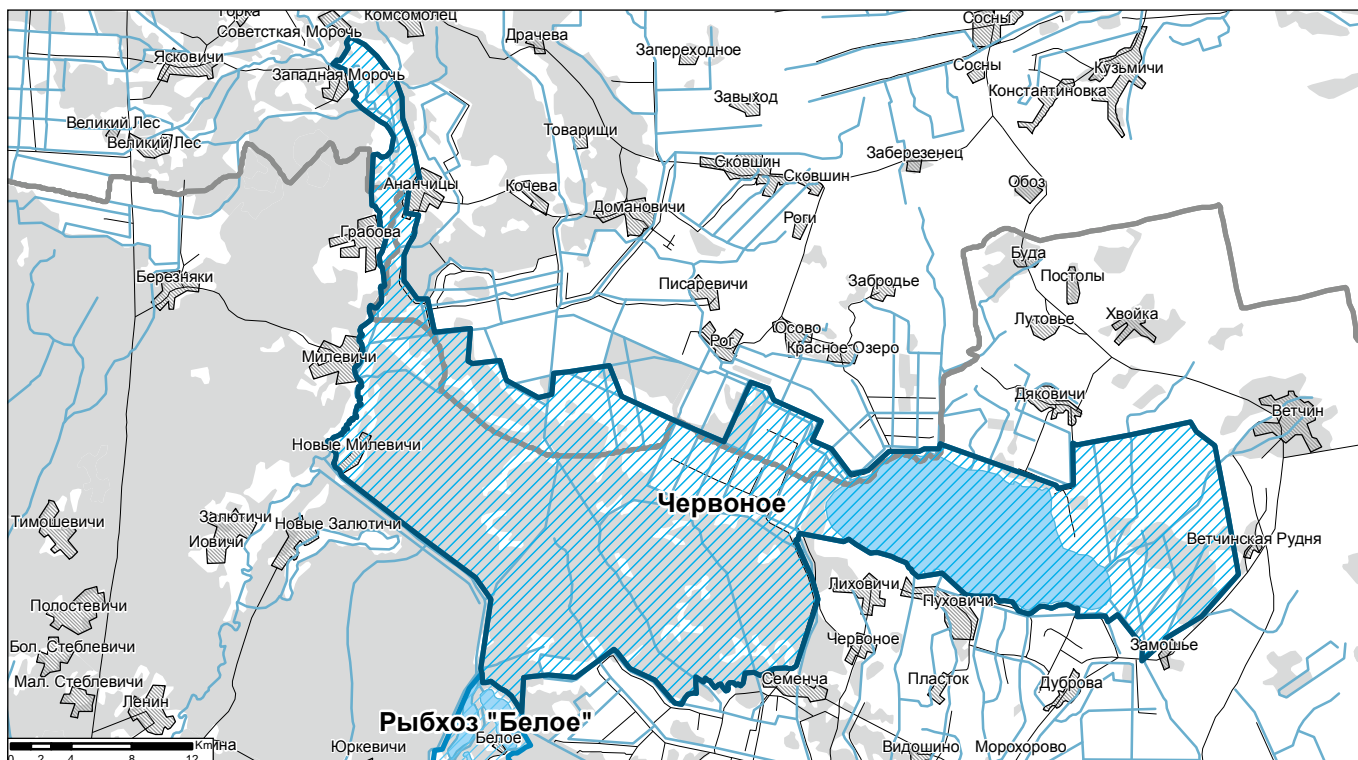
Расліннасць у межах ТВП прадстаўлена ў асноўным чорнаалешнікавымі лясамі, якія займаюць каля 70% тэрыторыі, на астатняй частцы распаўсюджаны нізінныя і пераходныя балоты.

Плошча акваторыі возера Чырвонага складае 43,8 км², даўжыня берагавой лініі – 30,8 км, найбольшая глыбіня – 4 м. Берагі возера нізкія,

затарфаваныя, дно сапрапельнае, на поўдні па мелкаводдзю – пясчанае.

З захаду да возера прымыкаюць тарфяныя палі, на якіх вядзецца здабыча торфу. На частцы торфараспрацовак агульнай плошчай каля 2,5 тыс. га праводзіцца аднаўленне балот. Зараз гэтыя ўчасткі ўяўляюць сабой сажалкі, раздзеленыя дамбамі. Глыбіня вады ў іх вагаецца ад 0,5 да 1,5 м, у каналах – ад 1,5 да 3 м. Усё гэта стварае спрыяльныя ўмовы для гнездавання многіх відаў водна-балотных птушак.

Асноўныя тыпы выкарыстання тэрыторыі – лесагаспадарчае і паляўнічае. Найбольш інтэнсіўна выкарыстоўваюцца лясы на землях ЛПГ «Ляскавічы», паколькі яны самыя даступныя і маюць найбольш прадуктыўны дрэвастой. Паляванне вядзецца на ўсёй тэрыторыі патэнцыяльнай

ТВП. Вельмі папулярныя для палявання на вадаплаўных забалочаныя торфаляўцы, дзе зараз пабудавана паляўнічая база і вядуцца работы па стварэнні неабходнай інфраструктуры. Актыўна развіваецца і міжнародны паляўнічы турызм.

Возера Чырвонае і затопленыя тарфянікі арандуецца пад аматарскае рыбалоўства. Арандатары праводзяць зарыбленне вадаёмаў, ажыццяўляюць кантроль за іх выкарыстаннем. Ва ўгоддзі мясцовае насельніцтва збірае ягады і грыбы, нарыхтоўвае дровы і сена.

Флора ТВП зараз моцна збеднена ў выніку дзейнасці чалавека. З фларыстычнага пункту гледжання, найбольш каштоўнымі з'яўляюцца старыя шырокалістыя і хваёвыя лясы, якія растуць па сухіх градах сярод балот і насычаны рэдкімі відамі раслін. Прыродаахоўны інтарэс уяўляюць таксама нізінныя балоты і лугі, якія прымыкаюць да возера Чырвонага. Менавіта тут адзначана трысцяніца мурожнікавая *Scolochloa festucacea* – вельмі рэдкі від злакаў, які быў знойдзены ў Гомельскай вобласці ўпершыню.

Цікава, што на ўчастках, забалочаных каля 15 гадоў назад, пачынаюць з'яўляцца рэдкія віды раслін, і можна меркаваць, што пры аднаўленні натуральнага гідралагічнага рэжыму адбудзецца паступовае з'яўленне раслінных супольніцтваў, якія раслі тут да асушэння.

Асноўныя біятопы

Лясы – 70% (большая частка чорнаалешнікавыя), возера – 14,5%, другасна забалочаныя тарфянікі – 8%, поймавыя вільготныя разнатраўныя лугі – 5%, іншыя біятопы – 2,5%.

Птушкі

На ТВП гняздуецца 6 пар глабальна пагражаемага віду – вялікага арляца *Aquila clanga*. Тут таксама адзначана гнездаванне занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь шэрага жураўля *Grus grus*, чорнага бусла *Ciconia nigra*, арлана-белахвоста *Haliaeetus albicilla*, малага арляца *Aquila pomarina*, арла-вужаеда *Circaetus gallicus*, пугача *Bubo bubo* і беласпіннага дзятла *Dendrocopos leucotos*. Мяркуюцца гнездаванне такога рэдкага віду, як барадатая кугакаўка *Strix nebulosa*. У зімовы час гэта тэрыторыя з'яўляецца паляўнічым участкам арла-маркута *Aquila chrysaetos*.

Іншыя групы жывёл

Ядро фаўністычнага комплексу ўтвараюць віды, экалагічна звязаныя з ляснымі і балотнымі экасістэмамі. У выніку малой асвоенасці і цяжкадаступнасці тэрыторыі тут жывуць найбольш рэдкія і экалагічна адчувальныя прадстаўнікі фаўны рэгіёна, у тым ліку і пагражаемыя ў Еўропе віды: выдра *Lutra lutra*, рачны бабёр *Castor fiber*, рысь *Lynx lynx*, воўк *Canis lupus*, балотная чарапаха *Emys orbicularis*, квакша *Hyla arborea*.

Ва ўгоддзі жывуць практычна ўсе звычайныя віды млекакормячых: дзік *Sus scrofa*, казуля *Capreolus capreolus*, лось *Alces alces*, заяц-бяляк *Lepus timidus*, заяц-русак *Lepus europaeus*, андатра *Ondatra zibethica*, ваўчка звычайная *Sciurus vulgaris*, лісіца звычайная *Vulpes vulpes*, куница лясная *Martes martes*, тхор лясны *Mustela putorius*, ласка *Mustela nivalis*, гарнастай *Mustela erminea* і іншыя.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: сальвінія плаваючая *Salvinia natans*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, вярба лапландская *Salix lapponum*.

Пагрозы

- Асноўнымі відамі пагроз для прыродных супольніцтваў ТВП з'яўляюцца торфараспрацоўкі і звязанае з імі асушэнне, пажары і лесанарыхтоўкі;
- у выніку асушэння і торфараспрацоўкі балотнага масіву «Булеў мох» быў парушаны гідралагічны рэжым возера, адбылася трансфармацыя прылягаючых лясных супольніцтваў у збедненыя меліярацыйна-ўтвараныя фітацэнозы. Нягледзячы на тое, што старая торфараспрацоўка затоплена, гідралагічны рэжым тэрыторыі да гэтага часу цалкам не аднавіўся. Зараз торфаздабыча вядзецца на поўначы ад ТВП. Сучасныя пляцоўкі здабычы торфу прылягаюць непасрэдна да самых каштоўных участкаў лесу і парушаюць яго гідралагічны рэжым;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2005)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5 п	2000–2005	Д		
Чапля-буграй <i>Botaurus stellaris</i>	гн	20–30 с	2000–2005	Э		B2
Чапля вялікая белая <i>Casmerodius albus</i>	гн	50 п	2014	Д		
Качка-крыжанка <i>Anas platyrhynchos</i>	мг	100 000 ас	2012	Д		B1i
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	зім	+	2000–2005	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	3 п	2000–2005	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	5 п	2000–2005	Д		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	2 п	2000–2005	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	5–6 п	2000–2005	Д		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	6 п	2000–2005	Д	↓	A1
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	0–1 п	2000–2005	Д	↔	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	4–5 п	2000–2005	Д		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	+	2014	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2000–2005	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	3–5 п	2000–2005	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	0–10 с	2000–2005	П		
Кулік-селянец <i>Tinga nebularia</i>	гн	0–5 п	2000–2005	П	↔	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	3 п	2000–2005	Д		
Вераб'іны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	+	2000–2005	П		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	min 2 п	2000–2010	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	+	2014	П		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	min 2 п	2000–2005	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2000–2005	П		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2000–2005	П		
Мухалоўка-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	+	2000–2005	П		

- негатыўны ўплыў на гідралагічны рэжым тэрыторыі аказваюць і меліярацыйныя каналы, якія праходзяць праз леса-балотны масіў;
- пажары з'яўляюцца вынікам парушэння гідралагічнага рэжыму, які ўнік з-за асушэння тэрыторыі. Найбольшую страту яны прыносяць у засушлівыя гады – толькі ў 2002 годзе тут выгарэла некалькі соцень гектараў лесу. Паколькі дарожная сетка развіта слаба, тушыцы гэтыя пажары вельмі цяжка;
- высечкі лесу з-за высокай забалочанасці тэрыторыі носяць абмежаваны характар і праводзяцца ў асноўным на ўзвышшах. Тым не менш захоўваецца пагроза высечкі старых лясоў па ўскраінах балот і градах, якія з'яўляюцца месцамі пражывання і росту рэдкіх жывёл і раслін. Такія месцы неабходна ўзяць пад ахову.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання аднаго з важнейшых у Беларусі месцаў гнездавання вялікага арляца неабходна прыдаць угоддзю статус рэспубліканскага ландшафтнага заказніка і распрацаваць шматгадовы план кіравання. Асабліва важна звесці да мінімуму, а пасля і ўвогуле выключыць негатыўны ўплыў торфаздабычы на гідралагічны рэжым ляснога масіву.
- У перспектыве, па меры іх вываду з эксплуатацыі, трэба праводзіць заталенне тарфяных палёў на тэрыторыях, што прылягаюць да ўгоддзя.

Крыніцы інфармацыі

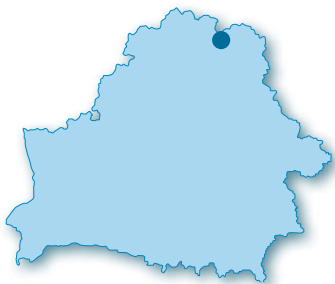
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Багдановіч І.А., Дамброўскі В.Ч., Натыканец В.У., Пінчук П.У., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Дамброўскі В.Ч., Астроўскі А.А.

Дражбітка–Свіна (Dražbitka–Svina)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY029

Геаграфічныя каардынаты: 55, 59087° N 29,29422° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Полацкі раён

Плошча: 9424 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: большая частка – водна-балотны заказнік рэспубліканскага значэння «Дражбітка–Свіна»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой леса-балотны масіў, у якім сустракаюцца ўсе асноўныя тыпы прыродных супольніцтваў, характэрных для Беларускага Паазер'я. Выдзелена для захавання чорнага бусла і дубальта.

Short summary

The site is a wetland forest tract where all the basic types of natural communities characteristic of the Belarusian Paazer'e region are found. It is identified for the conservation of Black stork and Great snipe.

Краткая характеристика

Территория представляет собой лесо-болотный массив, в котором встречаются все основные типы природных сообществ, характерных для Белорусского Поозерья. Выделена для сохранения черного аиста и дупеля.

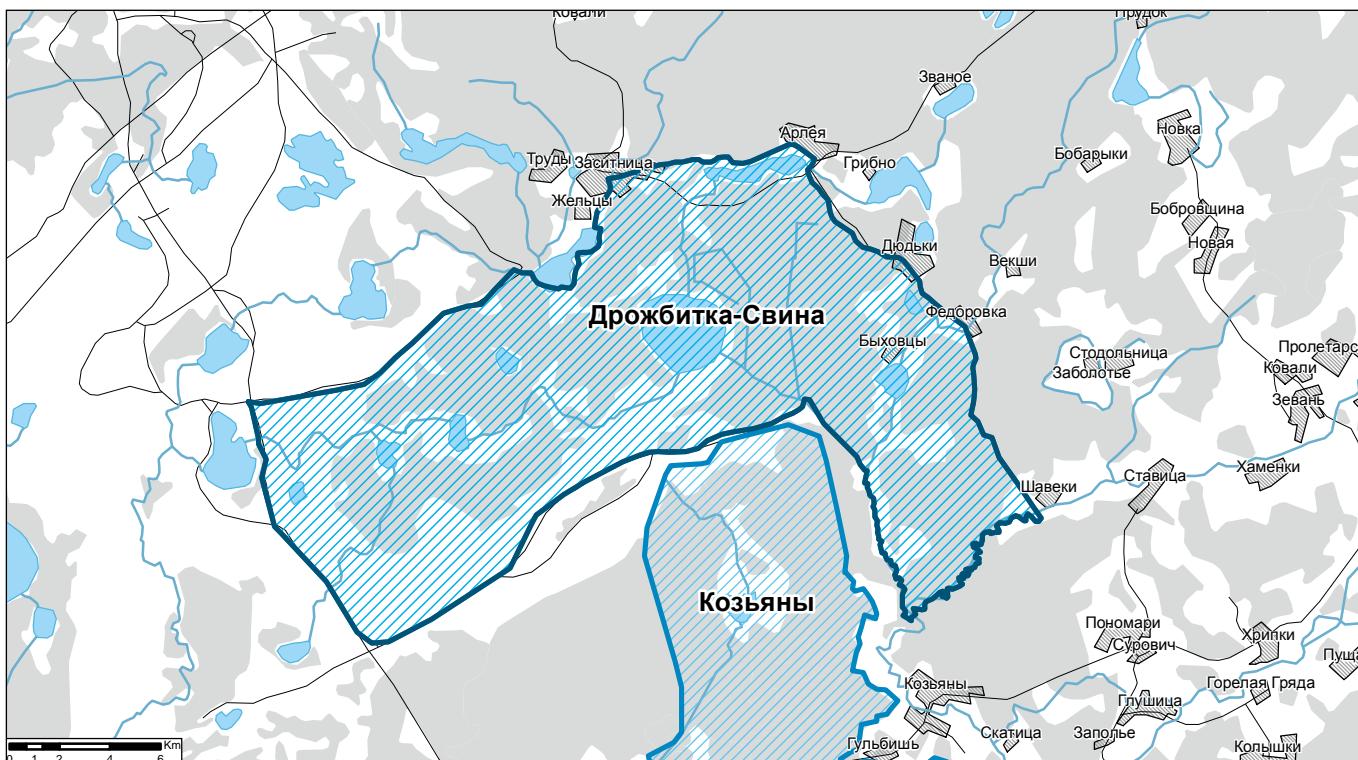
Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўяўляе сабой адзіны леса-балотны масіў, у якім сустракаюцца ўсе асноўныя тыпы прыродных супольніцтваў, характэрных для Беларускага Паазер'я. У арніталагічных адносінах яна ўяўляе каштоўнасць як натуральны рэзерват рэдкіх відаў, занесеных ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь і маючых міжнародны ахоўны статус. З прыродаахоўнага пункту гледжання найбольшы інтарэс выклікае масіў нізінных балот, які цягнуцца ўздоўж рэчывы ракі Дражбіткі. Практычна ўсе балоты такога тыпу ў рэгіёне былі асушаны ў сярэдзіне дваццатага стагоддзя. Тут пераважаюць адкрытыя асаковыя і маннікавыя асацыяцыі. На поўдні да ўгоддзя пры-

мыкае рэспубліканскі ландшафтны заказнік «Казьянскі», які мае статус ТВП.

Рэльеф мазаічны: з мацерыковымі дзюнамі, камамі, озавымі градамі і шматлікімі азёрамі, звязанымі між сабой вялікай колькасцю рэк, ручаёў і пратокаў. Па структуры расліннага покрыву тэрыторыя з'яўляецца пераважна лясной. Пераважаюць хваёвыя, яловыя і дробналісцевыя (асінавыя, чорнаалешнікавыя, шэраалешнікавыя, барадаўчатабарозавыя і пушчыстабарозавыя) лясы.

Самае буйное возера ўгоддзя – Балныра (плошча 2,7 км²) – праточнае, дыстрофнага тыпу, з глыбінямі да 4 м, моцна зарастае вадзяной і

прыбярэжнай расліннасцю. Возера забяспечвае асноўныя рэкі ўгоддзя – Држбітку і Свіну. З ракой Свінай возера злучана каналам, пабудова якога ў канцы 1980-х гадоў прывяла да значнага зніжэння як узроўню самога возера, так і ўзроўню грунтовых вод на суседніх тэрыторыях.

Угоддзе моцна забалочана. Балоты прадстаўлены ўсімі трыма тыпамі, гразкія, большую частку года залітыя вадой, цяжкапраходныя. Пераважаюць пераходны і нізінны тыпы балот, якія ў асноўным і вызначаюць гідралагічны рэжым угоддзя.

Флора ўгоддзя з'яўляецца тыповай для поўначы Беларусі. Увогуле тут пераважаюць барзальныя фларыстычныя элементы.

На сучасным этапе асноўнай формай выкарыстання гэтай тэрыторыі з'яўляецца вядзенне лясной гаспадаркі. У сувязі з тым, што мясцовасць моцна забалочана, а дарожная сетка амаль адсутнічае, высечка лесу тут вядзецца толькі на сухіх узвышшах.

Лясы і балоты ўгоддзя выкарыстоўваюцца для палявання, а шматлікія азёры – для прамысловага і аматарскага рыбалоўства. Мясцовае насельніцтва збірае тут грыбы і ягады, лекавыя расліны.

Асноўныя біятопы

Балоты – 45%, лясы – 45%, азёры – 5%, іншыя землі – 5%.

Птушкі

Усяго на тэрыторыі патэнцыяльнай ТВП вызначана 13 відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь, – вялікі бугай *Botaurus stellaris*, чорны бусел *Ciconia nigra*, скапа *Pandion haliaetus*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*, малы арлець *Aquila pomarina*, арло-маркут *Aquila chrysaetos*, пардва *Lagopus lagopus*, шэры журавель *Grus grus*, пугач *Bubo bubo*, балотная сава *Asio flammeus*, жоўтагаловы дзяцел *Picoides tridactylus*, сярэдні *Numenius phaeopus* і вялікі *Numenius arquata* кулёны.

Іншыя групы жывёл

Спалучэнне адкрытых прастораў, ліставых і хвойных маладнякоў, балот рознага тыпу і цяжкадаступных град па балотах вызначае багаты фаўністычны склад гэтай тэрыторыі. З капытных тут найбольш шматлікая казуля *Capreolus capreolus*, звычайны лось *Alces alces* і дзік *Sus scrofa*. Берагі рэк і меліяратыўных каналаў насяляюць норка амерыканская *Mustela vison* і выдра *Lutra lutra*. У пойменных угоддзях сустракаецца яно-тападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*, радзей – барсук *Meles meles*. Багатая харчовая база стварае спрыяльныя ўмовы для вайка *Canis lupus*, зрэдку адзначаецца рысь *Lynx lynx*. У рэках і азёрах шматлікі бабёр рачны *Castor fiber*. Гэтае ўгоддзе з'яўляецца адной з нямногіх ТВП, дзе пастаянна жыве буры мядзведзь *Ursus arctos*. Усё гэта характарызуе тэрыторыю яшчэ і як важны натуральны рэзерват рэдкіх і гаспадарча каштоўных млекакормячых Беларусі.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, асак заліўная *Carex paupercula*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, вярба лапландская *Salix lapponum*, бяроза нізкая *Betula humilis*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, які таксама ахоўваецца згодна Бернскай канвенцыі.

Пагрозы

- Найбольшую пагрозу біялагічнай разнастайнасці ТВП уяўляюць вынікі дзейнасці ваеннага палігона, высечка лесу, гідрамелярацыя і пажары;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2010)	Крытэрыі ТВП
Вялікі бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10 с	2005–2010	Д		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10–15 п	2005–2010	Д	↔	B2
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	2 п	2005–2010	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2005–2010	Д		
Арло-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	3 п	2012	Д		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	гн	+	2005–2010	П		
Арло-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн	1 п	2005–2010	Д	↔	
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	5 п	2005–2010	Д		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	5 п	2005–2010	Д		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	20–30 с	2005–2010	Э		A1
Драч <i>Crex crex</i>	гн	20 с	2005–2010	Д		
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	+	2005–2010	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	10 п	2005–2010	Э		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1 п	2005–2010	Д		
Даўгахвостая кугакаўка <i>Strix uralensis</i>	гн	5 п	2005–2010	Э		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	1 п	2005–2010	П		
Сыч-сіпель <i>Athene noctua</i>	гн	5 п	2005–2010	Д		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	6 п	2005–2010	Э		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	5 п	2005–2010	Э		

- раней ва ўсходняй частцы тэрыторыі знаходзіўся ваенны палігон. Каб забяспечыць яго існаванне, большая частка лясоў была высечана, населеныя пункты знесены, а людзі, якія там жылі, пераселены. Зараз палігон закрыты, а землі перададзены Міністэрству лясной гаспадаркі;
- гідрамеляратыўныя работы ў межах патэнцыяльнай ТВП праводзіліся ў 70-я гады мінулага стагоддзя, а ў 90-я гады паміж возерам Балныра і ракой Свінай быў пракапаны канал. Гэта прывяло да падзення ўзроўню вады ў возеры, змяншэння стоку па рацэ Држбітцы, што адбілася і на стане возера Дрогава, праз якое яна працякае. Зніжэнне ўзроўню грунтовых вод на нізінным балоце, якое прылягае да ракі, узмацніла працэс яго зарастання, а месцамі прывяло да поўнай змены раслінных фармацый.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання гэтага ўнікальнага прыроднага комплексу неабходна стварыць рэспубліканскі ландшафтны заказнік.
- Неабходна таксама распрацаваць план кіравання з акцэнтам на аднаўленне гідралагічнага рэжыму і рэгуляванне гаспадарчай дзейнасці. Патэнцыяльна ўгоддзе можна выкарыстоўваць для развіцця экалагічнага турызму.

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Жураўлёў Д.В., Іваноўскі У.В., Скурато-віч А.М.

Складальнік: Іваноўскі У.В.

Пойма Львы (L'va floodplain)

Крытэрыі: А1

Код: BY030

Геаграфічныя каардынаты: 51,90242° N 27,09894° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Столінскі раён

Плошча: 16 854 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае. Плануецца стварэнне ландшафтнага заказніка «Пойма Львы»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя знаходзіцца на поўдні Беларусі і ахоплівае паўночна-ўсходнюю частку буйнога леса-балотнага масіву ў басейне ракі Львы. Мае вялікае значэнне для захавання драпежных птушак, такіх як вялікі арлец і палявы лунь.

Short summary

The IBA is located in the south of Belarus and covers the north-eastern part of a vast forest and wetland tract in the L'va river basin. It plays a great role for the conservation of raptors such as Greater spotted eagle and Hen harrier.

Краткая характеристика

Территория находится на юге Беларуси и охватывает северо-восточную часть большого лесо-болотного массива в бассейне реки Львы. Играет большую роль для сохранения хищных птиц, таких как большой подорлик и полевой лунь.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ахоплівае паўночна-ўсходнюю частку буйнога леса-балотнага масіву ў басейне ракі Львы. У 1970–1980-я гады значныя плошчы забалочаных зямель па перыметры масіву былі асушаны і развораны, а ў цэнтральнай частцы пабудавана буйная гідрамелярацыйная сістэма, што прывяло да моцнай антрапагеннай трансфармацыі прыродных комплексаў. Тым не менш тэрыторыя не страціла свайго значэння ў якасці рэзервату рэдкіх і пагражаемых відаў птушак. На найменш трансфармаваным участку ў нізоўях ракі Львы на плошчы 3200 га, дзе выяўлена вялікая група ахоўваемых у Беларусі жывёл і раслін, мяркуецца стварыць ландшафтны заказнік. З поўдня да ўгоддзя прымыкае рэспубліканскі ландшафтны заказнік «Альманскія балоты», які з'яўляецца адначасова ТВП і Рамсарскай тэрыторыяй.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дападатнае ацэнкі Тэндэнцыя (2005–2010)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2005–2010	П	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	+	2005–2010	П	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	+	2005–2010	П	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	+	2005–2010	П	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	5 п	2005–2010	Д ↔	A1
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	9 п	2005–2010	П	B2
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	+	2005–2010	П	
Вялікі грызук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2005–2010	П	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	+	2005–2010	П	
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2005–2010	П	
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн	+	2005–2010	П	

Аснову раслінных фармацый складаюць ліставыя забалочаныя лясы, якія па пакатых градах замяшчаюцца хвойнікамі. Большая іх частка прама альбо ўскосна панесла страту ад меліярацыі і зараз істотна трансфармавана. Уздоўж рэчышча Львы прасягаюцца забалочаныя асаковыя і трысняговыя, радзей разнатраўна-злакава-асаковыя поймавыя лугі і балоты.

Найбольш буйны вадацёк, рака Льва, працякае ў цэнтральнай частцы ўгоддзя. Рэчышча яе звлістае, месцамі ўтварае старыцы і затокі. Пакатныя берагі моцна забалочаны. Шырыня рэчышча – 10–25 м, глыбіня – 0,7–2 м. Балоты прадстаўлены ўсімі трыма тыпамі, дамінуюць поймавыя нізінныя балоты.

Раней на гэтай тэрыторыі знаходзіўся ваенны палігон, і гаспадарчая дзейнасць практычна не вялася. У канцы 1990-х гадоў землі былі перададзены Столінскаму лягасу. Асноўная форма сучаснага выкарыстання тэрыторыі – вядзенне лясной гаспадаркі. На меліяраваных землях і часткова на натуральных поймавых лугах вядзецца сенакашэнне і выпас жывёлы. Жыхары навакольных населеных пунктаў займаюцца ва ўгоддзі паляваннем і рыбнай лоўляй.

Асноўныя біятопы

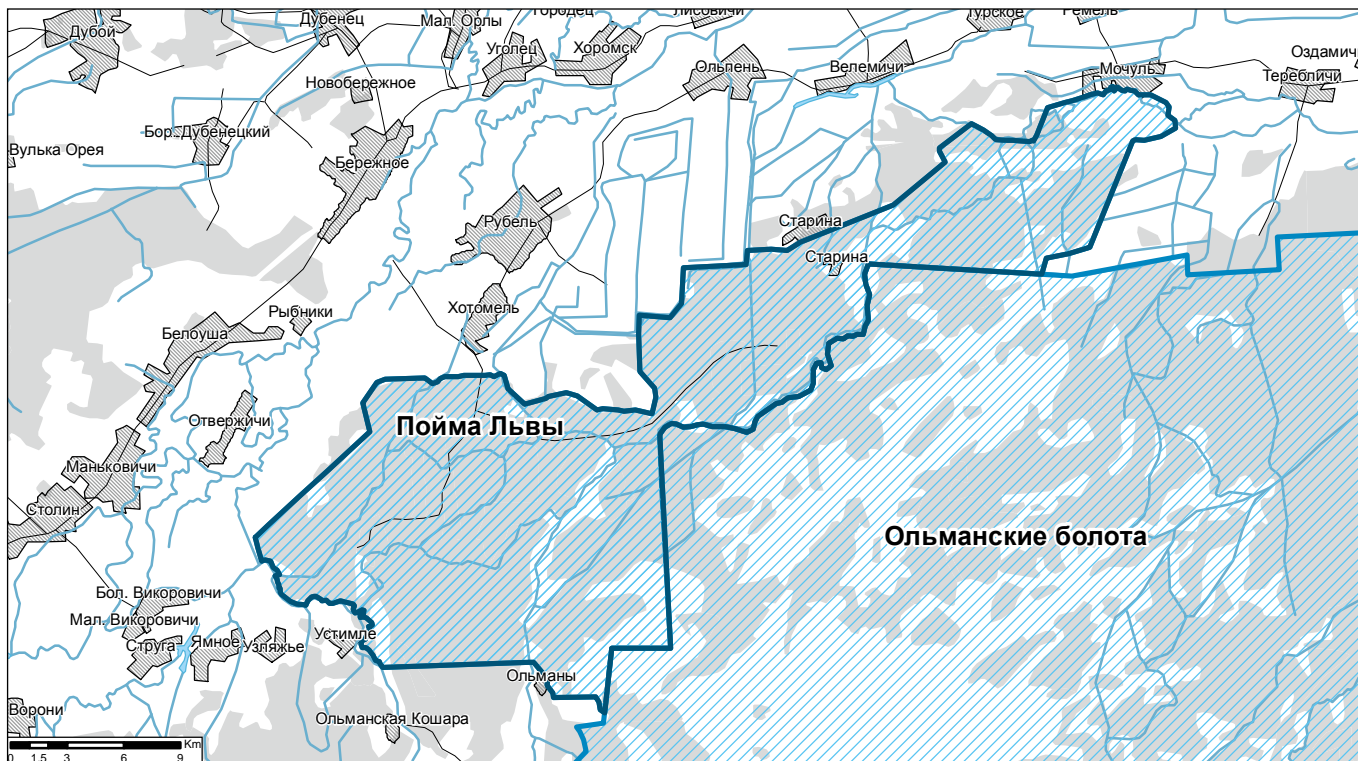
Лясы – 85%, сельскагаспадарчыя ўгоддзі – 5%, балоты пераходныя – 10%.

Птушкі

На ТВП адзначана гнездаванне глабальна пагражаемага віду драпежных птушак – вялікага арляца *Aquila clanga*. З ахоўваемых у Беларусі птушак тут гняздуюцца палявы лунь *Circus cyaneus*, арол-вужаед *Circaetus gallicus*, малы арлец *Aquila pomarina*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*. Ва ўгоддзі знойдзена некалькі такоў дубальта *Gallinago media*, даволі звычайныя чорны бусел *Ciconia nigra*, шэры журавель *Grus grus*, пугач *Bubo bubo*, вялікі грызук *Limosa limosa*, беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*, белая блакітніца *Parus cyanus*.

Іншыя групы жывёл

З занесеных у Чырвоную кнігу млекакормячых тут жывуць барсук *Meles meles* і арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, адзначаны перыядычныя заходы рысі *Lynx lynx*.

Колькасць капітных невысокая. З пушных звяроў толькі лісіца *Vulpes vulpes* і янотападобны сабак *Nyctereutes procyonoides* распаўсюджаны па тэрыторыі адносна раўнаважна. Астатнія віды сустракаюцца ў асноўным у больш багатых і прадуктыўных поймавых лясах. Рака Льва і старычныя азёры заселены бабром *Castor fiber* і андатрай *Ondatra zibethica*.

Герпетафаўна ўключае 8 відаў зямнаводных і 5 відаў паўзуноў. З ахоўваемых у Еўропе рэптылій адзначана балотная чарапах *Emys orbicularis*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: касач сібірскай *Iris sibirica*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, асака ценявая *Carex umbrosa*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, сальвінія плаваючая *Salvinia natans*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, расіца прамежкавая *Drosera intermedia*.

Пагрозы

- Асноўнымі неспрыяльнымі фактарамі, якія ўздзейнічаюць на натуральныя прыродныя супольніцтвы тэрыторыі, з'яўляюцца змяненні гідралагічнага рэжыму, пажары і высечкі лясоў;
- змяненні гідралагічнага рэжыму. Практычна ўсе балоты, якія прылягаюць да ляснага масіву з поўначы, асушаны і пераўтвораны ў

польдэрныя сістэмы. Негатыўна адбілася на стане прыродных комплексаў і будаўніцтва гідрамеліярацыйнай пляцоўкі ў цэнтральнай частцы леса-балотнага масіву. Узровень грунтовых вод на участках лясоў, прылягаючых да меліярацыйных сістэм, парушаны, што прыводзіць да іх дэградацыі;

- пажары на тэрыторыі леса-балотнага масіву з'яўляюцца вынікам асушэння прылягаючых зямель. У засушлівых гады пажары ахопліваюць значныя тэрыторыі, што і адбылося ў 2002 годзе;
- высечкі лесу вядуцца без уліку прыродаахоўнай значнасці тэрыторыі. У выніку скарачаюцца плошчы асабліва каштоўных старых шыракалістых і хваёва-шыракалістых лясоў, часта высыкаюцца участкі ў месцах гнездавання рэдкіх відаў драпежных птушак.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання прыродных комплексаў угоддзя неабходна стварэнне рэспубліканскага ландшафтнага заказніка ў найбольш вартасным участку ляснага масіва, а на астатняй частцы тэрыторыі трэба ўзяць пад ахову месцы гнездавання вялікага арляца і іншых ахоўваемых відаў жывёл і раслін.

Крыніцы інфармацыі

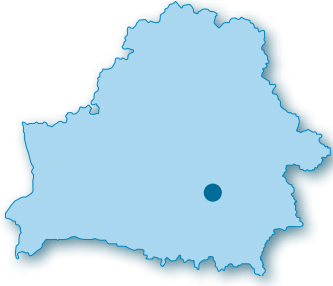
Скарбы прыроды Беларусі (2005 г.)

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Абрамчук А.В.

Складальнік: Дамброўскі В.Ч.

Пойма Пцічы (Pcič floodplain)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY031

Геаграфічныя каардынаты: 52,58179° N 28,7490° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Акцябрскі раён; Магілёўская вобласць, Глускі раён

Плошча: 12 241 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: цэнтральная частка тэрыторыі – біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння «Акцябрскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя прадстаўлена поймай р. Пцічы са старыцамі, пратокамі і балотамі. Мае значэнне для захавання вялікага арляца.

Short summary

The area comprises the floodplain of the Pcič river with former river-beds, creeks and wetlands. It is important for the conservation of Greater spotted eagle.

Краткая характеристика

Территория представлена поймой р. Птичи со старицами, протоками и болотами. Имеет значение для сохранения большого подорлика.

Агульнае апісанне

ТВП размешчана ў паўднёва-ўсходняй частцы Беларусі ў 5 км на захад ад г.п. Акцябрскі. Уключае пойму ракі Пцічы на працягу больш за 70 км. Цэнтральная частка ТВП – біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння «Акцябрскі».

Пойма р. Пцічы са старыцамі, пратокамі і забалочанымі ўчасткамі з комплексам водна-балотнай расліннасці і фаўны захавалася ў натуральным стане і з'яўляецца каштоўным прыродным тэрытарыяльным комплексам. Рэчышча р. Пцічы, асноўнай воднай артэрыі ТВП, моцна звільстае, вольна меандруе, разгалінаванае пратокамі, утварае затпляемыя і парослыя чаротам выспы. Рэчышча зарастае воднай расліннасцю, пераважна ля берагоў, на асобных участках па ўсёй шырыні. Даліна ракі шырынёй 2–5 км.

У межах ТВП расце больш за 500 відаў вышэйшых сасудзістых раслін, у тым ліку 17 відаў дрэў. Ва ўзроставым складзе дрэвастояў значная доля стараўзроставых лясоў. Сярод хвойнікаў і дуброў выяўлены дрэвастой ўзростам 140 гадоў, сярод ельнікаў і ясеннікаў – 110 гадоў. Аднак у лясах можна сустрэць і асобныя дрэвы дуба і елкі ўзростам да 200 гадоў. Чорнаалешнікі складаюць каля паловы ад усёй плошчы лясоў.

Гаспадарчае выкарыстанне: лясная і сельская гаспадарка; сельскагаспадарчыя ўгоддзі прадстаўлены галоўным чынам сенажацямі і пашамі. Прамысловыя прадпрыемствы і населеныя пункты ў граніцах ТВП адсутнічаюць.

Асноўныя біятопы

Лугі – каля 30%, хмызнякі і рэдкалессе – каля 35%, лясы – каля 25% (у тым ліку: чорнаалешнікавыя – 13%), балоты – каля 7%, рэкі і іх узбярэжжы – 3%.

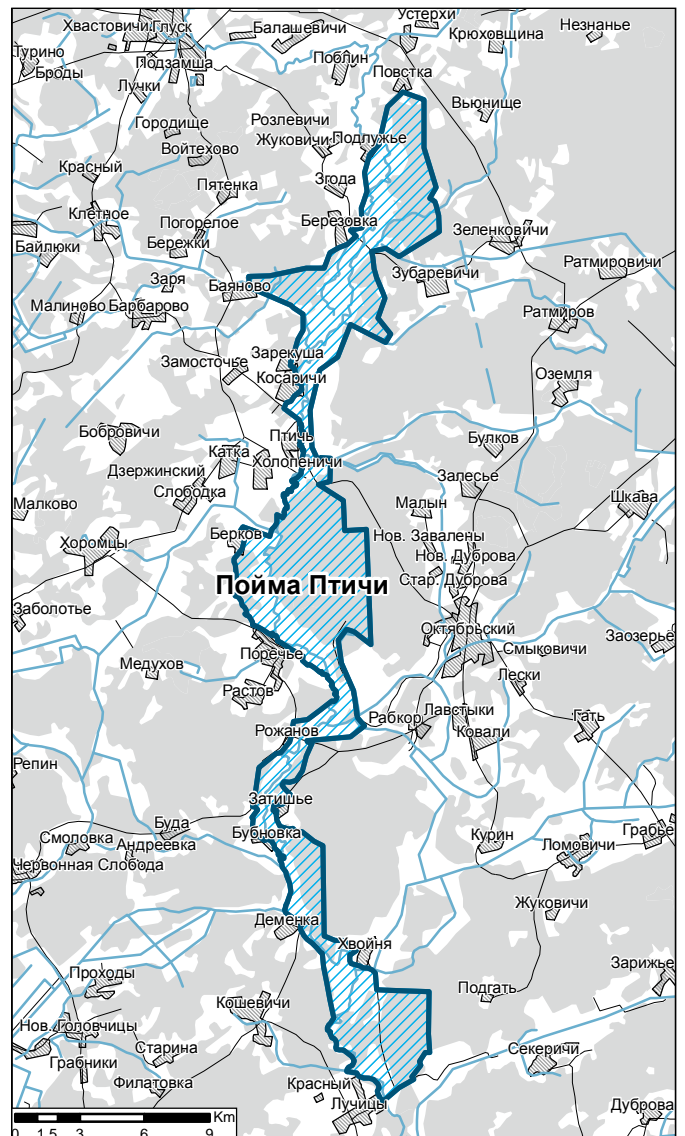
Птушкі

Сярод птушак ТВП пераважаюць віды, якія адзначаны на гнездванні. Дакладна гняздзіцца 120 відаў, 3 віды верагодна гняздзіцца, 7 відаў рэгулярна наведваюць дадзеную тэрыторыю, пераважна ў пошуках корму.

Тэрыторыя мае значэнне для захавання некалькіх пар вялікага арляца *Aquila clanga*.

Іншыя групы жывёл

На тэрыторыі ТВП адзначана 32 відаў рыб, 8 відаў амфібіяў, 5 – рэптылій, 43 – звяроў.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцы (2003–2014)	Крытарый ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	20–25 с	2003–2010	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	2–5 п	2003–2014	Э		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1–3 п	2003–2010	Э		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	2 п	2010	Д	↓ A1	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	1–5 п	2003–2010	Э		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2003–2010	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	2–5 п	2003–2010	Э		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	10–15 п	2003–2014	Э		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2003–2010	П		
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн?	+	2003–2010	П		

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, баранец звычайны *Huperzia selago*, чараўнік

зеленакветкавы *Platanthera chlorantha*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, чубатка прамежкавая *Corydalis cava*.

Пагрозы

- Негатыўнае ўздзеянне асушальнай меліярацыі на прылягаючыя ўчасткі поймы, дэградацыя лясных фітацэнозаў у зоне яе ўздзеяння;
- значнае ўзмацненне фактару неспакою падчас веснавых паляванняў;
- браканьерства;
- негатыўны ўплыў прыбярэжных населеных пунктаў, якія знаходзяцца каля поймы ракі: забруджванне бытавымі адходамі, вытопванне і рудэралізацыя расліннага покрыва, узрастанне драпежніцкага і канкурэнтнага прэсу сінантропных і хатніх жывёл.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Не праводзіць меліярацыйных мерапрыемстваў у пойме р. Пцічы.
- Забарона веснавога палявання, асабліва ў межах заказніка. Выдзяленне зон пакою.

Крыніцы інфармацыі

Научное и технико-экономическое обоснование создания Республиканского биологического заказника «Октябрьский», Минск, 2000 г.

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В. Ч., Левы С. В., Скуратовіч А. М.

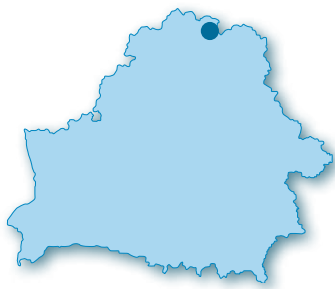
Складальнік: Дамброўскі В. Ч.

Рака Пцічы. Фота Сямёна Левага

Лебядзіны мох (Liebiadziny moch)

Крытэрыі: B2

Код: BY032

Геаграфічныя каардынаты: 55,76662° N 29,24332° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Полацкі і Расонскі раёны

Плошча: 25 895 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці

Кароткая характарыстыка

Угоддзе ўяўляе сабой леса-балотны масіў на плоскай водападзельнай раўніне са шматлікімі азёрамі. «Лебядзіны мох» з'яўляецца асабліва важным для захавання скапы.

Short summary

This area is a wetland forest tract located on a flat interfluvial plain with numerous lakes. Liebiadziny Moch is particularly important for the conservation of Osprey.

Краткая характеристика

Угодье представляет собой лесо-болотный массив на плоской водораздельной равнине с многочисленными озерами. «Лебединый мох» является особенно важным для сохранения скопы.

Агульнае апісанне

Угоддзе ўяўляе сабой адзіны леса-балотны масіў на плоскай водападзельнай раўніне. Рэльеф на поўначы і на паўночным захадзе ўскладнёны шматлікімі мацерыковымі дзюнамі.

Па структуры расліннага покрыва тэрыторыя з'яўляецца пераважна лясной. Тут растуць хваёвыя, яловыя, асінавыя, алешнікавыя і бярозавыя лясы. Прыродаахоўную каштоўнасць тэрыторыі прыдаюць вялікія масівы верхавых балот з градава-мачажыннымі комплексамі і маляўнічымі азёрамі, а таксама парослыя хвоямі дзюны. Забалочаныя нізіны пакрытыя яловымі і дробналісцевымі лясамі. Поймы рэк параслі лазнякамі і алешнікамі.

У складзе флоры ўгоддзя адзначана 10 відаў раслін, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Акрамя гэтага, тут сустракаецца пływунец прамежкавы *Utricularia intermedia*, занесены ў Спіс прафілактычнай аховы Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь.

Сярод балот пераважаюць верхавыя і пераходныя. У поймах рэк і па перыферыі верхавых балот знаходзяцца ўчасткі балот нізіннага тыпу. Сярэдняя глыбіня тарфяной залежы складае 0,5–2 м.

Гідралагічная сетка добра развіта і прадстаўлена вялікай колькасцю малых рэк і азёр. Найбольш буйныя рэкі – Дрыса і яе прытокі Вядзеціца і Марынец. Поймы гэтых рэк моцна забалочаны, шырыня рэчышчаў складае 2–4 м, глыбіня – 0,5–1,5 м, берагі нізкія, гразкія. На тэрыторыі ўгоддзя знаходзіцца больш за 20 азёр, самае буйное з якіх – Вядзета.

Паколькі тэрыторыя доўгі час выкарыстоўвалася ў якасці ваеннага палігона, жыхароў населеных пунктаў, якія жылі тут раней, адсялілі, а самі населеныя пункты знеслі. Гэта абумовіла практычна поўную адсутнасць у межах палігона сельскагаспадарчых зямель. Асноўнае сучаснае выкарыстанне тэрыторыі – вядзенне лясной гаспадаркі. Леса-балотныя ўгоддзі выкарыстоўваюцца таксама і для палявання. На шматлікіх дробных азёрах вядзецца аматарская лоўля рыбы, а на азёрах Вядзета і Глыбочына – прамысловае рыбалоўства. У лясках мясцовае насельніцтва збірае грыбы і ягады, лекавыя расліны.

Асноўныя біятопы

Лясы (пераважна хваёвыя) – 55%, балоты верхавыя – 37%, азёры – 7%, іншыя землі – 1%.

Птушкі

Высокая мазаічнасць ландшафтаў і цяжкадаступнасць угоддзя вызначаюць яго багатую фаўністычную разнастайнасць. Лебядзіны мох з'яўляецца важным месцам гнездавання для цэлага шэрагу рэдкіх і ахоўваемых птушак. Усяго адзначана 157 відаў.

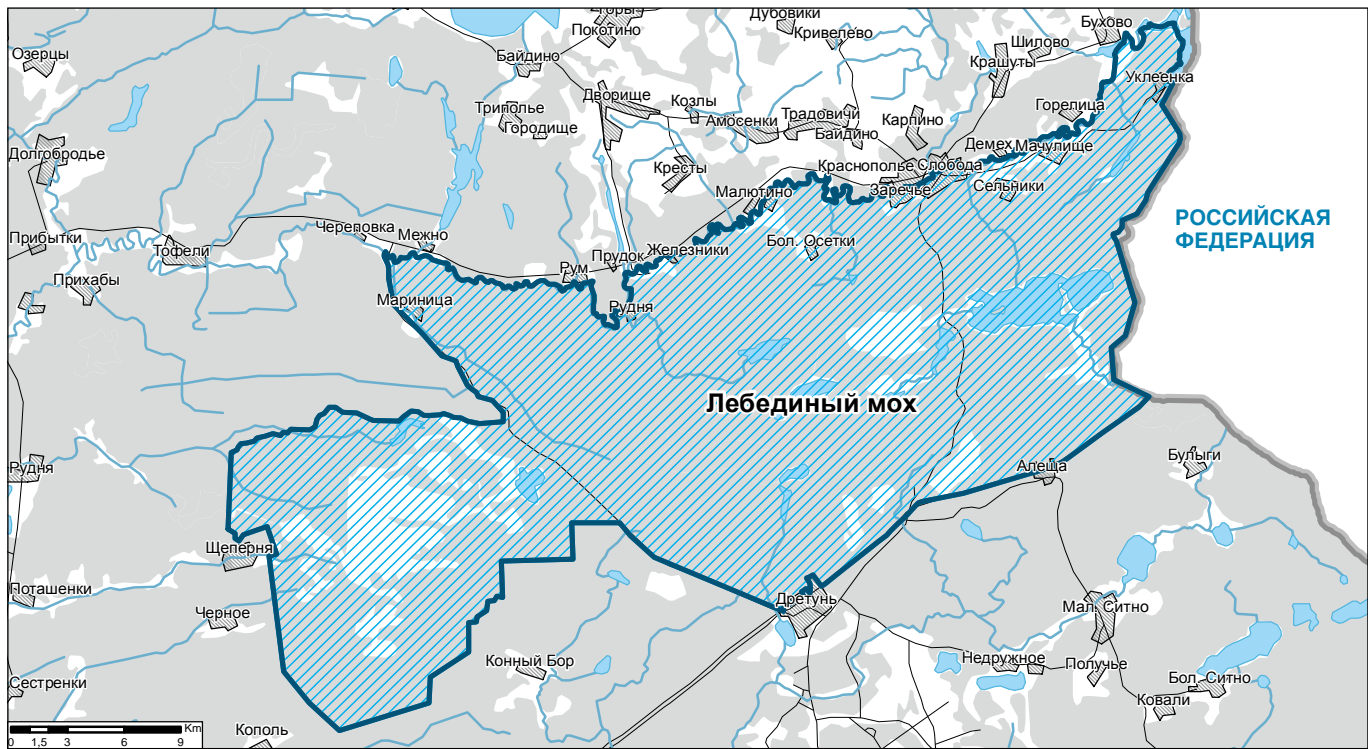
З птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь, на гнездаванні адзначаны чорнаваллёвы гагач *Gavia arctica*, вялікі бугай *Botaurus stellaris*, чорны бусел *Ciconia nigra*, скапа *Pandion haliaetus*, малы арлец *Aquila pomarina*, арол-маркут *Aquila chrysaetos*, пардва *Lagopus lagopus*, шэры журавель *Grus grus*, дубальт *Gallinago media*, залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*, сярэдні *Numenius phaeopus* і вялікі *Numenius arquata* кулёны, вялікі грыцук *Limosa limosa*, пугач *Bubo bubo*, балотная сава *Asio flammeus*, вераб'іны сычык *Glaucidium passerinum*, жоўтагаловы дзяцел *Picoides tridactylus*. Балота Лебядзіны мох мае вялікае значэнне як аднаўленчы цэнтр глушца *Tetrao urogallus*: тут яшчэ не рэдкасць такі, на якіх збіраюцца па 20 і больш птушак.

Іншыя групы жывёл

Найбольш звычайныя прадстаўнікі капытных – лось *Alces alces*, дзік *Sus scrofa* і казуля *Capreolus capreolus*. З буйных драпежнікаў адзначаны лісіца *Vulpes vulpes* і воўк *Canis lupus*, даволі шматлікі янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*. З куніцавых з высокай шчыльнасцю жывуць куніца лясная *Martes martes*, норка амерыканская *Mustela vison*, ласка *Mustela nivalis*, гарнастай *Mustela erminea*. У рэках і азёрах сустракаецца выдра *Lutra lutra*, шматлікі бабёр рачны *Castor fiber*. Гэта тэрыторыя – адно з нямногіх месцаў у Беларусі, дзе пастаянна жывуць рысь *Lynx lynx* і буры мядзведзь *Ursus arctos*, колькасць якіх, па дадзеных зімовых улікаў 2002 года, складала 5–7 і 4 асобіны адпаведна. Сустракаецца і барсук *Meles meles*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Насякомыя: караткакрылы мечнік *Conocephalus dorsalis*, лютка сібірская *Symptesta annulata braueri*, жужаль рашэцісты *Carabus cancellatus*, жужаль залацістаямачны *Carabus clathratus*, жужаль Менетрые *Carabus menetriesi*, жужаль бліскучы *Carabus nitens*, веснавы гнаевік

Geotrupes vernalis, чмель мохавы *Bombus muscorum*, чмель Шрэнка *Bombus schrenkii*, мурашка Форшлюнда *Formica forsslundi*, жаўтушка тарфянікавая *Colias palaeno*, блакітніца Алькон *Maculinea alcon*, вялікая шашачніца *Euphydryas maturna*, аксамітніца Юта *Oeneis jutta*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, касач сібірска *Iris sibirica*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, гідрыла кальчакавая *Hydrilla verticillata*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, мякатніца адналістая *Malaxis monophyllos*, асак заліваемая *Carex paupercula*, падвей стройны *Eryophorum gracile*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, пуханос альпійскі *Baeothryon alpinum*, вярба лапландская *Salix lapponum*, бяроза нізкая *Betula humilis*.

Пагрозы

- Асноўнымі неспрыяльнымі фактарамі з'яўляюцца высечкі лесу і лясныя пажары;
- высечкі лесу па прычынах высокай забалочанасці тэрыторыі і слаба развітой дарожнай сеткі носяць абмежаваны характар. Тым не менш захоўваецца пагроза высечкі старых лясоў па ўскраінах балот і градах, якія з'яўляюцца месцамі пражывання рэдкіх відаў жывёл;
- лясныя пажары уяўляюць сабой адзін з найбольш істотных фактараў пагрозы. Пажары на цяжкадаступных тарфяных балотах ў засушлівыя гады практычна немагчыма патушыць. Так, спякотным летам 2002 года на ўсходзе балотнага масіва Лебядзіны мох выгарэла каля 200 га лесу, а пажар на тарфяніку ўдалося патушыць толькі з пачаткам інтэнсіўных асенніх дажджоў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- З мэтай рэгламентавання гаспадарчай дзейнасці неабходна стварыць рэспубліканскі ландшафтны заказнік і распрацаваць шматгадовы план кіравання.

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).
 Научное и технико-экономическое обоснование объявления водно-болотного заказника местного значения «Лебединый мох» (2013).
 Асабістыя паведамленні: Іваноўскі У.В., Левы С.В., Скуратовіч А.М.

Складальнік: Іваноўскі У.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2013)	Крытэрыі ТВП
Чорнавалёвы ггагач <i>Gavia arctica</i>	гн	2–3 п	2005–2013	Д		
Вялікі бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	3–4 п	2005–2010	Д		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3–4 п	2005–2013	Д		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	5 п	2005–2013	Д	↔	B2
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	3 п	2013	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	5–6 п	2005–2013	Д		
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн	1 п	2005–2013	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	3 п	2013	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2005–2013	Д		
Сокал-дрымлюк <i>Falco columbarius</i>	гн	+	2013	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	5–6 п	2013	Д		
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	+	2005–2010	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2005–2010	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	+	2005–2013	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	+	2005–2010	П		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	+	2005–2013	П		
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	+	2005–2013	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	+	2005–2013	П		
Вялікі грызук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2005–2013	П		
Кулік-сялянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	+	2013	П		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	2 п	2013	Д		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	20–30 п	2013	Э		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	+	2005–2010	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	+	2005–2013	П		
Верабіны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	+	2005–2013	П		
Даўгахвостая кугайка <i>Strix uralensis</i>	гн	5–7 п	2005–2013	Д		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2005–2013	П		
Зімародак звычайны <i>Alcedo atthis</i>	гн	+	2013	П		

Лельчыцкая Убарць (Liel'šuskaļa Ubarc')

Крытэрыі: А1, А4і

Код: BY033

Геаграфічныя каардынаты: 51,74321° N 28,33262° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Лельчыцкі раён

Плошча: 4073 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі мясцовай біялагічнага заказнік «Лельчыцкае»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой пойменныя ўвільготненыя разнатраўныя лугі з зараснікамі хмызняку і трыснягу і мінеральныя астравы з лесам, размешчаныя на абодвух берагах р. Убарці. Тут захаваліся месцы гнезвання вялікага грыцука і вяртлявай чаротаўкі.

Short summary

The area comprises floodplain wet herb meadows overgrown with reed, as well as mineral islands with forests located at both banks of the Ubarc' river. The nesting sites of Black-tailed godwit and Aquatic warbler are still present there.

Краткая характеристика

Территория представляет собой пойменные увлажненные разнотравные луга с зарослями тростника и минеральные острова с лесом, расположенные по обоим берегам р. Уборти. Здесь сохранились места гнездования большого веретенника и вертлявой камышевки.

Агульнае апісанне

Угоддзе ўяўляе сабой мазаічны ўчастак поймы ракі Убарці з перавагай асаковых нізінных балот, які знаходзіцца ў наваколлі г.п. Лельчыцы.

Агульны выгляд тэрыторыі вызначаюць балоты, якія знаходзяцца ў асноўным у пойме Убарці і займаюць большую частку ўгоддзя. У складзе травяністай расліннасці дамінуюць асокі: вострая *Carex acuta*, завостраная *Carex acutiformis* і маннік вялікі *Glyceria maxima*.

Месцамі сустракаюцца монадомінантныя зараснікі трыснягу. Асобныя ўчасткі поймы і берагі меліяратыўных каналаў параслі лязняком. Ступень захмызненасці вар'іруе на розных участках ад 10 да 70%.

Уздоўж карэннага берага Убарці знаходзяцца ўзвышшы, занятыя мезаксерафільнымі лугамі, месцамі – рознаўзроставымі хваёвымі культурамі. У травяністым покрыве лугоў дамінуюць булаваносцавыя супольніцтвы, якія на паніжэннях замяняюцца муроўніцавымі. У многіх месцах праведзена пасадка сасны. Узрост пасадак вагаецца ад 3–5 да 50 гадоў. З пункту гледжання захавання флоры асабліва інтарэс уяўляе паўночная

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2004–2011)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	2–4 с	2006	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	мг	1500–2500 ас	2004	Э		А4і
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	+	2006	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	2–10 с	2006	Э		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	2–60 п	2004–2011	Д	↓	А1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2006	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	min 1 п	2004–2006	Э		
Вертлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	10 с	2004	Д		А1

частка балотнага масіву, дзе назіраецца надзвычай высокая мазаічнасць расліннага покрыва.

Гідралагічны рэжым нізіннага балота ў значнай меры парушаны. Пры паніжэнні ўзроўню вады ў рацэ праз сетку асушальных каналаў хутка падае і ўзровень вады на балоце. Выхад грунтовых вод на паверхню глебы адбываецца толькі ў асобныя гады.

Асноўнай формай гаспадарчай дзейнасці ў пойме з'яўляецца сенакашэнне. На адкрытых узвышшах пасецца жывёла. Ва ўсходняй частцы поймы, месцамі асушанай і асвоенай, вырошчваюць сеяныя травы і сельскагаспадарчыя культуры. Асобныя ўчасткі раней асушаных зямель выведзены са звароту і параслі рудэральнай расліннасцю.

Практычна ўся тэрыторыя выкарыстоўваецца ў якасці паляўнічых угоддзяў. Берагі Убарці – традыцыйнае месца летняга адпачынку жыхароў Лельчыц і іншых навакольных населеных пунктаў.

Асноўныя біятопы

Поймавыя ўвільгатненыя разнатраўныя лугі з зараснікамі хмызняку і трыснягу і мінеральнымі астравамі з лесам – 95%, рэкі і іх узбярэжжы – 3%, іншыя землі – 2%.

Птушкі

Нароўні з вяртлявай чаротаўкай *Acrocephalus paludicola* тут гняздуюцца і іншыя ахоўваемыя віды птушак: вялікі грыцук *Limosa limosa*, пугач *Bubo bubo*. У другой палове лета і восенню ўгоддзе мае вялікае значэнне як месца міграцыйных згуртаванняў шэрых жураўлёў *Grus grus*.

Іншыя групы жывёл

Ядро фаўністычнага комплексу ўтвараюць віды, экалагічна звязаныя з водна-балотнымі экасістэмамі. Па берагах Убарці і яе прытокаў звычайныя норка амерыканская *Mustela vison*, янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*, выдра *Lutra lutra*, у рэках і пойменных азёрах – бабёр *Castor fiber* і андатра *Ondatra zibethica*.

Багатая кармавая база прыцягвае сюды і буйных капытных жывёл.

З рэптылій тут адзначаны і ахоўваемы ў Еўропе і Беларусі від – балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: фіялка багнавая *Viola uliginosa*, шчыталіснік звычайны *Hydrocotyle vulgaris*. Фларыстычную каштоўнасць маюць і пойменныя дубровы па сухіх градах, у якіх адзначаны шэраг рэдкіх відаў раслін – пылюшнік просты *Thalictrum simplex*, пальчатакарэннік крывава-чырвоны *Dactylorhiza incarnata*, гарычка лёгачная *Gentiana pneumonanthe*.

Пагрозы

- Асноўнымі неспрыяльнымі фактарамі, якія ўздзейнічаюць на патэнцыяльную ТВП, з'яўляюцца асушальная меліярацыя, торфараспрацоўка навакольных зямель, нерацыянальнае сельскагаспадарчае выкарыстанне, зарастанне поймы хмызнякамі;
- асушальная меліярацыя. Гідралагічны рэжым балота парушаецца дрэнучай дзейнасцю меліярацыйных каналаў, пракладзеных непасрэдна па пойме;

Дубрава на Лельчыцкай Убарці. Фота Сямёна Левага

- зарастанне пойменных зямель і асабліва нізіннага балота хмызнякамі звязана са змяненнем характару і ступені гаспадарчай нагрукі на гэтай тэрыторыі. Раней сенакашэнне і выпас жывёлы праводзіліся практычна на ўсіх прыдатных для гэтага ўчастках. Зараз, калі ў рэгіёне створана вялікая колькасць пільдэрных сістэм, такая неабходнасць адпала. Працэс зарастання поймы паскараецца ў выніку змянення гідралагічнага рэжыму і перыядычных пажараў;
- торфараспрацоўка праводзілася на правабярэжным участку поймы ракі Убарці, які прымыкае непасрэдна да нізіннага балота. У наш час гэтыя землі закінуты, знаходзяцца на стадыі натуральнага зарастання і з'яўляюцца патэнцыяльным асяродкам узнікнення пажараў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Гэтыя адносна некранутыя фрагменты нізінных балот уяўляюць не сумненную каштоўнасць для захавання біялагічнай разнастайнасці рэгіёна. З мэтай іх аховы ў першую чаргу неабходна прыдаць угодзю статус ТВП і стварыць на гэтай тэрыторыі рэспубліканскі заказнік (альбо далучыць яе да праектуемага заказніка «Данілевіцкі»); правесці работы па аптымізацыі гідралагічнага рэжыму шляхам рэгулявання вады ў асушальных каналах і паўторнага забалочвання былой торфапляцоўкі.

Крыніцы інфармацыі

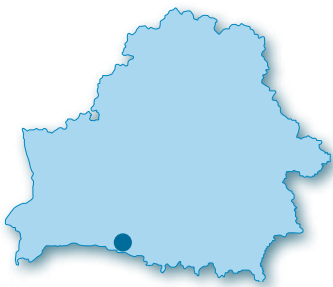
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Жураўлёў Д.В., Монгін Э.А., Скуратовіч А.М.

Складальнік: Левы С.В.

Балота Марочна (Balota Maročna)

Крытэрыі: B2, B3

Код: BY034

Геаграфічныя каардынаты: 51,810617° N 26,51528° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Пінскі і Столінскі раёны

Плошча: 12 713 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі водна-балотны заказнік рэспубліканскага значэння «Марочна» і біялагічны заказнік мясцовага значэння «Ступскае».

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці, утворана ў 2005 годзе, Рамсарскае угоддзе (5845 га – 2012 г.), патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Балота Марочна – самае старажытнае балота Беларусі, частка трансгранічнага балотнага масіву на мяжы Украіны і Беларусі, адно з трох буйнейшых верхавых балот, якія захаваліся ў натуральным стане на Палессі пасля асушальнай меліярацыі. На ТВП сустракаецца арол-вужаед і звычайны ляляк.

Short summary

Balota Maročna is the oldest bogs in Belarus, forming a part of a bog tract located at the border of Ukraine and Belarus, one of three largest bogs that remained intact in Paliessie after the drainage melioration. Short-toed eagle and Nightjar are nest here.

Краткая характеристика

Болото Морочно – самое старое болото Беларуси, часть трансграничного массива на границе Украины и Беларуси, одно из трех крупнейших верховых болот, которые сохранились в естественном состоянии на Полесье после осушительной мелиорации. На ТВП гнездятся змеяед и обыкновенный козодой.

Агульнае апісанне

Балота Марочна – гэта трансгранічны балотны масіў на мяжы Украіны і Беларусі, адно з трох буйнейшых верхавых балот, якія захаваліся ў натуральным стане на Палессі пасля асушальнай меліярацыі. Гэта самае старажытнае балота Беларусі – яго фарміраванне пачалося каля 10 тысяч гадоў таму. Большасць балотных масіваў, якія знаходзяцца вакол яго, зараз асушана для здабычы торфу.

У цэнтральнай частцы Марочна – тыповае верхавое балота, якое знаходзіцца на водападзеле. У яго не ўпадае ніводнай рэчкі, і воднае забеспячэнне ажыццяўляецца за кошт атмасферных ападкаў. Амаль з усіх бакоў балота абкружана лясамі. Па яго краях размешчана некалькі масіваў унікальных старых ельнікаў. Іх каштоўнасць заключаецца ў тым, што яны уяўляюць сабой абасобленыя астравы на значнай адлегласці ад мяжы суцэльнага распаўсюджвання елкі. Ва ўсходняй і цэнтральнай частках балота знаходзіцца шэраг буйных парослых лесам мінеральных астравоў. Таўшчыня тарфяной залежы больш за 2 метры. Па перыферыі балотнага масіву пераважаюць пераходныя балоты.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцыі (2006–2012)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2006	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	4–6 п	2010–2012	Э	↔	B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2006	П		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	+	2006	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	+	2006	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	2–5 п	2010	Э		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	2–5 п	2010–2012	Э	↓	
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	350–500 с	2006	Э	↔	B3
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2006	П		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2006	П		

На большай частцы балота гідралагічны рэжым блізка да натуральнага – узровень грунтовых вод у гады з сярэдняй абводнёнасцю блізка да нуля, а яго ваганні складаюць + 20 см. У пачатку 1950-х гадоў на балоце было пракапана некалькі асушальных каналаў агульнай даўжынёй каля 20 км, якія да нашага часу паспяхова дрэннуюць балота. У паўночна-ўсходняй і паўночна-заходняй частках балота гідралагічны рэжым цалкам парушаны ў выніку здабычы торфу. У 2014 годзе межы заказніку Марочна змянілі, вылучаючы з яго складу каля 200 га для торфадазбычы.

У 1920–1930-я гады, па сведчаннях польскіх даследчыкаў, балота было пераважна адкрытым. Пасля пракладання каналаў яго пачало інтэнсіўна зарастаць балотнай хвойй, і ў наш час найбольш значныя для біразнастайнасці адкрытыя бязлесныя ўчасткі захаваліся ў паўднёва-ўсходняй і заходняй частках балотнага масіву.

У складзе флоры выяўлена 5 відаў дзеразы, 6 хвашчоў, 8 папаратнікаў, 3 голанасенных і 527 пакрытанасенных раслін.

Збор журавін на адным з буйнейшых журавіннікаў – балоце Марочна – з'яўляецца важнай крыніцай прыбытку для больш чым 5000 сем'яў, якія жывуць у навакольных вёсках.

Асноўныя біятопы

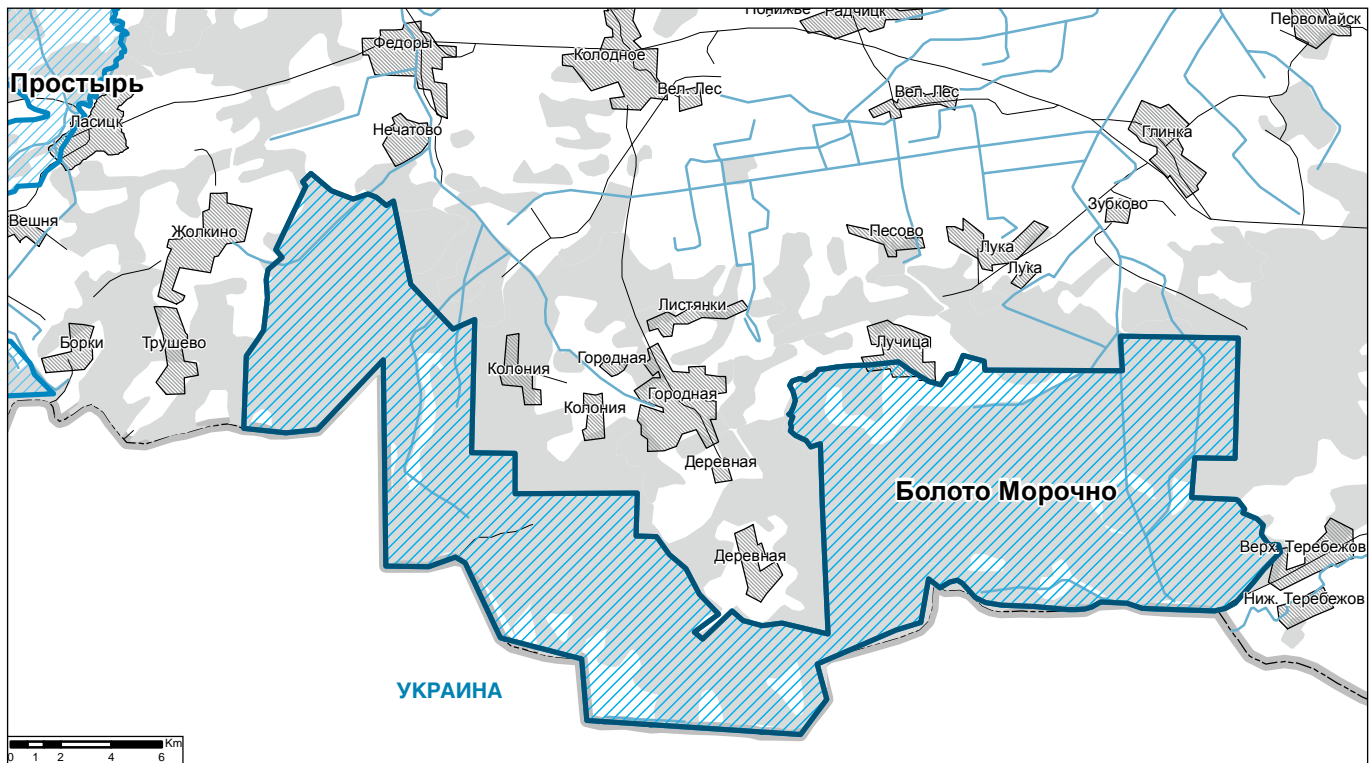
Верхавыя балоты – 50%, лясы (пераважна хваёвыя) – 45%, іншыя землі – 5%.

Птушкі

112 відаў птушак (100 відаў гняздуюцца, 12 адзначаюцца падчас міграцыі). Прыродаахоўная каштоўнасць угоддзя вызначаецца ў першую чаргу наяўнасцю на гнездаванні шэрагу рэдкіх і ахоўваемых відаў птушак, якія занесены ў нацыянальную Чырвоную кнігу і маюць высокі еўрапейскі ахоўны статус (SPEC): шэры журавель *Grus grus*, чорны бусел *Ciconia nigra*, палявы лунь *Circus cyaneus*, арол-вужаед *Circaetus gallicus*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus*, сокал-кабец *Falco subbuteo*, вялікі грыцук *Limosa limosa*, вялікі кулён *Numenius arquata*, беласпінны *Dendrocopos leucotos* і жоўтагаловы *Picoides tridactylus* дзятлы.

Іншыя групы жывёл

Адзначана 30 відаў млекакормячых, 7 – паўзуноў і 8 – земнаводных. У межах балотнага масіву і па яго перыферыі адзначаны амаль усе буйныя абарыгенныя капытныя – лось *Alces alces*, дзік *Sus scrofa* і казуля

Capreolus capreolus. Їх колькасць невысокая, што абумоўлена асаблівасцямі біяцэнатычнай структуры гэтай тэрыторыі. У ельніках, якія прымыкаюць да балота, адзначаны рэдкі для Палескага рэгіёна заяц-бяляк *Lepus timidus*. Такім чынам, тэрыторыя з'яўляецца адным з самых паўднёвых участкаў распаўсюджвання гэтага віду.

З ахоўваемых у Беларусі жывёл зарэгістраваны еўрапейская рысь *Felis lynx*, барсук *Meles meles*, балотная чарапаха *Emys orbicularis* і мядзianка *Coronella austriaca*. Даволі верагодным выглядае і пражыванне ў заказніку ахоўваемых відаў кажаноў, аднак даследаванні гэтай групы млекакормячых не праводзіліся.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: кадзіла сармацкае *Melittis sarmatica*, мнаганожка звычайная *Polypodium vulgare*, лікападыела заліваемая *Lycopodiella inundata*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, расніца прамежкавая *Drosera intermedia*, асака малакветкавая *Carex pauciflora*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, хамарбія балотная *Hammarbya paludosa*.

Пагрозы

- Асноўнымі неспрыяльнымі фактарамі, якія ўздзейнічаюць на натуральныя прыродныя супольніцтвы ўгоддзя, з'яўляюцца здабычка торфу, звязанае з ім змяненне гідралагічнага рэжыму, пажары і высечка лясоў;
- торфараспрацоўка і змяненне гідралагічнага рэжыму. З поўначы да ўгоддзя прымыкае ўчастак торфапрадпрыемства «Глінка». Торфапляцоўка непасрэдна мяжуе з ТВП, акрамя таго, у бліжэйшы час, згодна з пастаўленнем Савета міністраў, да яго плануецца далучыць яшчэ дзве пляцоўкі агульнай плошчай каля 200 га, памяншаючы плошчу заказніка Марочна і ТВП;
- глыбіня меліярацыйных каналаў па перыметры торфараспрацоўкі складае 3–3,5 м, шырыня – 4,0–5 м. У вясенне-летні перыяд узровень вады ў іх на 2,5 м ніжэй паверхні глебы;
- асушэнне тэрыторыі ў выніку работы торфапрадпрыемства прывяло да цэлага шэрагу адмоўных вынікаў: на плошчы каля 500 га адбылася замена асакова-сфагнавых асацыяцый верасовымі; на ўсім балотным масіве значна знізілася колькасць цецерыка; амаль цалкам зніклі калоніі вялікага кулёна (у 1980 г. – 45 пар, у 2003 г. – 3 пары); на парушанай тэрыторыі зніклі ахоўваемыя віды птушак – шэры журавель, малы арлец і арол-вужаед, звычайныя ў аналагічных натуральных

біятопах на поўдні масіва; на трансфармаваных участках практычна цалкам зніклі рэліктавыя травяністыя асацыяцыі шэйхцэрыі балотнай і чаротніка беллага, а таксама рэдкая і ахоўваемая ў Беларусі асака малакветкавая, у той час як у натуральных балотных біятопах яны паранейшаму сустракаюцца.

Асабліва моцна дэградзірвала балотная расліннасць у 100-мятровай паласе ўздоўж торфапляцоўкі. Высыханне верхняга слою глебы месцамі прывяло да ўтварэння адкрытых, цалкам пазбаўленых травяністай расліннасці ўчасткаў;

- высечка лясоў. Высокаўзроставыя лясы, перспектыўныя ў сэнсе высечкі, размешчаны альбо па перыферыі балотнага масіва, альбо па астравах сярод балота. Гэтыя лясы з'яўляюцца рэзерватамі для цэлага шэрагу рэдкіх відаў жывёл і раслін, што неабходна ўлічваць пры вядзенні гаспадарчай дзейнасці;
- пажары на тэрыторыі балотнага масіва адносяцца да адной з найбольш істотных пагроз. За апошнія дзесяцігоддзі яны ўзніклі тут даволі рэгулярна і ахоплівалі плошчы ў некалькі соцень гектараў. Пажары прывялі да высыхання сасны на балоце, месцамі да парушэння наглебавага покрыва, і, адпаведна, да зніжэння біялагічнай разнастайнасці. Асноўная прычына узнікнення тарфяных пажараў – зніжэнне узроўню грунтовых вод.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Спыненне працы торфапрадпрыемства «Глінка» альбо пераарыентацыя яго працы на перапрацоўку сухой расліннасці і вербалозу і выроб з гэтых нявычарпальных крыніц сыравіны пелет.
- Абмежаванне высечкі стараўзроставых лясоў, у першую чаргу яловых.
- Усталяванне спецыяльнага рэжыму аховы месцаў гнездавання ахоўваемых відаў.
- Высяканне хмызнякоў і дрэў у месцах, дзе захаваліся адкрытыя балоты.
- Акрамя таго, неабходна распрацаваць і рэалізаваць мерапрыемствы, накіраваныя на аптымізацыю гідралагічнага рэжыму ўгоддзя і выключэння негатыўнага ўплыву на яго торфазадабычы, а таксама правесці паўторнае забалочванне выпрацаваных тарфянікаў.

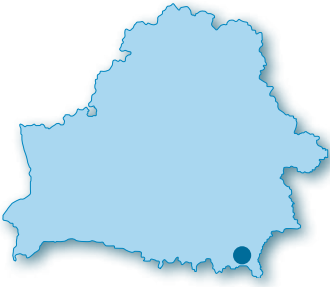
Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).
Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Грумо Д.Г., Зеленкевіч Н.А., Кіцель Д.С., Левы С.В., Скуратовіч А.М., Созінаў А.В.

Складальнікі: Абрамчук А.В., Левы С.В.

Палескі радыяцыйны запаведнік (Lower Prypiac')

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY035

Геаграфічныя каардынаты: 51,63057° N 30,00271° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Хойніцкі, Брагінскі і Нараўлянскі раёны

Плошча: 218 318 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: Палескі дзяржаўны радыяцыйна-экалагічны запаведнік

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднага значэння, утворана ў 2005 годзе. Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

Межы ТВП супадаюць з межамі Палескага дзяржаўнага радыяцыйна-экалагічнага запаведніка. Спыненне гаспадарчай дзейнасці і адсутнасць фактараў неспакою, а таксама паўторнае забалочванне тэрыторый стварылі ўнікальныя ўмовы. ТВП мае вялікае значэнне адразу для 13 відаў, такіх як вялікі арлец, малы пагоніч, звычайны пагоніч, чорны бусел, вялікі бугай, малы арлец і інш.

Short summary

The IBA borders coincide with the borders of the Paliessie State Radioecological Reserve. The cessation of the anthropogenic activities and the absence of the disturbance factor, as well as the re-wetting of the areas have created unique conditions. This IBA is of great importance to as many as 13 species including Greater spotted eagle, Little crane, Spotted crane, Black stork, Great bittern, Lesser spotted eagle, etc.

Краткая характеристика

Границы ТВП совпадают с границами Полесского государственного радиационно-экологического заповедника. Прекращение хозяйственной деятельности и отсутствие фактора беспокойства, а также повторное заболачивание территорий создали уникальные условия. ТВП имеет большое значение сразу для 13 видов, таких как большой подорлик, малый погоныш, обыкновенный погоныш, черный аист, большая выпь, малый подорлик и др.

Агульнае апісанне

Межы ТВП супадаюць з межамі Палескага дзяржаўнага радыяцыйна-экалагічнага запаведніка, які знаходзіцца ў так званай «трыццацікіламятровай зоне», утворанай пасля аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі ў 1986 годзе. Вядзенне любой гаспадарчай дзейнасці і знаходжанне людзей на тэрыторыі зоны забаронена.

Прыкладна трэцюю частку тэрыторыі запаведніка займае пойма ракі Прыпяці, для якой характэрны працяглыя веснавыя паводкі. У адкрытай частцы поймы разам з забалочанымі, паніжанымі ўчасткамі шырока распаўсюджаны сухія лугі, якія па сваёй структуры нагадваюць стэпы. Драўнінная расліннасць прадстаўлена разрэджанымі дубровамі, участкі старых вербалознікаў, якія часта складаюцца з магутных векавых дрэў, а таксама ўзбярэжжымі лазовымі хмызнякамі, якія на працягу доўгага часу вясной і ў пачатку лета бываюць заліты вадой. Лясы, якія растуць за межамі поймы, мазаічныя і фрагментаваныя. У паніжэннях пераважаюць шырокалістыя і хваёва-шырокалістыя насаджэнні, на ўзвышшах і пясчаных дзюнах – сухія хвойнікі. Значную долю складаюць паўторныя асінава-бярозавыя лясы, па найбольш вільготных месцах растуць чорнаалешнікі і лазнякі.

Да аварыі на Чарнобыльскай АЭС большая частка адкрытых тэрыторый уяўляла сабой сельгасугоддзі на месцы асушаных балот. Пасля аварыі для прадухілення пажараў былі перакрыты ўсе магістральныя каналы меліярацыйных аб'ектаў. Гэта прывяло да заталення і паўторнага забалочвання вялікіх прастораў. Вясной у выніку слаблага сцёку талай вады большая частка такіх тэрыторый ператвараецца ў вялікія мелкаводныя вадаёмы са шматлікімі невялікімі астраўкамі і мазаічна размешчанымі курцінамі рагозу і трыснягу. Да сярэдзіны лета яны мялеюць, высыхаюць і густа зарастаюць водна-балотнай расліннасцю. Па краях поймы і вялікіх забалочаных масіваў нярэдка цягнуцца грады пясчаных дзюнаў. Звычайна яны пакрыты сасновымі насаджэннямі, але месцамі захаваліся адкрытыя ўчасткі з незамацаванымі пяскамі. У сувязі са спыненнем сенакашэння і апрацоўкі глебы адбываецца паступовае зарастанне адкрытых пойменных лугоў і былых палёў хмызнякамі. Акрамя таго, у апошнія 10 гадоў на п-

стэчах і ўчастках былых сельгасугоддзяў, якія не заталююцца вадой, усё шырэй практыкуецца пасев лясных культур.

Асаблівыя біятопы ўтвараюцца на месцы пакінутых вёсак і сельгаскомплексаў. Тут яшчэ захоўваюцца зараснікі здзічэлых культурных раслін і сінантропага пустазелля, але з кожным годам усё шырэй распаўсюджваюцца абарыгенныя віды дзікіх раслін. Спалучэнне такіх зараснікаў з паўразбуранымі пабудовамі стварае спецыфічныя ўмовы для пражывання звяроў, птушак і іншых жывёл і прыводзіць да фарміравання своеасаблівых фаўністычных комплексаў.

Састаў флоры запаведніка налічвае 1251 від раслін, што складае каля 2/3 відавочнага складу раслін Беларусі.

Асноўныя біятопы

Лясы займаюць каля 51% (110 тыс. га). Былыя сельгасгаспадарчыя землі займаюць каля 38% (82 тыс. га). Значная частка іх паўторна забалочана. Астатнія 11% – пойма р. Прыпяці з увільготненымі разнатраўнымі лугамі.

Птушкі

Поўнае спыненне гаспадарчай дзейнасці і адсутнасць фактараў неспакою, а таксама паўторнае забалочванне тэрыторый, якія раней былі асушаны, значна палепшылі ўмовы пражывання і прывялі да хуткага павелічэння колькасці шэрагу відаў жывёл, у тым ліку і рэдкіх для Беларусі.

Так, на гнездаванні ў запаведніку з'явіўся вялікі арлец *Aquila clanga* (3–5 пар) – від, які знаходзіцца пад пагрозай глабальнага знікнення. Колькасць чорнага бусла *Ciconia nigra* – каля 20 пар, арла-вужаеда *Circaetus gallicus* – 10 пар, малага арляца *Aquila pomarina* – 20–30 пар, арлана-белахвоста *Haliaeetus albicilla* – 15–20 пар, сокала-кабца *Falco subbuteo* – каля 5 пар і сокала-пустальгі *Falco tinnunculus* – каля 10 пар. У апошнія гады з'явілася на гнездаванні барадатая кугакаўка *Strix nebulosa* (5 пар). У пойме Прыпяці на сухіх лугах гняздуецца найбольш шматлікая ў Беларусі групка садовай стрынаткі *Emberiza hortulana* – больш за 100 пар, вакол

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2014)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гагач <i>Gavia arctica</i>	мг	~ 100 ас	2009	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	> 100 с	2005–2010	П		B2
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	15–20 п	2005–2010	П		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	10–20 п	2010–2014	П	↓	
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	гн?	0–5 п	2007–2010	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10–20 п	2010–2014	Э	↓	B2
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн?	0–5 п	2005–2014	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	5–10 п	2010	П		
Даўганосы савук <i>Mergus serrator</i>	мг	5 ас	1993	П		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	~ 100 ас	2005–2010	П		
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	~ 50 ас	2010	П		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	1–5 ас	2005–2014	П		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	0–2 п	2005–2010	П	↓	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	15–20 п	2010–2014	Д	↑	B2
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	10 п	2005–2014	П	↔	B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	мг	~ 100 ас	2005–2014	Э		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	гн	20–30 п	2005–2014	Э	↔	B2
Вялікі арлець <i>Aquila clanga</i>	гн	3–5 п	2008–2014	Д	↔	A1
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	зім	5 ас	2005–2014	П		
Сокал-пусталяга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	10 п	2005–2014	Э	↔	
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	гн?	0–1 п	2005–2010	П		
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	мг, зім	+	2005–2014	П		
Сокал-кабець <i>Falco subbuteo</i>	гн	5 п	2005–2014	Д	↓	
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	~ 1000 п	2005–2014	Э		B3
Драч <i>Crex crex</i>	гн	~ 1000 с	2005–2014	Э	↔	B2
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	~ 50 п	2005–2014	Э		B2
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	10–12 п	2014	Д		

пакінутых населеных пунктаў сустракаецца чарналобы грычун *Lanius minor*, даволі высокая колькасць і вялікага грычуну *Lanius excubitor*. Вельмі высокая колькасць малога пагоніча *Porzana parva* і драча *Crex crex*.

На тэрыторыі запаведніка ўтварылася ўнікальнае для Беларусі месца зімоўкі буйных драпежных птушак – арлана-белахвоста *Haliaeetus albicilla* (каля 100 птушак) і арла-маркута *Aquila chrysaetos* (каля 5 птушак). Узнікненне такіх згуртаванняў драпежнікаў абумоўлена наяўнасцю спрыяльнай харчовай базы (асноўнай іх ежай з'яўляюцца рэшткі ахвяр ваўка).

Ранняя вясной на затопленых тэрыторыях збіраюцца вялікія згуртаванні гусей і качак, а ў асобныя гады ўлетку – вялікіх белых чапляў *Egretta alba* і чорных буслоў *Ciconia nigra*.

Іншыя групы жывёл

Пры адсутнасці антрапагеннага фактару надзвычай узрасла шчыльнасць капітных млекакормячых (дзіка *Sus scrofa*, лася *Alces alces*) і галоўнага драпежніка – ваўка *Canis lupus*. На тэрыторыі запаведніка стала высокай колькасць і некаторых іншых, больш дробных, драпежных млекакормячых (выдра *Lutra lutra*, янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*, каменная куніца *Martes foina*). Акрамя таго, тут даволі вялікая колькасць барсука *Meles meles*, рысі *Felis lynx*, арэшнікавай соні *Muscardinus avellanarius* і соні-палчка *Myoxus glis* – відаў, якія занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. У 1996 годзе у Палескі запаведнік

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2014)	Крытэрыі ТВП
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	гн?	3000–5000	2005–2008	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	20 с	2005–2012	Д		A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	5 п	2005–2014	Д	↓	
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	гн	0–5	2007–2014	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	> 100 ас	2005–2014	П		
Кулік-марадунка <i>Tringa cinere</i>	гн	10–15 п	2007–2013	П	↑	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг	~ 100 ас	2005–2013	П		
Шызава чайка <i>Larus canus</i>	гн?	2 п	2007–2013	П		
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	30–70 п	2007–2013	Д	↔	B2
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	20–50 п	2008	Д		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	10–15 п	2005–2014	Э	↑	B2
Вераб'іны сыч	гн	2–5 п	2012–2014			
Сыч-сіпель <i>Athene noctua</i>	гн	3–5 п	2005–2010	Д	↓	
Барадатая кугакуйка <i>Strix nebulosa</i>	гн	2–5 п	2014	П	↑	
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	5–20 п	2005–2013	Э	↓	
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	> 50 п	2005–2010	Д	↔	B2
Шчурка-пчалаедка <i>Merops apiaster</i>	гн	> 50 п	2005–2012	Д	↑	
Сіні сіваграк <i>Coracias garrulus</i>	мг	1 ас	2007	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	> 30 п	2005–2014	Э		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	2–5 п	2005–2010	Э	↓	
Чарналобы грычун <i>Lanius minor</i>	гн	0–5 п	2005–2010	Э	↓	
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	мг	4 с	2007	П		
Жаўрук-смяццох <i>Galerida cristata</i>	гн	1–2 п	2005–2010	Д	↓	
Палявы свіртун <i>Anthus campestris</i>	гн	5–10 п	2005–2014	Э	↓	
Валасяніца-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	> 100 п	2005–2014	Э	↔	
Садовая стрынатка <i>Emberiza hortulana</i>	гн	> 100 п	2005–2013	Э	↔	

быў завезены белавежскі зубр *Bison bonasus*. Зараз статак гэтых велічных жывёл існуе ў натуральных умовах і перавышае больш за сто асобін. У апошнія часы штогод на гэтай тэрыторыі сустракаецца мядзведзь (*Ursus arctos*)

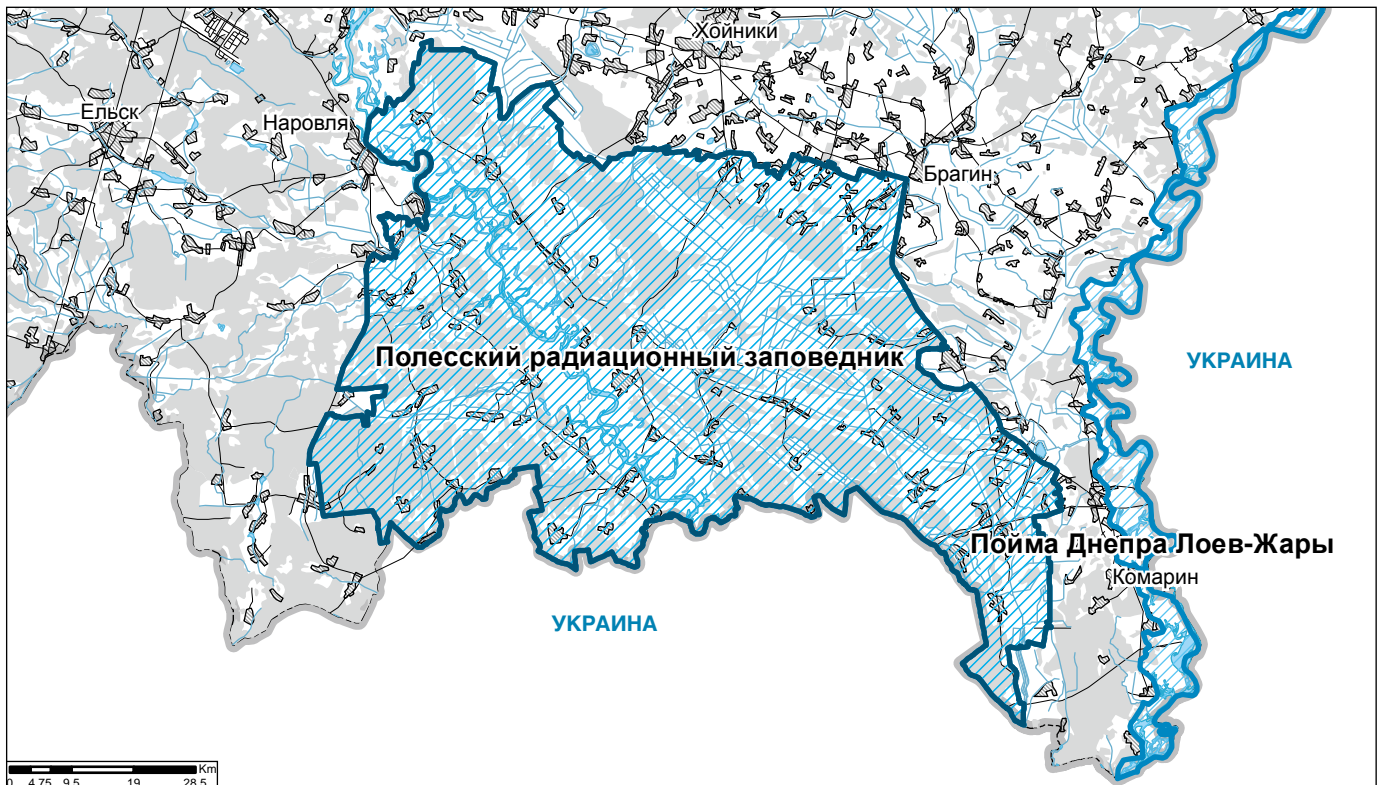
За апошнія 5–10 гадоў з-за пацяплення клімату тут з'явіліся стэпавыя віды жывёл: аса сколія-гігант *Scolia maculata*, павук – паўднёварускі тарантул *Lycosa singoriensis* і іншыя. З боку Украіны ў 2007 годзе перайшлі сюды тры кані Пржавальскага *Equus przewalskii*, якія штогод размнажаюцца, і зараз іх статак налічвае больш за 20 асобін.

Тэрыторыю ТВП насяляюць 56 відаў млекакормячых, 224 віды птушак, 7 – паўзуноў, 11 – водаземнікаў і каля 30 відаў рыб.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*, соня-палчок *Myoxus glis*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, еўрапейскі зубр *Bison bonasus*.

Насякомыя: адзначана 33 віды, занесеныя у Чырвоную кнігу РБ. Сярод іх: шыгрынавы жузаль *Carabus coriaceus*, рашэцісты жузаль *Carabus cancellatus*, жузаль менетрыя *Carabus menetriesi*, фіялетавы жузаль *Carabus violaceus*, зялёны каромысел *Aeschna viridis*, тарфянікавая жаўтушка *Colias palaeno*, мохавы чмель *Bombus muscorum*, бронзавы кра-

сацел *Calosoma inquisitor*, красацел-даследчык *Calosoma investigator*, залацістаямачны жужаль *Carabus clathratus*, веснавы гнявік *Geotrupes vernalis*, жук-алень *Lucanus cervus*, валасаты стафілін *Emus hirtus*, вялікі дубовы вусач *Cerambyx cerdo* і іншыя.

Расліны: адзначана 29 відаў раслін, занесеных у Чырвоную кнігу РБ. Сярод іх такія як ятрышнік шлеманосны *Orchis militaris*, астра стэпавая *Aster amellus*, асака ценявая *Carex umbrosa*, наяда вялікая *Najas major*, вадзяны арэх пływучы *Trapa natans*, гваздзік армерыяпадобны *Dianthus armeria*, пылкагалоўнік даўгалісты *Cephalanthera longifolia*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium calceolus*, расіца прамежкая *Drosera intermedia*.

Пагрозы

- Зарастанне адкрытых тэрыторый лесам і развіццё хмызняковых зараснікаў, якое ўсё больш прагрэсіруе, можа прывесці да знікнення многіх відаў птушак (у тым ліку і рэдкіх), якія выкарыстоўваюць гэты біятоп для гнездавання альбо як паляўнічыя ўгоддзі. Аблясенне дзюно памяншае разнастайнасць ландшафтаў, спрыяе знікненню некаторых відаў птушак, пагаршае стан размнажэння балотнай чарапахі;
- высокая колькасць драпежнікаў і відаў-канкурэнтаў перашкаджае аднаўленню папуляцыі некаторых відаў (палянік *Burhinus oedicnemus*,

якія знаходзяцца ў прыгнечаным становішчы. Значная шчыльнасць арлана-белахвоста і рысі паступова зніжае колькасць гнездавых пар чорнага бусла, вялікай белай чаплі і іншых рэдкіх відаў;

- неабмежаванае павелічэнне колькасці дзіка адмоўна ўплывае на ўзнаўленне папуляцыі цецерука *Tetrao tetrix*, арабка *Bonasa bonasia* і некаторых рэдкіх відаў птушак, што гняздуюцца на зямлі.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Неабходна распрацаваць план кіравання тэрыторыяй. Асаблівая ўвага павінна быць нададзена мэтанакіраванаму рэгуляванню ўзроўню грунтовых вод. Правесці функцыянальнае занаванне тэрыторыі, уключаючы найбольш каштоўныя ўчасткі ў зону абсалютнай запаведнасці. Распрацаваць і ажыццявіць праграмы аднаўлення папуляцыі некаторых каштоўных і знікаючых відаў жывёл.

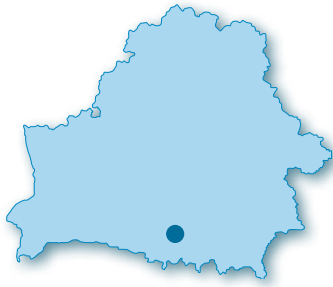
Крыніцы інфармацыі

Дерябина Т.Г. (2008); Калиниченко С.А. (2008); Кучмель С.В. (2008); Прищепчик О.В. (2008); Юрко В.В. (2013).
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Складальнікі: Юрко В.В.

Прыпяцкія балоты (Prypiackija baloty)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY036

Геаграфічныя каардынаты: 52,96200° N 28,02749° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі, Лельчыцкі, Пётрыкаўскі раёны

Плошча: 90 630 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: нацыянальны парк «Прыпяцкі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднага значэння. Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

ТВП уяўляе сабой вялікі леса-балотны комплекс у пойме р. Прыпяці з эталоннымі ўчасткамі поймавых дуброў і палескіх балот. Мае міжнароднае значэнне для захавання такіх відаў як вялікі арлец, дубальт, вялікі грыцук.

Short summary

This IBA is a forest and wetland complex in the Prypiac' river floodplain with standard zones of floodplain oak woods and Paliessie wetlands. It is of international significance for the conservation of such species as Greater spotted eagle, Great snipe, Black-tailed godwit, etc.

Краткая характеристика

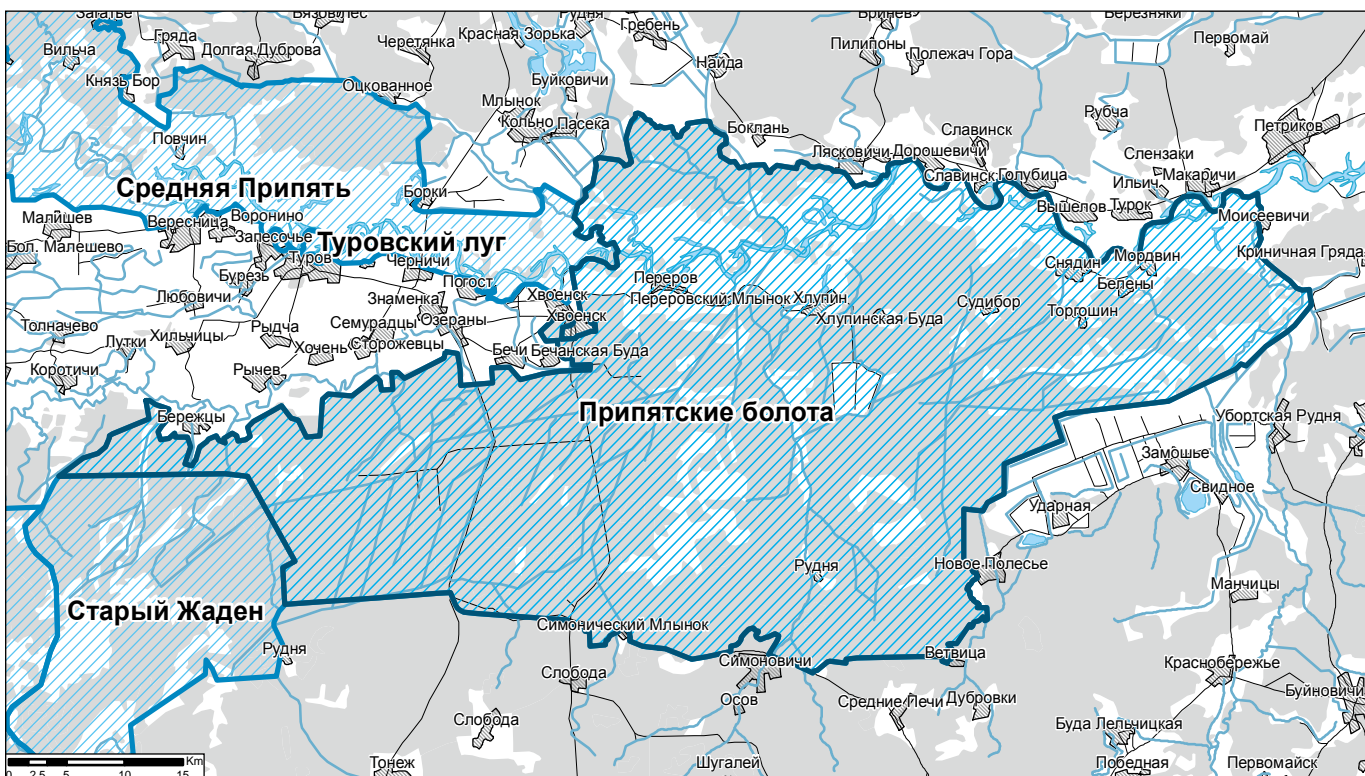
ТВП представляет собой лесо-болотный комплекс в пойме р. Припяти с эталонными участками пойменных дубрав и полесских болот. Имеет международное значение для сохранения таких видов как большой подорлик, дупель, большой веретенник и др.

Агульнае апісанне

Нацыянальны парк размешчаны ў пашыранай частцы старажытнай даліны ракі Прыпяці ў міжрэччы яе правых прытокаў – рэк Сцвігі і Убарці. Тэрыторыя ўяўляе сабой вялікую нізінную раўніну з агульным ухілам да поймы Прыпяці. Паўднёвая мяжа парка супадае з паўднёвым краем раўніны і прадстаўлена пясчанымі ўзгоркамі і дзюнамі, якія зараслі хвойнымі лясамі. За дзюнамі шырокім поясам працягнуліся буйнейшыя на Палессі верхавыя і пераходныя балоты, якія дзякуючы сваёй

некранутасці і багатай біразнастайнасці могуць з'яўляцца эталонам палескіх балот.

Большая частка балот нацыянальнага парку пакрыта хвойнікамі, хаця і даволі значная іх плошча (каля 15%) застаецца бязлеснай. Бліжэй да поймы верхавыя і пераходныя балоты змяняюцца нізіннымі; яны ў сваю чаргу – паласой вельмі забалочаных, часам непраходных, алешнікаў, якія перамяжоўваюцца з адкрытымі альбо зарослымі хмызняком нізіннымі балотамі. Паласа алешнікаў пераходзіць у заліўныя шыракаліставыя

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыі	Крытэрыі ТВП
Качка-шылаховстка <i>Anas acuta</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	+	2011	П		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	зал	+	2011	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10–50 п	2011	Э		B2
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	1–2 п	2011	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	5 п	2011	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	>10 п	2011	Э		B2
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	13 п	2011	Д		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	6–8 п	2011	Д		A1
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	5–7 п	2011	Э		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	250 с	2011	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	> 50 п	2011	Э		B2
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	6–8 п	2011	Э		
Вялікі зук <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	10–50 п	2011	Э		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	гн	10–50 п	2011	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	> 20 с	2011	Э		A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	> 50 п	2011	Э		A1

лясы, сярод якіх пераважаюць дубровы (13,6% ад агульнай плошчы лясоў). Менавіта пойменныя дубровы надаюць палескім ландшафтам непаўторны каларыт. Па краях поймы дубровы размяшчаюцца суцэльнымі палосамі, а бліжэй да ракі перамяжоўваюцца з шырокімі адкрытымі заліўнымі лугамі і шматлікімі старыцамі.

Асноўнымі вадацёкамі нацыянальнага парка «Прыпяцкі» з'яўляюцца рэкі Сцвіга і Убарць, якія абмяжоўваюць тэрыторыю з усходу і захаду. Па цэнтральнай частцы парка працякае яшчэ адна невялікая (каля 30 км), але дастаткова мнагаводная рака – Свінавод. Акрамя натуральных буйных вадацёкаў і невялікіх азёр, якіх налічваецца крыху болей за 40, на тэрыторыі парка захавалася сетка каналаў, якія былі пракапаны яшчэ ў канцы XIX стагоддзя ў часы заходняй экспедыцыі І.І. Жылінскага для лесасплаву. Агульная працягласць каналаў складае амаль 280 кіламетраў. Дзякуючы дзейнасці баброў і натуральнаму разбурэнню большая частка гэтых каналаў не аказвае істотнага ўздзеяння на гідралагічны рэжым парка.

Флора парка налічвае каля 900 відаў вышэйшых раслін. Сярод іх 22 віда дрэў, 32 – хмызнякоў, 196 – імхоў, 184 – лішайнікаў, 321 – водарасцяў.

У нацыянальным парку пераважаюць наступныя віды гаспадарчай дзейнасці: абмежаваная высечка лясоў, сенакашэнне, выпас жывёлы, паляўнічы турызм, рыбалка.

Асноўныя біятопы

Лясы – 77,4% (сярод іх саснякі – 45,6%; дубровы 12,2%; бярознікі – 19,5%; чорнаалешнікі – 8,1%), балоты верхавыя – 2,7%, балоты пераходныя – 4,5%, балоты нізінныя – 3,4%, азёры, рэкі, каналы – 1,9%, сельскагаспадарчыя землі – 1,3%, лугі – 1,3%.

Птушкі

Пачынаючы з 1926 г. на тэрыторыі нацыянальнага парка «Прыпяцкі» адзначана 255 відаў птушак, з якіх 193 віды на гнездаванні, 46 – на мі-

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыі	Крытэрыі ТВП
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	4–5 п	2011	Э		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	2 п	2011	Д		
Кулік-марадунка <i>Tringa cinerea</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	10–50 п	2011	Э		B2
Белашчокая рыбака <i>Chlidonias hybrida</i>	гн	10–50 п	2011	Э		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	13–15 п	2011	Д		B2
Верабіны сычык <i>Glucidium passerinum</i>	гн	300–400 п	2011	Э		
Сыч-сіпель <i>Athene noctua</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	<10 п	2011	Э		
Шэрая кугакаўка <i>Strix aluco</i>	гн	> 100 п	2011	Э		B3
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	> 350 п	2011	Э		B3
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	10–50 п	2011	Э		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	10–50 п	2011	Э		
Сярэдні дзяцел <i>Dendrocopos medius</i>	гн	> 100 п	2011	Э		B2
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	> 100 п	2011	Э		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	50–100 п	2011	Э		
Валасяніца-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	> 100 п	2011	Э		
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн	+	2011	П		

грацыі, 16 – залётных. У 2011 г. пад кіраўніцтвам В.Ч. Дамброўскага праведзена навукова-даследчая праца «Подготовка и издание атласа зверей и птиц Национального парка «Припятский». На гнездаванні выяўлена 173 віды, 6 з якіх толькі ў буфернай зоне нацыянальнага парка. Стан рэдкіх гняздуючых відаў птушак прадстаўлены на выніках гэтай працы.

ТВП «Прыпяцкія балоты» мае міжнароднае значэнне для захавання відаў, якія знаходзяцца пад глабальнай пагрозай знікнення: вялікі арлец *Aquila clanga*, дубальт *Gallinago media*, вялікі грыцук *Limosa limosa*, а таксама рэгіянальнае значэнне для захавання такіх відаў як чорны бусел *Ciconia nigra*, арол-вужаед *Circaetus gallicus*, шэры журавель *Grus grus*, малая крычка *Sterna albifrons*, пугач *Bubo bubo*, шэрая кугакаўка *Strix aluco*, звычайны ляляк *Caprimulgus europaeus*, сярэдні дзяцел *Dendrocopos medius*.

Наўнасць такой колькасці відаў нацыянальнай і міжнароднай значнасці падкрэслівае важнасць тэрыторыі для захавання біялагічнай разнастайнасці Палесся, Беларусі і Еўропы ў цэлым.

Іншыя групы жывёл

Фаўна млекакормячых нацыянальнага парка «Прыпяцкі» налічвае 53 віды: 13 відаў амфібіў, 7 – рэптылій, 39 – рыб.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: малая вчэрніца *Nyctalus leisleri*, соня-палчок *Myoxus gliis*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, барсук *Meles meles*, рысь *Felis lynx*, белавежскі зубр *Bison bonasus*.

Птушкі белавокі нырок *Aythya nyroca*, сокал-шулёнак *Falco vespertinus*, малы пагоніч *Porzana parva*, кулік-паручайнік *Tringa stagnatilis*, шыязая чайка *Larus canus*, сіпуха *Tyto alba*, балотная сава *Asio flammeus*, сіваграк *Coracias garrulus*, шчурка-пчалаедка *Merops apiaster*, палявы свіртун *Anthus campestris*, чарналобы грычун *Lanius minor*, вусатая сініца *Panurus biarmicus*, садовая стрынатка *Emberiza hortulana*, вяртлявая чаротаўка

Разлівы р. Прыпяць. Фота Сяргея Плыткевіча

Acrocephalus paludicola (гэтыя віды адзначаліся на гнездаванні раней, але ў 2011 г. не вызначаны).

Амфібіі: чаротавая рапуха *Bufo calamita*, грабеньчаты трытон *Triturus cristatus*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*, мядзянка *Coronella austriaca*.

Рыбы: вусач *Barbus barbus*, падуст *Chondrostoma nasus*.

Насякомыя: адзначана 36 відаў, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь.

Расліны: на тэрыторыі парка зарэгістравана 62 віды раслін, якія занесены ў Чырвоную кнігу і падлягаюць ахове. Сярод іх такія як альдранда пухіраватая *Aldrovanda vesiculosa*, граздоўнік многараздзельны *Botrychium multifidum*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, рададэндран жоўты *Rhododendron luteum*, сальвінія пływучая *Salvinia natans*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens* і іншыя.

Пагрозы

- Змяненне гідралагічнага рэжыму поймы ракі Прыпяці у выніку асушальнай меліярацыі і абвалавання рэк;
- раслінныя сукцэсіі. У выніку парушэння гідралагічнага рэжыму і скарачэння сенакашэння заліўныя лугі зарастаюць хмызняком, што

прыводзіць да змяншэння разнастайнасці біятопаў і збыднення біялагічнай разнастайнасці;

- лесагаспадарчая дзейнасць. Пасля пераўтварэння запаведніка ў нацыянальны парк лесагаспадарчая дзейнасць на яго тэрыторыі значна пашырылася, што аказала істотны негатыўны ўплыў на экасістэмы. У цяперашні час лесагаспадарчая дзейнасць перамясцілася ў лясныя масівы, размешчаныя за тэрыторыяй парка;
- пажары аказваюць істотнае ўздзеянне на экасістэмы парка. Яны здараюцца даволі часта і ахопліваюць значныя плошчы.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для вырашэння экалагічных праблем неабходна распрацаваць комплексны план кіравання нацыянальным паркам «Прыпяцкі». Асабліва ўвага павінна быць нададзена правядзенню спецыяльнага лесаўпарадкавання і аптымізацыі гідралагічнага рэжыму.

Крыніцы інфармацыі

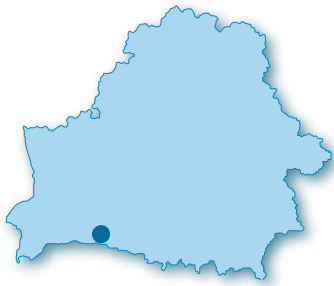
Домбровский В.Ч. и др. (2011)

Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); Отчет о НИР «Подготовка и издание атласа зверей и птиц Национального парка «Припятский» (2011); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Складальнік: Дамброўскі В.Ч.

Простыр (Prostyr)

Крытэры: A1, B2, B3

Код: BY037

Геаграфічныя каардынаты: 51,92766° N 26,1997°E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Пінскі раён

Плошча: 10 335 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Простыр»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці. Трансгранічная Рамсарская тэрыторыя «Стаход–Прыпяць–Простыр» з 2009 года, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

ТВП уяўляе сабой апошні тыповы куток прыроды Заходняга Палесся, які захаваўся сярод пераўтвораных ландшафтаў. Уключае міжрэчча Прыпяці і Простыра, поймы рэк Гнілой Прыпяці і Стыра з забалочанымі лугамі, адкрытымі асаковымі балотамі, лазняковымі і трысняговымі зараснікамі. Мае міжнароднае значэнне для захавання адразу чатырох знікаючых відаў: вяртлявая чаротаўка, дубальт, вялікі арлец, вялікі грыцук.

Short summary

This IBA is the last typical wildlife area in the Western Polesie region that has survived among modified landscapes. It includes the area between rivers Prypiac' and Prostyr, as well as the floodplains of Hnilaya Prypiac' and Styr rivers with wetland meadows, open sedge fens, and areas overgrown with willows and reed. It is of international significance for the conservation of four threatened species: Aquatic warbler, Great snipe, Greater spotted eagle and Black-tailed godwit.

Краткая характеристика

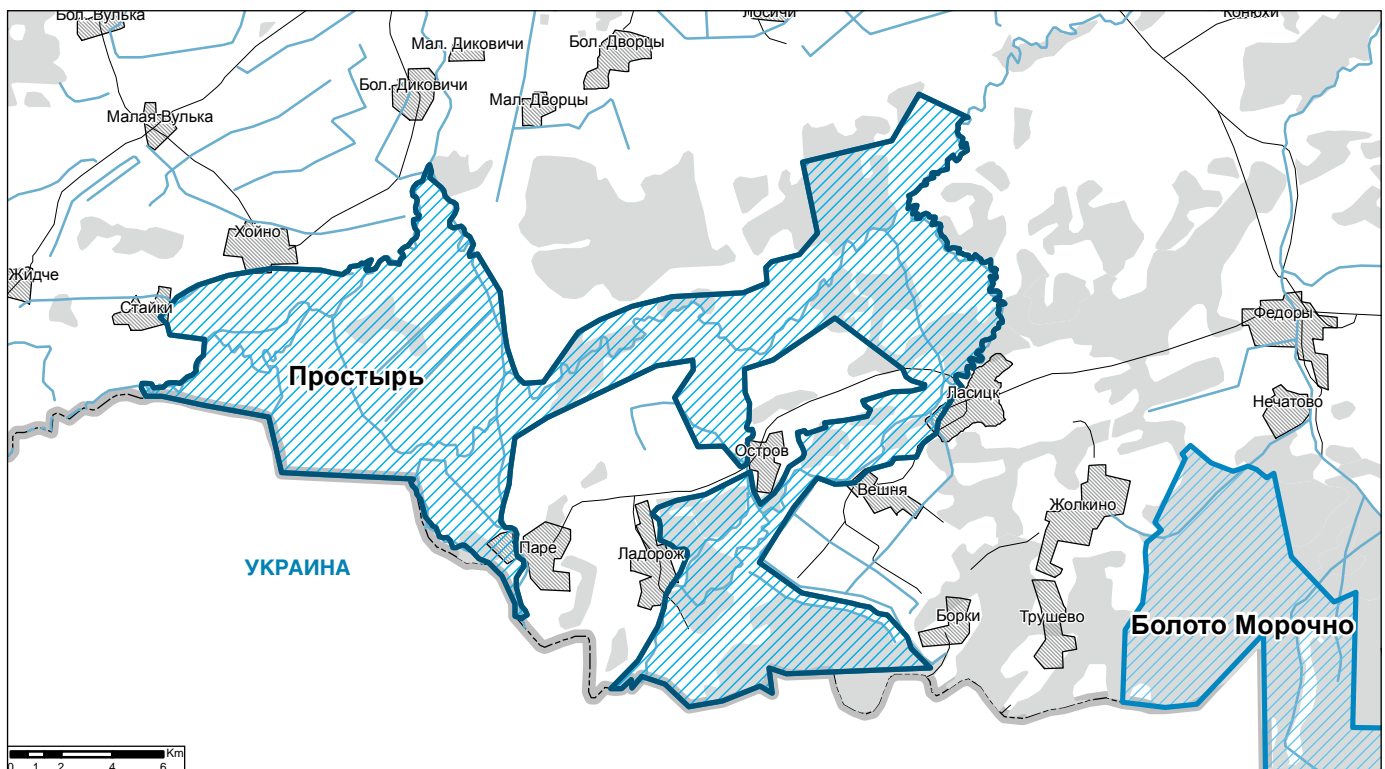
ТВП представляет собой последний типичный уголок природы Западного Полесья, который сохранился среди измененных ландшафтов. Включает междуречье Припяти и Простыри, поймы рек Гнилой Припяти и Стыри с заболоченными лугами, открытыми осоковыми болотами, ивовыми и тростниковыми зарослями. Имеет международное значение для сохранения сразу четырех исчезающих видов: вертлявая камышевка, дупель, большой подорлик, большой веретенник.

Агульнае апісанне

ТВП «Простыр» уяўляе сабой апошні тыповы куток прыроды Заходняга Палесся, які захаваўся сярод пераўтвораных ландшафтаў. Уключае міжрэчча Прыпяці і Простыра, поймы рэк Гнілой Прыпяці і Стыра. Гэтыя ўчасткі пойм палескіх рэк уяўляюць сабой чаргаванне забалочаных лугоў,

адкрытых асаковых балот, лазняковых і трысняговых зараснікаў. Сярод гэтай суцэльна забалочанай прасторы раскіданы невялікія павышэнні (астравы) і цэлая сетка дробных азёр і старыц. Лясоў мала.

Тэрыторыя моцна абводнена, у выніку чаго нават у засушлівыя гады яна цяжкадаступная, а пры высокай вадзе і ўвогуле непраходная. На

ўчастку, які прымыкае да ракі Прыпяці, размешчаны шматлікія старычныя азёры. Шырыня Прыпяці на тэрыторыі заказніка вар’іруе ад 15 да 40 м, Простыры – ад 30 да 60 м.

Флора адносна небагатая. Адзначана 525 відаў вышэйшых сасудзістых раслін, большая частка з якіх з’яўляецца тыповымі гідра- і гіграфітамі.

Асноўныя віды землекарыстання ў заказніку – гэта сенакашэнне, выпас жывёлы, рэгламентаванае паляванне і аматарская рыбная лоўля, лесакарыстанне. Каля ТВП размешчана восем вёсак.

Асноўныя біятопы

На тэрыторыі ТВП дамінуюць поймавыя лугі, трысняговыя і асаковыя балоты. У меншай ступені тут прадстаўлены хмызняковыя супольнасці і альховыя лясы.

Водна-балотныя ўгоддзі складаюць у цэлым каля 30% тэрыторыі, з іх нізінныя балоты – 27%, вадаёмы – каля 1%, рэкі, пратоки і каналы – каля 2%.

Па левабярэжжы Простыры і па берагах Гнілой Прыпяці размешчана некалькі ўчасткаў чорнаалешнікавых лясоў, якія складаюць каля 5% тэрыторыі.

Хмызнякі размешчаны ў асноўным уздоўж рэк і каналаў, а таксама ў цэнтральнай частцы міжрэчча Прыпяць–Простыр. Сумарна яны складаюць каля 25% тэрыторыі ўгоддзя.

Лугавая расліннасць займае каля 40% ТВП. Дамінуюць ўвільготненыя поймавыя супольнасці – каля 35%. Лугі на мінеральных астравах складаюць каля 5%. Значныя плошчы заняты трысняговымі супольнасцямі.

Птушкі

У складзе арнітафаўны ТВП «Простыр» адзначана 133 віды птушак. З іх гняздзіца або верагодна гняздзіца 116 відаў. Адзначана 27 птушак, занесеных у Чырвоную кнігу.

Найбольшае значэнне тэрыторыя ТВП мае для водна-балотных відаў. Тут гняздзіца 4 глабальна пагражалыя і прыроўненыя да іх віды: вялікі арлець *Aquila clanga*, дубальт *Gallinago media*, вялікі грыцук *Limosa limosa*, вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*. На тэрыторыі ўгоддзя гняздзіца шэраг іншых птушак, якія маюць ахоўны статус у Еўропе або ў Беларусі. Сярод іх вялікая белая чапля *Egretta alba* – у межах заказніка знаходзіцца мінімум дзве калоніі; салаўіны цвыркун *Locustella luscinioides* – дзякуючы наяўнасці значных плошчаў трысняговых зараснікаў, яго колькасць дастаткова высокая (650–1500 пар). Найбольшая шчыльнасць характэрна для поймы р. Гнілой Прыпяці – 62 ас. (спяваючых самцоў)/100 га. Малы пагоніч *Porzana parva* – агульная колькасць 315–530 пар, шчыльнасць віда найбольшая ў пойме р. Гнілой Прыпяці – 28 ас./100 га, у заказніку «Простыр» – 2–3 ас./100 га. Звычайны пагоніч *Porzana porzana* – агульная колькасць 1500–4000 пар.

Колькасць некаторых ахоўных відаў больш за 1% нацыянальнай папуляцыі: салаўіны цвыркун *Locustella luscinioides* – >10% (650–1500 спяваючых самцоў), малы пагоніч *Porzana parva* – >15% (315–530 пар), вялікая белая чапля *Casmerodius albus* – >10%, звычайны пагоніч *Porzana porzana* – >6% (1500–4000 пар), чапля-лазняк *Ixobrychus minutus*, пугач *Bubo bubo*, шэры журавель *Grus grus* – >1%. На тэрыторыі таксама адзначана 12 відаў раслін, унесеных у Рэзалюцыю № 6 Камітэта Бернскай канвенцыі.

Іншыя групы жывёл

Дзякуючы цяжкай праходнасці тэрыторыі фактар неспакою ў пойме мінімальны, што спрыяе канцэнтрацыі ў заказніку розных відаў жывёл. Асабліва вялікае значэнне гэта тэрыторыя мае для лася *Alces alces*, паколькі пойма служыць месцам летняга прыстанішча для самак з маладняком.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: арэшнікавая соя *Muscardinus avellanarius*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2003–2010)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	уу	10–20	2007	э	↓	
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	5–10 с	2003–2006	э		
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius Albus</i>	гн	25–30 п	2003–2006	д	↑	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	3–5 п	2003–2006	э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн?	0–1 п	2007–2008	д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	2 п	2007–2008	д		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	мг	1–3	2007–2008	э		
Вялікі арлець <i>Aquila clanga</i>	гн	3–4 п	2007–2010	д	↔	A1
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	мг	+	2007–2008	п		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн?	0–1 п	2007–2008	д		
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	гн?	0–1 п	2007–2008	д		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	315–530 с	2003–2006	э		B3
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	1500–4000 с	2007	э		B3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	11–22 п	2003–2006	д		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	250–500 с	2007	э	↓	B2
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	10–20 с	2003–2007	э	↓	A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	5–10 п	2003–2006	д		A1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	гн	0–10 п	2003–2007	э	↓	
Белашчокая рыбака <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	20–40 п	2003–2006	д		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 п	2008	д	↓	
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	6–10 п	2003–2007	э	↓	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	1–3 п	2003–2006	д		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	5–10 п	2003–2006	э		
Салаўіны цвыркун <i>Locustella luscinioides</i>	гн	650–1500 п	2003–2012	э		B3
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	10–100 с	2003–2006	д	↓	A1
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн	20–30 п	2003–2007	э		

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Рыбы: пудуст *Chondrostoma nasus*.

Насякомыя: залацістаямачны жужаль *Carabus clathratus*, рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, прыгожы пядзенік *Chariaspilates formosaria*.

Расліны: сальвінія плаваючая *Salvinia natans*, берула прамая *Berula erecta*, крапіва кіеўская *Urtica kioviensis*, пухірік ягадны *Cucubalus baccifer*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, касач сібірска *Iris sibirica*.

Пагрозы

- Парушэнне натуральнага воднага рэжыму водна-балотных экасістэм тэрыторыі. Будаўніцтва дамб у поймах рэк (Простыр, Гнілая Прыпяць, Стыр, Прыпяць) прыводзіць да рэзкіх ваганняў узроўню вады падчас паводкі;
- змяненне накірунку і паскарэнне раслінных сукцэсій. З’яўляецца вынікам змены гідралагічнага рэжыму. У цэлым для тэрыторыі міжрэчча (Прыпяць–Простыр) характэрная накіраванасць сукцэсій у бок фарміравання перыядычна затопляемых лугавых экасістэм і ў далейшым зарастаннем іх хмызнякамі, а таксама трыснягова-хмызняковых экасістэм;

Дзяргач *Coturnix coturnix*. Фота Мікалая Вераб'я

- пажары, некантралюемыя палы. У выпадку нізкага УГВ, адзначаемага штогод у ліпені-жніўні, падчас пажараў згарае не толькі раслінная біямаса, але таксама моцна пашкоджаецца паверхня глебы, што вядзе да яе дэградацыі;
- змена традыцыйнай гаспадарчай дзейнасці. Адсутнасць сенакосаў спрыяе зарастанню лугоў і балот дрэвамі, хмызнякамі і трыснягом;
- узворванне зямель. Узворванне зямель на ўзнёслых участках каля пойм ажыццяўляецца ў наваколлі вёсак Хойна і Востраў. Прыводзіць да змены месцаў пражывання некаторых відаў птушак, першым чынам драча і кулікоў;
- высяканне лесу. Нягледзячы на тое, што плошча лясоў невялікая, іх роля для шэрагу ахоўваемых відаў вельмі значная. Знішчэнне

драўняна-хмызняковай расліннасці ўздоўж рэк і старыц прыводзіць да знікнення месцаў пражывання такіх відаў як чапля-лазянік, белая сініца і інш.;

- веснавое паляванне і незаконнае паляванне адмоўна ўплывае на папуляцыі шматлікіх відаў птушак, у тым ліку рэдкіх і ахоўваемых. Любое паляванне ў веснавы перыяд з'яўляецца моцным фактарам для знікнення яшчэ большага ліку відаў птушак;
- наведванне лясных масіваў, мінеральных астравоў, а таксама выкарыстанне лодак з матарам у гнездавы перыяд аказвае некаторае адмоўнае ўздзеянне на гнездаванне птушак.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Павелічэнне плошчы ААПТ да межаў Рамсарскай тэрыторыі.
- Кіраванне гідралагічным рэжымам тэрыторыі. Вызначыць і вылучыць вадаахоўную зону для тэрыторыі ТВП, распрацаваць рэжым выкарыстання вадаахоўнай зоны. Забяспечыць выкананне ўсталяванага рэжыму гаспадарчай дзейнасці на тэрыторыі заказніка і вадаахоўнай зоны землекарыстальнікамі і мясцовымі жыхарамі.
- Арганізаваць сістэму комплекснага маніторынгу тэрыторыі заказніка (гідралагічнага рэжыму, глеб, раслінных супольнасцяў, флоры, фаўны і г.д.).
- Неабходна распрацоўка і правядзенне мерапрыемстваў па прадухіленні зарастання балот і лугоў хмызняком. У тым ліку патрэбна распрацаваць механізмы стымуляцыі мясцовага насельніцтва ў вядзенні экалагічна-збалансаванага сенакашэння на тэрыторыі ТВП.
- Важным з'яўляецца прадухіленне некантралюемых палаў, а таксама ўзмацненне кантролю за парушэннем прыродаахоўнага заканадаўства, звязанага з выпальваннем расліннасці як фізічнымі, так і юрыдычнымі асобамі, далучэнне мясцовага насельніцтва да кантролю за парушэннем прыродаахоўнага заканадаўства, звязанага з выпальваннем расліннасці.
- Забарона веснавога палявання і прадухіленне незаконнага палявання на тэрыторыі заказніка.
- Прадукіленне знішчэння месцаў пражывання рэдкіх відаў і перадача іх пад ахову.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В. (2009); Домбровский В.Ч., Журавлев Д.В. (2008)

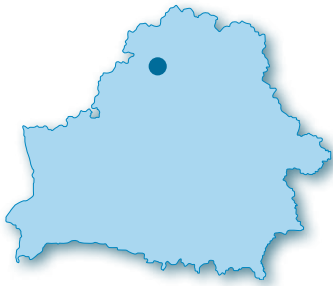
Отчет по НИР на тему «Проведение учетов индикаторных видов животных в заказниках «Споровский», «Званец», «Средняя Припять» и «Простырь» (2010); План управления республиканским ландшафтным заказником «Простырь» (2008); Положение о республиканском ландшафтном заказнике «Простырь» (1994); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Дамброўскі В.Ч., Жураўлёў Д.В., Кіцель Д.С., Левы С.В., Монгін Э.А.

Складальнік: Абрамчук А.В.

Сэрвач (Servač)

Крытэрыі: А1

Код: BY038

Геаграфічныя каардынаты: 54,97980° N 27,47690° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Докшыцкі і Глыбоцкі раёны

Плошча: 8645 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: гідралагічны заказнік рэспубліканскага значэння «Сэрвач»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўключае возера Сэрвач і частку поймы ракі Сэрвачы з нізіннымі асаковымі балотамі. Гэта крайняя паўночная кропка распаўсюджвання вяртлявай чаротаўкі ў Беларусі.

Short summary

The area includes Servač lake and part of the Servač river floodplain with sedge fens. This is the northernmost point of the area in which the Aquatic warbler is distributed in Belarus.

Краткая характеристика

Территория включает озеро Сервечь и часть поймы р. Сервечи с низинными осоковыми болотами. Это крайняя северная точка распространения вертлявой камышевки в Беларуси.

Агульнае апісанне

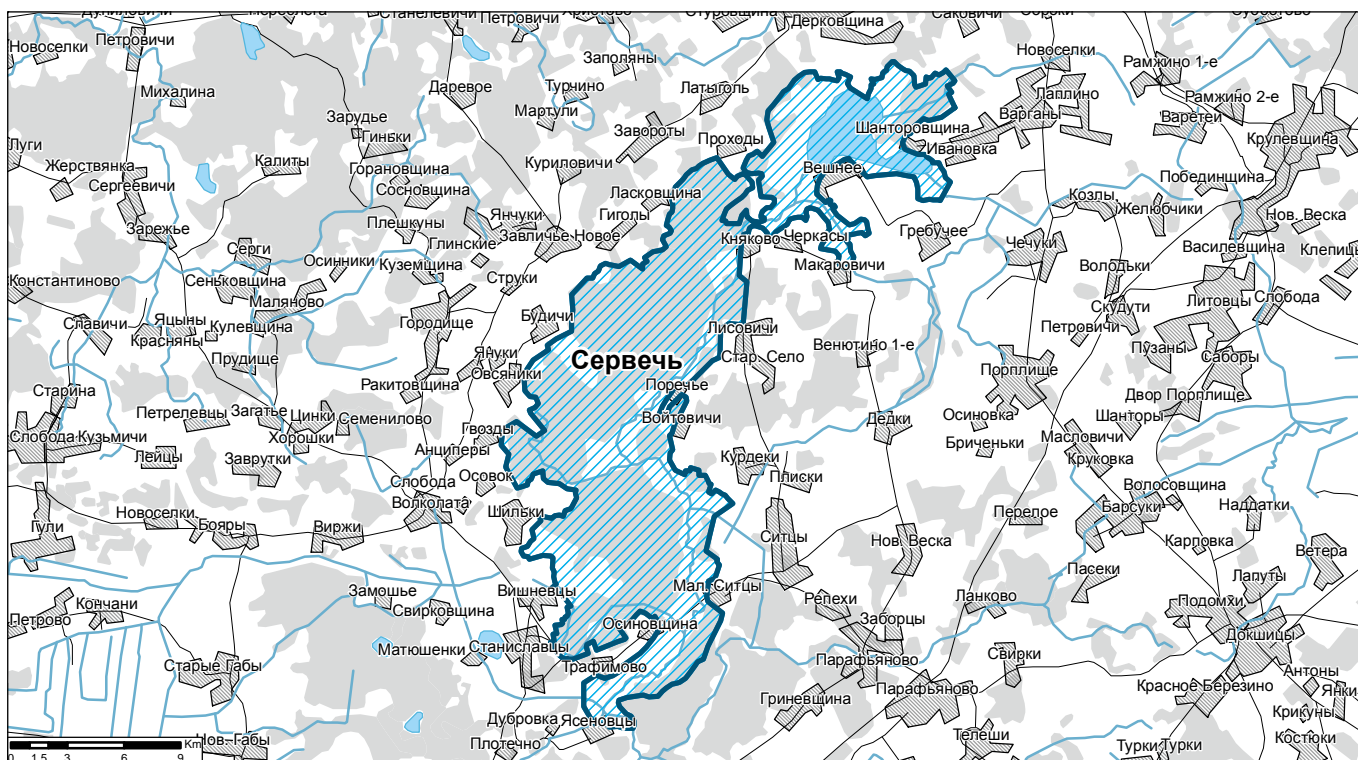
Тэрыторыя заказніка ўключае возера Сэрвач і частку поймы ракі Сэрвачы. Плошча возера – 450 гектараў, сярэдняя глыбіня – 2,8 метра. Возера моцна зарасло трыснягом, шырыня паласы прыбярэжнай надводнай расліннасці вар’іруе ад 15 да 120 метраў. Берагі на захадзе і поўначы сплавінныя, пераходзяць у нізіннае балота.

Паўднёва-заходняя частка возера вельмі забалочана, з яе выцякае рака Сэрвач. Шырыня яе рэчышча ў межах заказніка вар’іруе ад 2–5 да 15–25 метраў. Шырыня поймы 1–2,5 кіламетры. Пойма возера і ракі ўяўляюць сабой нізіннае асаковае балота, на якім сустракаюцца як адкры-

ты, так і моцна зарослыя хмызнякамі ўчасткі. У некаторых месцах нізіннае балота змяняецца пераходным. З паўночнага захаду да балотнага масіву прылягаюць хваёва-шыракаліставыя і змешаныя лясы.

Тэрыторыя заказніка знаходзіцца непадалёк ад водападзела паміж басейнамі рэк Нёман, Заходняя Дзвіна і Днепр. Рака Сэрвач упадае ў Вілейскае вадасховішча і з’яўляецца адной з важнейшых крыніц, якія фарміруюць баланс Вілейска-Мінскай воднай сістэмы.

На тэрыторыі заказніка ажыццяўляюцца наступныя віды гаспадарчай дзейнасці: торфаздабыча (тут сканцэнтраваны вялікія запасы

гідролізнай сыравіны), лесакарыстанне, выпас жывёлы, сенакашэнне, вырошчванне прапашных культур.

Асноўныя біятопы

Балоты – 85%, лугі – 5%, лясы – 3%, азёры – 5,6%, іншыя землі – 1,4%.

Птушкі

У заказніку выяўлена пражыванне двух відаў птушак, якія знаходзяцца пад пагрозай глабальнага знікнення: вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola* і дубальта *Gallinago media*. Гэта крайняя паўночная кропка распаўсюджвання вяртлявай чаротаўкі ў Беларусі. Сустрэкаюцца тут і іншыя рэдкія віды: чапля-бугай *Botaurus stellaris*, шэры журавель *Grus grus*.

Іншыя групы жывёл

Іншыя групы жывёл даследаваны недастаткова. З млекакормячых тут адзначаны лось, дзік, ліса, воўк, янотападобны сабака, вавёрка, андатра і іншыя. У возеры Сэрвач і рэках шмат каштоўных відаў рыб.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дэкладнасьць ацэнкі	Тэндэнцыя (2007–2014)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	6–15 с	2014	Э		
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	гн	+	2014	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2010	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	3–10 п	2014	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	10 с 0–5 с	2007 2014	Д	↓	
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	5–10 п	2002	Э		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	31 с	2010	Д	↔	A1

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: пуханос альпійскі *Baeothryon alpinum*, ласняк Лёзеля *Liparis loeselii*, пуштапялёснік зялёны *Coeloglossum viride*, бяроза нізкая *Betula humilis*, касач сібірскі *Iris sibirica*, асака балоталюбівая *Carex heleonastes*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, пальчатакарэннік светла-жоўты *Dactylorhiza ochroleuca*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, вярба нізкая *Salix lapponum*.

Пагрозы

- забруджванне вады возера стокамі з узараных схілаў;
- выпальванне расліннасці ў веснавы перыяд, асабліва ў сухое надвор'е, наносіць істотную страту біялагічнай разнастайнасці;
- асушэнне тэрыторыі для здабычы торфу.

Вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*. Фота Сяргея Зуёнкі

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Неабходны дадатковыя даследаванні па інвентарызацыі флоры і фаўны заказніка, а таксама больш падрабязнае вывучэнне неспрыяльных фактараў.

Крыніцы інфармацыі

- Скуратович А.Н. (2002); Mongin E., Davidyonok E. (2014).
Скарбы прыроды Беларусі (2005).
Асабістыя паведамленні: Фянчук В.А., Монгін Э.А., Скуратовіч А.М., Чэркас М.Д.

Складальнік: Левы С.В.

Стары Жадзен (Stary Żadzien)

Крытэрыі: А1

Код: ВУ039

Геаграфічныя каардынаты: 51,91348° N 27,60443° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён

Плошча: 16 285 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: водна-балотны заказнік рэспубліканскага значэння «Стары Жадзен»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, Рамсарскае ўгоддзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Найбольш характэрныя ландшафты гэтай ТВП – верхавыя і пераходныя балоты, а таксама хваёвыя лясы. Мае значэнне для захавання вялікага арляца.

Short summary

The landscapes most characteristic of this IBA are bogs and transition mires, as well as pine forests. It is significant for the conservation of Greater spotted eagle.

Краткая характеристика

Наиболее характерные ландшафты этой ТВП – верховые и переходные болота, а также сосновые леса. Значима для сохранения большого подорлика.

Агульнае апісанне

Леса-балотны комплекс, ядро якога складаюць балоты Стары Жадзен і Вялікае, раздзеленыя паміж сабой пакатай градой. Найбольш характэрнымі ландшафтамі тут з'яўляюцца верхавыя і пераходныя балоты, а таксама хваёвыя лясы.

Лясная расліннасць прадстаўлена шырокім спектрам супольніцтваў ад лішайнікавых хвойнікаў на старажытных золавых дзюнах да чарнічных бярэзнікаў па іх падножжах і касачовых ольсаў па міжградавых паніжэннях. Ва ўзроставах адносінах лясы ў асноўным належаць да катэгорыі прыспяваючых. Па цяжкадаступных мінеральных астравах месцамі захаваліся дрэвы, узрост якіх перавышае 100–120 гадоў.

З фларыстычнага пункту гледжання найбольшы інтарэс уяўляюць мінеральных грады і ўскраіны балот. Менавіта тут адзначана большасць ахоўваемых відаў раслін.

Несумненную каштоўнасць маюць і пераходныя балоты з асокамі прамой *Carex elata* і валасістаплоднай *Carex lasiocarpa*, рэдкія ў рэгіёне і ў Беларусі. Рададэндран жоўты *Rhododendron luteum*, які расце па пакатых схілах мінеральных астравоў, мае, акрамя таго, і міжнародны статус аховы. Вялікі інтарэс уяўляюць таксама рэдкія для Беларусі плюшчай малы *Sparganium minor*, танканог вялікі *Koeleria grandis* і маннік складчаты *Glyceria plicata*. Даволі верагоднае знаходжанне тут расніцы прамежкавай *Drosera intermedia* і чаротніка белага *Rhynchospora alba*, якія сустракаюцца на прымыкаючых да ТВП балотах.

Сярод балот пераважаюць верхавыя водападзельнага тыпу. Па іх перыферыі і ў міжградавых паніжэннях знаходзяцца залітыя вадой пераходныя і нізінныя балоты. Уздоўж зарослых меліярацыйных каналаў пераважаюць звычайна трыснягі.

Гідралагічная сетка прадстаўлена некалькімі старымі меліярацыйнымі каналамі, пракапанымі яшчэ ў канцы XIX стагоддзя. Вада па іх сцякае ў раку Цьвігу і канал Бычок. Гэтыя каналы зараслі воднай расліннасцю, месцамі перакрыты сплавінамі. Шматлікія бабровыя плаціны затрымліваюць сцёк вады з балот. Воднае харчаванне балотных масіваў адбываецца ў асноўным за кошт атмасферных ападкаў.

З-за высокай ступені забалочанасці і слаблага развіцця дарожнай сеткі тэрыторыя цяжкадаступная, населеныя пункты тут адсутнічаюць. Акрамя таго, ТВП уваходзіць у буферную зону Прыпяцкага нацыянальнага парка і Палескага ваеннага палігона.

Асноўныя віды выкарыстання тэрыторыі – лесагаспадарчае і паляўнічае. Высечкі лесу вядуцца толькі па перыферыіных участках ўгоддзя. Лясныя ўгоддзі выкарыстоўваюцца мясцовым насельніцтвам для збору ягад і грыбоў, балота – для нарыхтоўкі журавін і выпасу жывёлы.

Асноўныя біятопы

Балоты верхавыя і пераходныя – 60%, лясы – 40%.

Птушкі

На ТВП адзначана 20 відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Тэрыторыя мае значэнне для захавання 11 пар вялікага арляца *Aquila clanga*. Акрамя таго, тут адзначаны яшчэ адзін глабальна пагражаемы від: вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*.

Іншыя групы жывёл

Ядро фаўністычнага комплексу ўтвараюць віды, экалагічна звязаныя з ляснымі і балотнымі экасістэмамі. Паколькі тэрыторыя амаль не асвоена людзьмі, тут даволі поўна прадстаўлены найбольш рэдкія і ўразлівыя віды фаўны рэгіёну.

У недалёкім мінулым на тэрыторыі ТВП і па пойме ракі Цьвігі адзначаўся глабальна знікаючы від – еўрапейская норка *Mustela lutreola*. Гэта адно з двух апошніх (другое на поўначы Беларусі, у Паазер'і) раз'яднаных між сабой месцаў пражывання гэтага віду ў Беларусі. Улічваючы, што тэрыторыя даследавана пакуль што недастаткова, новыя знаходкі еўрапейскай норкі ўяўляюцца тут даволі верагоднымі.

Ва ўгоддзі сустракаюцца бабёр рачны *Castor fiber*, выдра *Lutra lutra*, соня-палчок і соня лясная *Dryomys nitedula*, а таксама рэдкія віды рукакрылых: шыракавушка еўрапейская *Barbastella barbatellus*, начніца Натэрэра *Myotis nattereri*, начніца Брандта *Myotis brandtii*, малая вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssonii* і нетапыр-пігмей *Pipistrellus pygmaeus*. У 2015 г. на ТВП упершыню для Беларусі адзначана размнажэнне гіганцкіх вячэрніц. Улетку з НП «Прыпяцкі» на тэрыторыю ТВП мігрыруе частка мясцовай мікрапапуляцыі зубра *Bison bonasus*. У зімовы час неаднаразова назіраліся заходы рысі *Lynx lynx*.

З ахоўваемых прадстаўнікоў герпетафаўны адзначаецца грабенчыты трытон *Triturus cristatus*, вядомы адзінкавы знаходкі балотнай чарапахі *Emys orbicularis* і мядзянкі *Coronella austriaca*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: рададэндран жоўты *Rhododendron luteum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, вярба лапландская *Salix lapponum*, асака балоталюбівая *Carex heleonastes*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, а таксама пływунец малы *Utricularia minor*, пływунец прамежкавы *Utricularia intermedia*, занесеныя у спіс прафілактычнай аховы.

Пагрозы

- Нягледзячы на размяшчэнне ТВП у цяжкадаступнай мясцовасці, на тэрыторыю ўплывае шэраг неспрыяльных антрапагенных фактараў. На поўначы ўгоддзя працягвае дзейнічаць асушальная сетка каналаў, якая ў сухія гады спрыяе ўзнікненню тарфяных пажараў. Для сухіх хваёвых лясоў на мінеральных астравах таксама існуе высокая рызыка ўзнікнення пажараў. Пэўную пагрозу ўяўляе высечка лесу. У паўночнай частцы ТВП пасля інтэнсіўных высечак лес прадстаўлены ў асноўным маладымі хвойнікамі. Шмат да якіх лясных астравоў вядуць дарогі дзеля нарыхтоўкі лесу;
- разглядаемая тэрыторыя выкарыстоўваецца летам і восенню для нарыхтоўкі грыбоў і ягад, асабліва журавін, мясцовымі жыхарамі і жыхарамі Украіны. Наяўнасць вялікай колькасці людзей і ўсталяванне лагераў для часовага пражывання на лясных астравах з'яўляецца значным фактарам неспакою для дзікіх жывёл і можа нанесці значную страту біяразнастайнасці.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Распрацоўка плана кіравання тэрыторыяй.

Крыніцы інфармацыі

Созинов О.В. и др. (2011).

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Дамброўскі В.Ч., Скуратовіч А.М.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцы (2005–2015)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5–10 п	2015	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2015	Д		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	11 п	2015	Д	↔	A1
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1–2 п	2015	Д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	6 п	2015	Д		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	6–10 п	2015	П		
Сокал-пустэльга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	1–2 п	2015	Д		
Сокал-жабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	10–15 п	2015	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	20–30 п	2015	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	+	2004	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2004	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	+	2004	П		
Барадатая кукаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	20–40 п	2015	Д		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	+	2004	П		
Вераб'іны сын <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	+	2012	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	2–10 п	2015	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2015	П		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2015	П		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	+	2004	П		
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	Гн	+	2015	П		

Складальнік: Дамброўскі В.Ч.

Брыцалавіцкая пушча (Brycalavičskaja pušča)

Крытэрыі: A1, B2, B3

Код: BY040

Геаграфічныя каардынаты: 53,35339° N 28,98357° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Магілёўская вобласць, Асіповіцкі, Клічаўскі, Кіраўскі раёны

Плошча: 22 706 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Свіслацка-Бярэзінскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці. Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

ТВП уяўляе сабой буйны цэласны лясны масіў у міжрэччы Свіслачы і Бярэзіны, які захаваўся ў натуральным стане. Тэрыторыя каштоўная ў першую чаргу для захавання сярэдняга дятла, шэрай кугакаўкі, звычайнага зімародка, дубальта, пярэстай валасяніцы і іншых відаў.

Short summary

This IBA is a still intact vast integral forest tract located between the rivers Svslach and Biarezina. The area is valuable in the first turn for the conservation of Middle spotted woodpecker, Tawny owl, Kingfisher, Great snipe, Pied flycatcher as well as other species.

Краткая характеристика

ТВП представляет собой крупный целостный лесной массив в междуречье Свислочи и Березины, который сохранился в естественном состоянии. Территория ценна в первую очередь для сохранения среднего дятла, серой неясыти, обыкновенного зимородка, дупеля, мухоловки-пеструшки и других видов.

Агульнае апісанне

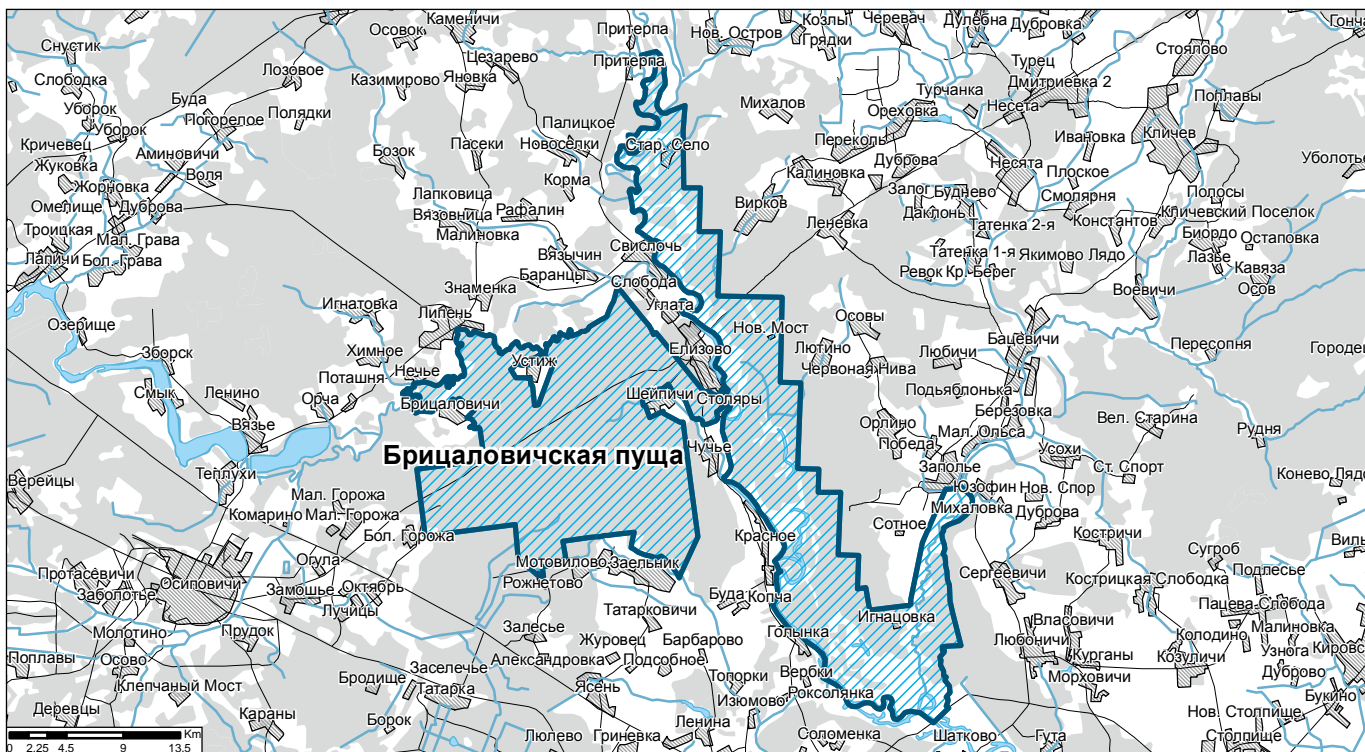
ТВП размешчана ў цэнтральнай частцы Беларусі ў 20 км на паўночны ўсход ад горада Асіповічы. Уяўляе сабой буйны цэласны лясны масіў у міжрэччы Свіслачы і Бярэзіны, які захаваўся ў натуральным стане. З паўднёвага ўсходу абмяжоўваецца рэчышчам р. Ольсы (левы прыток р. Бярэзіны).

Асноўнай воднай артэрыяй з'яўляецца рака Бярэзіна, якая працякае на працягу каля 50 км; шырыня ракі – 60–150 м. Даліна ракі добра выяўленая, шырынёй 2–5 км; пойма шырынёй 1,5–3,5 км, забалочаная, часткова пад лесам. Гідралагічны рэжым р. Бярэзіны і яе прытокаў характарызуецца высокай веснавой паводкай.

Самы буйны натуральны вадаём – старычнае возера Арлінскае. Тэрыторыя парэзана сеткай меліярацыйных каналаў.

Значную частку ТВП займаюць стараўзроставыя лясы. Максімальны ўзрост ельнікаў – 130–150 гадоў, бярэзнікаў – 80–90 гадоў, алешнікаў і асіннікаў – 75–90 гадоў, дуброў і ліпнякаў – 150–170 гадоў. Тэрыторыя выключна багатая па разнастайнасці тыпаў лесу (прадстаўлена 73 тыпы 9 лясных фармацый). Вылучана 12 катэгорый асоба каштоўных участкаў агульнай плошчай 4393,7 га (21% плошчы ТВП).

У поймах рэк прадстаўлены супольнасці заліўных поймавых лугоў і ўчасткі асокавых нізінных балот.

Флора своеасаблівая і ўнікальная, уключае звыш 650 відаў вышэйшых сасудзістых раслін; нароўні з тыповымі барэальнымі элементамі сустракаюцца лесастэпавыя фларыстычныя элементы.

Гаспадарчае выкарыстанне: лясная і сельская гаспадарка; сельска-гаспадарчыя ўгоддзі прадстаўленыя галоўным чынам сенажацямі і пашамі. Прамысловыя прадпрыемствы і населеныя пункты адсутнічаюць. Тэрыторыя з'яўляецца сыравіннай базай для развіцця дрэваапрацоўчай і мэблевай прамысловасці Бабруйскага, Асіповіцкага і Клічаўскага раёнаў. Па тэрыторыі праходзіць участак ж/д Асіповічы–Магілёў, аўтадарогі Р67 Барысаў–Бабруйск. Паўднёва-ўсходнюю частку ТВП перасякаюць лініі электраперадачы (ЛЭП) і газоправод.

Асноўныя біятопы

Лясы – 81,1%, у тым ліку хвойныя – 33%, шыракалістыя – 20,7%, у прыватнасці дубровы – 16,5%, дробналісцевыя – 46,2%, у прыватнасці аleshнікі – 15,6%; землі, не пакрытыя лесам (высечкі, прагалы) – 2,6%; водна-балотныя і лугавыя ўгоддзі – 9,8%, у тым ліку поймавыя адкрытыя нізінныя асаковыя і рознатраўныя лугі, нізінныя балоты; натуральныя вадаёмы і вадацёкі – 0,7%; сельскагаспадарчыя землі – 4,5%; іншыя трансфармаваныя месцапражыванні – 1,3%. На тэрыторыі вылучана 34 тыпы месцапражыванняў, што з'яўляецца вельмі высокім паказчыкам.

Птушкі

Адзначана 144 віды, з іх гняздзіца або меркавана гняздзіца – 118 відаў. Перавага лясных месцапражыванняў абумовіла дамінаванне ў насельніцтве птушак ляснога комплексу (больш 50%). Значна прадстаўлена група тыпова лясных відаў (напрыклад, дзятлаў – 8 відаў). Поплавы ў пойме рэк Ольсы і Бярэзіны з'яўляюцца важным месцам прыпынку на міграцыях кулікоў і качак. Тут падчас міграцыі было адзначана адначасова больш за 1000 баталёнаў *Philomachus pugnax*, 200–300 белакрылых рыбацка і шэраг іншых відаў.

Іншыя групы жывёл

Усталявана пражыванне па меншай меры 45 відаў сысуноў, не меней 37 – рыб, 10 – амфібіяў, 5 – рэптылій, а таксама 95 відаў матылёў. Характэрна нізкая колькасць капытных. Выяўлена 35 відаў жывёл, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь: 2 віды матылёў, 28 відаў птушак, 3 віды сысуноў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*.

Рыбы: сцерлядзь *Acipenser ruthenus*, падуст *Chondrostoma nasus*.

Насякомыя: вялікая шашачніца *Euphydryas maturna*, жаўтушка тарфянікавая *Colias palaeno*.

Расліны: цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, арнік горны *Arnica montana*, граздоўнік рамонакалісты *Botrychium matricariifolium*, асак карэнішчавая *Carex rhizina*, званочак шыракалісты *Campanula latifolia*, чубатка пустая *Corydalis cava*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, аўсяніца высокая *Festuca altissima*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, плюшч звычайны *Hedera helix*, баранец звычайны *Huperzia selago*, касач сібірскі *Iris sibirica*, чараўнік зеленакветкавы *Platanthera chlorantha*, мнаганожка звычайная *Polypodium vulgare*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, ядранец безпрыкветнікавы *Thesium ebracteatum*, крапіва кіеўская *Urtica kioviensis*.

Пагрозы

- Няўстойлівы паводкавы рэжым, які прыводзіць да ўсыхання дрэў;
- лясныя пажары (асабліва актуальна для лясоў хваёвай фармацыі);
- выпальванне расліннасці на адкрытых участках поймы;
- забруджванне вады арганікай з сельгасугоддзяў;
- высечка лясоў;
- павелічэнне плошчы хмызнякоў на адкрытых участках нізінных балот і паплавоў, звязанае са спыненнем сенакашэння;
- значны фактар неспакою, выкліканы наведваннем лясных масіваў і берагоў рэк адпачываючымі, паляўнічымі, рыбакамі.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2014)	Крыніца
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	2–4 с	2005–2007	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	6–10 п	2014	Э		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	гн	1–3 п	2007	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	+	2007	П		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	3–5 п	2014	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2014	Э		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	1–2 п	2005	П		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	1–2 п	2005–2007	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	7–10 п	2014	Э		
Сокал-шуплёнак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2005	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	1–2 п	2005	Э		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	1–2 п	2009	Э		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15–25 с	2005	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	4–6 п	2005	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	2–20 с	2005–2014	Д	↓	A1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	1000 ас	2005	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	мг/гн+		2005	П		
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	мг	+	2005	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2005	П		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	мг	+	2005	П		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг	+	2005	П		
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybridus</i>	мг	+	2005	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–3 п	2008	Д		
Шэрая кугакаўка <i>Strix aluco</i>	гн	90–150 п	2005	Э		B3
Верабіны сычкі <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	5–15 п	2014	Э		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	30 п	2007	Э		B2
Сярэдні дзяцел <i>Dendrocopos medius</i>	гн	50 п	2005	Э		B3
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	10–20 п	2014	Э		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	10–30 п	2014	Э		
Пярэстая валасяніца <i>Ficedula hypoleuca</i>	гн	2500–3000 п	2014	Э		B3
Валасяніца-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	2000–4000 п	2014	Э		
Палявы свіртун <i>Anthus campestris</i>	гн	1–2 п	2005	П		

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Забараніць любыя працы па змене гідралагічнага рэжыму тэрыторыі.
- Забяспечыць захаванне патрабаванняў забароны некантралюемых палаў.
- Перадаць пад ахову селішчы відаў жывёл, уключаных у Чырвоную кнігу.
- На ўсёй тэрыторыі забараніць прамысловы збор расліннай сыравіны.
- Забараніць любую гаспадарчую дзейнасць у адмыслова каштоўных участках карэнных плакорных і поймавых дуброў, лясоў з дамінаваннем клёну, ліпы і граба, высокаўзроставак асінавак, ясянёвых і ліпавак лясоў.
- У мэтах падтрымання спрыяльных умоў гнездавання каляводных і вадаплаўных птушак неабходна рэгламентаваць тэрміны сенакосаў у пойме р. Ольсы.
- Усталяваць інфармацыйныя знакі і аншлагі па межах заказніка-ТВП.

Крыніцы інфармацыі

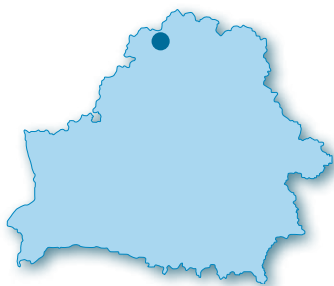
Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); Научное обоснование объявления республиканского ландшафтного заказника «Свислочно-Березинский» (2005); Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дзмітрыюк М.Г., Монгін Э.А., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Дзмітрыюк М.Г., Ямінскі Б.В.

Цікіны астравы (Cikiny astravy)

Крытэрыі: B2

Код: BY041

Геаграфічныя каардынаты: 55,62177° N 27,47918° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Міёрскі раён

Плошча: 6397 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: Рэспубліканскі гідралагічны заказнік «Балота Мох»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці

Кароткая характарыстыка

Уяўляе сабой буйное верхавое балота з мінеральнымі астравамі, азёрамі, рэкамі і мачажынамі, акружанае па краях хвойнымі і ліставымі лясамі. Тут гняздуецца чорны бусел, скапа і балотная сава.

Short summary

The site is a large bog with mineral islands, lakes, rivers and hollows, surrounded by coniferous and leaf forests. Black stork, Osprey and Short-eared owl are nest here.

Краткая характеристика

Представляет собой крупное верховое болото с минеральными островами, озерами, реками и мочажинами, окруженное по краям хвойными и лиственными лесами. Здесь гнездятся черный аист, скопа и болотная сова.

Агульнае апісанне

ТВП уяўляе сабой буйное верхавое балота з мінеральнымі астравамі, азёрамі, рэкамі і мачажынамі, акружанае па краях хвойнымі і ліставымі лясамі. Па ўсім балоце раскіданы шматлікія мінеральныя грывы, якія атрымалі назву Цікіны астравы. Унікальнасць гэтым парослым лесам астравам прыдаюць групы старых дубоў, ясеняў і клёнаў.

З захаду да балота прымыкае буйное мезатрофнае возера Нобіста (3,75 км²). Возера мелкаводнае, у летні час практычна цалкам зарастае воднай расліннасцю. Берагі месцамі ўтвараюць буйныя сплавіны, парослыя балотнымі відамі асокаў. Для рэгуляцыі ўзроўню вады ў возеры на рацэ Хараброўцы, якая выцякае з яго, пабудавана водарэгулюючая плаціна. У выніку рэчышча Хараброўкі ніжэй возера зарасло воднай расліннасцю і месцамі перакрылася сплавінамі, плынь практычна адсутнічае. На гэтым участку ў Хараброўку упадаюць шматлікія лесамеліярацыйныя каналы і рака Голчыца, якая перасякае ўвесь балотны масіў з поўдня на поўнач.

З-за высокай забалочанасці тэрыторыі і адсутнасці дарожнай сеткі лесагаспадарчая дзейнасць тут вядзецца толькі па перыферычных участках,

практычна цалкам адсутнічаюць сельскагаспадарчыя ўгоддзі. Асноўнымі формамі гаспадарчай дзейнасці з'яўляюцца паляванне і рыбалоўства. Арандатарамі возера Нобіста праводзіцца зарыбленне вадаёма, рэгуляцыя ўзроўню вады. Жыхары навакольных населеных пунктаў збіраюць на балотах журавіны і брусніцы, у лясках – чарніцы і грыбы.

Флора налічвае 223 віды сасудзістых раслін. Асабліваю каштоўнасць для захавання рэдкіх відаў раслін уяўляюць градава-мачажынныя і мачажынна-азёрныя балотныя комплексы. Шматлікія адкрытыя мачажыны параслі расіцай круглалістай *Drosera rotundifolia*, асакай багнавай *Carex limosa*, чаротнікам белым *Rhynchospora alba*, багноўкай чорнай *Empetrum nigrum* і іншымі тыповымі балотнымі барэзальнымі відамі. У наваколлі возера Чорнага адзначана адна з буйнейшых пладаносных папуляцый марошкі *Rubus chamaemorus* (пладанашэнне гэтага віду – вельмі рэдкая з'ява ва ўмовах Беларусі), якая занесена ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь.

Асноўныя біятопы

Верхавыя балоты – 70%, лясы – 20%, азёры – 10%.

Птушкі

Усяго на тэрыторыі ТВП адзначана 202 віды птушак, 188 з іх гняздуецца. Тут з дастаткова высокай шчыльнасцю гняздуецца такія рэдкія віды птушак як чорны бусел *Ciconia nigra*, скапа *Pandion haliaetus* і балотная сава *Asio flammeus*.

Іншыя групы жывёл

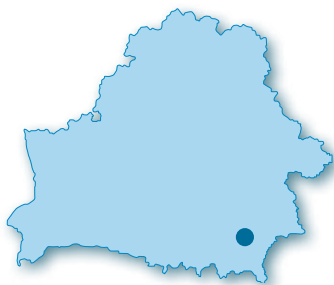
У фаўне ТВП прадстаўлены ўвесь набор млекакормячых, характэрных для паўначы Беларусі: звычайныя лось *Alces alces*, дзік *Sus scrofa*, казуля *Capreolus capreolus*. У сухіх лясках па краях балот сустракаецца заяц-русак *Lepus europaeus*, а ў багуновых сасняках і на пераходных балотах – заяц-бяляк *Lepus timidus*. З драпежнікаў ва ўгоддзі жывуць воўк *Canis lupus*, лісіца звычайная *Vulpes vulpes*, куніца лясная *Martes martes*, норка амерыканская *Mustela vison*, ласка *Mustela nivalis*, гарнастай *Mustela erminea*. У рэках і азёрах ТВП шматлікі бабёр рачны *Castor fiber*, сустракаецца выдра *Lutra lutra*. Возера Нобіста багатае на рыбныя запасы, жыве тут і каштоўны прамысловы від – вугор рачны *Anguilla anguilla*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10 п	2000–2009	Д		B2
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	5 п	2000–2009	Д		B2
Ароп-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	1–3 п	2000–2009	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	+	2000–2009	П		
Балотная сава <i>Asio flammeus</i>	гн	10–15 п	2000–2009	П		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	+	2009	П		

Старая Віць (Staraja Vic')

Крытэрыі: B2

Код: BY042

Геаграфічныя каардынаты: 52,07595° N 29,81134° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Рэчыцкі і Хойніцкі раёны

Плошча: 38 403 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці

Кароткая характарыстыка

Угоддзе ўяўляе сабой адзін з буйнейшых на Палессі мазаічных комплексаў забалочаных лясоў, якія чаргуюцца з невялікімі балотамі, лугамі і палямі. Асабліва важна для арла-вужаеда і малога арляца.

Short summary

The IBA comprises one of the Paliessie's largest mosaic complexes of wetland forests mixed with small wetlands, meadows and fields. It is particularly important for Short-toed eagle and Lesser spotted eagle.

Краткая характеристика

Угодье представляет собой один из крупнейших на Полесье мозаичных комплексов заболоченных лесов, перемежающихся небольшими болотами, лугами и полями. Особенно важно для орла-змееяда и малого подорлика.

Агульнае апісанне

Угоддзе ўяўляе сабой адзін з буйнейшых на Палессі мазаічны комплекс забалочаных лясоў, якія чаргуюцца з невялікімі балотамі, лугамі і занябданымі палямі. Масіў знаходзіцца ў басейне ракі Віці, левага прытока Прыпяці. Агульны рэльеф тэрыторыі пакаты са слабым ухілам у паўднёвым кірунку. Разнастайнасць плоскаму нізіннаму рэльефу надаюць моцна згладжаныя старажытныя палескія мацерыковыя дзюны.

У структуры дрэвавай расліннасці дамінуюць карэнныя альховыя і хваёва-шыракалістыя немаральныя лясы. Асаблівую прыродаахоўную каштоўнасць маюць шыракалістыя дубовыя і ясеневыя супольніцтвы, сярод якіх сустракаюцца дрэвы ва ўзросце 120–160 гадоў. Павышэнні рэльефу, асабліва мацерыковыя дзюны, заняты хваёвымі і бярозавымі лясамі, значная доля саснякоў прадстаўлена лесакультурамі.

Практычна ўсе ракі на тэрыторыі ўгоддзя каналізаваны, а большая частка балот і ўвільготненых зямель асушаны. Тэрыторыя дрэнуецца сеткай каналаў, асабліва моцна разгалінаванай у паўднёвай частцы. У апошнія гады асушальныя сістэмы паступова выходзяць са строю, а землі забалочваюцца. Каналы зараслі воднай расліннасцю і ў многіх месцах перагароджаны бабровымі плацінамі. Тэрыторыі былых торфараспрацовак заліты вадой і знаходзяцца на розных стадыях аднаўлення. Прыбярэжная зона і мелкаводдзі пакрыты трыснягом, берагі параслі рознымі відамі вербаў і маладымі дрэўцамі бярозы пушыстай.

Асноўнай формай выкарыстання ўгоддзя з'яўляецца вядзенне на ім лясной гаспадаркі. На меліраваных землях ажыццяўляецца сенакашэнне і выпас жывёлы, вырошчваюцца сельскагаспадарчыя культуры. Значныя плошчы выпрацаваных і залітых вадой тарфянікаў выкарыстоўваюцца для рыбнай лоўлі і палявання на вадаплаўную дзічыну.

Буйных населеных пунктаў у межах угоддзя няма. Шэраг вёсак (Старк, Бераснёўка і інш.) зараз з'яўляюцца нежылымі. Праз патэнцыяльную ТВП праходзяць аўтамагістраль і чыгунка, ёсць шэраг дарог з асфальтавым пакрыццём. Тым не менш большая частка тэрыторыі даступна толькі для тэхнікі павышанай праходнасці.

Асноўныя біятопы

Лясы – 64%, сельскагаспадарчыя ўгоддзі – 20%, торфараспрацоўкі (у тым ліку затопленыя і якія не выкарыстоўваюцца) – 15%, іншыя землі (населеныя пункты, дарогі і інш.) – 1%.

Птушкі

Чаргаванне забалочаных алешнікаў з адкрытымі прасторами стварае ідэальныя ўмовы для жыцця драпежных птушак (арол-вужаед *Circaetus gallicus*, палявы лунь *Circus cyaneus*, малы *Aquila pomarina* і вялікі арляца *Aquila clanga*, сокал-кабец *Falco subbuteo*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus*). Тэрыторыя ўтрымлівае самую буйную ў Беларусі групоўку малога арляца *Aquila pomarina*. Гняздуюцца тут і іншыя ахоўваемыя віды птушак: чорны бусел *Ciconia nigra*, шэры журавель *Grus grus*, зялёная жаўна *Picus viridis* і беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*.

Іншыя групы жывёл

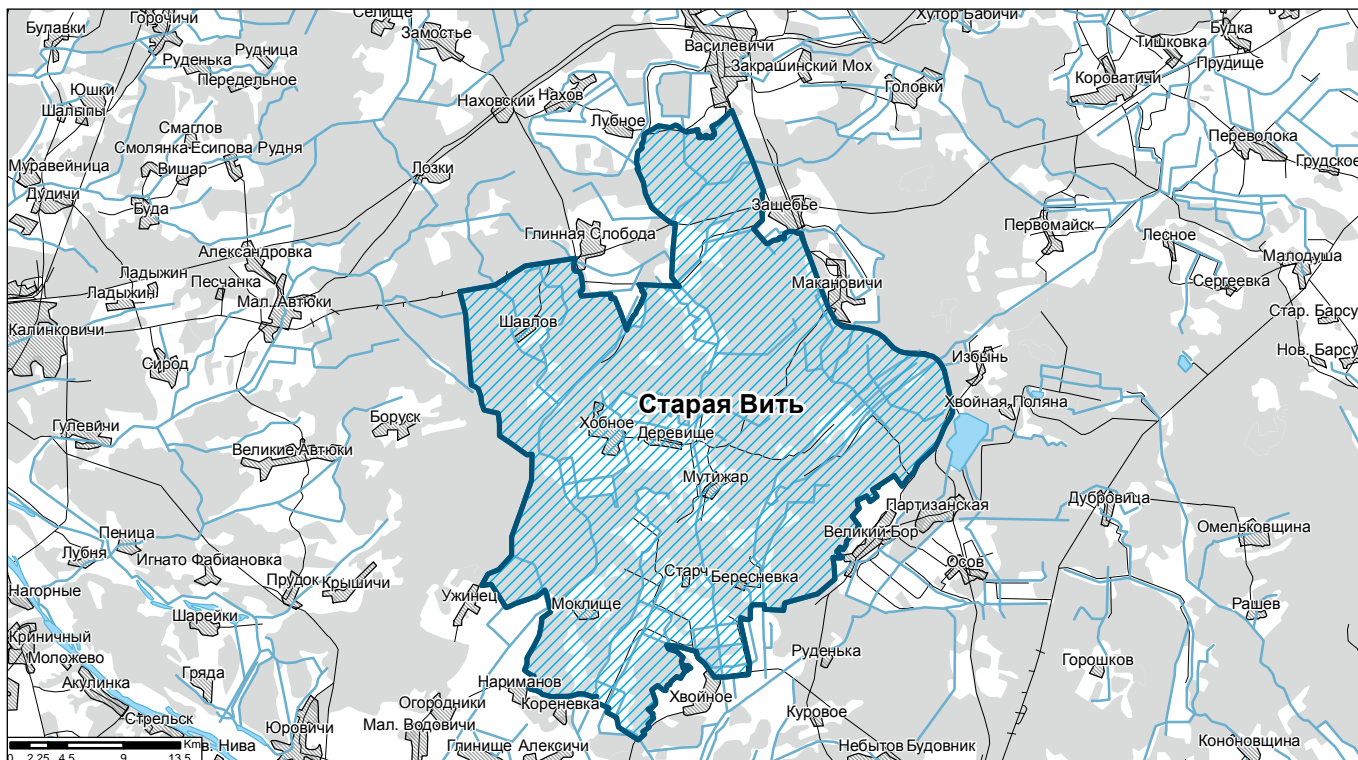
Разнастайнасць прыродных умоў угоддзя, асабліва наяўнасць буйных лясных масіваў, балот, вадаёмаў і вадасцёкаў, а таксама сенакосных лугоў вызначаюць багатую відавую разнастайнасць наземных хрыбетных жывёл. З рэдкіх відаў фаўны тут сустракаюцца соня арэшнікавая *Muscardinus avellanarius*, барсук *Meles meles* і выдра *Lutra lutra*. Каналы і рэкі насяляе бабёр рачны *Castor fiber*.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Нягледзячы на значную плошчу ўгоддзя, даследавана яна недастаткова, і колькасць рэдкіх і ахоўваемых раслін пакуль тут невысокая, што звязана яшчэ і з праведзеным раней асушэннем гэтай тэрыторыі. Сярод відаў-чырвонакніжнікаў адзначаны венерын чаравічак звычайны *Cypripedium calceolus*, бяроза нізкая *Betula humilis*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum* і зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, а таксама смалёўка літоўская *Silene lithuanica*, ахова якой прадугледжана Бернскай канвенцыяй.

Пагрозы

- Асноўнымі формамі антрапагеннай нагрузкі з'яўляюцца высечкі лесу, торфаздабыча і выпас жывёлы. Зніжэнне ўзроўню грунтовых вод у выніку асушэння тэрыторыі прывяло да павялічэння рызыкі ўзнікнення пажараў;
- высечкі лесу носяць інтэнсіўны характар. У найбольшай меры ад іх панеслі страты самыя каштоўныя ў фларыстычных адносінах карэнныя шыракалістыя лясы;

- у другой палове мінулага стагоддзя тэрыторыя патэнцыяльнай ТВП перанесла значнае асушэнне для сельскагаспадарчых мэтаў і здабычы торфу. Пасля скарачэння гаспадарчага выкарыстання па прычыне забруджвання зямель радыёнуклідамі на асушаных тэрыторыях паўсюдна адбываецца паўторнае забалочванне асушаных тэрыторый;
- ад тарфяных пажараў нясуць страту ў першую чаргу ўчасткі лясоў і балот, на якіх працягвае дзейнічаць асушальная сетка і, як вынік, застаецца нізкі ўзровень грунтовых вод.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для аднаўлення і захавання лясоў і балот тэрыторыі ў натуральным стане неабходна стварыць тут рэспубліканскі ландшафтны заказнік са строгай рэгламентацыяй гаспадарчай дзейнасці.
- Патрабуецца таксама правесці мэтанакіраваныя работы па аптымізацыі гідралагічнага рэжыму пажаранебяспечных участкаў.

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).
Асабістыя паведамленні: Скуратовіч А.М.

Складальнік: Левы С.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэцыя (2004–2012)	Крытэрыі ТВП
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2004	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	7 п	2004	Д	B2	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	15–30 п	2004–2012	Д	↓ B2	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	0–1 п	2004	Д		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	4 п	2004	Д		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	+	2012	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	+	2004	П		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	+	2004	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	+	2004	П		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2004	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2004	П		

Велута (Vieluta)

Крытэры: A1, B3

Код: ВУ043

Геаграфічныя каардынаты: 52,622461° N 26,73337° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Лунінецкі і Ганцавіцкі раёны

Плошча: 53 630 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Борскі» (2818,4 га)

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2005 годзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Короткая характарыстыка

ТВП «Велута» ўяўляе сабой леса-балотны масіў у Прыпяцкім Палессі паміж рэкамі Ланню і Цной. Тут гняздуюць вялікі арлец, барадатая кугакаўка, чорны бусел, арол-вужаед, беласпінны дзяцел, сярэдні дзяцел і ляляк.

Short summary

Vieluta IBA is a wetland forest in the Prypiac' Paliessie region located between the rivers Lan' and Tsna. Greater spotted eagle, Great grey owl, Black stork, Short-toed eagle, White-backed woodpecker, Middle spotted woodpecker and Nightjar are nest here.

Краткая характеристика

ТВП «Велута» представляет собой леса-болотный массив в Припятском Полесье в междуречье Лани и Цны. Здесь гнездятся большой подорлик, бородатая неясыть, черный аист, змеяед, белоспинный дятел, средний дятел и обыкновенный козодой.

Агульнае апісанне

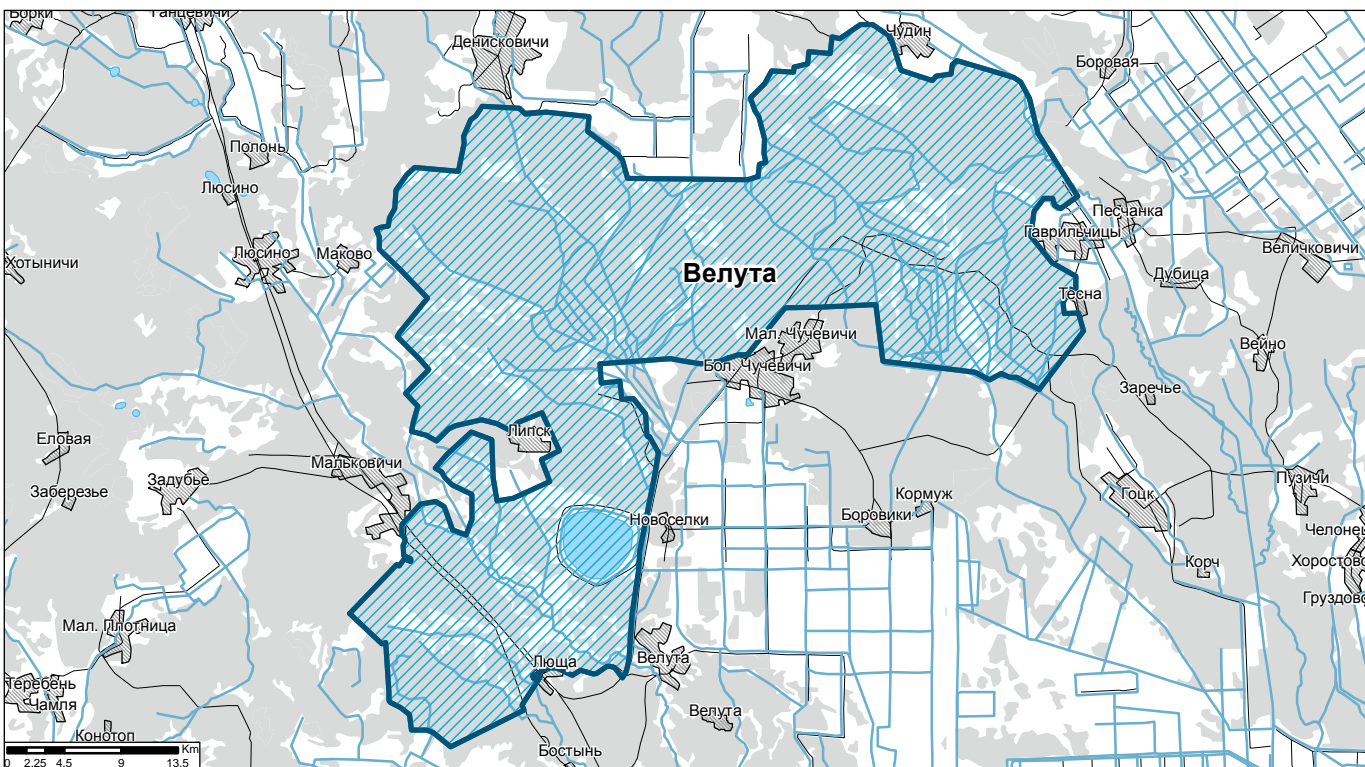
ТВП «Велута» знаходзіцца ў паўночна-ўсходняй частцы Брэсцкай вобласці ў Лунінецкім і Ганцавіцкім раёнах. Уяўляе сабой леса-балотны масіў у Прыпяцкім Палессі паміж рэкамі Ланню і Цной.

Пераважае плоскі рэльеф, асноўныя вышыні знаходзяцца ў межах 145–150 метраў, аднак тут ёсць асобныя пясчаныя золавыя груды.

Тэрыторыя ТВП з'яўляецца зонай павышанага ўвільгатнення за кошт блізкага залягання грунтовых вод і мае выключна вялікае значэнне ў сілкаванні балот і рэк, падтрымання пагодна-кліматычных характарыстык рэгіёну. Але амаль уся плошча значна дрэнуецца меліярацыйнымі

каналамі, найбольшыя з іх Пляса, Крынічная, Стрыжэўскі, Заазёрскае. Стрыжэўскі канал і р. Цна напаяюць вадасховішча Велута. Вадасховішча было створана ў 1976 г. для рыбагадоўлі, увільгатнення і арашэння. Плошча 7,6 км². На вадасховішчы адзначаны шэраг вадаплаўных і каляводных відаў птушак.

У асноўным пераважаюць хваёвыя і бярозавыя лясы, сустракаюцца дубровы і чорнаалешнікі. Адметнай рысай тэрыторыі з'яўляецца тое, што лес расце астраўкамі сярод балот. Шмат дзе такія астраўкі лесу цяжкадаступныя для чалавека. Балоты вельмі разнастайныя. Ёсць балоты пераходнага тыпу з саснянкамі кустарнічкава-зеленамошнымі. На

Ляляк звычайны
Caprimulgus europaeus.
Фота Мікалая Вераб'я

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дэклінацыя ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2012)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллёвы гагач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2009	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5–10 п	2007–2012	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	+	2005–2010	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	1–6 п	2005–2010	П		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	2–4 п	2005–2012	Д	↔	A1
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	5–10 п	2005–2012	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	3–5 п	2007–2012	Э		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	5–10 п	2007–2012	П		
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	250–500 п	2007–2012	Э		B3
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	50–100 п	2007–2012	Э		

верхавых балотах растуць сфагнавыя хвойнікі. Пераважаюць нізінныя балоты.

У склад ТВП уваходзіць заказнік «Борскі». Ён створаны ў 1979 г. Знаходзіцца ў басейне р. Лані ў межах Ганцавіцкага і Лунінецкага раёнаў. Агульная плошча – 2805 гектараў. Створаны для захавання верхавых і пераходных балот і рацыянальнага выкарыстання журавін.

Тэрыторыя выкарыстоўваецца ў асноўным для лясной гаспадаркі. Кожны год актыўна вядзецца нарыхтоўка журавін на верхавых балотах.

Асноўныя біятопы

Балоты (у тым лікам пад лесам) – 34% (верхавыя – 8,8%, пераходныя – 3,5%, нізінныя – 21,7%), лясны (без уліку балотных) – 63,5%, вадасховішчы – 1,5%, іншыя землі – 1%.

Птушкі

ТВП «Велута» мае міжнароднае значэнне для захавання месцаў гнездавання глабальна пагражаемага віда вялікага арляца *Aquila clanga*. Акрамя таго, гэты леса-балотны комплекс мае важнае значэнне для захавання шэрагу лясных відаў птушак, а таксама відаў, прымеркаваных да леса-балотных комплексаў: барадатая кугакаўка *Strix nebulosa*, чорны бусел *Ciconia nigra*, арол-вужаед *Circaetus gallicus*, беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*, сярэдні дзяцел *Dendrocopos medius*, казадой *Caprimulgus europaeus*. Дакладны склад арнітафаўны тэрыторыі не вядомы, патрэбны дадатковыя даследаванні.

Іншыя групы жывёл не вядома.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*.

Пагрозы

- Парушэнне гідралагічнага рэжыму тэрыторыі;
- на асушаных тэрыторыях амаль штогод узнікаюць пажары;
- высечка лясоў.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Патрэбна стварэнне ААПТ і плана кіравання ёю.
- Нармалізаваць гідралагічны рэжым тэрыторыі для прадухілення пажараў.
- Правесці дадатковыя даследаванні біяразнастайнасці тэрыторыі.

Крыніцы інфармацыі

Блакітная кніга Беларусі (1994).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Дамброўскі В.Ч., Левы С.В.

Складальнікі: Абрамчук А.В., Левы С.В.

Асноўнай формай выкарыстання тэрыторыі з'яўляецца лесагаспадарчая дзейнасць (83% ад агульнай плошчы). Усе астатнія землі выкарыстоўваюцца ў сельскагаспадарчых мэтах. Сенажці і выганы размешчаны ў асноўным у пойме Бярэзіны. Урадлівасць сельскагаспадарчых зямель вельмі нізкая, і выкарыстоўваюцца яны малаэфектыўна.

Каля 2,2 тыс. га лясоў заказніка ўваходзіць у склад зялёнай зоны горада Светлагорска, з іх 213 га – у яе лесапаркавую частку. Нягледзячы на тое, што большая частка гэтых лясоў пераўвільготненая і, акрамя таго, забруджаная радыёнуклідамі, яны нясуць адчувальную рэкрэацыйную нагрузку. Рака Бярэзіна і шматлікія пойменныя азёры выкарыстоўваюцца мясцовымі жыхарамі для летняга адпачынку і рыбнай лоўлі.

Асноўныя біятопы

Лясы – 60%, нізінныя балоты – 30,5%, поймавыя заліўныя лугі – 5%, рэкі і іх узбярэжжы – 1,5%, іншыя землі – 3%.

Птушкі

Арніталагічная каштоўнасць тэрыторыі вызначаецца перш за ўсё гнездаваннем глабальна пагражаемага віду птушак – вялікага арляца *Aquila clanga*. Усяго на тэрыторыі ТВП сустракаецца 146 відаў птушак. З ахоўваемых у Беларусі відаў тут адзначаны вялікі бугай *Botaurus stellaris*, чапля-лазняк *Ixobrychus minutus*, чорны бусел *Ciconia nigra*, скапа *Pandion haliaetus*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus*, сокал-шулёнак *Falco vespertinus*, сокал-кабец *Falco subbuteo*, шэры журавель *Grus grus*, звычайны зімародак *Alcedo atthis*, зялёная жаўна *Picus viridis* і садовая стрынатка *Emberiza hortulana*.

Залітая веснавой паводкай пойма Бярэзіны служыць месцам адпачынку і кармёжкі для шматлікіх пралётных гусей і качак.

Іншыя групы жывёл

Спісак млекакормячых утрымлівае 41 від, што складае больш за палову беларускай тэрыафаўны. З ахоўваемых у рэспубліцы відаў адзначаны барсук *Meles meles* і арэшнікавая сося *Muscardinus avellanarius*. Тут сустракаюцца таксама дзік *Sus scrofa*, казуля *Capreolus capreolus*, лось *Alces alces*, заяц-бяляк *Lepus timidus*, заяц-русак *Lepus europaeus*, андатра *Ondatra zibethica*, вавёрка звычайная *Sciurus vulgaris*, лісіца звычайная *Vulpes vulpes*, куніца лясная *Martes martes*, тхор лясны *Mustela putorius*, ласка *Mustela nivalis*, гарнастай *Mustela erminea*, норка амерыканская *Mustela vison*, янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides*, выдра *Lutra lutra*.

З 12 відаў земнаводных і 7 відаў паўзуноў, якія сустракаюцца ў Беларусі, ва ўгоддзі адзначана 10 і 6 відаў адпаведна. Адзін від – балотная чарапаха – занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*, арэшнікавая сося *Muscardinus avellanarius*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, змегалоўнік Руйша *Dracocephalum ruyschianum*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, касач сібірскі *Iris sibirica*, увярднік скіпетрападобны *Pedicularis sceptrum-carolinum*, асака каранішчавая *Carex rhizina*, дзераза заліваемая *Lycopodiella inundata*, сон лугавы *Pulsatilla pratensis*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, чубатка пустая *Corydalis cava*, чына гладкая *Lathyrus laevigatus*, арнік горны *Arnica montana*.

Пагрозы

- Асноўнымі формамі антрапагеннай нагрузки з'яўляюцца высечка лесу, гідрамелярацыя, пажары, выпас жывёлы і дачнае будаўніцтва;
- высечкі лесу вядуцца ў асноўным у хвойных і шыракалістых лясах, у меншай меры – у бярозніках і алешніках. Пасля стварэння заказні-

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2001–2014)	Крытарый ТВП
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	мг	+	2001–2011	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	1 с	2006	П		
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2014	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	min 4 п	2001	П		
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	мг	+	2001	П		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	min 4 п	2001	П		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	2 п	2001–2006	Д	A1	
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	min 3 п	2001	П		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	min 1 п	2001	П		
Чорны каршун	гн	min 5 п	2001	П		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2001	П		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	+	2001			
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	min 3 п	2001	П		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	3 п	2001	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2011	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	15–20 с 3–5 с	2001 2014	Д	↓ A1	
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2011	П		
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	гн?	1 п	2011	П		
Вялікі зюк <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	1–2 п	2001	П		
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	5–6 п	2001	П		
Барадатая кугакаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн?	min 1 п	2001	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	min 8 п	2001	П		
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2001	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2001	П		
Мухалоўка-белашыйка	гн	+	2001	П		
Садовая стрынатка <i>Emberiza hortulana</i>	гн	+	2001	П		

ка і пераводу лясоў у першую групу высечкі былі абмежаваны, аднак захоўваецца пагроза высечкі старых шыракалістых лясоў на астравах;

- гідрамелярацыя былі закрануты толькі паўднёва-заходняя і паўночна-ўсходняя часткі заказніка, таму негатыўнае ўздзеянне асушальнай сеткі носіць лакальны характар. Каналізацыя асноўнага вадатока ўгоддзя – ракі Олы прывяла да павышэння ўзроўню веснавых паводак, з аднаго боку, і да ўзмацнення ўздзеяння летніх засух, з другога;
- фактар неспакою. У межах ТВП знаходзяцца дачныя таварысты, што з'яўляецца дадатковым істотным фактарам неспакою жывёл, асабліва ў час размнажэння. Пасля стварэння тут заказніка далейшае пашырэнне дачнай забудовы было забаронена.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання жывёльных і раслінных комплексаў угоддзя неабходна распрацаваць шматгадовы план кіравання ТВП.

Крыніцы інфармацыі

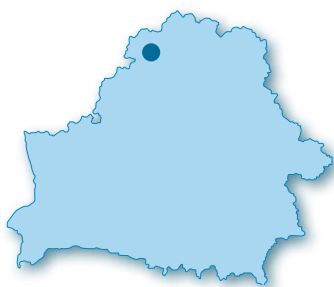
Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Фянчук В.А., Багдановіч І., Дзмітрыюк М., Монгін Э.А., Скуратовіч А.М.

Складальнік: Левы С.В.

Пойма Янкі (Janka floodplain)

Крытэрыі: B2

Код: BY045

Геаграфічныя каардынаты: 55,34825° N 27,10559° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Браслаўскі і Шаркаўшчынскі раёны

Плошча: 22 333 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі нацыянальнага парку «Браслаўскія азёры» і водна-балотнага заказніка рэспубліканскага значэння «Янка»

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя знаходзіцца на паўночным захадзе Беларусі. Уяўляе сабой лясны масіў з верхавымі і пераходнымі балотамі. Адно з ключавых месц гнездавання скапы ў Беларусі.

Short summary

The area is located in the north-west of Belarus. It is a forest tract with bogs and transition mires. It is one of the key nesting sites for Osprey in Belarus.

Краткая характеристика

Территория находится на северо-западе Беларуси. Представляет собой лесной массив с верховыми и переходными болотами. Одно из ключевых мест гнездования скопы в Беларуси.

Агульнае апісанне

ТВП «Пойма Янкі» знаходзіцца на паўночным захадзе Беларусі. Уяўляе сабой лясны масіў з верхавымі і пераходнымі балотамі ў цэнтральнай і ўсходняй частках. Большасць лясных балот меліяравана.

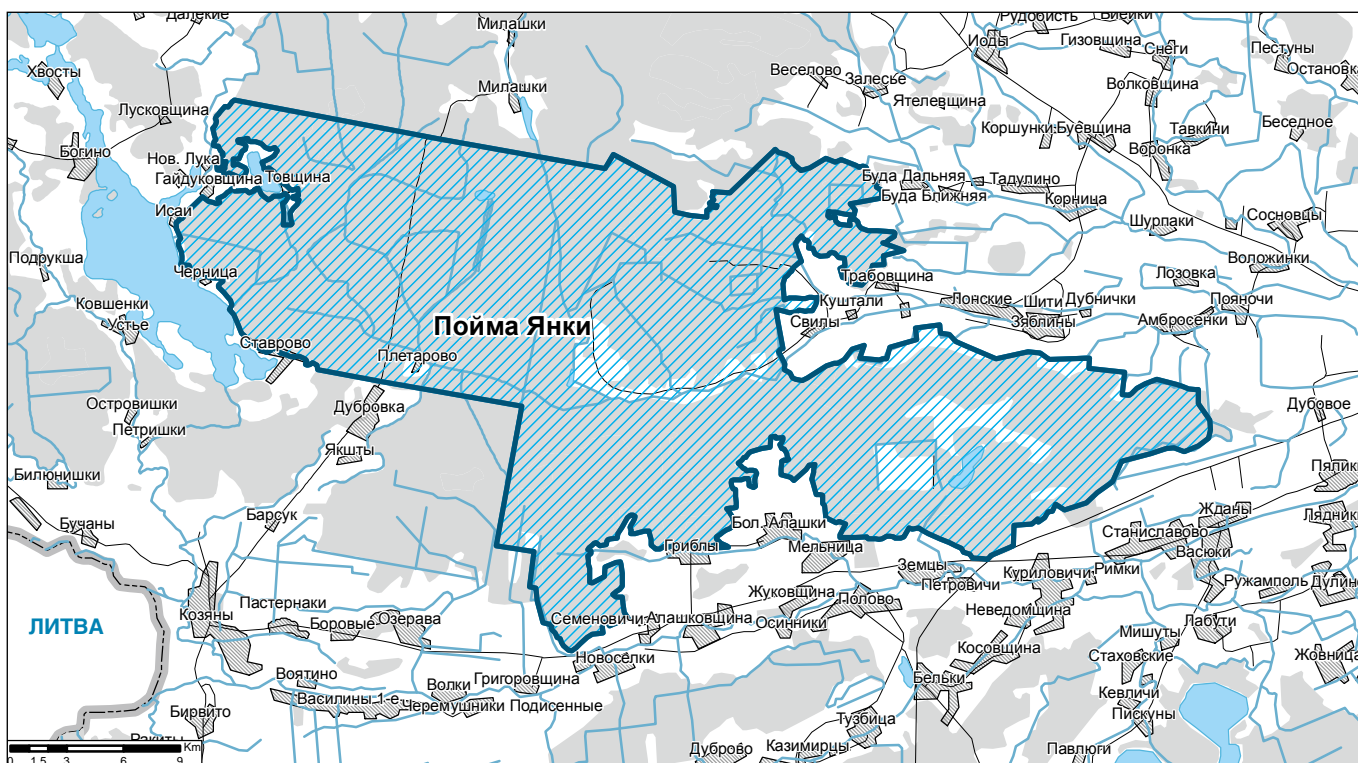
Рачная сетка не развіта. Па тэрыторыі працякае толькі некалькі малых рэк, у тым ліку дзве аднайменныя рэчкі – Янкі. Азёр таксама няма. Возера Асвята на балоце Мох самая вялікая – плошча 0,5 км². Каля заходняй граніцы ТВП размешчана воз. Богінскае (13,2 км²), на ўсходнім беразе якога знаходзіцца сажалкавая гаспадарка па развядзенні рыбы. Гэта спрыяе гнездаванню на ТВП рэдкай драпежнай птушкі – скапы (*Pandion haliaetus*).

У граніцах ТВП адсутнічаюць населеныя пункты, аўтамабільных дарог вельмі мала. Такім чынам, значная часта тэрыторыі цяжкадаступная для наведвання чалавекам.

Асноўны від гаспадарчай дзейнасці – лесакарыстанне. Акрамя таго, тэрыторыя выкарыстоўваецца для палявання, рыбнай лоўлі і нарыхтоўкі грыбоў і ягад.

Асноўныя біятопы

Лясы – 63,3%, балоты верхавыя і пераходныя – 31,7%, іншыя землі – 5%.

Птушкі

Арнітафаўна ТВП «Пойма Янкі» даследавана недастаткова і патрабуе ўдакладненняў.

ТВП мае мясцовае значэнне для захавання адносна вялікай гнездавой групойкі скапы *Pandion haliaetus*. Таксама тут адзначаны на гнездаванні і іншыя рэдкія віды птушак, дадзеныя пра іх прыведзены ў табліцы ніжэй.

Іншыя групы жывёл звестак няма.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Расліны: журавіны дробнаплодныя *Oxycoccus microcarpus*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, сон расчынены *Pulsatilla patens*.

Пагрозы

- Пасля меліярацыйных работ самае вялікае ў межах ТВП балота Мох некалькі разоў гарэла, значна змянілася балотная расліннасць, што, безумоўна, адмоўна паўплывала і на мясцовых жывёл.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Патрэбна аднаўленне гідралагічнага рэжыму балота Мох.
- Перадача пад ахову мясцовым органам кіравання месцаў пражывання рэдкіх відаў, асабліва месцаў гнездавання рэдкіх драпежных птушак.

Крыніцы інфармацыі

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Скуратовіч А.М., Чэркас М.Д.

Складальнік: Левы С.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя	Крытэрыі ТВП
Чорнавалёвы гагач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2003–2011	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	2–3 с	2003–2011	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	4–6 п	2003–2011	Э		
Каршун чорны <i>Milvus migrans</i>	гн	>1 п	2011	П		
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	5–10 п	2003–2014	Э		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	5–8 п	2003–2011	Э		B2
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2003–2014	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	5 п	2003–2011	Э		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	10–12 п	2003–2011	Э		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2003–2011	П		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	3–10 п	2003–2011	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	7–10 п	2003–2011	Э		
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	гн	6–8 п	2003–2011	Э		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15–20 с	2003–2011	Э		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	15–20 п	2003–2011	Э		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	гн	8–10 п	2003–2011	Э		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 с	2003–2011	Э		
Сычык верабіны <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	> 3 п	2011	П		
Кугакаўка даўгахвостая <i>Strix uralensis</i>	гн	> 2 п	2011	П		
Кугакаўка барадатая <i>Strix nebulosa</i>	гн	> 3 п	2011	П		

Градова-мачажынны комплекс верхавога балота. Фота Сямёна Левага

Тураўскае балонне (Turaŭskaŭe balonnie)

Крытэрыі: A1, A4i, B1i.

Код: BY046

Геаграфічныя каардынаты: 52,07867° N 27,73292° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён.

Плошча: 256,7 гектара.

Нацыянальны прыродаахоўны статус: большая частка – біялагічны заказнік мясцовага значэння «Тураўскі луг».

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці.

Кароткая характарыстыка

ТВП уяўляе сабой участак поймавага луга, які размешчаны ў сярэднім цячэнні р. Прыпяці і практычна цалкам затопляецца вадой у час веснавой паводкі. З'яўляецца ўнікальным – як па наборы відаў, так і па колькасці – месцам гнезвання і прыпынку падчас сезонных міграцый тысяч водна-балотных птушак.

Short summary

This IBA is a section of a floodplain meadow located in the Prypiac' middle reach almost fully overflowed with water during the spring flood. It is a unique nesting and resting site – both in the terms of the species composition and the numbers – for thousands of waterbirds and waders during the seasonal migrations.

Краткая характеристика

ТВП представляет собой участок пойменного луга, который расположен в среднем течении р. Припяти и практически полностью затопливается водой во время весеннего паводка. Является уникальным – как по видовому составу, так и по численности – местом гнездования и отдыха во время сезонных миграций тысяч водно-болотных птиц.

Агульнае апісанне

Тураўскі луг, які ў веснавы час уяўляе сабой сістэму акружаных вадкавай вадой астравоў, з'яўляецца ўнікальным як па набору відаў, так і па колькасці, месцам гнезвання і прыпынку падчас сезонных міграцый кулікоў і іншых водна-балотных відаў птушак. ТВП уяўляе сабой участак прырэчышчнага поймавага луга, які размешчаны ў сярэднім цячэнні ракі Прыпяці і практычна цалкам затопляецца вадой у час веснавой паводкі. Дзякуючы спецыфічнаму месцазнаходжанню і гістарычна сфарміраванай сістэме гаспадарання на гэтым участку поймы знаходзіцца адно з буйнейшых у Беларусі пасяленняў рэдкіх відаў кулікоў, у тым ліку і глабальна пагражаемага віду – дубальта *Gallinago media*.

Поймавыя лугі цалкам адкрытыя, сустракаюцца толькі асобныя кусты і купіны вярбы. Нізкае травяное пакрыва абумоўлена як характарам глебы, так і інтэнсіўным выпасам жывёлы. Павышаныя ўчасткі чаргуюцца з паніжэннямі.

Пойма ў межах угоддзя адносна нізкая, забалочаная. Берагі ракі невысокія (1–3 м), прырэчышчная частка ў выглядзе нешырокага павышэння выяўлена толькі месцамі, цэнтральная пойма плоскахвалістая і плоскагрывістая, прыцэрасная пойма складаецца з лагчын, якія чаргуюцца з рэдкімі градамі. Агульны рэльеф угоддзя вызначаецца чаргаваннем невысокіх грыў і невялікіх паніжэнняў між імі, у якіх знаходзіцца мноства невялікіх часовых і пастаянных вадаёмаў. Найбольш узвышаная частка затопляецца вадой толькі ў гады экстрамальна высокіх паводак. Вада ў паніжэннях трымаецца да канца траўня – сярэдзіны чэрвеня, у даждлівыя гады – на працягу ўсяго цёплага часу.

Патэнцыяльная ТВП знаходзіцца ў непасрэднай блізкасці ад г. Турава. Тым не менш большая частка тэрыторыі ў веснавы перыяд цяжкадаступная – на луг можна трапіць толькі на лодцы. Пасля сходу вады антрапагенная нагрузка тут значна павялічваецца. Асноўнай формай гаспадарчага выкарыстання ўгоддзя ў гэты час з'яўляецца выпас жывёлы і дамашніх гусей. Тураўскі луг можа стаць адной з самых перспектыўных тэрыторый для развіцця арніталогічнага турызму. Ужо зараз яго стыхійна наведваюць шматлікія групы беларускіх і замежных турыстаў.

Флора Тураўскага луга складаецца ў асноўным з травяністай расліннасці, і толькі невялікі ўчастак тэрыторыі пакрыты зараснікамі вербалозу.

Травастой на ўзвышшах бедны, моцна з'едзены і вытапаны жывёлай, у паніжэннях – больш густы і высокі. Стан травянога пакрыва ў многім залежыць ад вышыні веснавой паводкі – у гады з высокім узроўнем затоплення травастой пасля сходу вады развіты значна лепш, чым у гады з нізкім узроўнем паводкі. Праектыўнае пакрыццё наземнай расліннасці нераўнамернае – ад 10 да 100%, уздоўж рэчышча Прыпяці маюцца пясчаныя косы, практычна пазбаўленыя травастой. Да сярэдзіны лета травяністае пакрыва на найбольш сухіх узвышаных месцах амаль цалкам выгарае. У складзе расліннасці найбольш звычайнымі з'яўляюцца наступныя віды: мятліца звычайная *Agrostis vulgaris*, метлюжок аднагадовы *Poa annua*, расходнік едкі *Sedum acre*, дуброўка гусіная *Potentilla anserina*, птарміка храсткаватая *Pteris aquilina*, лазаніца *Lysimachia nummularia*, казалец пякучы *Ranunculus flammula*; у паніжэннях – маннік водны *Glyceria aquatica*, асак лісіная *Carex vulpina*.

Асноўныя біятопы

Поймавы ўвільготнены разнатраўны луг – 70%, рэчышчы і іх узбярэжжы – 10%, хмызнякі – 20%.

Птушкі

Тэрыторыя мае важнае значэнне для падтрымкі папуляцый цэлага шэрагу водна-балотных відаў птушак у час міграцый і гнезвання. На веснавым і асеннім пралётах тут спыняецца для адпачынку і кармёжкі глабальна пагражаемы від гусь-піскулька *Anser erythropus*, а таксама занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі шэрая гусь *Anser anser*, качка-шылахостка *Anas acuta*, белавокі нырок *Aythya nyroca*, залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*, вялікі грыцук *Limosa limosa* і іншыя рэдкія віды птушак.

Вялікі інтарэс уяўляюць міграцыйныя скапленні баталёна *Philomachus pugnax*, якія дасягаюць у асобныя гады 100 тысяч асобін. Тураўскі луг у час веснавой міграцыі з'яўляецца адным з важнейшых у Цэнтральнай і

Усходняй Еўропе месцаў прыпынку баталёнаў для папаўнення энэргетычных рэсурсаў перад адпраўкай да асноўных месцаў гнездавання. Таксама у апошнія гады назіраюцца значныя міграцыйныя скапленні вялікага грыцукі *Limosa limosa*, у 2014 г яго колькасць складала каля 20 тысяч птушак.

Ва ўгоддзі на гнездаванні прадстаўлены ўвесь комплекс крычак, якія жывуць у Беларусі, у тым ліку і занесеныя ў Чырвоную кнігу малая крычка *Sterna albifrons* і белашчокая рыбачка *Chlidonias hybrida*. У асобныя гады тут гняздуецца малая *Larus minutus* і шыязая чайка *Larus canus*. У ліку іншых відаў-чырвонакніжнікаў на гнездаванні адзначаны качкашылахавостка *Anas acuta*, вялікі грыцук *Limosa limosa*, крывок *Haematopus ostralegus*. Тут знаходзіцца адно з самых буйных у Беларусі каланіяльных пасяленняў вялікага зуйка *Charadrius hiaticula* і да нядаўняга часу куліка-марадункі *Xenus cinereus*, колькасць якога значна скарацілася за апошнія пяць гадоў.

Іншыя групы жывёл:

Тэрыафаўна ўгоддзя прадстаўлена некалькімі відамі мышападобных грызуноў і буразубак, з амфібіяў сустракаюцца травяная *Rana temporaria* і вастрямордая *Rana terrestris* жабы, комплекс зялёных жабаў *Rana esculenta-complex*, зялёная рапуха *Bufo viridis*, чырванабрухая жарлянка *Bombina bombina*, звычайная часночніца *Pelobates fuscus*, квакша *Hyla arborea*, звычайны трытон *Tryturus vulgaris*, грабеньчаты трытон *Tryturus cristatus*. Сярод сысуноў сустракаюцца амерыканская норка *Mustela vison*, янотападобны сабака *Nyctereutes procyonoides* і лісіца *Vulpes vulpes*, якія вельмі часта з'яўляюцца асноўнымі спусташальнікамі гнездаў птушак.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення:

Расліны: павойнічак воднаперцавы *Elatine hydropiper*.

Пагрозы

Зарастанне адкрытых лугоў хмызняком з-за спынення сенакашэння і змяншэння выпасу кароў робіць немагчымым гнездаванне кулікоў. Зараз хмызнякі ёсць на левабярэжным лузе, тады як на правабярэжжы яшчэ захаваўся выпас. Спыненне гаспадарчай дзейнасці ў пойме выклікае хуткае зарастанне адкрытых лугоў хмызнякамі, што з часам прывядзе да страты паплавоў.

Выпас жывёлы, які рэгулюе стан травастоя і стварае ўмовы для гнездавання кулікоў і чайкавых, у пэўны перыяд аказваецца згубным для іх як і птушанят.

Веснавое паляванне на водна-балотных птушак у пойме Прыпяці не дае магчымасці мігруючым птушкам назапасіць пажыўныя рэчывы для працяглага пералёту і з'яўляецца моцным фактарам турбавання для відаў, якія гняздуюцца на дадзенай тэрыторыі.

Інтэнсіўная рыбная лоўля, асабліва з выкарыстаннем маторных лодак, – моцны фактар турбавання птушак у час гнездавання. Найбольш шкоды гэта наносіць у канцы мая – пачатку чэрвеня, калі птушкі сядзяць на гнёздах ці гадуець малых птушанят, а лодачны рух вельмі актыўны. Наступствы рэкрэацыйнай нагрузкі на паплавы – горы смецця і турбаванне жывёл. Вялікая колькасць адпачываючых, асабліва з сабакамі, – моцны фактар турбавання і адна з асноўных прычын гібель птушанят і кладак.

Веснавое выпальванне сухой травы ў пойме знішчае расліннасць і жывёл. На такіх выпаленых паплавах перастае гнездавацца большасць відаў птушак.

Драпежніцтва амерыканскай норкі, янотападобнага сабака, лісіцы, кабана, якія наносзяць урон наземнагназдуючым відам птушак.

Парушэнне гідралагічнага рэжыму балотнага масіву праз меліярацыйныя сістэмы, што вядзе да паводак ці засух, прычым апошнія выклікаюць пажары.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

Для захавання гэтага ўнікальнага луга, які падтрымлівае папуляцыі цэлага шэрагу рэдкіх і ахоўваемых відаў водна-балотных птушак, неабход-

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэцыя (1996–2014)	Крытэрыі ТВП
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	200-1000 ас	1996-2014	Д	↓	
Белалобая гусь <i>Anser albifrons</i>	мг	3000-10000 ас	1996-2014	Д	↓	
Гусь-піскулька <i>Anser erythropus</i>	мг	0-10 ас	1996-2014	Д	↓	
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	мг	0-50 ас	1996-2014	Д	↓	
Качка-свіцьева <i>Anas penelope</i>	мг	3000-120000 ас	2006-2014	Д	↔	
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	0-10 п	2006-2014	Д	↔	
Качка-крыжанка <i>Anas platyrhynchos</i>	мг гн	2000-10000 ас 10-30 п	2006-2014	Д	↓	
Качка-шылахавостка <i>Anas acuta</i>	мг гн	500-2400 ас 2-8 п	2006-2014	Д	↓	B1i
Качка-чырка <i>Anas querquedula</i>	мг гн	500-1000 ас 10-30 п	2006-2014	Д	↔	
Качка-лапаноска <i>Anas clypeata</i>	мг гн	600-1000 ас 10-20 п	2006-2014	Д	↔	B1i
Нырок-сівак <i>Aythya ferina</i>	мг гн	200-3000 ас 0-10 п	2006-2014	Д	↔	
Нырок чубаты <i>Aythya fuligula</i>	мг гн	100-500 ас 0-10 п	2006-2014	Д	↔	
Белавокі нырок <i>Aythya nyroca</i>	мг	0-10 ас	2006-2014	П		
Звычайны гоголь <i>Bucephala clangula</i>	мг	50-100 ас	2006-2014	Д		
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	0-10 ас	2006-2014	Д		
Даўганосы савук <i>Mergus serrator</i>	мг	0-20 ас	2006-2011	Д		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	0-50 ас	2006-2014	Д		
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	мг	10-100 ас	2006-2014	Д	↔	
Чапля-жвакха <i>Nycticorax nycticorax</i>	мг	+	2006-2014	П		
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2006-2014	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	мг	+	2006-2014	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	3-5 с	2006-2014	Д	↔	
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	+	2006-2014	П		
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	5-20 с	2006-2014	Д	↔	
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	40-50 с	1996-2014	Д	↔	A1
Стучок <i>Lymnocyptes minimus</i>	мг	+	2006-2014	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	мг гн	3000-20000 ас 10-50 п	2006-2014	Д	↔	A4i A1
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	мг	+	2006-2014	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	мг	+	2006-2014	П		
Кулік-шчоголь <i>Tringa erythropus</i>	мг	100-600 ас	2006-2014	Д	↔	
Кулік-случок <i>Tringa totanus</i>	гн	200-300 п	2006-2014	Д	↔	
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	гн	0-20 п	1996-2014	Д		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	100-200 ас	2006-2014	Д	↔	
Кулік-цякун <i>Tringa glareola</i>	мг	1000-3000 ас	2006-2014	Д	↔	
Кулік-марадунка <i>Tringa cinerea</i>	гн	5-10 п	1996-2014	Д	↓	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг гн	20000-100000 ас 0-10 п	1996-2014	Д	↑	A4i
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	мг	100-300 ас	2006-2014	Д	↔	
Вялікі зюк <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	20-30 п	1996-2014	Д	↓	
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	мг	0-5 п	2006-2014	Д	↔	
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг гн	+ 0-5	1996-2014	Д	↓	
Белакрылая рыбачка <i>Chlidonias leucopterus</i>	мг гн	2000-10000 ас 0-500 п	2006-2014	Д	↑	A4i
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybridus</i>	мг гн	100-1000 ас 0-400 п	2006-2014	Д	↑	
Чорная рыбачка <i>Chlidonias niger</i>	мг гн	100-1000 ас 100-150 п	2006-2014	Д	↔	B2

на забараніць асення і асабліва веснавое паляванне; забараніць любыя работы, якія могуць выклікаць змяненне ландшафту і гідралагічнага рэжыму тэрыторыі; рэгулярны выпас жывёлы на лузе ад 15 чэрвеня абмежаваць. Праводзіць выкошванне травы і высечку хмызняка. Акрамя гэтага, для арганізацыі аховы і развіцця турызму мэтазгодна стварыць спецыяльны орган кіравання гэтай тэрыторыяй.

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).

Дадзеныя Тураўскай станцыі кальцавання птушак, падрыхтаваныя Карліонавай Н.В., Пінчуком П.У., Натыканцам В.У.

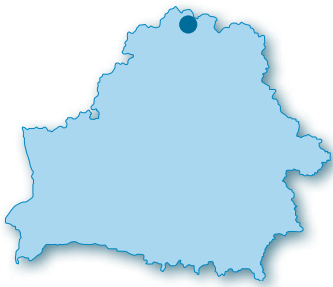
Складальнік: Карліонава Н.В.

Баталёны *Phalotachus ridgwayi* на Тураўскім балонні. Фота Сямёна Левага

Чырвоны Бор (Čyrvony Bor)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY047

Геаграфічныя каардынаты: 56,00366° N 28,52176° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Расонскі раён

Плошча: 36 065 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Чырвоны Бор»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ТВП размешчана ў Беларускай Паазер'і і ўяўляе сабой вялікі лясны масіў з мазаічнымі ўкрапінамі мноства верхавых балот і азёр. ТВП вылучана для захавання вялікага грызку і скапы.

Short summary

The IBA is located in the Belarusian Polesie region and comprises a vast forest tract with a mosaic of numerous bogs and lakes. This IBA is identified for the conservation of Black-tailed godwit and Osprey.

Краткая характеристика

Территория ТВП расположена в Белорусском Поозерье и представляет собой крупный лесной массив с мозаичными вкраплениями множества верховых болот и озёр. ТВП выделена для сохранения большого веретенника и скопы.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя заказніка ўяўляе сабой вялікі лясны масіў з мазаічнымі ўкрапінамі мноства верхавых балот і азёр. Акрамя таго, гэта мясцовасць багатая на маляўнічыя малыя рэкі. На ўсходзе і захадзе мяжа заказніка праходзіць па дзвюх сярэдніх па велічыні рэках – Нішчы і Свольне. Да паўночнай мяжы прымыкае Себежскі рэгіянальны парк Расіі. Дзякуючы вялікай забалочанасці і слаба развітой дарожнай сетцы гэту тэрыторыю людзі амаль што не наведваюць.

У заказніку дамінуюць лясныя ландшафты, якія пакрываюць 82% тэрыторыі. Пераважаюць старыя ельнікі і хвойнікі, па паніжэннях – алешнікі. Большая частка балот адносіцца да верхавога тыпу, нізінныя балоты размешчаны ў поймах рэк і ля падножжаў узгоркаў. У заказніку каля 40 азёр, большасць з якіх мае чыстую, празрыстую ваду і небагаты, але ўнікальны жывёльны і раслінны свет.

Па дадзеных 2012 г., флора сасудзістых раслін ТВП «Чырвоны Бор» прадстаўлена 699 відамі. У яе складзе 4 віды дзеразы, 6 – хвасчоў, 14 – папаратнікаў, 3 – голанасенных і 616 – пакрытанасенных.

Асноўны від дзейнасці чалавека на тэрыторыі – лесакарыстанне, праводзіцца збор ягад і паляванне. Сельскагаспадарчая дзейнасць амаль не вядзецца. Сельгасугоддзі невялікімі ізаляванымі ўчасткамі размяшчаюцца на поўдні заказніка.

Асноўныя біятопы

Лясы – 82%, балоты (у асноўным верхавыя і пераходныя) – 14%, азёры – 3%, іншыя землі – 1%.

Птушкі

Асабліва каштоўнасць тэрыторыі заключаецца ў наяўнасці вялікай колькасці паўночных відаў, паўднёвыя межы распаўсюджвання якіх праходзяць па тэрыторыі Беларусі. Сярод іх трэба адзначыць глушца *Tetrao urogallus* (колькасць гэтага віду – 250 асобін – самая высокая ў рэспубліцы), белабровага дразда *Turdus iliacus*, даўгахвостай кугакаўкі *Strix uralensis*, касматанога сыча *Aegolius funereus*. На тэрыторыі заказніка знаходзяцца адзінаквы на Беларусі месцы гнезвання рэліктавых вадаплаўных птушак – чорнаваллёвага гагача *Gavia arctica* і вялікага савука *Mergus merganser*. Даволі шматлікі тут рэдкі для іншых рэгіёнаў

Беларусі звычайны гогаль *Bucephala clangula* (15–20 пар). На верхавых балотах сустракаюцца кулік-селянец *Tringa nebularia*, сярэдні кулён *Numenius phaeopus* і залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*. Тэрыторыя стварае аптымальныя ўмовы для гнезвання такіх рэдкіх птушак як арал-маркут *Aquila chrysaetos*, скапа *Pandion haliaetus*, арал-вужаед *Circaetus gallicus*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla* і чорны бусел *Ciconia nigra*.

Іншыя групы жывёл

У межах ТВП ўсталявана абітанне 34 відаў звыроў, 9 – земнаводных і 5 – рэптылій, 28 відаў рыб.

Даволі высокая колькасць у заказніку і многіх рэдкіх млекакормячых: бурага мядзведзя *Ursus arctos*, рысі *Felis lynx*, ваўка *Canis lupus*, выдры *Lutra lutra*. Ва ўгоддзях многа янотападобнага сабакі *Nyctereutes procyonoides* – інтрадуцыраванага віду, які абмяжоўвае колькасць глушца *Tetrao urogallus*, цецэрука *Tetrao tetrix* і іншых курападобных.

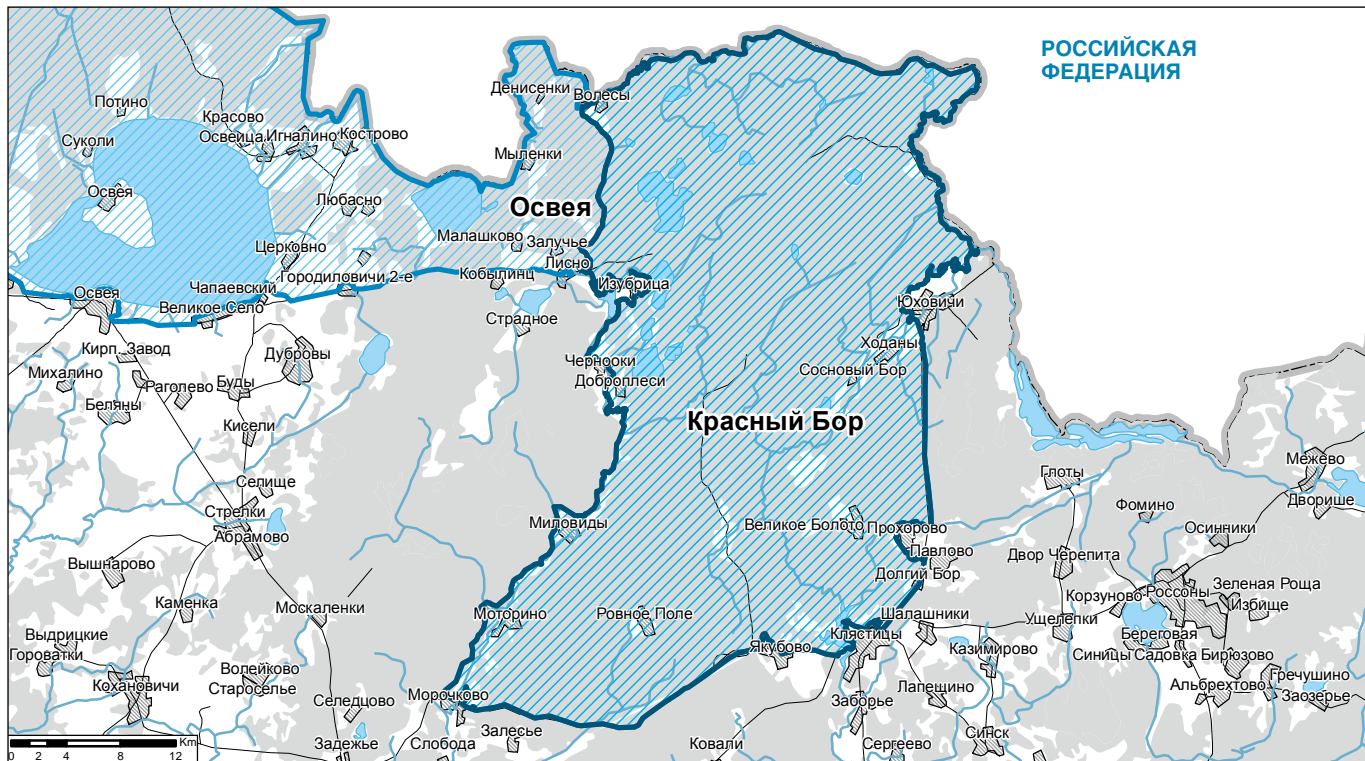
Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, рысь *Felis lynx*, барсук *Meles meles*.

Насякомыя: стрэлка зеленаватая *Coenagrion armatum*, нехаленія прыгожая *Nehalennia speciosa*, аксамітніца Юта *Oeneis jutta*.

Птушкі сэрашчокая коўра *Podiceps grisegena*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, чапля-лязняк *Ixobrychus minutus*, вялікі бугай *Botaurus stellaris*, чорны каршун *Milvus migrans*, малы арлец *Aquila pomarina*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus*, сокал-шулёнак *Falco vespertinus*, сокал-кабец *Falco subbuteo*, драч *Crex crex*, малы пагоніч *Porzana parva*, шэры журавель *Grus grus*, дубальт *Gallinago media*, баталён *Philomachus pugnax*, шызага чайка *Larus canus*, малая чайка *Larus minutus*, пугач *Bubo bubo*, барадатая кугакаўка *Strix nebulosa*, балотная сава *Asio flammeus*, звычайны зімародак *Alcedo atthis*, беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*, зялёная жаўна *Picus viridis*, палявы свіртун *Anthus campestris*.

Расліны: бяроза карлікавая *Betula nana*, бяроза нізкая *Betula humilis*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, тайнік сэрцападобны *Listera cordata*, гарлачык малы *Nuphar pumila*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus*, нітэлопіс прыту-

плёны *Nitellopsis obtusa*, баранец звычайны *Huperzia selago*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*, касач сібірска *Iris sibirica*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, палушнік азёрны *Isoetes lacustris*, лабелія Дортмана *Lobelia dortmanna*, асака малакветкавая *Carex pauciflora*, асака заліўная *Carex paupercula*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhiza trifida*, ядрушка даўгарогая *Gymnadenia conopsea*, хамарбія балотная *Hammarbia palustris*, гідрыла кальчаквая *Hydrilla verticillata*, мякатніца адналістая *Malaxis monophyllos*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, зоркаўка тоўсталістая *Stellaria crassifolia*, вярба лапландская *Salix lapponum*, аднацветка аднакветкавая *Moneses uniflora*, бадзьяк розналісты *Cirsium heterophyllum*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, пуханос альпійскі *Tricophorum alpinum*, плюшчай злакападобны *Sparganium gramineum*.

Пагрозы

- Лесакарыстанне, якое не ўлічвае значнасці лясных масіваў для захавання біразнастайнасці;
- парушэнне спакою птушак і жывёл пры зборы ягад і ў час палявання і адпачынку.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Выкананне распрацаванага плану кіравання ландшафтнага заказніка рэспубліканскага значэння «Чырвоны Бор».

Крыніцы інфармацыі

Скарбы прыроды Беларусі (2005).
 Отчет о научно-исследовательской работе «Проведение инвентаризации биологического разнообразия Республиканского ландшафтного заказника «Красный бор» для подготовки плана управления» (2012).

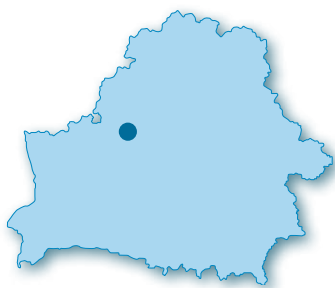
Складальнік: Левы С.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2005–2015)	Крытэрыі ТВП
Чорнавалёвы гарач <i>Gavia arctica</i>	гн	1–3 п	2005–2010	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	6–8 п	2005–2010	Э		
Звычайны гоголь <i>Bucephala clangula</i>	гн	>50 п	2005–2012	Э		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	гн	+	2005–2010	П		
Скана <i>Pandion haliaetus</i>	гн	4–6 п	2005–2010	Э		B2
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1–2 п	2005–2010	Э		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	+	2005–2010	П		
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	гн	1 п	2005–2015	Д	↔	
Сокал-дрымлюк <i>Falco columbarius</i>	гн	0–1 п	2005–2010	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	16–20 п	2010	Э	↔	A1
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	гн	+	2005–2010	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	+	2005–2010	П		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	14–16 п	2010	Э	↑	
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	+	2005–2015	П		
Даўгахвостая кукаўка <i>Strix uralensis</i>	гн	+	2005–2015	П		
Вераб’іны сычык <i>Glucidium passerinum</i>	гн	+	2005–2015	П		
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2005–2010	П		

Налібоцкая пушча (Nalibockaja pušča)

Крытэрыі: B2

Код: BY048

Геаграфічныя каардынаты: 53,90759° N 26,42563° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гродзенская вобласць, Іўеўскі, Навагрудскі, Карэліцкі раёны; Мінская вобласць, Валожынскі, Стаўбцоўскі раёны

Плошча: 136 005 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі рэспубліканскі ландшафтны заказнік «Налібокскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнага значэння, утворана ў 2010 годзе. Ключавая батанічная тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

Налібоцкая пушча мае вялікае значэнне для захавання малага арляца, чорнага бусла і звычайнага зімародка.

Short summary

Nalibockaja pušča is of great importance for the conservation of Lesser spotted eagle, Black stork and Kingfisher.

Краткая характеристика

Налибокская пушча имеет большое значение для сохранения малого подорлика, черного аиста и обыкновенного зимородка.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ТВП «Налібоцкая пушча» – адзіная цэласная тэрыторыя, размешчаная ў басейне Нёмана ў заходняй частцы Цэнтральнай Беларусі, на якой практычна ў натуральным стане захаваліся лясныя масівы вялікай плошчы са спецыфічным прыродным комплексам. Гэта найбольш буйны лясны масіў сярод нёманскіх лясоў. Размешчаны на мяжы двух геабатанічных падзон: дубова-цёмнахваёвых і грабава-дубова-цёмнахваёвых лясоў.

Тэрыторыя ахоплівае басейны правых прытокаў Нёмана – Бярэзіны і Усы да Ашмянскіх град на поўначы, падножжы Мінскага ўзвышша – на

ўсходзе і Лідскай раўніны – на захадзе. Тут налічваецца каля 20 малых рэк, самыя буйныя з якіх – Заходняя Бярэзіна, Іслач і Уса.

Паўднёва-заходняя частка ўяўляе сабой шырокую, значна паніжаную, моцна забалочаную раўніну, якая пераходзіць на паўднёвым захадзе ў балотны масіў.

Прырода заказніка адрозніваецца выключнай прыгажосцю і маляўнічасцю натуральных ландшафтаў, высокай лясістасцю (каля 80%) і нізкай сельскагаспадарчай засвоенасцю, што дазваляе казаць аб важнай ролі Налібоцкай пушчы ў захаванні біялагічнай разнастайнасці флоры і фаўны Беларусі.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дападатнае ацэнкі Тэндцы (2004–2011) Крытэрыі ТВП
Качка-шылаховостка <i>Anas acuta</i>	гн?	0–2 п	2004–2011	П
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	гн	~ 10 п	2004–2011	Э
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	~ 20 с	2004–2011	Э
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	~ 20 п	2004–2011	П
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10–20 п	2004–2011	Э B2
Скана <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2004–2011	П
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	3 п	2004–2011	П
Арол-вужаец <i>Circaetus gallicus</i>	гн	6 п	2008	Д
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	3 п	2004–2011	П
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	5–10 п	2004–2011	Э
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	40–50 п	2011	Д ↔ B2
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн	0–1 п	2006	Д
Сокал-пустэльга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	3–10 п	2004–2011	Э
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	~ 20 п	2004–2011	Э
Драч <i>Crex crex</i>	гн	+	2004–2011	П
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	15–20 п	2004–2011	Э

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дападатнае ацэнкі Тэндцы (2004–2011) Крытэрыі ТВП
Вялікі зюк <i>Charadrius hiaticula</i>	гн?	0–1 п	2010	П
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	+	2004–2011	П
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	2–5 п	2004–2011	П
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	гн	2–5 п	2004–2011	П
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2004–2011	П
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2004–2011	П
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	> 3 п	2004–2011	П
Барадатая кукаўка <i>Strix nebulosa</i>	гн	2–5 п	2004–2011	Э
Верабіны сычык <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	4–7 п	2004–2011	Э
Сіні сівагрук <i>Coracias garrulus</i>	?	1 ас	2009	П
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	40 п	2004–2011	Э ↔ B2
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	+	2004–2011	П
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	20–50 п	2004–2011	Э
Жоўтагаловы дзяцел <i>Picoides tridactylus</i>	гн	+	2004–2011	П
Палявы свіртун <i>Anthus campestris</i>	гн	+	2004–2011	П

У лясак і населеных пунктах ТВП расце 37 відаў дрэў, 45 відаў хмызнякоў, 15 – хмызнячкоў і паўхмызнячкоў, 720 відаў травяністых раслін.

Асноўныя біятопы

Хваёвыя лясы – 42%, яловыя лясы – 8%, шыракалістыя лясы – 1%, дробналісцевыя – 29,5%, адкрытыя лясныя ўчасткі – 5%, рэкі і іх узбярэжжа – 8%, балоты – 5%, сельгасугоддзі – 1%, населеныя пункты – >1%.

Птушкі

На ТВП «Налібоцкая пушча» дакладна вызначана гнездаванне 152 відаў птушак, для 9 – гнездаванне верагодна. Перавага лясных месцапражыванняў абумовіла дамінаванне ў насельніцтве птушак лясных экасістэм – 49,1% ад ліку ўсіх відаў птушак ТВП.

Тэрыторыя мае значэнне для захавання месцаў гнездавання малаго арляца *Aquila pomarina*, звычайнага зімародка *Alcedo atthis*, чорнага бусла *Ciconia nigra*. Акрамя таго, тут адзначаны ў невялікай колькасці дубальт *Gallinago media*, вялікі грыцук *Limosa limosa*, вялікі кулён *Numenius arquata*.

Іншыя групы жывёл

Клас сысуны на тэрыторыі Налібоцкай пушчы прадстаўлены досыць разнастайна – 42 віды, амфібіі – 11, рэптыліі – 6.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

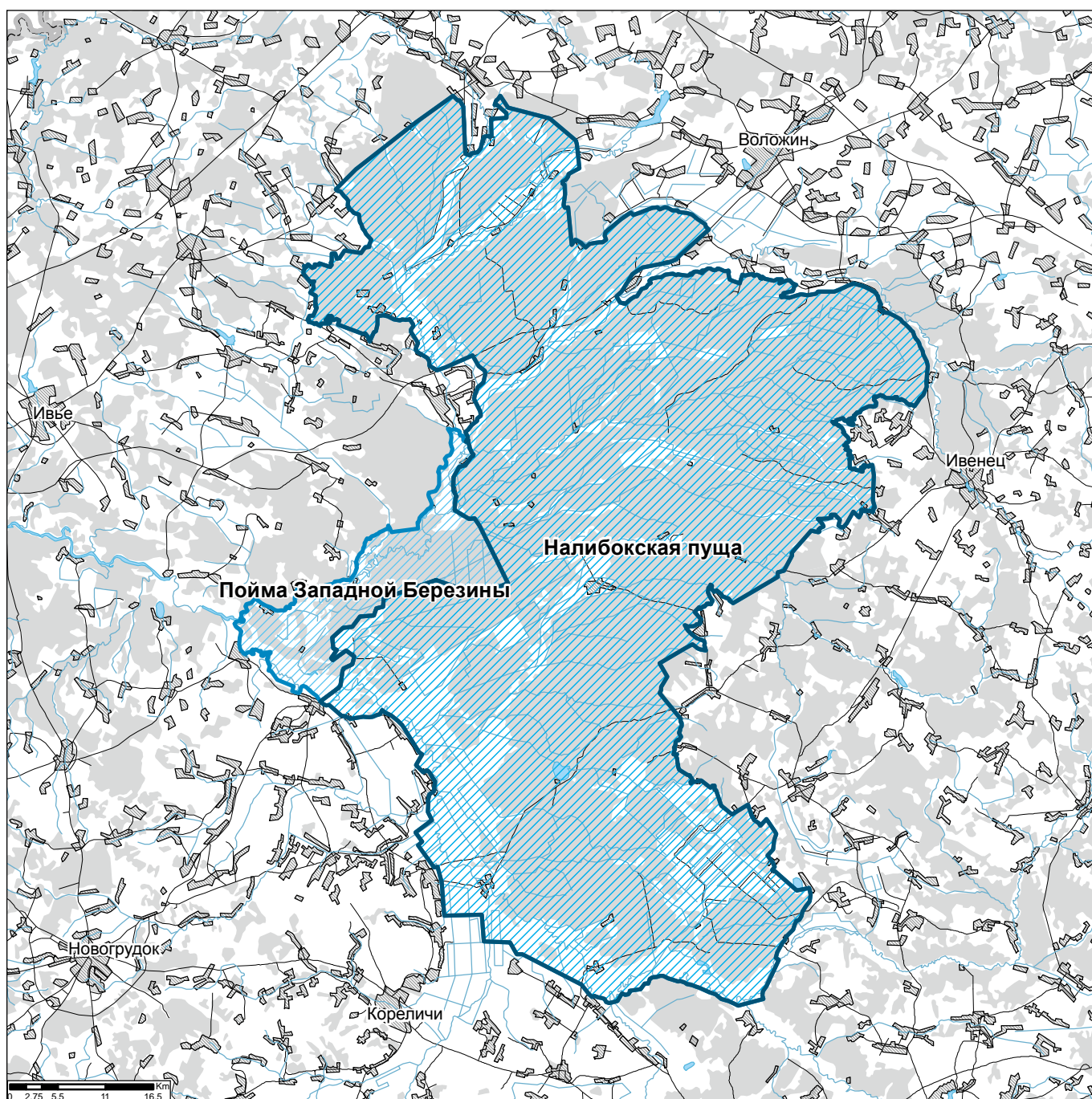
У фаўне заказніка выяўлена 44 віды жывёл, якія ахоўваюцца і ўнесены ў Чырвоную кнігу Беларусі, з іх: 10 – насякомыя, 2 – рыбы, 1 – земнаводныя, 1 – паўзуны, 29 – птушкі, 5 – млекакормячыя.

Звяры: арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, еўрапейскі зубр *Bison bonasus*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles* і буры мядзведзь *Ursus arctos* (не менш за 3 асобіны).

Рэптыліі: мядзянка *Coronela austriaca*.

Амфібіі: чаротавая рапуха *Bufo calamita*.

Рыбы: ручаёвая стронга *Salmo trutta trutta morpha fario*, ліпень *Thymallus thymallus*, вусач *Barbus barbus*, рыбец *Vimba vimba*, падуст *Chondrostoma nasus*.

Малы арлець *Aquila pomarina*. Фота Мікалая Гулінскага.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, пухірнік ягадны *Cuscubalus baccifer*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*, гарлянка пірамідальная *Ajuga pyramidalis*, зубніца клубняносная *Dentaria bubifera*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, званочак шыракалісты *Campanula latifolia*, старасцень прырэчны *Senecio fluviatilis*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*, аўсяніца высокая *Festuca altissima*, асака прысадзістая *Carex supina*, пальчатакарэннік майскі *Dactylorhiza majalis*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, тайнік сэрцападобны *Listera cordata*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*, сон расчынены *Pulsatilla patens*, пальчатакарэннік майскі *Dactylorhiza majalis*, чубатка пустая *Corydalis cava*, ядранец беспрыкветнікавы *Thesium ebracteatum*.

Пагрозы

- Узворванне некаторых участкаў поймавых зон (асабліва р. Нёман);
- перавыпас хатняй жывёлы ў паўднёвай і заходняй частках поймавай зоны тэрыторыі;
- негатыўны ўплыў населеных пунктаў на прымыкаючыя ўчасткі рэк, іх поймаў і лясоў: забруджванне бытавымі адходамі, вытоптванне і

рудэралізацыя расліннага пагагу, узростанне драпежніцкага і канкурэнтнага прэсу сінантропных відаў жывёл;

- адмоўнае ўздзеянне сельскагаспадарчай асушальнай меліярацыі на прылягаючыя да тэрыторыі заказніка ўчасткі ў паўднёвай і паўночна-заходняй частках поймавай зоны;
- рэкрэацыйная нагрузка ў лясных насаджэннях у наваколлях населеных пунктаў, а таксама па даступных участках берагоў вадаёмаў, галоўным чынам р. Нёман і воз. Кромань.

Рэкамендацыі па захаванню ТВГ

- Неабходна стварэнне плана кіравання для гэтай тэрыторыі.

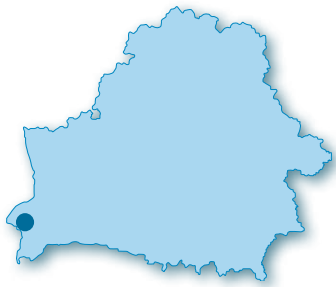
Крыніцы інфармацыі

Красная книга Республики Беларусь. Животные. (2004); Ключевые ботанические территории Беларуси (2005); Научное обоснование образования республиканского ландшафтного заказника «Налибокский» (2000). Асабістыя паведамленні: Грычык В.В., Дамброўскі В.Ч., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Грычык В.В., Дамброўскі В.Ч.

Рака Лясная (Liasnaja river)

Крытэрыі: A1, A4i, B1i

Код: BY049

Геаграфічныя каардынаты: 52,31530° N 23,62023° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць: Брэсцкі і Камянецкі раёны

Плошча: 11 121 гектар

Нацыянальны прыродаахоўны статус: паўднёвая частка ў складзе біялагічнага заказніка мясцовага значэння «Бугскі», паўночная частка – у складзе НП «Белаавежская пушча».

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 г, патэнцыйнае Рамсарскае ўгоддзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя цалкам ахоплівае поймы і даліны ракі Лясной і часткова рэк Лясной Правай і Лясной Левай. На тэрыторыі паўднёвага захаву Беларусі (басейн р. Заходні Буг) гэта найбуйнейшае месца канцэнтрацыі веснавых мігрантаў: белалобая гусь, гусь-гуменніца, шэрая гусь, качка-свіцьва, качка-шылахвостка, залацістая сеўка. На паплавах сустракаюцца калоніі вялікага грышчука.

Short summary

The site covers the whole Liasnaja river floodplain and valley, as well as part of the Liasnaja Pravaya and Liasnaja Levaya rivers' floodplains and valleys. During the spring migration period the greatest concentration of the greater White-fronted goose, Bean goose, Greylag goose, Wigeon, Pintail, and Golden plover can be observed in the south-west of Belarus (the Bug river basin). Colonies of the Black-tailed godwit are found in the floodplain meadows.

Краткая характеристика

Территория полностью охватывает поймы и долины реки Лесной и частично рек Лесной Правой и Лесной Левой. На территории юго-запада Беларуси (бассейн р. Западный Буг) это крупнейшее место концентрации весенних мигрантов: белолобого гуся, гуменника, серого гуся, свиязи, шилохвосты, золотистой ржанки. На пойменных лугах встречаются колонии большого веретенника.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ТВП цалкам ахоплівае поймы і даліны р. Лясной і часткова рэк Лясной Правай і Лясной Левай. Усе яны адносяцца да басейну р. Заходні Буг. Даліны рэк адносяцца да рэгіёну раўнін і нізін Перадпалесся і знаходзяцца ў геамарфалагічным раёне Высокаўскай водна-ледавіковай марэннай раўніны. Пасля зліцця Левай і Правай Лясных каля в. Вугляны рака Лясная ў паўднёва-заходнім кірунку працякае па ўзгорыстай тэрыторыі ў сярэднім і верхнім цячэнні. У ніжнім цячэнні агібае раўніну з поўдня і трапляе на тэрыторыю Брэсцкага Палесся, утвараючы натуральную мяжу паміж дзвюма буйнымі ландшафтнымі структурамі. Шырыня рачной даліны 2–4 км, поймы – ад некалькіх метраў да 200–600 м у сярэднім цячэнні і 1 км – у верхнім і ніжнім цячэнні. У вільготны перыяд пойма заліваецца на глыбіню 0,3–0,8 м на перыяд да 3 тыдняў.

Паверхня даліны роўная, перарэзаная каналамі, прытокамі, рукавамі, старарэчкамі, складаецца з тарфянікаў і пяскоў, занята пераважна лугамі, зарослымі ў рознай ступені хмызняком.

Рэчышча ракі крутое, у некаторых месцах вельмі крутое, са свабоднымі меандрамі. Там, дзе рака разгаліноўваецца на некалькі рукавоў, цяжка вызначыць галоўнае рэчышча. Паміж рукавамі вельмі часта сустракаюцца забалочаныя астравы. Шырыня ракі ў межань 10–30 м. Берагі вышыняй 1–1,5 м, месцамі 3–4 м.

Сярод самых важных прытокаў на тэрыторыі ТВП патрэбна назваць малыя рэкі: Крывуля, Точыя, Кавалёўка, Лютая, Градаўка.

У цэлым на тэрыторыі ТВП захавалася выразная занальная расліннасць, сфарміраваная ў залежнасці ад мясцовых умоў размяшчэння. Такім чынам, у самім рэчышчы назіраюцца асацыяцыі воднай расліннасці (*Nymphaeion*, *Patamagenion*), далей асацыяцыя *Bidentaliatriparitii*, прыбярэжныя зараснікі трыснягу і асакі. Далей выступаюць тыповыя зараснікі вярбы і алешніку, пасля чаго ў залежнасці ад глебы выступаюць розныя тыпы лясоў і бароў. Лясная расліннасць прадстаўлена больш за 20 асацыяцыямі. Лясістасць тэрыторыі невялікая і прадстаўлена разарванымі невялікімі ўчасткамі: альбо хваёвымі пасадкамі на ўзвышшах, альбо фрагментамі поймавых, у асноўным ліставых лясоў.

На рацэ размешчаны г. Камянец і шэраг дробных населеных пунктаў. Упадае ў р. Заходні Буг у некалькіх кіламетрах на поўнач ад г. Брэста.

Асноўны спосаб гаспадарчага выкарыстання тэрыторыі – сельскагаспадарчая дзейнасць і рыбалоўства.

Асноўныя біятопы

Згодна з падзелам ландшафтаў на раёны водазборны басейн Лясной адносіцца да падзона Палескіх (шыракалістых лясных ландшафтаў) Палескай правінцыі алювіяльных тэрасавых балотных, а таксама водна-ледавіковых ландшафтаў). Асноўныя біятопы прадстаўлены комплексамі водна-балотных экасістэм (рэкі, поймавыя азёры і старыцы, балоты, каналы) – каля 20%; адкрытыя прасторы (лугі, сельгасугоддзі, рудэральныя і невыкарыстоўваемыя землі) – каля 50%. Значную плошчу займае комплекс хмызнякова-рэдкалесных экасістэм – каля 30%. Ад месца зліцця рэк Лясной Правай і Лясной Левай да г. Камянца даволі значную плошчу займаюць трысняговыя зараснікі, размешчаныя ўздоўж рэчышча і шматлікіх пратокаў і старыц.

Птушкі

Арнітафаўна налічвае больш за 180 відаў птушак, большая частка з якіх гняздзіцца.

Зыходзячы з вынікаў назіранняў найбольш важнымі для веснавых мігрантаў з'яўляюцца ўчасткі поймы р. Лясной ў раёне вёсак Чарнакі, Шышова, Вугляны, Радасць, Кругель, Покры. Рака Лясная на тэрыторыі паўднёвага захаву Беларусі (басейн р. Заходні Буг) – гэта найбуйнейшае месца канцэнтрацыі веснавых мігрантаў. Максімальная агульная колькасць водна-балотных мігрантаў, адзначаных тут, адначасова можа дасягаць больш за 15 тыс. асобін. Найбольш шматлікія мігрыруючыя віды: белалобая гусь *Anser albifrons*, гусь-гуменніца *Anser fabalis*, шэрая гусь *Anser anser*, качка-свіцьва *Anas penelope*, крыжанка, качка-шылахвостка, кнігаўка. Увогуле за перыяд веснавой міграцыі праз дадзеную тэрыторыю мігрыруе больш за 50 000 водна-балотных птушак. Буйныя чароды затрымліваюцца тут на тэрміны ад некалькіх дзён да тыдня і больш – у

Гусь белалобая *Anser albifrons*. Фота Сямёна Левага

- узворванне поймавых земляў (у тым ліку ў прыбярэжнай паласе і вадаахоўнай зоне);
- забудова ў прыбярэжнай паласе;
- выпальванне травяністай расліннасці;
- будаўніцтва транспартна-інжынерных камунікацый;
- зарастанне поймы і адкрытых біятопаў шматгадовай пустазельнай і хмызняковай расліннасцю;
- прамое ўздзеянне хімічных угнаенняў і пестыцыдаў;
- веснавое паляванне і браканьерства.

Рэкамендацыі па захаванню:

- Забараніць узворванне поймавых лугоў, кашэнне падчас гнездавання птушак, меліярацыю і будаўніцтва ў прыбярэжнай паласе.
- На дадзенай тэрыторыі мэтазгодна ў перыяд веснавой міграцыі ўводзіць абмежаванні на любую дзейнасць, асабліва паляванне. Таксама неабходна забараніць любыя працы па трансфармацыі гэтай тэрыторыі, неабходны штогадовы маніторынг стану папуляцый птушак і пагроз. Магчыма, неабходна і наданне разглядаемай тэрыторыі ахоўнага статусу.
- Неабходна кашэнне ў месцах канцэнтрацыі мігрантаў (штогод або раз на два гады) у жніўні.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В. (2006); Веремчук О.Н. и др. (2004); Веремчук О.Н. и др. (2006).

Ацэнка якасці вады ракі Лясная Правая ў 1997–2000 гадах (2002); Изучение биоразнообразия природных комплексов ландшафтного заказника «Бугский»: отчет о НИР (2006).

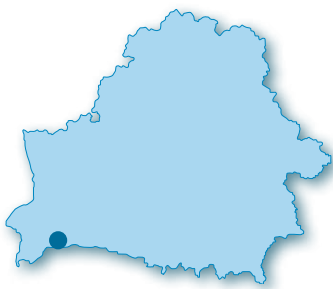
Складальнікі: Абрамчук А.В., Багдановіч І.А., Пракапчук В.В., Сербун А.А., Фянчук В.А.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндцы (2004–2011)	Крытэрыі ТВП
Гусь-гуменніца <i>Anser fabalis</i>	мг	3000–10 000 ас	2004–2011	Э	↓	A4i
Гусь белалобая <i>Anser albifrons</i>	мг	10 000–15 000 ас	2004–2011	Э	↓	A4i
Гусь шэрая <i>Anser anser</i>	гн	1–3 п	2004–2011	Э	↑?	
Гусь шэрая <i>Anser anser</i>	мг	10–100 ас	2004–2011	Э	↑?	
Качка-свіцьва <i>Anas penelope</i>	мг	10 000–20 000 ас	2004–2011	Э	↔	A4i
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	500–2000 ас	2004–2014	Э		B1i
Савук вялікі <i>Mergus merganser</i>	мг	500–1000 ас	2004–2011	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10–15 п	2004–2011	П	↔	
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	+	2004–2011	П		
Чапля вялікая белая <i>Egretta alba</i>	мг	30–60 ас	2004–2011	Э	↑	
Драч <i>Crex crex</i>	гн	60–120 с	2004–2011	Э		
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	4–8 п	2004–2011	Э	↑	
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	мг	500–1500 ас	2004–2011	Э	↔	
Зуёк вялікі <i>Charadrius hiaticula</i>	гн	+	2004–2011	П		
Сеўка залацістая <i>Pluvialis apricaria</i>	мг	10 000–20 000 ас	2004–2011	Э		A4i
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	500–5000 ас	2004–2014	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	+	2004–2011	Э		
Грыцук вялікі <i>Limosa limosa</i>	гн	50–100 п 20–50 п	2004–2011 2012	Э	↓	A1
Чайка шыязя <i>Larus canus</i>	мг	200–500 ас	2004–2014	П		
Крычка малая <i>Sterna albifrons</i>	гн	5–10 п	2004–2011	П		
Рыбачка белашчокая <i>Chlidonias hybrida</i>	гн	+	2004–2011	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–3 п	2004–2011	Д	↓	
Сава балотная <i>Asio flammeus</i>	гн	+	2004–2011	П		
Зімародак звычайны <i>Alcedo atthis</i>	гн	20–35 п	2004–2011	Э	↔	
Свірстун палявы <i>Anthus campestris</i>	гн	+	2004–2011	П		

Дзівін – Вялікі Лес (Dzivin – Vialiki Lies)

Крытэрыі: A1, A4i

Код: BY050

Геаграфічныя каардынаты: 52,05547° N 24,6140° E.

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобл., Кобрынскі раён

Плошча: 19 785 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: цэнтральная частка тэрыторыі з'яўляецца біялагічным заказнікам мясцовага значэння «Дзівін – Вялікі Лес»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўяўляе сабой меліярыраваныя землі з лясамі на мінеральных астравах, забалочаныя лясныя ўчасткі, а таксама нізінныя балоты, на якіх захаваліся месцы гнезджання рэдкіх відаў – вяртлявай чаротаўкі і вялікага грыцука. Адно с месц канцэнтрацыі шэрых жураўлёў падчас восеньскай міграцыі.

Short summary

This area includes ameliorated lands with forests on mineral islands, swamp forests and fens where nesting sites of rare birds such as Aquatic warbler and Black-tailed godwit have been preserved. During the autumn migration period a large concentration of Common cranes can be observed here.

Краткая характеристика

Территория представляет собой мелиорированные земли с лесами на минеральных островах, заболоченные лесные участки, а также низинные болота, на которых сохранились места гнездования редких видов – вертлявой камышевки и большого веретенника. Одно из мест концентрации серых журавлей во время осенней миграции.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ТВП размешчана ў паўднёва-заходняй частцы Кобрынскага раёна. З усходняга боку прымыкае ТВП «Балота Званец». Размешчана ў паўночна-ўсходняй частцы Маларыцкай раўніны – аднаго з трох фізіка-геаграфічных раёнаў акругі Брэсцкага Палесся Палескай правінцыі.

Рэльеф пераважна плоскі. Характэрнай асаблівасцю з'яўляюцца затарфаваныя лагчыны, арыентаваныя з паўночнага ўсходу на паўднёвы захад.

На тэрыторыі ТВП «Дзівін – Вялікі Лес» праходзіць сістэма каналаў, якія ўпадаюць у Дняпроўска-Бугскі канал. Самым вялікім з іх з'яўляецца Казацкі канал. Перасякае вялікі балотны лясны масіў з паўднёвага ўсходу на паўночны захад у яго паўднёвай частцы. Праведзеная меліярацыя аказвае істотны ўплыў на водны рэжым лясных тарфяна-балотных глеб. Возера Любань, якое звязана дрэнажнымі каналамі з Дняпроўска-Бугскім каналам, з'яўляецца тут адзіным натуральным вадаёмам. Гэта возера разам з вадасховішчам Арэхаўскім і некалькімі затопленымі торфяна-лагунамі мае вялікае значэнне для вадаплаваючых і каляводных птушак.

Забалочаныя лясныя ўчасткі, а таксама нізінныя балоты прадстаўлены ў цэнтральнай частцы ТВП.

У адпаведнасці з геабатанічным раянаваннем тэрыторыя адносіцца да Прыбугска-Прыпяцкага раёна Бугска-Палескай геабатанічнай акругі падзоны шыракаліста-хваёвых лясоў. На тэрыторыі біялагічнага заказніка «Дзівін – Вялікі Лес» пераважаюць бяроза, хвоя. Значнае распаўсюджванне атрымалі дуб, ясьень, алешына чорная, радзей – граб і клён. Падлесак у насаджэннях прадстаўлены ў асноўным крушынай, вярбой, лясчынай, свідзінай.

У цэлым флора налічвае каля 400 відаў сасудзістых раслін. Па прадстаўленасці такога рэдкага для еўрапейскага кантынента віду, як венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium calceolus* (каля 10 тыс. экзэмпляраў) тэрыторыя, і ў тым ліку заказнік «Дзівін – Вялікі Лес» не мае сабе роўных у Рэспубліцы Беларусь.

ТВП «Дзівін – Вялікі Лес» выкарыстоўваецца для вядзення лясной гаспадаркі, палявання, рыбалкі, збору грыбоў і ягад. Меліяраваныя ўчасткі пераважна выкарыстоўваюцца для выпасу кароў і сенакосаў. На берагах воз. Любань размешчаны базы адпачынку.

Асноўныя біятопы

Дробналісцевыя лясы – 35,8%, сельгасугоддзі – 30%, балоты – 12,5%, штучныя вадаёмы – 7%, азёры – 2,3%, хваёвыя лясы – 7%, шыракалістыя лясы – 5%.

Птушкі

165 відаў птушак сустракаецца на разглядаемай мясцовасці, 130 відаў гняздзіцца.

Тэрыторыя ТВП мае вялікае значэнне для захавання рэдкіх відаў птушак. Тут яшчэ захаваліся месцы пасялення такіх відаў як вялікі арлец *Aquila clanga*, вяртлявая чаротаўка *Acrocephalus paludicola*, вялікі грыцук *Limosa limosa*. Мясцовая папуляцыя цецэрука адна з самых буйных на крайнім паўднёвым захадзе Беларусі. Увосень перад міграцыяй на меліяраваных землях адзначаюцца чароды шэрых жураўлёў колькасцю да 3000 асобін. У цэлым 58 відаў птушак маюць розны еўрапейскі ахоўны статус.

Іншыя групы жывёл

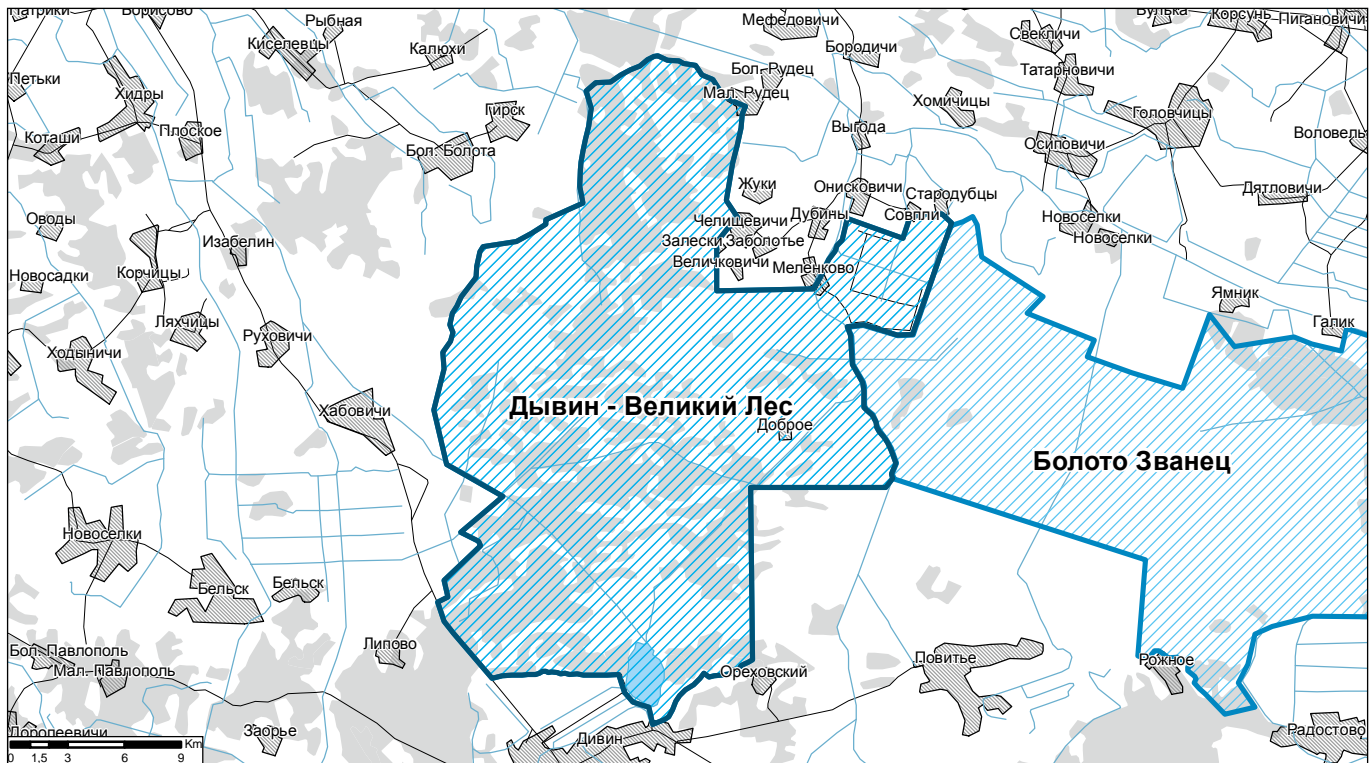
На ТВП адзначана 36 відаў звяроў, 5 – рэптылій, 10 – амфібіяў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: барсук *Meles meles*, арэшнікаявая соня *Muscardinus avellanarius*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*.

Насякомыя: гламерыс звязаны *Glomeris connexa*, мнемазіна *Parnassius mnemosyne*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*.

Расліны: пылкагалуўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, ятрышнік мужчынскі *Orchis mascula*, увярэднік скіпетрападобны *Pedicularis scerptum-carolinum*, венерын чаравічак сапраўдны *Cypripedium calceolus*, кадзіла сармацкае *Melittis sarmatica*, ядрушка даўгарога *Gymnadenia conopsea*, гарычка крыжападобная *Gentiana cruciata*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, вярба лапландская *Salix lapponum*, асака ценявая *Carex umbrosa*, званочак шыракалісты *Campanula latifolia*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, касач сібірска *Iris sibirica*, чубатка пустая *Corydalis cava*.

Пагрозы

- Зарастанне асаковых балот хмызняком;
- значная рэкрэацыйная нагрузка;
- высяканні галоўнага карыстання;
- паляванне;
- парушэнне гідралагічнага рэжыму;
- аднаўленне і рэканструкцыя меліяратыўных сістэм.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Падтрымліваць гідралагічны рэжым заказніка з дапамогай шлюзаў на канале Казацкі.
- Перадаць пад ахову месцы пражывання рэдкіх відаў.
- Абмежаваць паляванне на прамысловыя віды птушак на тэрыторыі заказніка.
- Інфармаванне мясцовага насельніцтва аб ТВП.

Крыніцы інфармацыі

Научное и технико-экономическое обоснование местного биологического заказника «Дывин – Великий лес» (1996).

Асабістыя паведамленні: Бакур Ю.Ю., Кальчанка А.І., Левы С.В., Пракапчук В.В., Скуратовіч А.М.

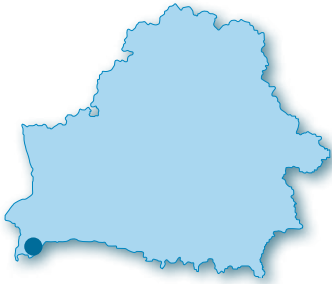
Складальнікі: Бакур Ю.Ю., Кальчанка А.І., Левы С.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэ (2000–2014)	Крытарый ТВП
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	5–15 п	2005–2010	Э	↑	
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10–15 с	2000–2014	Д	↔	
Чапля-лязняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	мін 2 п	2014	Д		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	4–10 п	2000–2009	Э	↔	
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	50–100 ос	2000–2009	Д		
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	20–40 ос	2000–2009	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	+	2000–2009	П		
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	гн?	0–1 п	2000–2009	Д	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн.	1 ос	2000–2009	П	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн?	1–3 п	2000–2009	Э	↔	
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	2–4 п	2000–2009	Э	↔	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	мг	+	2000–2009	П		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	20–30 с	2009–2014	Э	↑	
Драч <i>Srex crex</i>	гн	25–30 с	2000–2009	Э	↓	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	20–30 п	2000–2009	Э	↔	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	мг	1500–3000 ос	2000–2009	Д	↔	A4i
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	10–20 п	2000–2009	Д	↓	A1
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	3–4 п	2000–2014	Д	↔	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	2–5 п	2009–2014	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	5–10 п	2009–2014	П		
Вусатая сініца <i>Panurus biarmicus</i>	гн	мін 1 п	2009–2014	П		
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	11–15 с	2009–2011	Д	↔	A1
Садовая стрынатка <i>Emberiza hortulana</i>	гн	мін 1 п	2014	Д		

Арэхаўскае (Arechaŭskaje)

Крытэрыі: A1, B3

Код: BY051

Геаграфічныя каардынаты: 51,63082° N 23,92399° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Маларыцкі раён

Плошча: 3608 гектараў

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ў складзе біялагічнага заказніка мясцовага значэння «Арэхаўскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе. Перспектыўная частка беларускага сектару міжнароднага біясфернага рэзервату «Заходняе Палессе», патэнцыйны аб'ект «Смагдавай сеткі»

Короткая характарыстыка

Адносна невялікі леса-водна-балотны комплекс, у склад якога ўваходзяць воз. Арэхаўскае, цалкам захаванае ў натуральным стане; другасна забалочаны ўчастак выпрацаваных торфапляцовак; лясныя масівы і фрагменты нізінных і пераходных балот і лугоў. Тэрыторыя з'яўляецца важным месцам гнездавання многіх водна-балотных і лясных птушак, асабліва для вялікага грызкука, качкі-неразні, малага пагоніча і салаўінага цвыркуна.

Short summary

This area is a relatively small complex of forests, lakes and wetlands including Arechaŭskaje lake that is fully intact; a re-wetted peat field; forest tracts and fragments of fens and transition mires and meadows. The area is a nesting site for various waterbirds, waders and forest birds, especially for Black-tailed godwit, Gadwall, Little crane and Savi's warbler.

Краткая характеристика

Относительно небольшой леса-водно-болотный комплекс, в состав которого входят оз. Ореховское, полностью сохранившееся в естественном состоянии; вторично заболоченный участок торфоразработок; лесные массивы и фрагменты низинных и переходных болот и лугов. Территория является местом гнездования многих водно-болотных и лесных видов птиц, особенно для большого веретенника, серой утки, малого погоныша и соловьиного сверчка.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя ўяўляе сабой адносна невялікі леса-водна-балотны комплекс, у склад якога ўваходзяць вялікі вадаём – воз. Арэхаўскае, цалкам захаванае ў натуральным стане; затоплены ўчастак выпрацаваных торфараспрацовак, на якім адбываюцца працэсы другаснага забалочвання;

а таксама размешчаныя навокал лясныя масівы, фрагменты нізінных і пераходных балот і лугоў.

Ядром ТВП з'яўляецца воз. Арэхаўскае і былая торфараспрацоўка – ўрочышча Разлівы. Возера размешчана ў басейне р. Рыты, правага прытоку р. Мухавец – басейна р. Заходні Буг і з'яўляецца пятым па плошчы ў

басейне Буга і самым вялікім натуральным вадаёмам беларускай часткі басейну. Максимальная даўжыня возера – 3,11 км, шырыня – 2,03 км, сярэдняя глыбіня – каля 1 м. Берагі нізкія, моцна забалочаныя, парослыя лесам. Сучасны гідралагічны рэжым басейна возера абумоўлены рэалізаванымі ў 1965–1984 гг. гідрамелярыяўнымі мерапрыемствамі, у выніку якіх плошча вадазбору паменшылася ў 17 разоў. Нягледзячы на значныя змяненні ў паверхні вадазбору, само возера і яго ўзбярэжжа захаваліся ў натуральным стане. У 1984 годзе на паўночны захад ад возера пачалася распрацоўка торфапляцоўкі «Арэхава-2» ва ўр. Разлівы. Перамеркаванне вады ажыццяўлялася пры дапамозе часовай помпавай станцыі ў воз. Арэхаўскае, далей у раку Маларыту і праз сістэму каналаў – у воз. Олтушкае. На пачатку 1990-х гадоў торфаздабыча і адпампоўванне вады былі прыпынены. Пасля гэтага пачалося інтэнсіўнае другаснае забалочванне тэрыторыі торфапляцоўкі. Сёння былая торфапляцоўка ўяўляе сабой другасна затоплены і забалочаны мелкаводны вадаём з сеткай унутраных і абводных каналаў. У паўночнай частцы торфапляцоўка і возера злучаны каналам. Падчас летне-асенняй межані гэтая сувязь перарываецца. У апошнія гады гідралагічны рэжым возера і торфапляцоўкі стабілізаваўся. На паўднёва-ўсходняй граніцы ТВП размешчаны канал, які дае пачатак р. Маларыце.

Асноўнымі экасістэмамі, найбольш распаўсюджанымі ў межах ТВП, з'яўляюцца водныя (натуральных і штучных вадаёмаў), лясныя, а таксама лугавыя і балотныя. Пераважаюць лясныя, балотна-лугавыя, узбярэжна-водныя раслінныя супольнасці. Вышэйшая водная расліннасць займае каля 33% паверхні возера і каля 50% паверхні торфапляцоўкі. З надводнай расліннасці дамінуе трысняг, субдамінантамі з'яўляюцца чарот азёрны і рагоз вузкалісты.

Возера Арэхаўскае з'яўляецца месцам вырастання адной з самых вялікіх папуляцый альдраванды пухіркаватай *Aldrovanda vesiculosa*. Вялікай разнастайнасцю асацыяцый характарызуецца вадаёмы ўр. Разлівы, дзе назіраецца больш-менш раўнамернае чаргаванне зарасцяў надводнай расліннасці і ўчасткаў адкрытай вады.

У межах ТВП таксама размешчаны самы вялікі на паўднёвым захадзе і ў межах беларускай часткі басейну р. Заходні Буг поплаў, які захаваны ў натуральным стане. Прадстаўлены таксама асобнымі ўчасткамі пераходныя і нізінныя балоты. Дзякуючы разнастайнасці прыродных умоў тут таксама прадстаўлены разнастайныя лясы (разам 13 тыпаў). Найбольш распаўсюджаны хваёвыя, бярозавыя і альховыя лясы. Сустрэкаюцца асобнымі фрагментамі дубровы.

У межах ТВП размешчаны невялікі населены пункт – вёска Перавысь, ля граніцы вёскі: Арэхава і Дрочава. Граніцы ТВП выразна азначаны асабліва на захадзе і поўдні (граніца з Украінай), поўначы (аўтамабільная дарога Р17 Кобрын–Уладава), усходзе – гравійнымі і грунтовымі дарогамі. ТВП мяжуе з Шацкім прыродным нацыянальным паркам і біясферным рэзерватам – Украіна.

Асноўныя біятопы

Лясы – 70% (у асноўным хваёвыя), азёры – 12%, другасна забалочаныя тарфянікі – 5%, палі – 5%, нізінныя і пераходныя балоты – 5%, поймавыя лугі – 3%.

Птушкі

Арнітафаўна ТВП налічвае 182 віды птушак з 46 сямействаў 17 атрадаў. У тым ліку на гнездаванні адзначана 134 віды з 41 сямейства 16 атрадаў. Толькі на міграцыі адзначана 37 відаў, і 8 відаў з'яўляюцца залётнымі. На тэрыторыі ТВП адзначана каля 40 відаў птушак з Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь, у тым ліку: 6 відаў – II катэгорыя аховы, 19 – III і 11 – IV. З іх 21 від з'яўляецца гняздуючым ці гнездаванне верагодна, у тым ліку па катэгорыях: II катэгорыя аховы – 4 віды, III катэгорыя аховы – 11 відаў, IV катэгорыя аховы – 6 відаў. Акрамя гэтага, адзначана 9 відаў птушак са спіска відаў, якія патрабуюць увагі, 5 з іх гняздуюцца тут.

Тэрыторыя ТВП з'яўляецца важным месцам гнездавання многіх водна-балотных і лясных птушак, у тым ліку для глабальна пагражальных ві

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2004–2014)	Крыгарый ТВП
Чорнаваллэвы гагач <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2004–2010	П		
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	0–3 п	2004–2010	П	↓	
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	5–15 п	2010–2014	Д	↔	
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	15–20 п	2004–2010	Д	↔	
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	0–1 п	2004–2010	П	↓	
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Даўганосы савук <i>Mergus serrator</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікі савук <i>Mergus merganser</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius albus</i>	гн	10–20 п	2004–2010	П		
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	зал	+	2004–2010	П		
Чапля-лязняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	2–5 п	2004–2014	Д	↔	
Чапля-бурай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	15–20 п	2004–2010	Э	↔	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	1–3 п	2004–2014	Э	↔	
Скана <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2004–2014	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	1–3 п	2004–2014	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	1 п	2004–2010	П		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15–20 с	2004–2010	Э	↔	
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	25–30 п	2004–2010	Э	↔	В3
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	5–10 п	2004–2014	Э	↑	
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн?	+	2004–2010	П		
Стучок <i>Limnocyrtus minimus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	5–10 п	2004–2014	Д	↓	A1
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	мг	+	2004–2010	П		
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	мг	+	2004–2010	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2004–2010	П		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2004–2010	П		
Залацістая сеўка <i>Pluvialis apricaria</i>	мг	+	2004–2010	П		
Вялікі зўк <i>Charadrius hiaticula</i>	мг	+	2004–2010	П		
Шыязя чайка <i>Larus canus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybridus</i>	мг	+	2004–2010	П		
Белакрылая рыбацка <i>Chlidonias leucopterus</i>	гн	50–100 п	2010–2014	Д	↑	
Чорная рыбацка <i>Chlidonias niger</i>	гн	50–100 п	2004–2014	Д	↔	
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	1–2 п	2004–2014	Д	↔	
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	+	2004–2010	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	5–10 п	2004–2014	П	↔	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	3–5 п	2004–2010	П	↔	
Валасяніца-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	2–10 с	2004–2014	П	↔	
Цвыркун салаўіны <i>Locustella luscinioides</i>	гн	50–60 п	2004–2010	Э	↔	
Вусатая сініца <i>Panurus biarmicus</i>	мг	+	2004–2010	П		

даў вялікага грыцук *Limosa limosa* і дубальта *Gallinago media*. Вяскомае важнае значэнне для мігруючых птушак (гусі, качкі, кулікі).

Міжнароднае значэнне тэрыторыі абумоўліваецца наяўнасцю відаў, якія маюць еўрапейскі і глабальны прыродаахоўны статус. Тут адзначаны

Рыбачка белакрылая *Chlidonias leucopterus*. Фота Таццяны Раманавай

на гнездаванні віды, якія, паводле Міжнароднага саюза аховы прыроды (IUCN), адносяцца да катэгорыі ўразлівых (V): чапля-лазянік *Ixobrychus minutus*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*, дубальт *Gallinago media*. Яшчэ 14 відаў адносяцца да катэгорыі рэдкіх (R). Больш за 30 гняздуючых відаў мае Еўрапейскі статус пагрозы (European Threat Status) катэгорыі: D – памяншаючыя колькасць, R – рэдкія, V – уразлівыя.

Найбольшае значэнне тэрыторыя мае для відаў, якія звязаны з водна-балотнымі ўгоддзямі. Тут больш за 2% нацыянальнай папуляцыі вялікага бугая, чаплі-лазяніка, вялікай белай чаплі, каля 1% – малага пагоніча, качкі-неразні, шэрага жураўля. Усяго на тэрыторыі адзначана 40 відаў з Чырвонай кнігі РБ, з іх 21 від гняздзіцца.

Іншыя групы жывёл

На тэрыторыі ТВП адзначана больш за 30 відаў млекакормячых, у тым ліку такія віды як лось, бабёр, выдра, арэшнікавая сося і інш. Адзначана 6 відаў амфібіяў і 6 відаў рэптылій.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Насякомыя: рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*, жужаль шчыгрынава *Carabus coriaceus*, бражнік Празерпіна *Proserpinus proserpina*, малое начное паўлінава вока *Eudia ravonia*, мохавы чмель *Bombus muscorum*.

Расліны: альдраванда пухіркаватая *Aldrovanda vesiculosa*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, гайнік цёмна-чырвоны *Eripactis atrorubens*.

Пагрозы

- Асушальная меліярацыя;
- забудова ў прыбярэжнай паласе;
- некантраляваны выпал травяністай расліннасці;
- перавыпас сельскагаспадарчых жывёл;
- зарастанне адкрытых біятопаў;
- інтрадукцыя драпежнікаў;
- веснавое паляванне;
- высяканне лесу, асабліва суцэльнае галоўнага карыстання.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Забараніць правядзенне асушальнай меліярацыі, будаўніцтва ў прыбярэжнай паласе, а таксама абмежаваць характар ляснага карыстання, у прыватнасці суцэльныя высяканне лесу галоўнага карыстання.
- На дадзенай тэрыторыі мэтазгодна ў перыяд веснавой міграцыі ўводзіць абмежаванні на любую дзейнасць, асабліва паляванне.
- Неабходна кашэнне на некаторых частках лугу (штогод або раз на два гады) у жніўні, а таксама, магчыма, мэтазгодна правядзенне кантраляваных палаў на прыканцы зімы – пачатку вясны, калі на лузе існуе снегавое покрыва альбо высокі узровень вады.
- Неабходны штогадовы маніторынг стану папуляцыі птушак і пагроз.

Крыніцы інфармацыі

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Абрамчук С.В., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Абрамчук А.В., Абрамчук С.В., Скуратовіч А.М.

Волхва (Volchva)

Крытэрыі: А1

Код: ВУ052

Геаграфічныя каардынаты: 52,33404° N 27,32128° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Жыткавіцкі раён; Брэсцкая вобласць, Лунінецкі раён

Плошча: 9392 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: не мае

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе.

Кароткая характарыстыка

Адносна невялікая, значна трансфармаваная тэрыторыя ў Прыпяцкім Палессі, на якой дамінуюць трыснягова-хмызняковыя зараснікі з чаргаваннем лясных і сельскагаспадарчых зямель. Важна для захавання вялікага арляца.

Short summary

The site is a relatively small transformed area in the Pripet' Paliessie region dominated by areas overgrown with reed and bushes mixed with wood and farming lands. It is important for the conservation of Greater spotted eagle.

Краткая характеристика

Относительно небольшая значительно трансформированная территория в Припятском Полесье, на которой преобладают тростниково-кустарниковые заросли с чередованием лесных и сельскохозяйственных земель. Важна для сохранения большого подорлика.

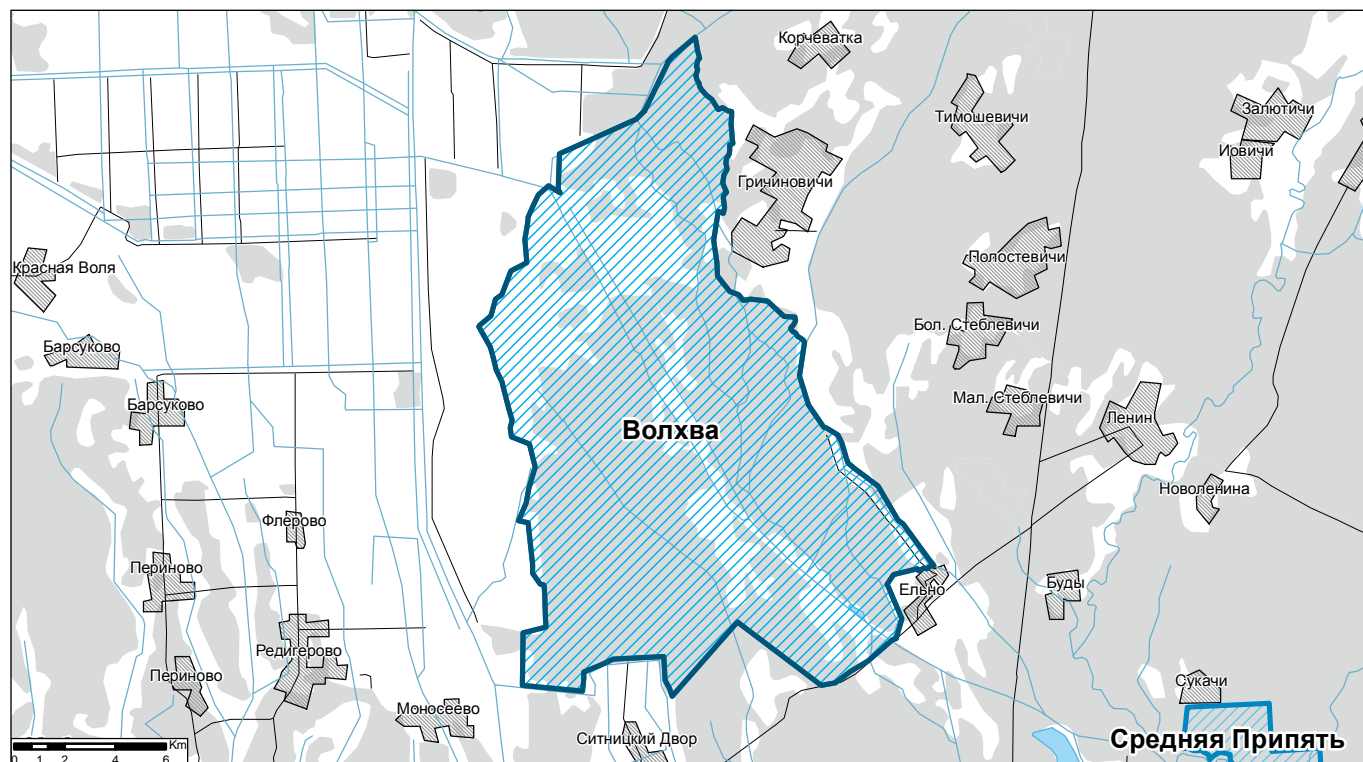
Агульнае апісанне

ТВП «Волхва» размешчана ў 20 км на паўночны захад ад г. Мікашэвічы, на мяжы трох раёнаў: Лунінецкага, Жыткавіцкага і Салігорскага ў фізіка-геаграфічным раёне Прыпяцкае Палессе.

Тэрыторыя значна трансфармавана. Па плошчы дамінуюць трыснягова-хмызняковыя зараснікі з чаргаваннем лясных і сельскагаспадарчых зямель. Некалі гэта была частка вялікага нізіннага балота Грычын у пойме р. Прыпяці. Зараз ТВП знаходзіцца на ўсходняй мяжы значнай па плошчы меліярацыйнай сістэмы.

Гідралагічная сетка прадстаўлена р. Волхвай з прытокамі, буйнымі меліярацыйнымі каналамі Сітніцкім і Галоўным, а таксама сеткай дробных каналаў. Паўднёва-заходняя мяжа праходзіць па каналізаваным рэчышчы р. Лані. Гідралагічны рэжым значна залежыць ад рэгуляцыі ўзроўню вады ў меліярацыйных каналах.

Тэрыторыя выкарыстоўваецца ў асноўным для сельскагаспадарчай і лясной дзейнасці. Дарожная сетка развіта слаба. Населеныя пункты ў межах ТВП адсутнічаюць.

Пара баталёнаў *Philomachus pugnax*. Фота Сяргея Сіроткіна

Асноўныя біятопы

Трыснягова-хмызняковыя зараснікі – 50%, лясы – 25%, сельскагазападарчыя ўгоддзі – 24%, іншыя землі – 1%.

Птушкі

Арнітафаўна ТВП «Волхва» вывучана недастаткова і патрабуе дадатковых даследаванняў. На сённяшні дзень тут адзначана толькі некалькі відаў, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Аднак на тэрыторыі ТВП на гнездаванні знойдзена тры пары глабальна пагражаемага віда вялікага арляца *Aquila clanga*. Гэта надае тэрыторыі міжнароднае значэнне.

Дзякуючы вялікай плошчы трыснягова-хмызняковых зараснікаў на ТВП адзначаны чапля-бугай *Botaurus stellaris* і чапля-лазянік *Ixobrychus minutus*, а таксама даволі шмат звычайных пагонічаў *Porzana porzana*. Колькасць гэтых відаў штогод значна вагаецца ў залежнасці ад узроўню вады. У сухія гады яны ўвогуле адсутнічаюць.

Іншыя групы жывёл не вядома.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення не вядома.

Пагрозы

- Галоўнай пагрозай для птушак ТВП «Волхва» з’яўляецца нестабільнасць узроўню вады на значнай плошчы тэрыторыі. У сухія гады ўмовы для гнездавання значна пагаршаюцца, павялічваецца верагоднасць узнікнення пажараў.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2000–2010)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	0–10 с	2008–2010	Э		
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	0–10 с	2008–2010	Э		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2010	Д		
Вялікі арлець <i>Aquila clanga</i>	гн	3 п	2010	Д	↔	A1
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2010	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	2 п	2010	Д		

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Наданне тэрыторыі ТВП «Волхва» статусу ААПТ.
- Патрэбна аптымізацыя гідралагічнага рэжыму тэрыторыі.

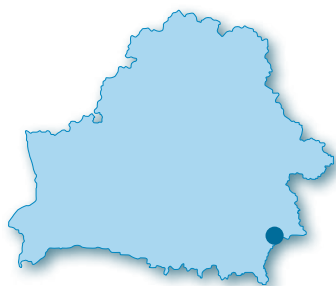
Крыніцы інфармацыі

Асабістыя паведамленні: Дамброўскі В.Ч., Дзмітрыюк М., Левы С.В.

Складальнікі: Дамброўскі В.Ч., Дзмітрыюк М., Левы С.В.

Пойма Дняпра Лоеў–Жары (Dniepr floodplain Lojei-Žary)

Крытэрыі: A1, A4i, B2, B3

Код: BY053

Геаграфічныя каардынаты: 51,71907° N 30,6064° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобл., Лоеўскі і Брагінскі раёны

Плошча: 36 004 гектары.

Нацыянальны прыродаахоўны статус: паўночная частка біялагічнага заказніка рэспубліканскага значэння «Днепра-Сожскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе, патэнцыйнае Рамсарскае ўгоддзе, патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі»

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўключае поплавы, поймавыя дубровы, старыцы і азёры. Найбольшае значэнне ТВП мае для такіх відаў як дубальт, драч, малая крычка, белакрылая крычка, звычайны пагоніч і ластаўка-зямлянка.

Short summary

The area includes floodplain meadows and oak woods, former river-beds and lakes. This IBA is most significant for such species as Great snipe, Corncrake, Little tern, White-winged tern, Spotted crane and Sand martin.

Краткая характеристика

Территория включает пойменные луга и дубравы, старицы и озера. Наибольшее значение ТВП имеет для таких видов как дупель, коростель, малая крачка, белокрылая крачка, обыкновенный погонуш и ласточка-береговушка.

Агульнае апісанне

Тэрыторыя размешчана на паўднёвым усходзе Беларусі і на ўсім працягу на мяжы з Украінай. Працягласць агульнага (памежнага) участку складае больш за 150 км. Шырыня поймы Дняпра з беларускага боку значна змяняецца – ад некалькіх соцень метраў да 1 кіламетра. На участках з вузкай поймай берагі стромкія, абрывістыя, вышыня берага можа складаць ад некалькіх метраў да 10–15 м.

Шырыня рэчышча складае на дадзеным участку 0,8–1,5 км, у раёне на поўнач ад Кіеўскага вадасховішча – да 3–5 км. Рэчышча звлістае, да в. Жылічы з плаўнымі лукавінамі, мае шмат перакатаў і мялізн. Ніжэй в. Жылічы моцна меандруе, са шматлікімі пратокамі і затокамі, старыцамі. Падчас веснавой паводкі пойма падтапляецца на шырыню да 3–5 км. У засушлівыя гады Днепр захоўвае шырыню рэчышча ад некалькіх соцень метраў да кіламетра і больш. Даліна ракі характарызуецца наяўнасцю старажытных тэрас (асабліва выразна выяўленых каля вёсак Бывалькі – Дзеражычы).

Раней, відаць, пойма на значнай плошчы касілася. Зараз косіцца нязначная частка. Натуральны гідралагічны рэжым практычна не парушаны. Найбольш шырока распаўсюджаны ў пойме Дняпра наступныя тыпы біятопаў: поймавыя ўвільготненыя лугі, хмызняковыя зараснікі з адзінкавымі дрэвамі або групы дрэў, сухія рознатраўныя лугі, якія нагадваюць стэпы, рагозава-трысняговыя зараснікі, старыцы, зацягнутыя суцэльным дываном водных раслін.

Аднак вырошчальнай умовай развіцця расліннасці і яе размеркавання па тэрыторыі поймы з'яўляецца мезарэльеф і рэжым увільгатнення глеб, які рэзка змяняецца па ўзроўнях: ад лугова-стэпавага на высокіх да балотнага – на нізкіх берагах. Лясная расліннасць прадстаўлена разрэджанымі, фрагментарнымі участкамі; на ўзвышаных участках, якія некалі ўяўлялі сабой фрагменты сухіх пясчаных выдмаў з беднай разрэджанай ксерафітнай расліннасцю, у асноўным прадстаўлена хваёвымі пасадкамі. У паніжэннях распаўсюджаны алешнікі, бярэзнікі, лазнякі.

Паўночная частка ТВП – заказнік «Днепра-Сожскі». Міжрэчча рэк Сожа і Дняпра – гэта адна з унікальных экасістэм Беларусі. Тэрыторыя

ахоплівае шырокія поймы Сожа і Дняпра, уключае поплавы, поймавыя дубровы, старыцы і азёры, па берагах зарослыя хмызняком. Узвышаныя ўчасткі заняты хваёвымі лясамі. Увогуле ў заказніку землі, занятыя лясамі, складаюць 48%, лугамі – 30%, хмызняковымі зараснікамі – 20%. Усяго на тэрыторыі заказніка адзначана 656 відаў вышэйшых раслін, у тым ліку 3 віды дзеразы, 6 – хвашчоў, 7 – папарацей, 1 – голанасенных, 639 – пакрытанасенных.

Асноўныя біятопы

Найбольш распаўсюджанымі тыпамі экасістэм з'яўляюцца лугі. Яны займаюць больш за 50% паверхні ТВП. Гэта пераважна ўвільготненыя поймавыя лугі з дамінаваннем злакаў і асок. На пераўвільготненых участках значную плошчу займаюць сітнякі, рагоз, чарот і трысняг. Даволі значную плошчу, пераважна на ўзвышаных участках, схілах тэрас займаюць сухія лугі, якія па сваёй структуры нагадваюць стэпы. Каля 40% тэрыторыі займаюць лясы і хмызнякі. Аднак уласна на лясы прыходзіцца менш за 10% паверхні. Хмызнякі распаўсюджаны пераважна ўздоўж асноўнага рэчышча, а таксама ўздоўж і на месцы шматлікіх старыц і пратокаў. Часам утвараюць суцэльныя зарасці. У відавым складзе пераважаюць розныя віды вербаў. Даволі значную плошчу займаюць водныя аб'екты (ложа ракі і шматлікія старычныя азёры). Тут налічваецца больш за 100 азёр-старыц паверхняй ад некалькіх дзясяткаў квадратных метраў да некалькіх дзясяткаў гектараў. Большасць з іх моцна зарасла па берагах, а таксама раслінамі з плаваючым лісцем. Уздоўж асноўнага рэчышча часта сустракаюцца пясчаныя водмелі і невялікія выспы.

Птушкі

Увогуле падчас даследаванняў на гэтай тэрыторыі адзначана каля 200 відаў птушак, з якіх гняздуюць альбо верагодна гняздуюць 139 відаў. Іншыя адзначаюцца падчас міграцыі. Найбольшае значэнне гэтая тэрыторыя мае для такіх відаў як дубальт *Gallinago media*, драч *Crex crex*, малая крычка *Sterna albifrons*, белакрылая крычка *Chlidonias leucopterus*, звычайны пагоніч *Porzana porzana*, ластаўка-зямлянка *Riparia riparia* і

інш. Арнітафауна тэрыторыі слаба вивучана і таму патрабуе далейшых даследаванняў.

Іншыя групы жывёл

Іншыя групы жывёл таксама даследаваны недастаткова. З млекакор-млячых адзначана 36 відаў.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: арэшнікавая сося *Muscardinus avellanarius*.

Рэптыліі: болотная чарапаха *Emis orbicularis*.

Расліны: званок лілеялісты *Adenophora liliifolia*, цыбуля скарада *Allium scorodoprasum*, кураслепа лясны *Anemone sylvestris*, асака ценявая *Carex umbrosa*, павойнік прамы *Clematis recta*, лілея кучаравая *Lilium martagon*, касач сібірскі *Iris sibirica*, наяда вялікая *Najas major*, каўлінія малая *Caulinia minor*, гарлачык белы *Nymphaea alba*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, вадзяны арэх плаваючы *Trapa natans*, фіялка багнавая *Viola uliginosa*, граздоўнік многараздзельны *Botrychium multifidum*, саланечнік рускі *Galatella rossica*, дуднік балотны *Angelica palustris*, жаўтазель германскі *Genista germanica*, мержыня бокаветкавая *Moehringia lateriflora*, чараўнік зеленакветкавы *Plantanthera chlorantha*.

Пагрозы

- Веснавое выпальванне расліннасці ў пойме, асабліва ў гады, калі адсутнічаюць паводкі, аказвае крайне негатыўны ўплыў на жывёл і расліны;

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2003–2010)	Крытэрыі ТВП
Вялікая белая чапля <i>Egretta alba</i>	гн	15–20 п	2006–2010	П	↑	
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	гн?	+	2003–2004	П		
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	5–10 п	2003–2004	Э		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10–15 с	2006–2010	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	+	2006–2010	П		
Гусь-піскулька <i>Anser erythropus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	мг	+	2006–2010	П		
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	+	2006–2010	П		
Качка-чырка <i>Anas querquedula</i>	гн	250–300 п	2003–2004	Э		B2
Звычайны гогаль <i>Vulpes clangula</i>	мг	+	2006–2010	П		
Савук-луток <i>Mergellus albellus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Скана <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	3–5 п	2003–2004	Э		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2006–2010	П		
Чорны каршун <i>Milvus migrans</i>	гн	1–5 п	2006–2013	Э		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	+	2006–2010	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	+	2006–2010	П		
Звычайны пагоніч <i>Porzana porzana</i>	гн	250–300 с	2003–2004	Э		B3
Драч <i>Crex crex</i>	гн	150–300 с	2003–2004	Э		B2
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	min 4 п	2007	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн	30–60 с	2012	Э		A1
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	+	2006–2010	П		
Сярэдні кулён <i>Numenius phaeopus</i>	мг	+	2006	П		
Вялікі кулён <i>Numenius arquata</i>	мг	+	2006–2010	П		
Кулік-паручайнік <i>Tringa stagnatilis</i>	мг	+	2006–2010	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	мг	+	2006–2010	П		
Кулік-марадунка <i>Tringa cinerea</i>	гн	5–10 п	2006–2010	Э		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2006–2010	П		
Вялікі зюк <i>Charadrius hiaticula</i>	мг	+	2006–2010	П		
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	~20 п	2006–2010	Э		
Шыязая чайка <i>Larus canus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	мг	+	2006–2010	П		
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	30–50 п	2003–2004	Э		B2
Белашчокая рыбакча <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	+	2006–2010	П		
Чорная рыбакча <i>Chlidonias niger</i>	гн мг	150 п 1000–1500 ас	2003–2013	Э Э		B2
Белакрылая рыбакча <i>Chlidonias leucopterus</i>	мг	3000–5000 ас	2003–2004	Э		A4i
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	2 с	2006–2010	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	+	2006–2010	П		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2006–2010	П		
Жаўрук-смяцюх <i>Galerida cristata</i>	гн	+	2006–2010	П		
Ластаўка-зямялянка <i>Riparia riparia</i>	гн	20 000–30 000 п	2003–2013	Э		B2
Мухалоўка-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	гн	+	2006–2010	П		
Чорналобы грычун <i>Lanius minor</i>	гн	10–30 п	2006–2013	П		
Белая сініца <i>Parus cyanus</i>	гн?	+	2006–2010	П		

Пойма р. Днепр. Фота Сямёна Левага

- перавыпас жывёлы. На многіх участках поймы адбываецца парушэнне структуры натуральных раслінных супольнасцей. Гэта выяўляецца ў змяненні складу расліннасці лугоў. Найбольшую шкоду наносіць кашарная жывёлагадоўля. Яна не толькі цалкам знішчае раслінны пакрыў, але і з'яўляецца моцнай крыніцай забруджвання вод і глебы нітратамі;
- у сувязі з істотным скарачэннем сенакосных плошчаў у пойме назіраецца хуткае зарастанне балот і адкрытых лугоў лязняком;
- лесааднаўленне на сухіх пячаных дзюнах вядзе да знішчэння рэдкіх экасістэм і месцаў пражывання відаў;
- інтэнсіфікацыя сельскагаспадарчай дзейнасці, разворванне лугавых угоддзяў, вырошчванне прапашных культур, інтэнсіўны выпас жывёлы;
- лесагаспадарчая дзейнасць, суцэльнае высакканне лесу, залясенне пячаных дзюнаў і сухадольных лугоў;
- паляванне, перш за ўсё веснавое паляванне на вадаплаваючых.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Для захавання тэрыторыі варта стварыць рэспубліканскі ландшафтны заказнік на ўсёй плошчы ТВП.
- Але ў першую чаргу неабходны дадатковыя даследаванні арнітафаўны і іншых груп жывёл і раслін, а таксама даследаванні, накіраваныя на выяўленне негатыўных фактараў, якія адмоўна ўплываюць на экасістэмы тэрыторыі.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2003); Кусенков А.Н., Горошко З.А., Шелякин И.А. (2008); Кусенков А.Н., Лепешко О.В., Торманова О.А. (2008); Скуратович А.Н. и др. (2010); Mongin E. (2002).

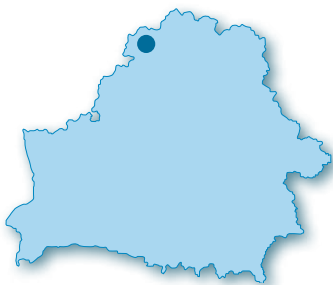
План действий по сохранению дупеля *Gallinago media* (2012).

Асабістыя паведамленні: Левы С.В., Скуратовіч А.М.

Складальнікі: Абрамчук А.В., Гарошка З.А.

Браслаўскія азёры (Braslav lakes)

Крытэрыі: A1, B2

Код: BY054

Геаграфічныя каардынаты: 55,71386° N 27,07281° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць, Браслаўскі раён

Плошча: 20 674 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: нацыянальны парк «Браслаўскія азёры»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя ўключае ў сябе асноўную азёрную частку тэрыторыі нацыянальнага парка «Браслаўскія азёры», а таксама фрагменты яго буфернай зоны. ТВП адна з самых прывабных для водна-балотных птушак ў Беларускім Паазер'е. Шматлікія астравы – месца гнездавання вялікага грышчука і вялікага кулёна.

Short summary

The area includes the main lake area of the Braslav Lakes national park as well as fragments of its buffer zone. This IBA is one of the most attractive ones for waterbirds and waders in the Belarusian Paazer'e region. Numerous islands serve as nesting sites for Black-tailed godwit and Curlew.

Краткая характеристика

Территория включает в себя основную озёрную часть территории национального парка «Браславские озера», а также фрагменты его буферной зоны. ТВП одна из самых привлекательных для водно-болотных птиц в Белорусском Поозерье. Многочисленные острова – места гнездования большого веретенника и большого кроншнепа.

Агульнае апісанне

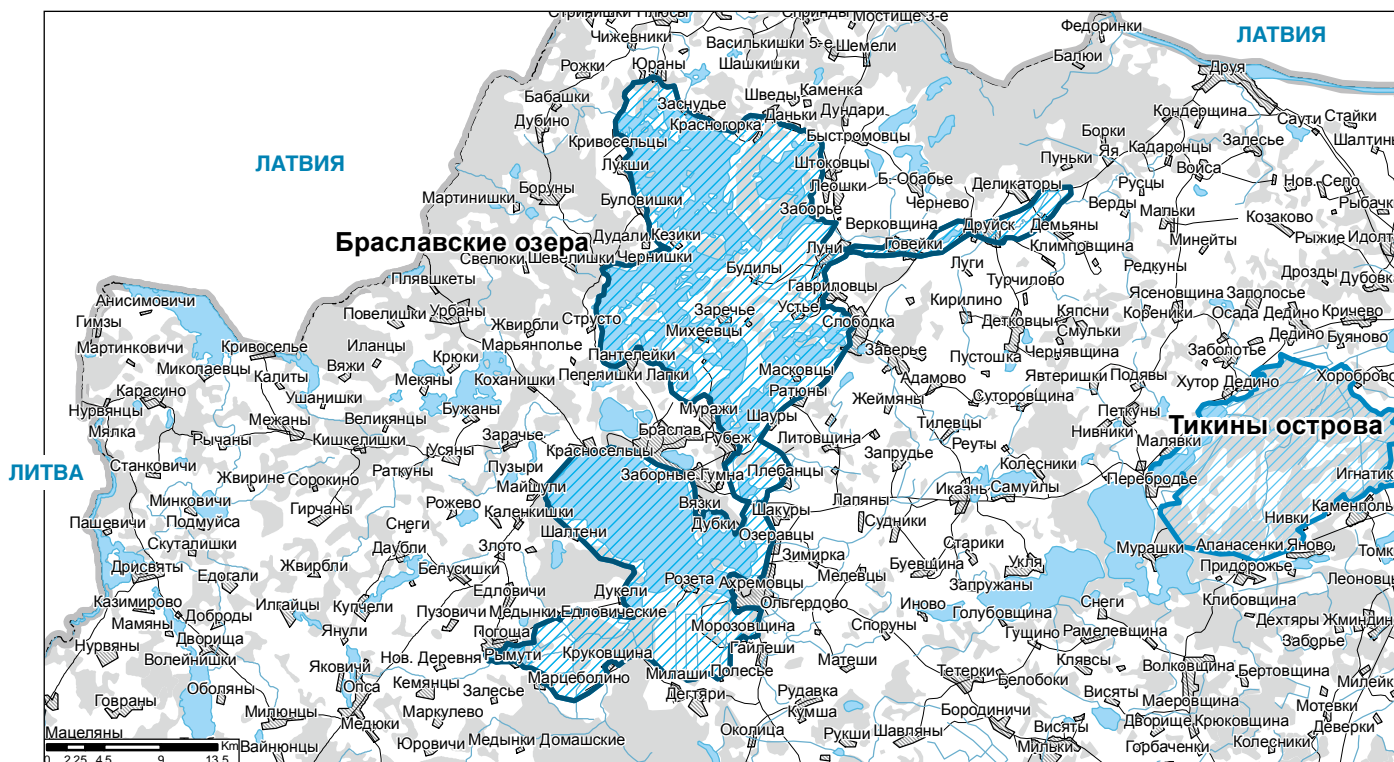
ТВП «Браслаўскія азёры» ўключае ў сябе асноўную азёрную частку тэрыторыі нацыянальнага парка «Браслаўскія азёры», а таксама фрагменты яго буфернай зоны.

Браслаўская сістэма азёр, якая працягнулася з поўначы на поўдзень, рака Друйка, забалочаныя поймы вадаёмаў, сетка азёрных выспаў і пагорыстых паўвостраваў складаюць аснову разнастайных біяэназаў прадстаўляемай тэрыторыі. Найбольш буйнымі азёрамі з'яўляюцца: Дры-

ваты – 36,2 км², Снуды – 22,5 км², Струста – 13,8 км². Найглыбейшым вадаёмам на тэрыторыі ТВП з'яўляецца возера Воласа Паўднёвы – 41 м.

Браслаўскае Паазер'е – гэта прыклад ландшафту, характэрных для ўсяго Беларускага Паазер'я, і валодае максімальным наборам фонавых відаў птушак, прадстаўленых у паўночным рэгіёне.

На поўначы ТВП мяжа праходзіць па пойме азёр Снуды – Воласа – адных з найглыбейшых вадаёмаў рэгіёна. У склад паўднёвай часткі ахоўнага комплексу ўваходзяць азёры Пагошча – Дрывяты з участкам

нізінных балот і тарфянікаў, злучаных паміж сабой сеткай меліярацыйных каналаў. Цэнтральная частка ўгоддзя ўключае непасрэдна раку Друйку, якая бярэ пачатак з воз. Дрывяты і працякае праз азёры Цно, Неспіш, Недрава, Пацех. Выспы і водмелі адыгрываюць значную ролю ў фармаванні ўнікальнага арнітакомплексу Браслаўскіх азёр. Неабходна адзначыць, што за апошнія 60 гадоў выгляд выспаў зведваў істотныя змены. Некаторыя найбольш буйныя былі засаджаны іглічнымі пародамі дрэў: выспа Чайчын (воз. Струста) у цяперашні час пакрыта хваёвым лесам, выспа Турмас (воз. Снуды) у цэнтральнай частцы мае густыя пасадкі ельніка, а на перыферыі – хваёвыя насаджэнні. Выспы Лакіна, Краснагорка ў мінулым шырока выкарыстоўваліся мясцовым насельніцтвам для выпасу кароў, што перашкаджала зарастанню адкрытых участкаў, асабліва важнаму для гнездавання каляводных відаў птушак.

Паўднёвая частка ўгоддзя прадстаўлена самым вялікім возерам Браслаўшчыны – Дрывяты (32,6 км²). Яго берагі пакрыты ўчасткамі хваёва-яловага лесу.

Непаўторнае спалучэнне град, грудоў, азёр, забалочаных нізін і рачных далін надае гэтым мясцінам выключную маляўнічасць, прыцягвае шматлікіх турыстаў і адпачываючых. Разам з тым гэтая частка ландшафту Браслаўскага рэгіёну надзвычай цікавая ў навуковых адносінах, бо з'яўляецца эталонам рэльефу і адкладанняў, утвораных у ледавіковы перыяд.

Флора сасудзістых раслін уключае 1236 відаў, якія адносяцца да 580 радоў, 135 сямействаў, у тым ліку 7 відаў хвашчоў, 5 – дзеразы, 15 – папаратнікаў, 21 – голанасенных і 1188 – кветкавых (пакрытанасенных), у тым ліку 288 – аднадольных і 900 – двухдольных раслін.

На тэрыторыі заказніка «Ельня» выяўлена 44 віды вышэйшых раслін, 4 віды імхоў, 4 віды водарасцей і 4 віды лішайнікаў, занесеных у Чырвоную кнігу Беларусі.

Асноўныя біятопы

Азёры з трысняговымі поймамі – 65%, поймавыя чорнаалешнікі – 3%, хмызнякі – 2%, адкрытыя схілы з ядлоўцавымі зарасцямі – 5%, хваёва-бярозавыя лясы – 7%, рачныя поймы – 9%, сельгасугоддзі – 8%, населеныя пункты – 1%.

Птушкі

ТВП «Браслаўскія азёры» – адна з самых прывабных для птушак водна-балотнага комплексу ў Беларускай Паазер'і. Сярод якаснага складу ахоўваемых відаў птушак выяўлены лакалітэты некаторых з іх, якія ў большай меры захаваліся толькі на тэрыторыі дадзенага азёрнага рэгіёну. Гнездаванне такіх відаў як вялікі кулён *Numenius arquata*, кулік-сарока *Haematopus ostralegus*, вялікі савук *Mergus merganser*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla* надае немалую значнасць ТВП у захаванні фаўны птушак Беларускага Паазер'я. За апошняе дзесяцігоддзе нельга не адзначыць скарачэнне колькасці такіх відаў як малая чайка *Larus minutus*, малая крычка *Sterna albifrons*, звычайны пагоніч *Porzana porzana*, а таксама і тых, якія згадваліся вышэй. Вылучаныя ў ТВП вадаёмы з'яўляюцца не толькі месцамі гнездавання рэдкіх каляводных відаў птушак, але і кармавымі стацыямі шматлікіх відаў птушак у час міграцый. У міграцыйны перыяд на тэрыторыі ТВП сустракаюцца такія рэдкія віды, як даўганосы савук *Mergus serrator*, савук-лукот *Mergellus albellus*, качка-шылаховостка *Anas acuta*, малы лебедзь *Cygnus columbianus*, чорнаваллэвы гагач *Gavia arctica*. Адмысловую значнасць для каляводных птушак ў веснавы перыяд маюць адкрытыя выспы азёр Неспіш, Снуды, Струста, дзе спыняюцца ў асобныя гады тысячныя чароды гусей і качак.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*.

Рыбы: сняток *Osmerus eperlanus*, еўрапейская рапушка *Coregonus albus*.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2004–2011)	Крытэрыі ТВП
Чорнаваллэвы гагач <i>Gavia arctica</i>	гн	0-1 п	2011	Д		
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	3–5 п	2011	Д		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	10 п	2011–2012	Д		
Гусь шэрая <i>Anser anser</i>	гн	12–16 п	2004–2011	Д	↓	
Качка-шылаховостка <i>Anas acuta</i>	мг	3–15 ас	2004–2011	П	↔	
Звычайны гогаль <i>Bucephala clangula</i>	гн	10–15 п	2011	Д		
Савук-лукот <i>Mergus albellus</i>	мг	20–50 ас	2004–2011	Д	↔	
Савук вялікі <i>Mergus merganser</i>	гн	10–12 п	2004–2011	Д	↓	
Савук даўганосы <i>Mergus serrator</i>	мг	2–3 ас	2004–2011	Д		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	27–35 с	2006–2013	П	↔	
Чапля вялікая белая <i>Casmerodius albus</i>	гн	30–35 п	2006–2011	Д	↑	
Чапля-пазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	3–5 п	2006–2011	П	↔	
Каршун чорны <i>Milvus migrans</i>	гн	3 п	2006–2011	Д	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	4 п	2004–2011	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	2 п	2011	Д		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	9	2011	Д		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	6–8 п	2004–2011	П	↔	
Сокал-пусталга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	5–10 п	2004–2011	П	↔	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	15–20 п	2004–2011	П	↔	
Пагоніч звычайны <i>Porzana porzana</i>	гн	30–50 п	2004–2011	Э	↓	
Пагоніч малы <i>Porzana parva</i>	гн	5–8 п	2011–2013	Д		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	20–30 п	2004–2011	П	↔	
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	30–40 п	2004–2013	П	↑	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	40–60 ас	2005–2011	П	↔	
Зуёк вялікі <i>Charadrius hiaticula</i>	мг	1 ас	2011	Д		
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	6–10 п	2004–2011	Д	↓	
Грыцук вялікі <i>Limosa limosa</i>	гн	15–20 п	2006–2011	Д	↔	A1
Кулён вялікі <i>Numenius arquata</i>	гн	20–25 п	2006–2011	Д		B2
Чайка малая <i>Hydrocolaeus minutus</i>	гн	3–30 п	2000–2011	Д	↓	
Чайка шышая <i>Larus canus</i>	гн	40–60 п	2002–2011	Д	↓	
Рыбачка чорная <i>Chlidonias niger</i>	гн	100–150 п	2006–2011	П	↓	
Крычка малая <i>Sterna albifrons</i>	гн	10–15	1999, 2009–2011	Д	↔	
Сычык вераб'іны <i>Glaucopteryx passerinum</i>	гн	10 п	2011–2014	Д		
Сава балотная <i>Asio flammeus</i>	гн	1–2п	2011	П		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	2 п	2011	Д		
Кугакаўка даўгахвостая <i>Strix uralensis</i>	гн	6–8 п	2011	Д		
Кугакаўка барадатая <i>Strix nebulosa</i>	гн	4–6 п	2011	Д		
Зімародак звычайны <i>Alcedo atthis</i>	гн	5–7 п	2004–2012	П	↔	
Жаўна зялёная <i>Picus viridis</i>	гн	3–5 п	2006–2011	П	↔	
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	20–40 п	2004–2014	П	↔	
Дзяцел жоўтагаловы <i>Picoides tridactylus</i>	гн	15–25 п	2000–2014	П	↔	
Сініца вусатая <i>Panurus biarmicus</i>	гн	3–5 п	2006–2011	П	↓	

Насякомыя: двухпалосны падвадзень *Graphoderus bilineatus*, залацістаямчаты жужаль *Carabus clathratus*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, фіялетаваы жужаль *Carabus violaceus*, веснавы гняявік *Geotrupes vernalis*, чмель мохавы *Bombus muscorum*.

Ракападобныя: даўгахвосты лімнакалянус *Grimaldii macrurus*, рэліктавая мізіда *Mysis relicta*, роднасная пантапарэя *Pontoporeia affinis*, бакаплаў Паласа *Pallasiola quadrispinosa*.

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, касач сібірскі *Iris sibirica*, кураслеп лясны *Anemone sylvestris*, аднацветка аднакветкавая *Moneses uniflora*, бяроза нізкая *Betula humilis*, надбароднік бязлісты *Eriopogon aphyllum*, кізільнік чарнаплодны *Cotoneaster melanocarpus*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, вярба лапландская *Salix lapponum*, вярба чарнічная *Salix myrtilloides*, берула прама *Berula erecta*, падвей стройны *Eriophorum gracile*, пуханос альпійскі *Baeothryon alpinum*, асака малакветкавая *Carex pauciflora*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, марошка прыземістая *Rubus chamaemorus* і іншыя.

Пагрозы

- Павелічэнне колькасці капітных і некаторых драпежных сысуноў (дзік, янотападобны сабака, еўрапейская лісіца). Дадзены фактар можна разглядаць у якасці асноўнай прычыны скарачэння колькасці курыных птушак на ААПТ, у прыватнасці, знікненне белаі курапаткі *Lagopus lagopus* на верхавых балотах рэгіёна, а таксама знішчэнне цэлых калоній рэдкіх птушак на выспах воз. Снуды (в. Лакіна), воз. Дрысвяты (в. Замак). Так, паказальнай у гэтых адносінах з'яўляецца выспа Лакіна, дзе толькі з-за лісіцы, якая пасялілася тут з 2006 г., поспех гнездавання такіх відаў, як вялікі кулён *Numenius arquata*, малая чайка *Larus minutus*, шыязая чайка *Larus canus* зведзены да нуля.
- нарастанне азёрных выспаў, важных для каляводных птушак. Высокая шчыльнасць хмызнякоў на гэтых тэрыторыях прыводзіць да перамяшчэння гнездавых калоній астраўных відаў птушак, скарачэння іх колькасці. Натуральныя працэсы зарастання выспаў вербамі і чорнай алешынай, не кажучы аб штучных насаджэннях іглічных парод, працягваюць змяняць якасны склад фаўны рэдкіх птушак у бок іх змяншэння;

- нарастанне тэмпаў высыкання лясной часткі буфернай зоны нацыянальнага парка «Браслаўскія азёры». У апошнія гады выяўлены некаторыя заканамернасці у перавагах дэндрафільных відаў птушак пры рассяленні ў буфернай зоне парка. 80% рэгістрацый рэдкіх відаў драпежных птушак прыпадае далёка не на тэрыторыю НП, а на землі, якія прымыкаюць да яе. Аднак высокія тэмпы нарыхтовак драўніны на сумежных тэрыторыях за апошнія 15 гадоў прывялі да істотных змен узроставага і якаснага складу лясістай часткі ахоўнай зоны. Так, лясы сярэдняга ўзросту па плошчы значна пераўзыходзяць саспелыя. Першыя ж у сваю чаргу мала прыдатныя для гнездавання драпежных птушак;
- нізкі ўзровень экалагічнай культуры мясцовага насельніцтва і гасцей ААПТ. Большасць праблем, пералічаных вышэй, уключае дадзены фактар. Таксама нагадаем незаконны пераслед дзённых і начных драпежных птушак як у таксідэрычных мэтах (з пэўнымі запытамі на той або іншы від: арол-маркут *Aquila chrysaetus*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*, даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis*), так і простае іх знішчэнне. Асобны негатыўны момант – арганізацыя знішчэння селішчаў вялікага баклана на тэрыторыі НП, якое праходзіць у месцах пасялення рэдкіх птушак без якіх-нібудзь прынцыпаў гуманізму.

Рэкамендацыі па захаванню:

- Рэгуляванне колькасці драпежнікаў і капітных на астравах з калоніямі кулікоў.
- Выкананне рэкамендацый спецыялістаў, прапанаваных пры падрыхтоўцы ахоўных абавязацельстваў.

Крыніцы інфармацыі

Информационный отчет о НИР «Изучение территориальной локализации и состояния популяционных группировок редких и исчезающих видов птиц с целью совершенствования мер их охраны и использования в целях экотуризма в национальном парке «Браславские озера» под руководством В.Ч. Домбровского.

Асабістыя паведамленні: Астроўскі А.А., Дамброўскі В.Ч., Скуратоўіч А.М.

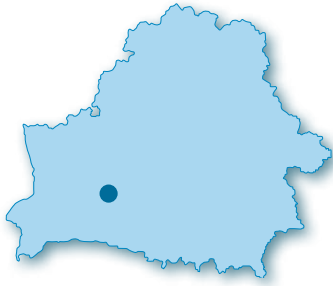
Складальнік: Кашчэў В.А.

Браслаўскія азёры. Від з гары Маяк. Фота Сяргея Плыткewіча

Пойма Шчары (Ščara floodplain)

Крытэрыі: А1

Код: ВУ055

Геаграфічныя каардынаты: 52,88443°N 25,88444°E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць, Івацэвіцкі і Ляхавіцкі раёны

Плошча: 2353 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: паўднёвая частка ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Выганашчанскае»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Кароткая характарыстыка

Невялікі участак поймы р. Шчара на поўнач ад ТВП «Выганашчанскія балоты». Уключае поплавы р. Шчары, а таксама меліяраваныя ўгоддзі, якія слаба выкарыстоўваюцца. Менавіта поймавыя адкрытыя лугі, якія захаваліся ў натуральным стане, з'яўляюцца найбольш каштоўнымі біятопамі гэтай ТВП, як месца гнездавання вяртлявай чаротаўкі і харчавання для вялікага арляца.

Short summary

A small part of Ščara river floodplain located to the north of Vyhanaščanskija baloty. Includes the floodplain meadows of Ščara river as well as ameliorated lands that are hardly used. These are open floodplain meadows preserved in their natural state that are the most valuable biotopes of this IBA being a nesting site for Aquatic warbler and a hunting site for Greater spotted eagle.

Краткая характеристика

Небольшой участок поймы р. Щары на севере от ТВП «Выгонощанские болота». Включает пойменные луга р. Щары, а также мелиорированные угодья, которые слабо используются. Именно пойменные открытые луга, сохранившиеся в естественном состоянии, являются наиболее ценными биотопами этой ТВП как места гнездования вертлявой камышевки и охоты для большого подорлика.

Агульнае апісанне

ТВП «Пойма Шчары» ўтворана ў 2012 г. Знаходзіцца ў 3 км на поўнач ад воз. Выганашчанскага. Паўднёвая частка ТВП уваходзіць у склад ландшафтнага заказніка рэспубліканскага значэння «Выганашчанскае».

Тэрыторыя ТВП уключае поплавы р. Шчары, а таксама меліяраваныя ўгоддзі, якія слаба выкарыстоўваюцца. Рака Шчара не каналізавана, захавалася ў натуральным стане. У межах ТВП працягласць ракі больш за 20 км. Рэчышча звілістае, шырынёй да 20 м. Берагі нізкія, пераважна тарфяністыя. Праз Агінскі канал злучаецца з воз. Выганашчанскім. Акрамя таго, Агінскі канал праз Шчару і Ясельду злучае басейны Балтыйскага і Чорнага мораў.

Менавіта поймавыя адкрытыя лугі Шчары, якія захаваліся ў натуральным стане, з'яўляюцца найбольш каштоўнымі біятопамі гэтай ТВП як месца гнездавання глабальна пагражаемага віду вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola* і месца харчавання яшчэ аднаго глабальна пагражаемага віду – вялікага арляца *Aquila clanga*. Вяртлявая чаротаўка таксама адзначана ў значнай колькасці і на меліяраваных участках, парослых асокамі. У межах ТВП адсутнічаюць населеныя пункты, дарожная сетка не развіта. Тэрыторыя выкарыстоўваецца галоўным чынам для сенакашэння на меліяраваных землях, палявання, рыбнай лоўлі, радзей – для турызму.

Асноўныя біятопы

Натуральная рачная пойма з адкрытымі поплавамі і трысняговымі зараснікамі – 70%, сельгасугоддзі на меліяраваных землях – 25%, іншае – 5%.

Птушкі

Склад птушак ТВП «Пойма Шчары» даследаваны недастаткова. Аснову арнітафаўны складаюць птушкі паплавоў, вадаплаваючыя і каляводныя віды. Падчас веснавой міграцыі на разлівах Шчары адзначаецца значная колькасць розных відаў качак, крычак і кулікоў. У тым ліку качка-лапаноска *Anas clypeata*, баталён *Philomachus pugnax*, кулік-случок *Tringa totanus*, чорная крычка *Chlidonias niger*, белакрылая крычка *Chlidonias leucopterus*, белашчокая крычка *Chlidonias hybrida* і інш.

Відавы і колькасны склад птушак ў вялікай ступені залежыць ад узроўню і працягласці веснавой паводкі Шчары. Так, у 2013 г. паводка была вялікая і працяглая, і поплавы выглядалі як вадаёмы. Усе прыдатныя для гнездавання вяртлявай чаротаўкі месцы былі затоплены. Гэты від у 2013 г. тут не адзначаны.

Іншыя групы жывёл не даследавана.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення не даследавана.

Пагрозы

- Зарастанне меліяраваных зямель і поплаваў хмызнякамі. На шматлікіх участках ТВП (як на меліяраваных, так і натуральных) адзначаецца павелічэнне плошчы хмызнякоў. Гэта вядзе да знікнення месцаў гнездавання вяртлявай чаротаўкі *Acrocephalus paludicola* і месцаў харчавання вялікага арляца *Aquila clanga*;
- сенакашэнне ў гнездавы перыяд. Пры нізкім узроўні вады на меліяраваных угоддзях праводзіцца сенакашэнне тэхнічай у час, калі яшчэ

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі Тэндцы (2010–2013)	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	2 с	2010–2013	Д ↔	
Вялікі арлец <i>Aquila clanga</i>	зал	2 ас	2010–2013	П ↔	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	200–400 ас	2013	П	
Вяртлявая чаротаўка <i>Acrocephalus paludicola</i>	гн	36–40 с	2010	Д ↔	A1

- гняздзяцца многія віды птушак (у тым ліку і вяртлявая чаротаўка). Гэта вядзе да гібелі птушанят і кладак;
- нестабільнасць узроўню вады.

Крыніцы інфармацыі

Блакiтная кнiга Беларусi (Водныя аб'екты Беларусi). Энциклапедыя. Мiнск, 1994.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Неабходна стварэнне плана кіравання ТВП.

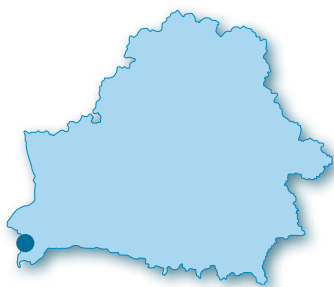
Складальнік: Левы С.В.

Нізнанае пойменнае балота. Фота Сямёна Левага

Палеская даліна ракі Буг (Palieskaja dalina raki Buh)

Крытэрыі: B2, B3

Код: –

Геаграфічныя каардынаты: 51,78792°N 23,63434°E.

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкі раён, Брэсцкая вобласць.

Плошча: 23 159 гектараў.

Нацыянальны прыродаахоўны статус: рэспубліканскі ландшафтны заказнік «Прыбужскае Палессе», біясферны рэзерват «Прыбужскае Палессе».

Міжнародны прыродаахоўны статус: трансгранічны біясферны рэзерват «Заходняе Палессе» (каля 10 000 га), патэнцыйная ТВП, патэнцыйнае Рамсарскае ўгоддзе «Палеская даліна ракі Буг», патэнцыйны аб'ект «Смарагдавай сеткі».

Кароткая характарыстыка

Водна-балотнае ўгоддзе ўяўляе сабой фрагмент правабярэжнай часткі даліны ракі Заходні Буг у сярэднім цячэнні, а таксама шмат вадаёмаў рознага паходжання, у тым ліку сажалкі рыбгаса «Страдзеч». Пойма са шматлікімі меандрамі і старыцамі, з наяўнасцю выспаў і водмеляў мае значэнне для захавання значнай колькасці водна-балотных і лясных відаў птушак.

Short summary

This water and wetland area includes a fragment of the right-bank Bug river valley in the middle reach, as well as numerous water bodies of different origin, including the ponds of Stradech fish farm. The floodplain with numerous meanders and former river-beds, islands and sandbanks is important for the conservation of various waterbirds and waders.

Краткая характеристика

Водно-болотное угодье представляет собой фрагмент правобережной части долины реки Западный Буг в среднем течении, а также множество водоемов различного происхождения, в том числе пруды рыбхоза «Страдеч». Пойма с многочисленными меандрами и старицами, с наличием островов и отмелей имеет значение для сохранения большого числа водно-болотных видов.

Агульнае апісанне

Водна-балотнае ўгоддзе ўяўляе сабой фрагмент правабярэжнай часткі даліны ракі Заходні Буг, у сярэдняй плыні, паміж г. Брэстам і вусцем канала Масціцкага. Працягласць ракі ў межах тэрыторыі 107 км. Рэчышча цалкам захавалася ў натуральным стане. Пойма нязначна змененая, са шматлікімі меандрамі і старыцамі, з наяўнасцю выспаў (больш 40) і водмеляў. У склад ўгоддзя гэтак жа ўваходзяць фрагменты даліны і прадаліны, пакрытыя ляснымі экасістэмамі, якія захаваліся ў натуральным або блізкім да натуральнага стане. Найбольшую плошчу (каля 70%) у межах тэрыторыі займаюць лясы. Значную плошчу займаюць водныя аб'екты (рэчышча ракі, старыцы, азёры, сажалкі). Лугі і адкрытыя балоты нязначныя па плошчы. Рака ў межах ўгоддзя з'яўляецца памежнай ракой паміж Польшчай і Беларуссю, а таксама ўгоддзе мяжуе з Рамсарскім ўгоддзем «Шацкія азёры» – Украіна.

Асноўнымі водным аб'ектам на тэрыторыі ВБУ з'яўляецца р. Буг, комплекс сажалак рыбгаса «Страдзеч»; азёры Селяхі, Страдзечскае; сажалкі ўр. Грань, Дамачаўскія сажалкі. Агульная плошча воднай паверхні – каля 1500 га. З іх натуральныя вадаёмы складаюць крыху менш за палову паверхні.

Найбольш буйныя штучныя вадаёмы (800 га) – комплекс сажалак р/г «Страдзеч», размешчаны ў паўночна-усходняй частцы ВБУ. Рыбгас з'яўляецца адным з самых старых аб'ектаў падобнага тыпу ў Беларусі. Большасць сажалак з'яўляецца эўтрофнымі вадаёмамі са значнай ступенню зарастання (да 70–80%) надводнымі макрафітамі. Для асобных сажалак характэрныя працэсы другаснага забалочвання. Рыбгас выкарыстоўваецца для экстенсіўнай рыбагаспадарчай дзейнасці.

У межах ВБУ размешчана 2 натуральных возера агульнай плошчай каля 60 га. Самыя буйныя з іх – Селяхі (каля 50 га). Азёры, верагодна, карставага паходжання. Азёры даволі глыбокія: воз. Страдзечскае – 6,6 м, Селяхі – 8,6 м. Берагі вадаёмаў у большасці выпадак пакрытыя лясамі, месцамі забалочаныя. На асобных участках фармуюцца сплавіны.

Асноўныя біятопы

Водна-балотныя ўгоддзі займаюць каля 7%. Прадстаўлены рэчышчамі рэк, вадаёмамі і балотамі. Адкрытыя і закушчаныя балоты ў межах ўгоддзя займаюць нязначную плошчу, прадстаўлены пераважна пераходнымі балотамі і багнішчамі.

Лясныя біятопы. Найбольш каштоўнымі з'яўляюцца наступныя лясныя супольнасці:

Поймавыя (алювіяльныя) лясы з вярбы белай і ломкай, таполі белай і чорнай, ясеню, алешыны клейкай, уздоўж рэчышча ракі, а таксама поймавыя шыракалістыя змешаныя дубова-ясянёвыя лясы ўздоўж невялікіх раўчukoў і асноўнага рэчышча ракі Буг.

Ольсы гэтак жа займаюць значныя плошчы ў межах ўгоддзя. Характарызуюцца стала залішнім на працягу ўсяго года ўвільгатненнем, са значным падвышэннем узроўню вады ў веснавы перыяд, наяўнасцю выяўленага балотнага працэсу.

Дубова-грабавыя лясы (груды) на водападзелах займаюць адносна невялікія плошчы ў межах ўгоддзя. Адрозніваюцца нароўні з поймавымі лясамі найбольш багатым краявідным складам арнітафаўны і найбольш багатыя рэдкімі элементамі флоры.

Ельнікі знаходзяцца на паўднёвай мяжы суцэльнага распаўсюджвання. Тут фармуюцца не тыповыя для рэгіёна фаўністычныя комплексы з барзальнымі элементамі, такімі як арэхаўка, крыжадзюб-яловік, сініца-маскоўка, касматаногі сыч і інш.

Хваёвыя бары займаюць найбольш разнастайныя па рэжыме ўвільгатнення эдафатопы ад забалочаных зямель (хвойнік багуновы) да вельмі сухіх на кантынентальных выдмах (хваёвы бор лішайнікавы).

Месцапражыванні натуральных або слаба парушаных лугоў у цэлым займаюць адносна малаважныя плошчы ў межах ўгоддзя і адрозніваюцца адносна бедным краявідным складам арнітафаўны.

У межах ўгоддзя значныя плошчы гэтак жа займаюць супольнасці ядлоўца звычайнага на пустках або кальцэфітных сухіх лугах.

Птушкі

У цэлым у межах патэнцыйнай ТВП адзначана 209 відаў птушак 17 атрадаў, 167 відаў (16 атрадаў) з прыкметамі гнездавання. Адзначана 44 віды птушак, уключаных у Чырвоную кнігу Беларусі, з якіх 29 – гняздзяца. Акрамя таго, тут адзначана 12 відаў прафілактычнай аховы, з якіх 9 гняздзяца. У тым ліку 134 віда (з якіх 109 на гнездаванні) уключаны ў Дадатак II Бернскай канвенцыі; 61 від (з якіх 46 на гнездаванні) ў Дадатак III той жа Канвенцыі; 55 відаў (з якіх 40 на гнездаванні) ў Прыкладанне I Дырэктывы ЕС аб птушках.

Колькасць цэлага шэрагу ахоўных відаў на тэрыторыі патэнцыйнай ТВП роўная або больш 1% нацыянальнай папуляцыі (шэрашкокая коўра *Podiceps griseogenus* (не меней 10% папуляцыі РБ), вялікі бугай *Botaurus stellaris*, шэрая качка *Anas strepera*, нырок-сівак *Aythya ferina*, белавокі нырок *Aythya nyroca*, малы пагоніч *Porzana parva*, шэры журавель *Grus grus*, чорная крычка *Chlidonias niger* (каля 2%), малая крычка *Sterna albifrons*, сярэдні дзяцел *Dendrocopos medius*, пугач *Bubo bubo*, звычайны зімародак *Alcedo atthis*, звычайны ляляк *Caprimulgus europaeus*, пастаўка-зямянка *Riparia riparia*, салаўіны цвыркун *Locustella luscinioides*).

Іншыя групы жывёл

Усяго ў складзе фаўны ў межах ТВП зарэгістравана больш за 400 відаў бесхрыбетных, 45 – рыб, 13 – амфібіяў, 7 – рэптылій. Сысуны прадстаўлены 61 відам, што складае больш 80% фаўны Беларусі. Найбольш поўна з жывёл прадстаўлены рэптыліі і амфібіі. Усе віды з дадзеных таксанамічных груп, якія сустракаюцца ў Беларусі, адзначаны ў межах ТВП. Дзякуючы спецыфіцы тэрыторыі тут багата прадстаўлена фаўна рыб і міног. За апошнія пяцьдзесят гадоў для Буга ў цэлым адзначана 52 віды рыб і міног, з якіх 45 відаў пэўна адзначаны ў канцы 90-х. Сярод іншых хрыбетных жывёл дадзена тэрыторыя мае значэнне для такога віда як балотная чарапаха (*Emys orbicularis*). Найбольш буйным месцам пасялення віду ў межах угоддзя з'яўляюцца сажалкі р/г «Страдзеч» (не меней за 50–70 самак).

Бесхрыбетныя жывёлы вывучаны недастаткова, аднак нават па існуючых дадзеных на ТВП сустракаецца не меней 20 ахоўных відаў.

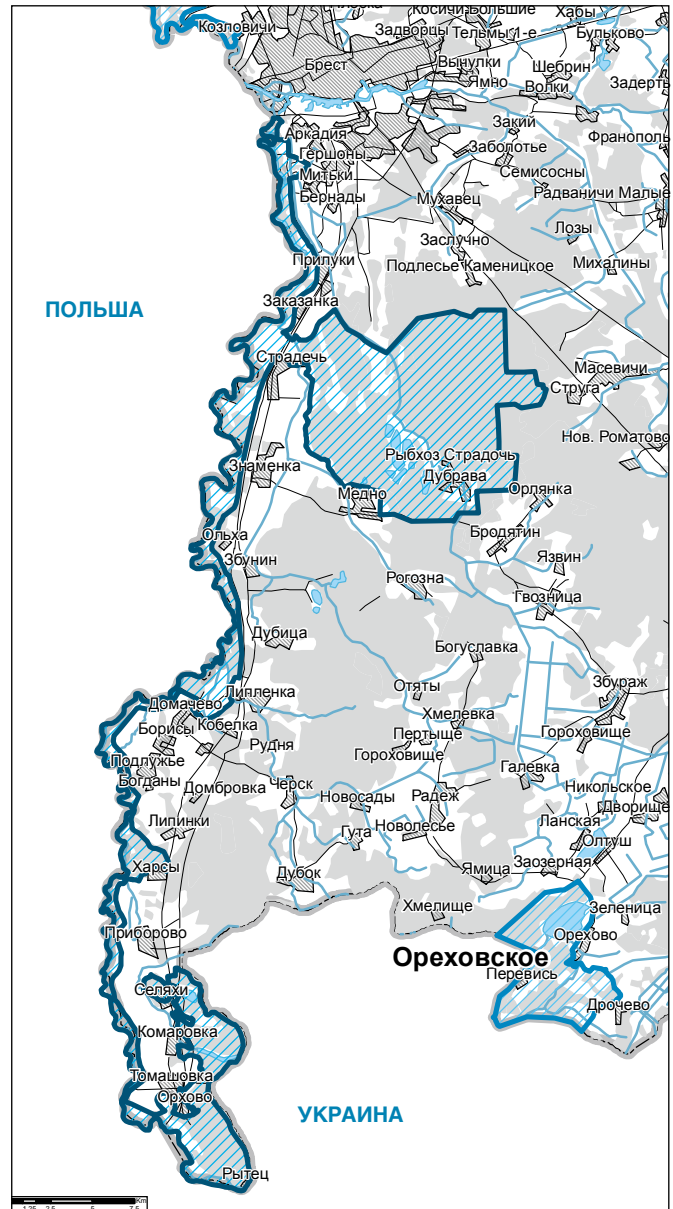
Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Звяры: соня-палчок *Myoxus glis*, арэшнікавая соня *Muscardinus avellanarius*, барсук *Meles meles*, сажалкавая начніца *Myotis dasycneme*, начніца Натэрэра *Myotis nattereri*, начніца Брандта *Myotis brandtii*, малая вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssonii* і інш., а таксама 14 відаў са спіса прафілактычнай аховы.

Земнаводныя і паўзуны: чаротавая рапуха *Bufo calamita*, грабенчаты трытон *Triturus cristatus*, балотная чарапаха *Emys orbicularis*, мядзянка *Coronella austriaca*.

Насякомыя: нехаленія прыгожая *Nehalennia speciosa*, зялёны каромысел *Aeschna viridis*, пясчаны скакун *Cicindela arenaria*, жужаль рашэцістая *Carabus cancellatus*, жужаль залацістаямчатая *Carabus clathratus*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*, васкавік-пустэльнік *Osmoderma eremita*, валасаты стафілін *Emus hirtus*, мядзведзіца-гаспадыня *Pericallia matronula*, пурпурная стужачніца *Catocala sponsa*, бражнік Празерпіна *Proserpinus proserpina*, блакітніца Алькон *Maculinea alcon*, чарнавая блакітніца *Maculinea nausithous*, чарнушка эфіопка *Erebia aethiops*, малое начное пўлінае вока *Eudia pavonia*, мнемазіна *Parnassius mnemosine*, гламерыс звязаны *Glomeris connexa*, звычайная пчала-цясляр *Xylocopa valga*, мохавы чмель *Bombus muscorum*.

Расліны: флора ТВП налічвае каля 700 відаў вышэйшых сасудзістых раслін. Тут адзначана 28 відаў, уключаных у Чырвоную кнігу РБ. Два віды ўключаны ў Дадатак I Бернскай канвенцыі: сальвінія пływучая *Salvinia natans*, камялямонік зярністы *Saxifraga granulata*. Семь відаў уключаны ў Дадатак II да Канвенцыі СІТЭС: чараўнік зеленакветкавы *Platanthera chlorantha*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, пылкагалоўнік чырвоны *Cephalanthera rubra*, пальчатакарэнік майскі *Dactylorhiza majalis*, ятрышнік

дрэмлік *Orchis morio*, пылкагалоўнік даўгалагісты *Cephalanthera longifolia*, ладдзян трохнадрэзавы *Corallorhiza trifida*.

На дадзенай тэрыторыі знаходзіцца адзінае месца росту ў Беларусі чыставуства каралеўскага *Osmunda regalis*, адно з двух вядомых шчыталістніка звычайнага *Hydrocotyle vulgaris*.

Засяроджаны найбуйнейшыя папуляцыйныя групы: плюшчу звычайнага *Hedera helix*, цёрну *Primus spinosa*, амелы аўстрыйскай *Viscum austriacum*.

Шэраг відаў знаходзіцца на межах або за межамі арэала суцэльнага распаўсюджвання: за паўночнай мяжой арэала – амела аўстрыйская; на ўсходняй мяжы арэала – плюшч звычайны, мнаганожка звычайная *Polypodium vulgare*, камялямонік зярністы; за межамі паўднёвай мяжы распаўсюджвання арэала – баранец звычайны *Huperzia selago*; на паўночнай мяжы арэала – сальвінія пływучая, на паўночна-ўсходняй мяжы арэала – раўнаплоднік пылушнікавы *Isoetes thalictroides*.

Пагрозы

Ключавымі негатыўнымі фактарамі якія аказваюць найбольшае адмоўнае ўздзеянне на экасістэмы ТВП, з'яўляюцца:

- для лясных экасістэм: інтэнсіўнае лесакарыстанне, у прыватнасці высечкі галоўнага і прамежкавага карыстання ў месцах пасялення ахоўваемых відаў і рэдкіх біятопаў; так званая ўборка лесу ад за-

хламленасці, высечка сухіх дрэў; суцэльныя монадамінантныя леса-пасадкі; экспансія чужародных відаў; парушэнне гідралагічнага рэжыму; у меншай ступені забруджванне бытавымі адходамі мясцовага насельніцтва;

- для натуральных водна-балотных экасістэм: парушэнне натуральнага воднага рэжыму (асушальная меліярацыя, будаўніцтва дамбаў і каналаў), што прыводзіць як да поўнага знішчэння экасістэм, так і выклікае змену кірунку і паскарэнне раслінных сукцэсій (зарастанне балот і лугоў). Сельская гаспадарка, інтэнсіфікацыя якой прыводзіць да масавага выкарыстання розных угнаенняў, а таксама пестыцыдаў і гербіцыдаў, што ў сваю чаргу спрыяе зўтрафікацыі вадаёмаў, а таксама забруджванню іх рознымі хімічнымі субстанцыямі;
- для рыбаводных сажалак: позняе нападзенне сажалак; поўная рэканструкцыя сажалак; браканьерства; раннія тэрміны восеньскага палявання; веснавое паляванне; высокая колькасць інтрадуцыраваных відаў (амерыканская норка); турбота людзьмі птушак ў вясновы перыяд;
- для адкрытых балот і лугавых экасістэм: асушальная меліярацыя, зарастанне драўняна-хмызняковай расліннасцю, палы сухой расліннасці; апрацоўка гербіцыдамі; змена традыцыйнай гаспадарчай дзейнасці. Спыненне сенакашэння спрыяе зарастанню і балот і лугоў. Агульнымі пагрозамі для ўсіх экасістэм з'яўляюцца: забруджванне бытавымі адходамі, будаўніцтва дарог, некантралюемае карыстанне нетрамі, інтэнсіўная турыстыка-рэкрэацыйная дзейнасць.

Рекамендацыі па захаванню:

- Стварэнне Плана кіравання ТВП.
- Перадача найбольш каштоўных месцапражыванняў і біятопаў пад ахову землекарыстальнікам.
- Прасоўванне прынцыпаў FSC у лесагаспадарчую дзейнасць.
- Стварэнне заказнікаў/помнікаў прыроды мясцовага значэння, у прыватнасці ў Брэсцкім лясніцтве.
- Змена занавання біясфернага рэзервату «Прыбужскае Палессе» (беларускі сектар біясфернага рэзервату «Заходняе Палессе»).
- Унясенне змен у палажэнне аб біясферным рэзерваце.

Крыніцы інфармацыі

Абрамчук А.В. (2001); Абрамчук А.В. (2003а, 2003б); Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2003); Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2004); Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. (2005); Абрамчук С.В. (2008); Абрамчук С.В. (2010); Вадкоўскі В.В. (1964); Никифоров М.Е. (2000); Чеботарёва Н.А. (2006); Andrzej Dombrowski A. (2002).

Асабістыя паведамленні: Абрамчук А.В., Кіцель Д.А.

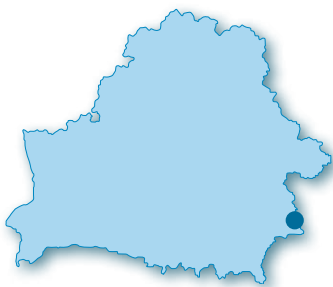
Складальнік: Абрамчук А.В.

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя (2003–2013)	Крытэрыі ТВП
Шэрашчокая коўра <i>Podiceps grisegena</i>	гн	10-20 п	1963-2010	Д		
Вялікі бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	10-15 с	2013	Д	↔	
Чапля-лазняк <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	5-10 с	2010-213	Э		
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius albus</i>	гн	0-5 п 50 – 140 п	2005, 2010-2013	Д	↔	
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	6-10 п	2013	Э		B2
Шэрая гусь <i>Anser anser</i>	гн	15-20 п	2010-2013	Э	↑	
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	10-15 п	2008-2013	Д	↔	B2
Нырок-сівак <i>Aythya ferina</i>	гн	25-80 п	2008-2013	Э		B3
Белавокі нырок <i>Aythya nyroca</i>	гн	2-8 п	2008-2013	Д	↓	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicibla</i>	гн	1 п	2010-2013	Д	↔	
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн?	1 п	2003-2010	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	3-5 п	2010-2013	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	1-3 п	2010-2013	Э		
Малы пагоніч <i>Porzana parva</i>	гн	8-25 п	2008-2013	Д	↔	B3
Драч <i>Strix strix</i>	гн	10-20 с	2010-2013	Э	↓	
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	6-10 п	2010-2013	Э	↑	
Вялікі грыцук <i>Limosa limosa</i>	гн	1-10 п	2010-2013	Э	↓?	
Белашчокая рыбацка <i>Chlidonias hybrida</i>	гн	0-30 п	2008-2013	д	↓	
Чорная рыбацка <i>Chlidonias niger</i>	гн	50-100 п	2008-2013	Д	↔	B2
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	10-12 п	2013	Д		
Пугач <i>Bubo bubo</i>	гн	3-5 п	2009-2013	Д		
Звычайны ляляк <i>Caprimulgus europaeus</i>	гн	250-350 п	2009-2013	Э	↔	B3
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	26-30 п	2010-2013	П	↓	
Зялёная жаўна <i>Picus viridis</i>	гн	30-40 п	2013	Э		
Сярэдні дзяцел <i>Dendrocopos medius</i>	гн	75-85 п	2014	Э		B2
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	15-30 п	2013	Э		
Ластаўка-зямялянка <i>Riparia riparia</i>	гн	1850-2000 п	2008-2013	П		B2
Жаўрук-смяццох <i>Galerida cristata</i>	гн	1-3 п	2010-2013	П		
Палявы канёк <i>Anthus campestris</i>	гн	1-10 п	2008-2013	П		
Вусатая сініца <i>Panurus biarmicus</i>	гн	4-8 п	2008-2013	Э	↓	
Садовая стрынатка <i>Emberiza hortulana</i>	гн	1-5 п	2010-2013	П		

Пойма ракі Іпуць (Ipuć floodplain)

Крытэрыі: B2

Код: -

Геаграфічныя каардынаты: 52,47316° N 31,46141° E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Гомельская вобласць, Добрушскі раён

Плошча: 13 675 гектары

Нацыянальны прыродаахоўны статус: водна-балотны заказнік мясцовага значэння «Іпуць»

Міжнародны прыродаахоўны статус: патэнцыйная ТВП, патэнцыйная Рамсарская тэрыторыя

Кароткая характарыстыка

Тэрыторыя размешчана ў зоне адсялення і адчужэння пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Уяўляе сабой комплекс стараўзроставак шырокалістых лясоў і поймавых экасістэм р. Іпуці. ТВП выдзелена дзеля захавання чорнага бусла і сярэдняга дятла.

Short summary

The site is located in the exclusion zone around the Chernobyl nuclear power station. It is a complex of old-growth broad-leaved forests and habitats in the Ipuć river floodplain. The IBA has been identified for the conservation of Black stork and middle spotted woodpecker.

Краткая характеристика

Территория расположена в зоне отселения и отчуждения после катастрофы на Чернобыльской АЭС. Представляет собой комплекс старовозрастных широколиственных лесов и пойменных экосистем р. Ипути. ТВП выделена для сохранения черного аиста и среднего дятла.

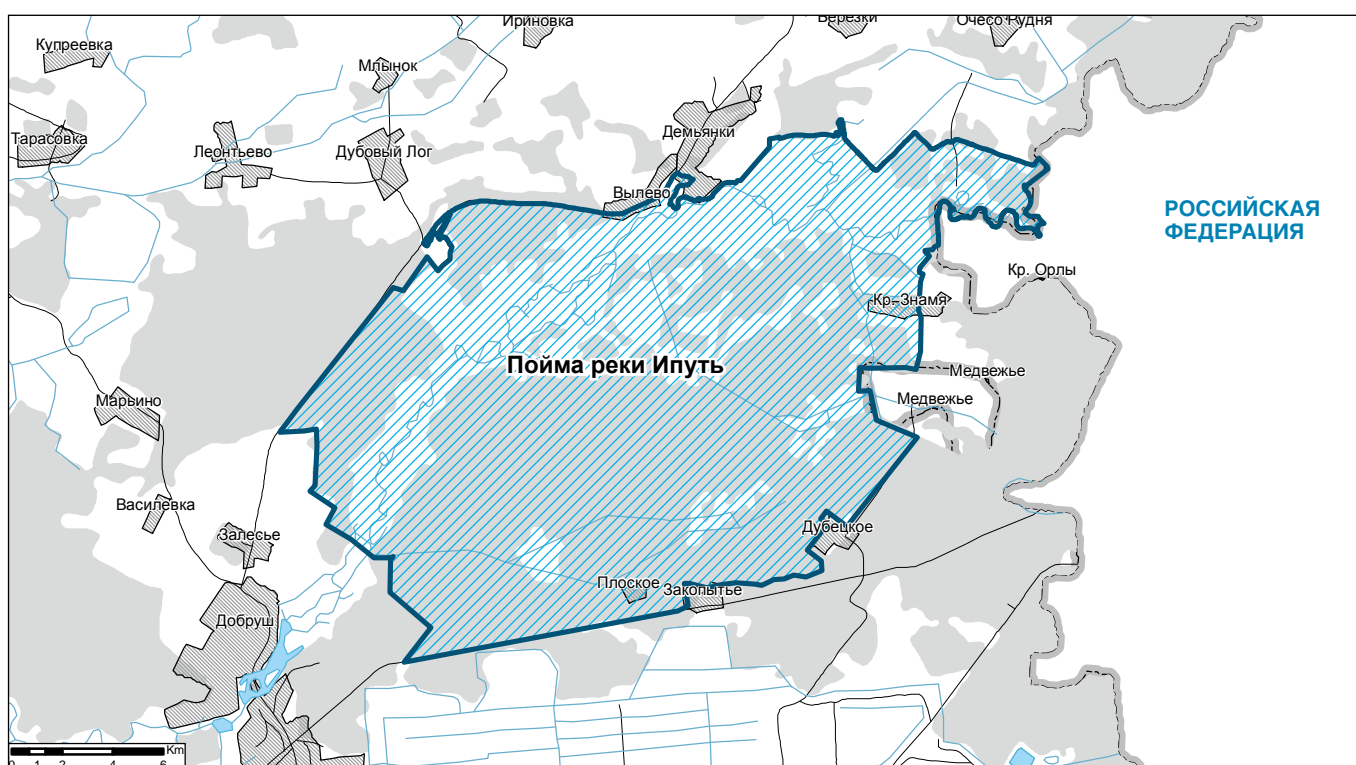
Агульнае апісанне

Тэрыторыя размяшчаецца ў межах Добрушкага раёна Гомельскай вобласці ў асноўным на левабярэжнай частцы ракі Іпуці, на мяжы Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі. Прыродны комплекс у пойме р. Іпуці, часткай якога з'яўляецца ТВП, мае трансгранічны характар і распасціраецца за межы Беларусі на тэрыторыю Бранскай вобласці Расіі.

Землекарыстальнік – ДЛГУ «Гомельскі лясгас». Плошча перспектыўнай ТВП складае 3502 га і знаходзіцца ў зоне адсялення і адчужэння Чарнобыльскай АЭС (ЧАЭС). Радыяцыйнае забруджванне тут складае 15–40 Ки/км². У сувязі з высокім узроўнем радыяцыйнага забруджвання

тэрыторыя непрыдатная для гаспадарчага і рэкрэацыйнага выкарыстання. Тут забаронена практычна ўсялякая гаспадарчая дзейнасць, акрамя правядзення супрацьпажарных мерапрыемстваў, догляду за кварталнымі прасекамі і дарогамі. Тым не менш плошчы перыядычна выкарыстоўваюцца ў сельскай гаспадарцы як ворыўныя землі і меліяраваныя тарфянікі.

У адпаведнасці з Дзяржаўнай схемай комплекснай тэрытарыяльнай арганізацыі Рэспублікі Беларусь, зацверджанай Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 12 студзеня 2007 г. № 19 тэрыторыя заказніка «Іпуць» (разам з перспектыўнымі заказнікамі «Струменскі», «Чачэрскі»,

«Шабрынскі» і «Веткаўскі») фармуе ядро міжнароднага значэння «Сожскі» экалагічнай сеткі Рэспублікі Беларусь. Ядро размешчана ўздоўж левага берага ракі Сож і выконвае важныя функцыі ў захаванні біялагічнай разнастайнасці басейна ракі Сож.

Водна-балотныя ўгоддзі «Пойма Іпуці» ўключаны ў спіс патэнцыйных Рамсарскіх тэрыторый, распрацаваны ў рамках Стратэгіі і Плана рэалізацыі Рамсарскай канвенцыі Рэспублікай Беларусь.

Асноўныя біятопы

Фармацыйная структура і склад лясоў даследуемай тэрыторыі ад-розніваецца ад структуры лясоў раёна, што звязана з перавагай тут балотных экасістэм і пойменных зямель.

Адметнай асаблівасцю з'яўляецца і тое, што сярод лясоў пераважаюць чарнаальшанкі (47,8%), бярознікі (18,9%) і дубровы (16,2%), адсутнічаюць ельнікі і балотныя хвойнікі. У межах плануемай ТВП толькі 4,6% лясоў створана штучна (хваёвыя і бярозавыя насаджэнні ва ўзросце да 30 гадоў). Такім чынам, у цяперашні час першае месца сярод фактараў, якія вызначаюць мазаіку расліннага покрыва і яго дынаміку, належыць натуральным сукцэсіям, накіраваным на аднаўленне карэннай лясной расліннасці і, ў першую чаргу шыракалістых лясоў. Высечкі лесу тут не вядуцца больш за 20 гадоў. У 2013 г. у заходняй частцы тэрыторыі праводзіліся высечкі догляду за лесам.

Птушкі

На тэрыторыі будучай ТВП выяўлена каля 120 відаў птушак. У выніку праведзеных даследаванняў у межах запланаванага заказніка выяўлена пражыванне 14 відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь: вялікая белая чапля *Egretta alba*, чорны бусел *Ciconia nigra*, малы арлець *Aquila pomarina*, арол-вужаед *Circaetus gallicus*, сокал-кабець *Falco subbuteo*, драч *Crex crex*, шэры журавель *Grus grus*, беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos*, малая чайка *Larus minutus*, малая крычка *Sterna albifrons*, белашчокая рыбачка *Chlidonias hybridus* звычайны зімародак *Alcedo atthis*, чапля-бугай *Botaurus stellaris*, чапля-лазянік *Ixobrychus minutus*. З іх малы арлець, сокал-кабець, драч, шэры журавель і беласпінны дзяцел гняздуюць на дадзенай тэрыторыі, колькасць іх невысокая і складае 1–3 пары.

Акрамя вышэй пералічаных «чырвонакніжных» відаў, тут адзначана знаходжанне 25 відаў птушак якія маюць ахоўны статус у Еўропе. Сем відаў маюць другую SPEC-катэгорыю (віды, сусветная папуляцыя якіх канцэнтравана ў Еўропе (больш за 50 %) і якія маюць неспрыяльны статус пагрозы).

Іншыя групы жывёл

Фаўна ТВП дастаткова разнастайная: 24 віды звяроў, 6 відаў рэптылій, 8 відаў амфібіяў, 34 віды рыб.

Іншыя рэдкія віды і віды, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення

Земнаводныя і паўзуны: на тэрыторыі перспектыўнай ТВП «Пойма ракі Іпуць» сустракаюцца 6 відаў земнаводных і 5 відаў паўзуноў. Віды, уключаных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь, не выяўлены.

Насякомыя: на тэрыторыі перспектыўнага заказніка выяўлены 14 відаў жужалей, у тым ліку 3 віды, уключаных у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь: жужаль фіялетава *Carabus violaceus*, жужаль залацістаямчатая *Carabus clathratus*, жужаль рашэцістая *Carabus cancellatus*.

Расліны: флора налічвае 611 відаў вышэйшых сасудзістых раслін. У межах разглядаемай тэрыторыі адзначана 10 відаў ахоўных раслін – сальвінія плаваючая *Salvinia natans*, рамоначнік шчытковы *Pyrethrum corymbosum*, жаўстазель германскі *Genista germanica*, лілея кудраватая

Стан рэдкіх відаў птушак

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Тэндэнцыя	Крытэрыі ТВП
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	3-5 с	2013	Э		
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	1-3 п	2013	Э		
Вялікая белая чапля <i>Casmerodius albus</i>	мг	+	2013	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	5-9 п	2013	Д		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	зал	+	2013	Д		
Арол-вужаед <i>Circaetus gallicus</i>	гн	1-2 п	2013	Э		
Палявы лунь <i>Circus cyaneus</i>	гн	1-2 п	2013	Д		
Малы арлець <i>Aquila pomarina</i>	гн	1 п	2013	Д		
Чорны каршун	гн?	+	2013	П		
Сокал-кабець <i>Falco subbuteo</i>	гн	2-3 п	2013	Э		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	50-80 с	2013	Д		
Шэры журавель <i>Grus grus</i>	гн	5-8 п	2013	Э		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	гн?	+	2013	П		
Кулік сарока <i>Haematopus ostralegus</i>	мг	+	2013	Э		
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	+	2013	П		
Малая чайка <i>Larus minutus</i>	гн	3-5 п	2013	П		
Чорная рыбачка <i>Chlidonias niger</i>	гн	40-60 п	2013	Э		B2
Белашчокая рыбачка <i>Chlidonias hybridus</i>	гн	4-7 п	2013	П		
Малая крычка <i>Sterna albifrons</i>	гн	3-5 п	2013	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	5-8 п	2013	Э		
Беласпінны дзяцел <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	+	2013	П		
Сярэдні дзяцел <i>Dendrocopos medius</i>	гн	30-50 п	2013	Э		B3

Lilium martagon, крапіва кіеўская *Urtica kioviensis*, чараўнік зеленакветкавы *Platanthera chlorantha*, касач сібірска *Iris sibirica*, фіялка тваністая *Viola uliginosa*, аўсяніца высокая *Festuca altissima*.

Пагрозы

- Радыйёактыўнае забруджванне;
- высечка лясоў (у тым ліку і незаконная);
- браканьерства (асабліва на тэрыторыі прылеглай да Расіі);
- біялагічнае забруджванне прыродных экасістэм;
- распрацоўка крэйдавых кар'ераў;
- пашырэнне палігона па знішчэнні боепрыпасаў;
- перыядычная касьба на меліяраваных тарфяніках;
- перыядычнае выкарыстанне ворыўных зямель у сельскай гаспадарцы.

Рэкамендацыі па захаванню ТВП

- Распрацоўка плана кіравання заказнікам.
- Уключыць у спіс Рамсарскіх тэрыторый.

Крыніцы інфармацыі

Научное и технико-экономическое обоснование объявления водно-болотного заказника местного значения «Ипуць» (2012).

Складальнікі: Левы С.В., Чэркас М.Д.

Дадатак 1. Коды і крытэрыі ТВП

У табліцы прыведзена інфармацыя пра крытэрыі, па якім выдзелены беларускія тэрыторыі, важныя для птушак, у тым ліку і патэнцыйныя ТВП. Наданне афіцыйнага статусу ТВП праводзіцца еўрапейскім сакратарыя-

там BirdLife International. Падрыхтоўку заявак патэнцыйных ТВП праводзяць грамадская арганізацыя «Ахова птушак Бацькаўшчыны». Падрабязней пра крытэрыі ТВП напісана на ст. 6.

Код	Назва ТВП	Крытэрыі				
		A1	A4i	B1i	B2	B3
BY001	Асвея	1	2		1	
BY002	Балота Ельня	1	1		2	
BY003	Казьяны				3	
BY004	Галубіцкая пушча				1	
BY005	Бярэзінскі запаведнік	1			1	
BY007	Пойма Заходняй Бярэзіны				1	
BY008	Гарадзенская Свіслач	2				
BY009	Белавежская пушча	1			4	2
BY010	Балота Дзікое	4				2
BY011	Сялец		1		3	1
BY012	Выганшчанскія балоты	2			3	
BY015	Рыбгас «Палессе»		1			
BY016	Балота Званец	2				5
BY017	Сярэдняя Прыпяць	4	12	2	13	10
BY018	Альманскія балоты	3			5	1
BY019	Рыбгас «Белае»				1	1
BY021	Пойма Сажы	2	2		4	
BY022	Балота Спорайскае	3			2	1
BY023	Хаваншчына	1			1	
BY024	Бярэзіна-Гайна	3			3	1
BY025	Беразіно	1				
BY026	Броды	1				
BY028	Чырвонае	1		1	1	
BY029	Дражбітка-Свіна	1			2	
BY030	Пойма Львы	1			1	
BY031	Пойма Пцічы	1				

Код	Назва ТВП	Крытэрыі				
		A1	A4i	B1i	B2	B3
BY032	Лебядзіны мох				1	
BY033	Лельчыцкая Убарць	2	1			
BY034	Балота Марочна				1	1
BY035	Палескі радыяцыйны запаведнік	2			9	1
BY036	Прыпяцкія балоты	3			5	3
BY037	Простыр	4			1	3
BY038	Сэрвач	1				
BY039	Стары Жадзен	1				
BY040	Брыцалавіцкая пушча	1			1	3
BY041	Цікіны астравы				2	
BY042	Старая Віць				2	
BY043	Велута	1				1
BY044	Выдрыца	2				
BY045	Пойма Янкі				1	
BY046	Тураўскае балонне	1	3	2	1	
BY047	Чырвоны Бор	1			1	
BY048	Налібоцкая пушча				3	
BY049	Рака Лясная	1	4	1		
BY050	Дзівін – Вялікі Лес	2	1			
BY051	Арэхаўскае	1			1	2
BY052	Волхва	1				
BY053	Пойма Дняпра Лоеў-Жары	1	1		5	1
BY054	Браслаўскія азёры	1			1	
BY055	Пойма Шчары	1				
	Палеская даліна ракі Буг				4	3
	Пойма р. Іпуці				1	1

Дадатак 2. Прыродаахоўныя статусы ТВП

Прыведзеныя ў тэблицы дадзеныя паказваюць, якая частка ТВП мае нацыянальны прыродаахоўны статус розных катэгорый (запаведнік, нацыянальны парк, заказнік мясцовага або рэспубліканскага значэння). Да

«іншых форм аховы» ў дадзеным выпадку адносяцца біясферны рэзерват «Прыбужскае Палессе», Палескі дзяржаўны радыяцыйна-экалагічны запаведнік і тэрыторыі, якія знаходзяцца ў зоне адчужэння.

КОД	НАЗВА ТВП	Плошча, га	% ахоўваемай плошчы	Заказнік мясцовага значэння				Заказнік рэспубліканскага значэння				Нацыянальны парк	Запаведнік	Іншая форма аховы	Рамсарская тэрыторыя	
				Біялагічны	Водна-балотны	Ландшафтны	Гідралагічны	Біялагічны	Водна-балотны	Ландшафтны	Гідралагічны					
ВУ001	Асвея	30 429	100							+						+
ВУ002	Балота Ельня	27 052	94							+						+
ВУ003	Казьяны	27 491	97							+						+
ВУ004	Галубіцкая пушча	16 220	64													(+)
ВУ005	Бярэзінскі запаведнік	84 802	100									+				+
ВУ007	Пойма Заходняй Бярэзіны	9311	54							+						
ВУ008	Гарадзенская Свіслач	2940	79	+												
ВУ009	Белавежская пушча	85 028	100									+				
ВУ010	Балота Дзікое	23 146	100									+				(+)
ВУ011	Сялец	18 912	42							+						
ВУ012	Выганшчанскія балоты	61 723	88									+				+
ВУ015	Рыбгас «Палессе»	3242	0													
ВУ016	Балота Званец	16 255	100									+				+
ВУ017	Сярэдняя Прыпяць	98 881	94									+				+
ВУ018	Альманскія балоты	96 628	98									+				+
ВУ019	Рыбгас «Белае»	5451	0													
ВУ021	Пойма ракі Сож	19 900	48							+						
ВУ022	Балота Спорайскае	20 174	100						+							+
ВУ023	Хаваншчына	16 946	0													
ВУ024	Бярэзіна–Гайна	17 550	57	+	++							+	+			
ВУ025	Беразіно	61	100										+			
ВУ026	Броды	73	100										+			
ВУ027	Гронава	770	73			+										
ВУ028	Чырвонае	30 557	66		+											
ВУ029	Дражбітка–Свіна	9424	71							+						(+)
ВУ030	Пойма Львы	16 854	0													
ВУ031	Пойма Пцічы	12 241	33						+							

Умоўныя абазначэнні: + - адна асоба ахоўная прыродная тэрыторыя, або Рамсарская тэрыторыя. (+) – патэнцыйная Рамсарская тэрыторыя.

Дадатак 2. Прыродаахоўныя статусы ТВП. Працяг

КОД	НАЗВА ТВП	Плошча, га	% ахоўваемай плошчы	Заказнік мясцовага значэння				Заказнік рэспубліканскага значэння				Нацыянальны парк	Запаведнік	Іншая форма аховы	Рамсарская тэрыторыя
				Біялагічны	Водна-балотны	Ландшафтны	Гідралагічны	Біялагічны	Водна-балотны	Ландшафтны	Гідралагічны				
ВУ032	Лебядзіны мох	25 895	1							+					
ВУ033	Лельчыцкая Убарць	4073	32												
ВУ034	Балота Марочна	12 713	47	+					+						+
ВУ035	Палескі радыяцыйны запаведнік	218 318	100											+	
ВУ036	Прыпяцкія балоты	90 630	98								+				+
ВУ037	Простыр	10 335	92							+					+
ВУ038	Сэрвач	8645	100									+			(+)
ВУ039	Стары Жадзен	16 285	100						+						+
ВУ040	Брыцлавіцкая пушча	22 706	77							+					(+)
ВУ041	Цікіны астравы	6397	72								+				
ВУ042	Старая Віць	38 403	0												
ВУ043	Велута	53 630	5					+							
ВУ044	Выдрыца	23 564	75							+					+
ВУ045	Пойма Янкі	22 333	63						+		+				
ВУ046	Тураўскае балонне	257	56	+											
ВУ047	Чырвоны Бор	36 065	95							+					
ВУ048	Налібоцкая пушча	136 005	64							+					
ВУ049	Рака Лясная	11 121	36			+					+				
ВУ050	Дзівін – Вялікі Лес	19 785	19	+											
ВУ051	Арэхаўскае	3608	45	+											
ВУ052	Волхва	9392	0												
ВУ053	Пойма Дняпра Лоеў–Жары	36 004	40					+							(+)
ВУ054	Браслаўскія азёры	20 674	100								+				
ВУ055	Пойма Шчары	2353	44							+					
-	Палеская даліна ракі Буг	23 159	13							+				+	(+)
-	Пойма ракі Ілуць	13 675	100		+									+	(+)
	Разам:	1 618 146	75%	6	4	2	0	3	6	18	3				14/(8)

Дадатак 3. ТВП-утвараючыя віды птушак і ключавыя тэрыторыі для іх захавання

У табліцы пералічаны ўсе ТВП-утвараючыя віды птушак, пазначаны неабходны колькасны мінімум для выдзялення ТВП па кожным з відаў (колькасці пар на гнездаванні або асобін падчас міграцыі) і колькі тэрыторый магчыма выдзеліць у Беларусі для аховы кожнага з відаў.

Умоўныя абазначэнні: п – пар; с – самцоў; ас – асобін.

Вялікі арлец (<i>Aquila clanga</i>); мінімум 2 пары на гнездаванні для крытэрыя А1; колькасць ТВП не абмежавана	
Альманскія балоты	18-20 п
Балота Дзікое	4 п
Балота Званец	3 п
Белавежская пушча	4-6 п
Бярэзіна–Гайна	2 п
Бярэзінскі запаведнік	6-12 п
Велута	2 п
Волхва	3 п
Выганашчанскія балоты	4-6 п
Выдрыца	2 п
Палескі радыяцыйны запаведнік	3-5 п
Пойма Львы	5 п
Пойма Пцічы	3 п
Простыр	3-4 п
Прыпяцкія балоты	6-8 п
Стары Жадзен	11 п
Сярэдняя Прыпяць	9-12 п
Хаваншчына	2 п
Чырвоное	6 п
Вялікі грызук (<i>Limosa limosa</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя А1; колькасць ТВП не абмежавана	
Арэхаўскае	5-10 п
Альманскія балоты	20-50 п
Балота Дзікое	20-30 п
Балота Ельня	19-66 п
Балота Спораўскае	5-10 п
Браслаўскія азёры	15-20 п
Бярэзіна–Гайна	15-25 п
Гарадзенская Свіслач	5-10 п
Дзівін – Вялікі лес	10-20 п
Лельчыцкая Убарць	2-60 п
Пойма ракі Сож	20-40 п
Простыр	5-10 п
Прыпяцкія балоты	50 п
Рака Лясная	70-90 п
Сярэдняя Прыпяць	200-500 п
Тураўскае балонне	10-50 п
Чырвоны Бор	16-20 п

Вяртлявая чаротаўка (<i>Acrocephalus paludicola</i>); мінімум 10 самцоў/пар на гнездаванні для крытэрыя А1; колькасць ТВП не абмежавана	
Альманскія балоты	50-100 с
Балота Дзікое	170-200 с
Балота Званец	2033-6000 с
Балота Спораўскае	491-517 с
Гарадзенская Свіслач	30-80 с
Дзівін – Вялікі лес	11-15 с
Лельчыцкая Убарць	10 с
Пойма Шчары	35-40 с
Простыр	10-100 с
Сэрвач	31 с
Сярэдняя Прыпяць	34 с
Дубальт (<i>Gallinago media</i>); мінімум 20 самцоў/пар на гнездаванні для крытэрыя А1; колькасць ТВП не абмежавана	
Асвея	10-30 с
Балота Дзікое	20-30 с
Балота Спораўскае	10-25 с
Беразіно	20-25 с
Броды	30-35 с
Брыцлавіцкая пушча	2-20 с
Бярэзіна–Гайна	15-25 с
Выганашчанскія балоты	20-50 с
Выдрыца	15-20 с
Гронава	26-28 с
Дражбітка–Свіна	20-30 с
Палескі радыяцыйны запаведнік	20 с
Простыр	10-20 с
Пойма Дняпра Лоеў–Жары	30-60 с
Пойма ракі Сож	30-60 с
Прыпяцкія балоты	20 с
Сярэдняя Прыпяць	115-160 с
Тураўскае балонне	40-50 с
Сіваграк сіні (<i>Coracias garrulus</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя А1; колькасць ТВП не абмежавана	
Гронава	5-10 п
Баталён (<i>Philomachus pugnax</i>); мінімум 33 000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і	
Сярэдняя Прыпяць	50 000-100 000 ас
Тураўскае балонне	20 000-100 000
Белакрылая рыбачка (<i>Chlidonias leucopterus</i>); мінімум 2300 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і	
Пойма Дняпра Лоеў–Жары	3000-5000 ас
Сярэдняя Прыпяць	10 000-15 000 ас
Тураўскае балонне	2000-10 000 ас

Дадатак 3. ТВП-утвараючыя віды птушак і ключавыя тэрыторыі для іх захавання. Працяг

Белалобая гусь (<i>Anser albifrons</i>); мінімум 12 800 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Пойма ракі Сож	13 000-15 000 ас		
Рака Лясная	10 000-15 000 ас		
Сярэдняя Прыпяць	10 000-40 000 ас		
Вялікі грызук (<i>Limosa limosa</i>); мінімум 4200 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Тураўскае балонне	3000-20 000 ас		
Вялікі кулён (<i>Numenius arquata</i>); мінімум 8500 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
–			
Вялікая белая чапля (<i>Casmerodius albus</i>); мінімум 120 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Рыбгас «Палессе»	300-500 ас		
Сялец	250-300 ас		
Сярэдняя Прыпяць	500-1000 ас		
Гусь-гуменніца (<i>Anser fabalis</i>); мінімум 3800 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Асвея	3000-8500 ас		
Пойма ракі Сож	4000-6000 ас		
Рака Лясная	3000-10 000 ас		
Сярэдняя Прыпяць	2000-10 000 ас		
Залацістая сеўка (<i>Pluvialis apricaria</i>); мінімум 10 000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Рака Лясная	20 000 ас		
Качка-лапаноска (<i>Anas clypeata</i>); мінімум 4900 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	5000 ас		
Качка-неразня (<i>Anas strepera</i>); мінімум 1300 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
–			
Качка-свіцьва (<i>Anas penelope</i>); мінімум 18 000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Рака Лясная	10 000-20 000 ас		
Сярэдняя Прыпяць	10 000-20 000 ас		
Качка-чырка (<i>Anas querquedula</i>); мінімум 20 000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
–			
Кулік-случок (<i>Tringa totanus</i>); мінімум 3000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	3000 ас		
Кулік-цяжун (<i>Tringa glareola</i>); мінімум 11000 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
–			
Кулік-шчогаля (<i>Tringa erythropus</i>); мінімум 720 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	720 ас		
Малая крычка (<i>Sternula albifrons</i>); мінімум 900 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	900 ас		
Нырок-сівак (<i>Aythya ferina</i>); мінімум 13 500 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	13500 ас		
Чорная рыбачка (<i>Chlidonias niger</i>); мінімум 1700 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Сярэдняя Прыпяць	5000-10 000 ас		
Чорны бусел (<i>Ciconia nigra</i>); мінімум 210 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
–			
Шэры журавель (<i>Grus grus</i>); мінімум 1550 асобін на міграцыі для крытэрыя А4і.			
Асвея	1500-1800 ас		
Балота Ельня	2000-4700 ас		
Дзівін – Вялікі Лес	1500-3000 ас		
Лельчыцкая Убарць	1500-2500 ас		
Качка-крыжанка (<i>Anas platyrhynchos</i>); мінімум 22 500 асобін на міграцыі для крытэрыя В1і.			
Сярэдняя Прыпяць	15 000-22 500 ас		
Чырвонае	100 000 ас		
Качка-лапаноска (<i>Anas clypeata</i>); мінімум 400 асобін на міграцыі для крытэрыя В1і.			
Тураўскае балонне	600-1000 ас		
Качка-шылахвостка (<i>Anas acuta</i>); мінімум 600 асобін на міграцыі для крытэрыя В1і.			
Рака Лясная	500-2000 ас		
Сярэдняя Прыпяць	500-600 ас		
Тураўскае балонне	500-2400 ас		
Арлан-белахвост (<i>Haliaeetus albicilla</i>); мінімум 3 пары на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 3 ТВП.			
Палескі радыяцыйны запаведнік	15-20 п		
Сялец	4-6 п		
Сярэдняя Прыпяць	5 п		
Арол-вужаед (<i>Circaetus gallicus</i>); мінімум 80 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.			
Альманскія балоты	20-30 п		
Балота Марочна	4-6 п		
Бярэзінскі запаведнік	4-6 п		
Выганшчанскія балоты	9 п		
Палескі радыяцыйны запаведнік	10 п		
Прыпяцкія балоты	10 п		
Старая Віць	7 п		
Баравы жаўрук (<i>Lullula arborea</i>); мінімум 200 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.			
Белавежская пушча	200 п		
Баталён (<i>Philomachus pugnax</i>); мінімум 20 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.			
–			

Дадатак 3. ТВП-утвараючыя віды птушак і ключавыя тэрыторыі для іх захавання. Працяг

Белы бусел (<i>Ciconia ciconia</i>); мінімум 105 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.	
Сярэдняя Прыпяць	200-250 п
Вялікі кулён (<i>Numenius arquata</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Альманскія балоты	5-10 п
Балота Ельня	20-60 п
Браслаўскія азёры	20-25 п
Казьяны	10-20 п
Сярэдняя Прыпяць	10-15 п
Вялікі бугай (<i>Botaurus stellaris</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Асвея	20-30 с
Палескі радыяцыйны запаведнік	100 с
Сялец	20-40 с
Сярэдняя Прыпяць	150-315 с
Чырвонае	20-30 с
Драч (<i>Crex crex</i>); мінімум 250 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Пойма Дняпра Лоеў – Жары	150-300 с
Палескі радыяцыйны запаведнік	1000 с
Пойма ракі Сож	300-400 с
Простыр	250-500 с
Сярэдняя Прыпяць	500-1800 с
Звычайны зімародак (<i>Alcedo atthis</i>); мінімум 30 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Брыцалавіцкая пушча	30 п
Налібоцкая пушча	20-40 п
Палескі радыяцыйны запаведнік	50 п
Пойма Заходняй Бярэзіны	20-35 п
Пойма ракі Сож	20-30 п
Качка-неразня (<i>Anas strepera</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Арэхаўскае	15-20 п
Палеская даліна ракі Буг	10-15 п
Рыбгас «Белае»	42-87 п
Сялец	15-25 п
Качка-чырка (<i>Anas querquedula</i>); мінімум 250 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.	
Бярэзіна-Гайна	250-300 п
Пойма Дняпра Лоеў-Жары	250-300 п
Пойма ракі Сож	150-400 п
Сярэдняя Прыпяць	250-300 п
Круцігалоўка (<i>Jynx torquilla</i>); мінімум 300 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Сярэдняя Прыпяць	300 п
Малая крычка (<i>Sternula albitrons</i>); мінімум 9 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Палескі радыяцыйны запаведнік	30-70 п
Пойма Дняпра Лоеў-Жары	30-50 п
Прыпяцкія балоты	10-50 п
Сярэдняя Прыпяць	100-150 п

Малая чайка (<i>Larus minutus</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Балота Спораўскае	5-15 п
Бярэзіна-Гайна	10-20 п
Малы арлец (<i>Aquila pomarina</i>); мінімум 30 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 20 ТВП.	
Белавежская пушча	40-50 п
Налібоцкая пушча	40-50 п
Палескі радыяцыйны запаведнік	20-30 п
Старая Віць	15-30 п
Папавы лунь (<i>Circus cyaneus</i>); мінімум 5 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Выганшчанскія балоты	8-10 п
Дражбітка-Свіна	6 п
Казьяны	5 п
Пойма Львы	9 п
Хаваншчына	12 п
Пугач (<i>Bubo bubo</i>); мінімум 3 пары на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Альманскія балоты	5-7 п
Выганшчанскія балоты	5-7 п
Палескі радыяцыйны запаведнік	10-15 п
Прыпяцкія балоты	13-15 п
Сярэдняя Прыпяць	10-15 п
Сівая жаўна (<i>Picus canus</i>); мінімум 80 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Сярэдняя Прыпяць	100 п
Скапа (<i>Pandion haliaetus</i>); мінімум 2 пары на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Галубіцкая пушча	5-7 п
Лебядзіны мох	5 п
Пойма Янкі	5-8 п
Цікіны астравы	5 п
Чырвоны Бор	4-6 п
Удод (<i>Upupa epops</i>)	
Сярэдняя Прыпяць	140 п
Чорная рыбачка (<i>Chlidonias niger</i>); мінімум 60 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.	
Балота Спораўскае	100-200 п
Бярэзіна-Гайна	50-200 п
Палеская даліна ракі Буг	50-100 п
Пойма Дняпра Лоеў-Жары	150 п
Пойма Іпці	40-60 п
Пойма ракі Сож	150-300 п
Тураўскае балонне	100-150 п
Чорны бусел (<i>Ciconia nigra</i>); мінімум 10 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.	
Альманскія балоты	10-20 п
Белавежская пушча	25-30 п
Дражбітка-Свіна	10-15 п
Казьяны	8-10 п

Дадатак 3. ТВП-утвараючыя віды птушак і ключавыя тэрыторыі для іх захавання. Працяг

Налібоцкая пушча	10-20 п	Малы пагоніч (<i>Porzana parva</i>); мінімум 20 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Палеская даліна ракі Буг	6-10 п	Аржаўскае	25-30 с
Палескі радыяцыйны запаведнік	10-20 п	Балота Званец	50-80 с
Прыпяцкія балоты	10-50 п	Палескі радыяцыйны запаведнік	1000 с
Сярэдняя Прыпяць	50-70 п	Простыр	315-530 с
Цікіны астравы	10 п	Сярэдняя Прыпяць	300 с
Шэры журавель (<i>Grus grus</i>); мінімум 8 пар на гнездаванні для крытэрыя В2; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.		Нырок-сівак (<i>Aythya ferina</i>); мінімум 60 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Альманскія балоты	100-200 п	Палеская даліна ракі Буг	25-80 п
Балота Ельня	35 п	Рыбгас «Белае»	200-270 п
Белавежская пушча	30-35 п	Сярэдняя Прыпяць	100-1500 п
Палескі радыяцыйны запаведнік	50 п	Сялец	200-300 п
Прыпяцкія балоты	50 п	Пярэстая валасяніца (<i>Ficedula hypoleuca</i>); мінімум 2500 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Балотная чаротаўка (<i>Acrocephalus palustris</i>); мінімум 800 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.		Брыцалавіцкая пушча	2500-3000
Сярэдняя Прыпяць	800 п	Рачны цвыркун (<i>Locustella fluviatilis</i>); мінімум 1000 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Звычайная чаротаўка (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>); мінімум 6000 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.		Сярэдняя Прыпяць	1000 п
Балота Званец	5000-8000 п	Салаўіны цвыркун (<i>Locustella luscinioides</i>); мінімум 60 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Сярэдняя Прыпяць	6000 п	Аржаўскае	50-60 п
Звычайны асаед (<i>Pernis apivorus</i>); мінімум 80 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.		Балота Званец	1500-3000 п
Белавежская пушча	80 п	Балота Спораўскае	100-200 п
Звычайны ляляк (<i>Caprimulgus europaeus</i>); мінімум 350 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 10 ТВП.		Простыр	650-1500 п
Балота Марочна	350-500 п	Сярэдняя Прыпяць	300 п
Велута	250-500 п	Сярэдні дзяцел (<i>Dendrocopos medius</i>); мінімум 50 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Палеская даліна ракі Буг	250-350 п	Брыцалавіцкая пушча	50 п
Прыпяцкія балоты	350 п	Палеская даліна ракі Буг	75-85 п
Звычайны пагоніч (<i>Porzana porzana</i>); мінімум 250 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 20 ТВП.		Пойма Іпуці	30-50 п
Балота Званец	600-1100 с	Прыпяцкія балоты	100 п
Бярэзіна-Гайна	250-400 с	Сярэдняя Прыпяць	50 п
Пойма Дняпра Лоеў-Жары	250-300 с	Шэрая кугакаўка (<i>Strix aluco</i>); мінімум 85 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.	
Простыр	1500-4000 с	Альманскія балоты	100 п
Сярэдняя Прыпяць	700 с	Белавежская пушча	240-320 п
Звычайны цвыркун (<i>Locustella naevia</i>); мінімум 120 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.		Брыцалавіцкая пушча	90-150 п
Балота Дзікое	120-150 п	Прыпяцкія балоты	100 п
Балота Званец	100-200 п		
Сярэдняя Прыпяць	120 п		
Ластаўка-зямянка (<i>Riparia riparia</i>); мінімум 2000 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.			
Палеская даліна ракі Буг	5000-10 000 п		
Пойма Дняпра Лоеў-Жары	20 000-30 000 п		
Сярэдняя Прыпяць	20 000-30 000 п		
Леска-перасмешка (<i>Sylvia nisoria</i>); мінімум 80 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.			
–			
Лугавы свіртун (<i>Anthus pratensis</i>); мінімум 1800 пар на гнездаванні для крытэрыя В3; магчыма выдзеліць толькі 5 ТВП.			
Балота Дзікое	1800-2000 п		
Сярэдняя Прыпяць	1800 п		

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Численность и распространение бородатой неясыти в Брестской области // Природное асыроддзе Палесся: асаблівасці і перспектывы развіцця : тэзісы дакладаў IV Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Брэст, 10–12 верасня 2008 г.) / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Палескі аграрна-экалагічны інстытут, Беларускі рэспубліканскі фонд фундаментальных даследаванняў. – Брэст, 2008. – С. 88

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Наблюдения за редкими видами птиц на пограничном Днепре. // Беркут, т. 13, вып. 1, 2003 г. – С. 128–132.

Абрамчук А.В. Белы бусел у Белавежскай пушчы. Кулён № 2 (8) 2005.

Абрамчук А.В. К распространению серощекой поганки в Беларуси / А.В. Абрамчук // Экологической науке – творчество молодых. Материалы III Региональной научно-практической конференции ведущих специалистов, аспирантов и студентов, Гомель, апрель, 2003 год. – Гомель: ГГУ, 2003. – С. 4–5.

Абрамчук А.В. Кадастровая оценка популяций сов Беловежской пушчи // Природные ресурсы №4, 2007. – С. – 48–54.

Абрамчук А.В. Миграция водно-болотных птиц в Беловежской пушце // Беловежская пушча. Исследования. – Брест, Академия, 2006. – Вып.12. – С.164–182.

Абрамчук А.В. Орнитофауна Рамсарского угодья Простырь (Беларусь): состояние и угрозы // Збереження та відтворення різноманіття природно-заповідних територій: матеріалі міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника, м. Сарни, 11–13 червня 2009 року – С. 335–344.

Абрамчук А.В. Орнитофауна рыбхоза «Страдочь» и его окрестностей // Subbuteo, Том 4, №1, – 2001. – С. 41–45.

Абрамчук А.В. Уникальные орнитокомплексы западной части Брестского Полесья // Брэсцкі геаграфічны веснік, том 1, выпуск 1. (Природныя і антрапагенныя ландшафты Палесся: праблемы прыродакарыстання і аховы навакольнага асыроддзя). Брэст, УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна», 2003 – С. 63–74.

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Биологическое разнообразие орнитофауны белорусского сектора Международного резервата биосферы «Западное Полесье». // Материалы II республиканской научно-практической конференции 1–2 декабря 2004 г. – Минск, 2004. – С. 98.

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Большая белая цапля в Беларуси: распространение и экология. // Беркут. Т. 14, вып. 1. 2005. – С. 50–55.

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Некоторые данные по редким видам птиц территорий перспективных для включения в состав Белорусского сектора международного резервата биосферы «Западное Полесье» // Состояние природных комплексов крымского природного заповедника и других заповедных территорий Украины, их изучение и охрана. Мат-лы научно-практич. конференции, посвящ. 80-летию Крымского природного заповедника. Алушта, 2003 – С. 192–194.

Абрамчук А.В., Черкас Н.Д. Птицы Беловежской пушчи: систематический список. Subbuteo, том 10, – 2011. – С.18–31.

Абрамчук А.В., Черкас Н.Д. Современное состояние редких и охраняемых видов птиц в Беловежской пушце // Природное асыроддзе Палесся: асаблівасці і перспектывы развіцця. Матэрыялы Міжнар. навук. канф., Брэст, 16–18 чэрв. 2004 г. У 2-х частках. – Ч.1. / рэдкал. : М.П. Ярчак (адк. рэд.) [і інш.]. – Брэст: Изд-во Академия, 2004. – С. 347–352.

Абрамчук С.В. Серощекая поганка (*Podiceps grisegena*) в Беларуси: численность и распространение / С.В. Абрамчук, А.В. Абрамчук, В.Е. Гайдук. // Вестник Мозырского государственного педагогического университета им. И.П. Шамякина. 2010 г. – С. 3.

Абрамчук С.В. Результаты исследований пездящейся орнитофауны рыбхозов Белорусского Полесья в 2008 г. / С.В. Абрамчук // Биомониторинг природных и трансформированных экосистем : мат. Межд. науч.-практ. конф., Брест, 15–16 окт. 2008 г. / редкол. : А.Н. Тарасюк (гл. ред.) [и др.]. – Брест : Изд-во БрГУ, 2008. – С. 6–9.

Абрамчук С.В., Абрамчук А.В., Гайдук В.Е. Серощекая поганка (*Podiceps grisegena*) в Беларуси: численность и распространение // Веснік Мазырскага дзярж. пед. ун-та імя І.П. Шамякіна, 2010. – № 2 (27) – С. 3–7.

Ацэнка якасці вады ракі Лясыя Правая ў 1997–2000 гадах // Бібліятэка маніторынгу навакольнага асыроддзя. – Беласток, 2002. С. 82

Байчоров В.М., Гигиняк Ю.Г., Гигиняк И.Ю. Новые находки видов, занесенных в Красную книгу Республики Беларусь и инвазия американского полосатого рака в водных объектах Национального парка «Беловежская пушча» // Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы: материалы международной научной конференции, Витебск, 13–15 декабря 2011 г. – Витебск., 2011 г. – С. 7–9.

Биологическое разнообразие Национального парка «Браславские озера»: сосудистые растения / [Д.В. Дубовик [и др.]; под ред. В.И. Парфенова] / Дубовик, Д.В., Третьяков, Д.И., Скуратович, А.Н., Парфенов, В.И., Архипенко, Н.А.; Гос. природоохран. учрежд. «Нац. парк «Браславские озера», ГНУ «Ин-т эксперим. ботаники им. В.Ф. Купревича НАН Беларуси». – Минск: Белорус. Дом печати, 2011. – 181, [2] с., [18] л. цв. ил.

Бирюков В.П. К биологии гнездования большого крохале (*Mergus merganser*) в национальном парке «Браславские озера» // Subbuteo. – 2003а. – Т. 6. – С. 15–17.

Блакітная кніга Беларусі: Энцыкл. / Беларус. Энцыкл.; Рэдкал.: Н.А. Дзісько і інш. – Мн.: БелЭн, 1994. – 415 с.: іл.

Богущий Ю.В., Богущая Т.С. Значение Березинского биосферного заповедника для сохранения редких и исчезающих видов птиц в Беларуси. Заповедное дело в Республике Беларусь: итоги и перспективы: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Березинского заповедника, 22–25 сентября 2010 г. п. Домжерицы / редкол.: В.С. Ивкович (отв. ред.). – Мн.: Белорусский Дом печати, 2010. – С. 17–18.

Богущий Ю.В., Богущая Т.С. Птицы из Красной книги Беларуси в Березинском заповеднике: современное состояние, угрозы. // Мат. науч.-практ. конф. «Зоологические чтения – 2012», посв. 250-летию проф. С.Б. Юндзилла (1761–1847). Гродно, 01–04.03.2012. Гродно: ГрГМУ – 2012. С. 22–24.

Богущий Ю.В., Лукашук А.О., Медведев И.Г. Виды животных из красной книги Республики Беларусь в Березинском биосферном заповеднике / Биологическое разнообразие Белорусского Поозерья: современное состояние, проблемы использования и охраны: материалы II Международной научно-практической конференции, Витебск, 2008. – С. 21–22.

Вадкоўскі В.Б. Рэдкія птушкі паўднёва-заходняга Палесся // Весці АН БССР. Сер. Біял. Навук. – Мінск, 1964. – С.110-112.

Веремчук О.Н., Жуковский А.Т., Шималов В.В., Третьяков Д.И., Шокало Б.И., Фенчук В.А., Чеботарева Н.А., Марзан И.Г. К изучению биоразнообразия заказника «Бугский» // Антропогенная динамика ландшафтов, проблемы сохранения и устойчивого использования биологического разнообразия: Материалы II республ. науч.-практ. конф. (1–2 дек. 2004 г., Минск). Минск, 2004. С. 113-114.

Веремчук О.Н., Шималов В.В., Жуковский А.Т., Третьяков Д.И., Фенчук В.А., Шокало Б.И., Чеботарева Н.А., Богданович И.А. Биоразнообразие ландшафтного заказника «Бугский» // Природное асыроддзе Палесся: асаблівасці і перспектывы развіцця: Тэз. дакл. III Міжнар. навук. канф. (7–9 чэрвеня 2006 г., Брэст). Брест, 2006. С. 97.

Вінчэўскі Дз.Я. Папярэднія вынікі ўлікаў вяртлявай чаротаўкі (*Acrocephalus paludicola*) на нізінным балоце Грайна (Гродзенскі і Бераставіцкія р-ны Гродзенскай вобласці) / Дз.Я. Вінчэўскі, М.І. Гулінскі, Г.В. Гулеўскі, А.В. Созінаў, Я.А. Сліж, Дз.Р. Табуноў, А.В. Вінчэўская, Дз.В. Якубовіч // Актуальныя праблемы экалогіі: мат. V міждун. навуц.-практ. конф. (Гродно, 21–23 окт. 2009 г.) – Гродно: ГрГУ, 2009. – С. 88-91.

Демянчик, В.Т. Биосферный резерват Прибужское Полесье / В.Т. Демянчик. – Брест: Академия, 2006. – 196 с.

Денгубенко А.В. Эколого-биологические особенности и устойчивость популяций редких видов растений Беловежской Пущи / А.В. Денгубенко, В.И. Парфенов // Сохранение биол. разнообразия лесов Беловежской Пущи. – Минск, 1996. – С. 113–121

Дерябина Т.Г. Распространение и численность включенных в Красную книгу Республики Беларусь крупных млекопитающих (зубр, медведь, рысь, барсук) на территории Полесского государственного радиационно-экологического заповедника // Радиация и экосистемы: материалы международной научной конференции, 16-17 октября 2008 года, г. Гомель, Республика Беларусь / под общей редакцией Е.Ф. Конопки. – Гомель: РНИУП «Институт радиологии», 2008. – С. 19-37.

Дмитренко М.Г. Оценка численности и популяционная динамика большой выпи (*Botaurus stellaris*) и малой выпи (*Ixobrychus minutus*) в пойме р. Припять (Беларусь) // Збереження та відтворення біорозноманіття природно-заповідних територій: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвеч. 10-річчю Рівненського природного заповідника, Сарни, 11-14 черв. 2009 р. / Рівненський природний заповідник; редкол.: М.Д. Будз [та ін.]. – Рівне, 2009. – С. 405-409.

Домбровский В.С. Динамика численности большого и среднего кроншнепов на верховых болотах Березинского биосферного заповедника // Тезисы докладов VIII Международной научной конференции «Кулики Северной Евразии: экология, миграции и охрана» 10-12 ноября 2009 г., Ростов-на-Дону, 2009. С. 57-58.

Домбровский В.С. Случай гнездования дербника (*Falco columbarius*) на земле в Витебском Поозерье // *Subbuteo* 2014, том 11. – С. 74-75.

Домбровский В.С., Журавлев Д.В. Редкие виды хищных птиц на приграничных с Украиной особо охраняемых природных территориях Белорусского Полесья // Материалы 3 Международной конференции «Хищные птицы Украины». Кривой Рог, 25-26 октября 2008 г. С. 125-133.

Домбровский В.С., Журавлев Д.В., Дмитренко М.Г., Островский О.А. Орнитофауна Ольманских болот // *Subbuteo* 2014, том 11. – С. 51-73.

Домбровский В.С., Онищук С.В., Дмитренко М.Г., Лундышев Д.С. Численность филина в Национальном парке «Припятский» // Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы: материалы международной научной конференции, Витебск, 13-15 декабря 2011 г. – Витебск, 2011 г. – С. 47-49.

Домбровский В.С., Журавлев Д.В. Редкие виды хищных птиц на приграничных с Украиной особо охраняемых природных территориях Белорусского Полесья // Материалы 3 Международной конференции «Хищные птицы Украины». Кривой Рог, 25-26 октября 2008 г. – С. 125-133.

Дубовик Д.В., Скуратович А.Н. Болото Званец – уникальный природный комплекс Белорусского Полесья. // Растительность болот: современные проблемы классификации, картографирования, использования и охраны. Материалы международного научно-практического семинара. – Минск: Право и экономика, 2009. С. 156-158.

Ивкович Е.Н. Изученность и современное состояние флоры Березинского заповедника. Заповедное дело в Республике Беларусь: итоги и перспективы: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Березинского заповедника, 22-25 сентября 2010 г. п. Домжерицы / редкол.: В.С. Ивкович (отв. ред.). – Мн.: Белорусский Дом печати, 2010. – С. 38-41

Изучение биоразнообразия природных комплексов ландшафтного заказника «Бугский»: отчет о НИР (заключ.) / БрГУ имени А.С. Пушкина; рук. О.Н. Веремчук; исполн.: О.Н. Веремчук [и др.]. – Брест, 2006. – 58 с. – Библиогр.: С. 28. – № ГР 20062686.

Информационный отчет по НИР «Изучение территориальной локализации и состояния популяционных группировок редких и исчезающих видов птиц с целью совершенствования мер их охраны и использования в целях экотуризма в Национальном парке «Браславские озера» под руководством В.С. Домбровского.

Калиниченко С.А. К исследованию видового разнообразия животного мира Полесского государственного радиационно-экологического заповедника // Радиация и экосистемы: материалы международной научной конференции, 16-17 октября 2008 года, г. Гомель, Республика Беларусь / под общей редакцией Е.Ф. Конопки. – Гомель: РНИУП «Институт радиологии», 2008. – С. 259-260.

Ключевые ботанические территории Беларуси / Под ред. О.М. Масловского, Г.А. Пронькиной. – М.-Мн.-Бестиор, 2005. – 80 с.

Кощеев В.А. Современное состояние населения редких видов птиц орнитологического участка «Снуды» // Охраняемые природные территории и объекты Белорусского Поозерья.: II Международная научная конфер. – Витебск, 2005 г. – С. 103-106.

Кощеев В.А. Факторы угроз для охраняемых видов птиц Национального парка «Браславские озера» // Международная научная конференция «Красная Книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы». – Витебск, 2011 г. – С. 78-80.

Красная книга Республики Беларусь. Животные. – Мн., 2004. – 318 с.

Красная книга Республики Беларусь. Растения. – Мн., 2005. – 538 с.

Кусенков А.Н., Горошко З.А., Шелякин И.А. Редкие и охраняемые виды птиц Днепро-Сожского заказника // Природное асыроддзе Полесья: асаблівасці і перспектывы развіцця. – Брест, 2008. – С. 158

Кусенков А.Н., Лепешко О.В., Торманова О.А. Весенний пролет представителей отряда Anseriformes в междуречье Днепра и Сожа 2008 года // Биологическое разнообразие Белорусского Поозерья: современное состояние, проблемы использования и охраны. – Витебск, 2008. – С. 149-150

Кучмель С.В. Видовой состав млекопитающих отрядов насекомоядные, зайцеобразные, хищные, грызуны и парнокопытные Полесского государственного радиационно-экологического заповедника. Фаунистические исследования в Полесском государственном радиационно-экологическом заповеднике / Сборник научных трудов. Под редакцией Г.В. Анципова – Гомель: РНИУП «Институт радиологии», 2008. – С. 38-64.

Лундышев Д.С. Отчет по анализу выполнения разделов плана управления заказником «Ельня» по биоразнообразию и туризму. Проект ЕС/ПРООН «Содействие развитию всеобъемлющей структуры международного сотрудничества в области охраны окружающей среды в Республике Беларусь» № 00076991. – 2 этап, 2012. – 45 с.

Научное и технико-экономическое обоснование местного биологического заказника «Дивин – Великий лес» в Кобринском районе Брестской области (1996).

Научное и технико-экономическое обоснование объявления водно-болотного заказника местного значения «Лебединый мох» на территории Полоцкого и Россонского районов Витебской области. Ивановский В.В., Сушко Г.Г., Витебск, 2013.

Научное и технико-экономическое обоснование объявления водно-болотного заказника местного значения «Ипуть» на территории Добрушского района Гомельской области, Минск, 2012 г.

Научное и технико-экономическое обоснование реорганизации заказника «Козьянский», Минск, 1998 г.

Научное и технико-экономическое обоснование создания Республиканского биологического заказника «Октябрьский», Минск, 2000 г.

Научное обоснование образования республиканского ландшафтного заказника «Налибокский», Минск, 2000 г.

Научное обоснование объявления республиканского ландшафтного заказника «Свислочно-Березинский» в Осиповичском, Кличевском и Кировском районах Могилевской области, 2005 г.

Никифоров М. Е. Использование орнитофаунистических критериев для выделения природно-территориальных ценностей долины реки Буг / М. Е. Никифоров, Б. В. Яминский // Фауна и флора Прибужья и сопредельных территорий на рубеже XXI ст. : мат. Междунар. науч.-практ. конф. НП «Беловежская пуца», 20-21 дек. 2000 г.; редкол. : В.Е. Гайдук [и др.]. – Брест: Изд-во БрГУ, 2000. – С. 134–136.

Островский О.А. Современное состояние лутка (*Mergellus albellus*) в Беларуси. // Мат. науч.-практ. конф. «Зоологические чтения – 2012», посв. 250-летию проф. С.Б. Юндзилла (1761–1847). Гродно, 01–04.03.2012. Гродно: ГрГМУ – 2012, с. 113–115.

Островский О.А., Козулин А.В. План действий по сохранению лутка *Mergellus albellus*. – Минск, 2012. – 24 с.

Отчет о научно-исследовательской работе «Проведение инвентаризации биологического разнообразия Республиканского ландшафтного заказника «Красный Бор» для подготовки плана управления», Минск, 2012 г.

Отчет о НИР «Подготовка и издание атласа зверей и птиц Национального парка «Припятский», рук. НИР В.Ч. Домбровский, Минск, 2011 г.

Отчет по научному проекту «Флористический состав растительного покрова водно-болотных угодий биологического заказника местного значения «Свислочь» в рамках проекта ГА «Ахова птушак Бацькаўшчыны» – «Международное сотрудничество по сохранению вертлявой камышевки – благотворительная поддержка RSPB», науч. рук. О.В. Созинов. – Гродно, 2009. – 62 с.

Отчет по НИР по теме «Выполнение первой стадии подготовки Планов управления заказниками «Средняя Припять» и «Простырь», 2005 г.

Отчет по НИР по теме «Проведение учётов индикаторных видов животных в заказниках «Споровский», «Званец», «Средняя Припять» и «Простырь». Науч. Руководитель Карлионова Н.В., Минск., 2010. – 56 с.

План действий по сохранению дупеля *Gallinago media*. Разработчик: ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам» авторы: Пинчук П.В., Монгин Э.А., кандидат биологических наук, Минск, 2012.

План управления Национальным парком «Беловежская пуща». Книга 1. 2008 г.

План управления республиканским ландшафтным заказником «Званец» (разработан ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам», 2009).

План управления республиканским ландшафтным заказником «Освейский» (разработан ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам», 2008 г.).

План управления республиканским ландшафтным заказником «Простырь» (разработан ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам», 2008 г.).

План управления республиканским ландшафтным заказником «Споровский» (разработан ГНПО «НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам», 2009 г.).

Положение о республиканском ландшафтном заказнике «Освейский» (утверждено Пост. Совета Министров Республики Беларусь от 03.01.2000 г. № 4).

Положение о республиканском ландшафтном заказнике «Простырь» (утверждено Пост. Совета Министров Республики Беларусь от 28.02.1994, №115).

Прищепчик О.В. Редкие и охраняемые виды насекомых Полесского государственного радиационно-экологического заповедника. Фаунистические исследования в Полесском государственном радиационно-экологическом заповеднике / Сборник научных трудов. Под редакцией Г.В. Анципова – Гомель: РНИУП «Институт радиологии», 2008. – С. 116–136.

Скарбы прыроды Беларусі. – Мн.: Беларусь, 2005. – 215 с.

Скуратович А.Н. Заметки по флоре гидрологического заказника «Сервечь» // Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы: Материалы республиканской научной конференции. 12–13 декабря 2002 г. / УО «ВГУ им. П.М. Машерова». – Витебск: Издательство УО «ВГУ им. П.М. Машерова». 2002. – С. 195–196.

Скуратович А.Н., Дубовик Д.В., Третьяков Д.И. Особенности флоры заказника «Днепр-Сожский и её мониторинг» // Экосистемы болот и озёр Белорусского Поозерья и сопредельных территорий: современное состояние, проблемы использования и охраны: материалы Междунар. научн. конф., Витебск, 16–17 декабря 2010. – Витебск: УО «ВГУ им. П.М. Машерова», 2010. – С. 113–115.

Созинов О.В. *Angelica palustris* в биологическом заказнике «Гродненская Свислочь» / О.В. Созинов, Н.В. Мороз // Природные ресурсы Национального парка «Припятский» и других особо охраняемых природных территорий Беларуси: изучение, сохранение, устойчивое использование: Сб. науч. трудов Нац. парка «Припятский», д. Лясковичи, окт. 2009 г. / Национальный парк «Припятский»; редкол.: В.И. Парфенов [и др.]. – Минск, 2009. – С. 181–182.

Созинов О.В. Популяционная изменчивость *Angelica palustris* (Bess.) Hoffm. в условиях биологического заказника «Свислочь» / О.В. Созинов, Н.В. Мороз // Состояние природной среды Полесья и сопредельных территорий: материалы регион. науч.-практ. конф. студентов, Брест, 25 апр. 2010 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С. Пушкина; – Брест, 2010. – С. 87–89.

Созинов О.В. Флористический состав растительного покрова водно-болотных угодий биологического заказника местного значения «Свислочь» (Гродненская область, Беларусь) / О.В. Созинов, Е.В. Мойсейчик // Веснік ГрДУ. – Серья 2. – № 2 (96). – 2010. – С. 152–156.

Созинов О.В., Груммо Д.Г., Зеленкевич Н.А., Цвирко Р.В., Жилинский Д.Ю., Броска Т.В. Редкие и исчезающие виды цветковых растений заказника «Старый жадень» // Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы: материалы международной научной конференции, Витебск, 13–15 декабря 2011 г. – Витебск., 2011 г. – с. 7–9.

Сушко Г.Г., Шкатуло В.В., Борок И.И. Редкие и охраняемые виды насекомых обитателей верховых болот Белорусского Поозерья // Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, преспективы: материалы международной научной конференции. – Витебск: УО «ВГУ им. П.М. Машерова», 2011., с. 171–173.

Флора и растительность ландшафтного заказника «Ельня» / Д.Г. Груммо, О.В. Созинов, Н.А. Зеленкевич [и др.]; под ред. Н.Н. Бамбалова; Нац. акад. Наук Беларуси, Ин-т экспериментальной ботаники. – Минск: Минкстиппроект, 2010. – 200 с.: ил.

Чеботарёва Н.А. Биоразнообразие беспозвоночных животных на территории республиканского заказника «Прибужское Полесье». Неопубликованный материал.

Юрко В.В. Редкие виды птиц Беларуси в Полесском государственном радиационно-экологическом заповеднике // Экосистемы и радиация: аспекты существования и развития. Сб. науч. тр., посвященный 25-летию Полесского государственного радиационно-экологического заповедника / Под общ. ред. Ю.И. Бондаря. Минск: БОРБИЦ РНИУП «Институт радиологии» – Мн., 2013. – С. 332–355.

Яковец Н.Н. Мониторинг некоторых видов ржанкообразных заказника «Ельня», занесенных в Красную книгу Республики Беларусь. // Биологическое разнообразие Белорусского Поозерья: современное состояние, проблемы использования и охраны: Материалы II Международной научно-практической конференции, Витебск, 2008 г. – С. 281–283.

Alexander Kozulin, Oleg Ostrovski, Franziska Tanneberger, Oleg Pareiko, Valerij Yurko. Waterbirds of large fishponds of Belarus. // OMPO Special Publication «Waterbirds of large fishponds of Belarus and Lithuania», Vilnius, 2002. – P. 7-51.

BirdLife International. 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife Conservation Series No 12. D. BirdLife International, Cambridge, UK.

Census of the Black Stork (*Ciconia nigra*) in the Southern Belarus: new data. Abstracts of V. International Conference on the Black Stork (*Ciconia nigra*). Cormoran Complex, Uzlina, Romania, 4 - 6 April 2008. Dombrovski V.C., Mindlin G.A., Dzmitranok M.G.

Delany, S.; Scott, D. 2006. Waterbird population estimates. Wetlands International, Wageningen, The Netherlands.

Heath, M. F. and Evans, M. I. eds (2000) Important Bird Areas in Europe: priority sites for conservation. Cambridge, UK: BirdLife International.

Korytarz ekologiczny doliny Bugu Stan – Zagrozenia – Ochrona / Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Dombrowskiego, Zygmunta Glowackiego, Wojciecha Jakubowskiego, Ivana Kovalchuka, Zdzisława Michalczyka, Michaila Niki-forova, Wojciecha Sz wajgiera oraz Krzysztofa H. Wojciechowskiego. Fundacja IUCN Poland ul. Narbutta 40/21, 02-541 Warszawa, Poland., 2002. – 368 s.

Mongin E. Snipes *Gallinago gallinago*, *Gallinago media*, *Lymnocyrtus minimus* in Belarus // In: Snipes of the Eastern Baltic Region and Belarus. Compiled: S.Svazas, E.Mongin, G.Grishanov, A.Kuresoo and W.Meissner. OMPO Special Publication, Vilnius, 2002. – P. 15-35.

Mongin E., Bogutski Yu., Cherkas N. Monitoring of the Great Snipe and the Black Grouse in Specially Protected Nature Territories // In: Sustainable Planning Instruments and Biodiversity Conservation. Proceedings of the 2nd North Vidzeme Biosphere Reserve and Vidzeme University of Applied Sciences International Scientific Conference of 13-14 November, 2008, Valmiera, Latvia. (ed. Livina, A.). Press of the University of Latvia, 2009. - P. 65-72.

Mongin E., Davidyonok E. New studies of the Great Snipe population in Belarus. Wetlands International – Woodcock and Snipe Specialist Group. (Compiled by Y. Ferrand). Newsletter 39, December 2013. – P. 6-7.

Mongin E., Davidyonok E. Trends of numbers and current threats for the breeding population of the Great Snipe in Belarus. Wetlands International – Woodcock and Snipe Specialist Group. (Compiled by Y. Ferrand). Newsletter 40, December 2014. - In press.

Алфавітны спіс ТВП (Alphabetical list of IBA)

Альманскія балоты	51	Al'manskija baloty.....	51
Арэхаўскае	123	Arechaŭskaje	123
Асвея	17	Asvieja	17
Балота Дзікое	38	Balota Dzikoje	38
Балота Ельня	20	Balota Jel'nja.....	20
Балота Званец	46	Balota Maročna.....	83
Балота Марочна	83	Balota Zvaniec	46
Балота Спораўскае	58	Biarezina–Hajna	63
Белавежская пушча	35	Biarezinski zapaviednik	27
Беразіно	65	Bielaje fishfarm	54
Браслаўскія азёры	131	Bielaviežškaja pušča	35
Броды	67	Bierazino	65
Брыцалавіцкая пушча	98	Braslau lakes.....	131
Бярэзіна–Гайна	63	Brody	67
Бярэзінскі запаведнік	27	Brycalavičskaja pušča	98
Велута	104	Chavanščyna.....	61
Волхва	126	Cikiny astravy.....	100
Выганашчанскія балоты	42	Čyrvonaje.....	71
Выдрыца	106	Čyrvony Bor	113
Галубіцкая пушча	25	Dniepr floodplain Lojeŭ–Žary	128
Гарадзенская Свіслач	32	Dražbitka–Svina	73
Гронава	69	Dzivin – Vialiki Lies	121
Дзівін – Вялікі Лес	121	Halubickaja pušča	25
Дражбітка–Свіна	73	Haradzienskaja Svislač.....	32
Казьяны	23	Hronava	69
Лебядзіны мох	79	Janka floodplain.....	108
Лельчыцкая Убарць	81	Kaz'jany.....	23
Налібоцкая пушча	115	L'va floodplain	75
Палескі радыяцыйны запаведнік	85	Liasnaja river	118
Пойма Дняпра Лоеў–Жары	128	Liebiadziny Moch	79
Пойма Заходняй Бярэзіны	30	Liel'čyckaja Ubarc'	81
Пойма Львы	75	Lower Prypiac'	85
Пойма Пцічы	77	Mid Prypiac'	48
Пойма ракі Сож	56	Nalibockaja pušča	115
Пойма Шчары	134	Paliessie fishfarm	44
Пойма Янкі	108	Pcič floodplain	77
Простыр	90	Prostyr.....	90
Прыпяцкія балоты	88	Prypiackija baloty.....	88
Рака Лясная	118	Ščara floodplain	134
Рыбгас «Белае»	54	Servač.....	91
Рыбгас «Палессе»	44	Sialiec	40
Старая Віць	102	Sož floodplain	56
Стары Жадзен	94	Sporaŭskaje balota.....	58
Сэрвач	91	Staraja Vic'	102
Сялец	40	Stary Žadzien	94
Сярэдняя Прыпяць	48	Turaŭskaje balonnie	110
Тураўскае балонне	110	Vieluta	104
Хаваншчына	61	Volchva	126
Цікіны астравы	100	Vydryca.....	106
Чырвонае	71	Vyhanaščanskija baloty.....	42
Чырвоны Бор	113	Zachodniaja Biarezina.....	30

Даведачная выданне

ТЭРЫТОРЫІ, ВАЖНЫЯ ДЛЯ ПТУШАК У БЕЛАРУСІ

КАТАЛОГ

Пад рэдакцыяй С.В. Левага

На першай старонцы вокладкі:

Барадатая кугакаўка *Strix nebulosa*. Фота Мікалая Вераб'я
Great grey owl *Strix nebulosa*. Photo: M. Verabei

На апошняй старонцы вокладкі:

Пойма р. Прыпяць. Фота Сяргея Плыткевіча
Prypiac' river floodplain. Photo: S. Plytkevich

Падрыхтоўка карт: *С.В. Левы, В.А. Сіпач, І.М. Кузьмянкова*

Кампутарная вёрстка: *І.М. Кузьмянкова*

Карэктар: *М.У. Сульдзіна*

Падпісана да друку 17.08.2015.

Фармат 60x84 1/8. Папера мелаваная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 17,44. Ул.-выд. арк. 22,35.

Наклад 1000 асоб. Заказ №1003

ТАА «РЫФТУР ПРЫНТ»

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/284 ад 09.04.2014.
Пр. Пераможцаў, 19 а, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь, 220004

Друкарня УП «Джи энд Ди»

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/36 ад 13.01.2014.
Вул. Бурдэйнага, 37, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь, 220136

9 789859 031694